

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อ
เสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

น.ส.ลาวัลย์ เวชอภิกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2561
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

3438750056

CU Thesais 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

5684229227_3438750056

DEVELOPMENT OF A NON-FORMAL EDUCATION PROGRAM USING PEER-ASSISTED
LEARNING CONCEPT TO ENHANCE THE POTENTIAL OF PEER-VOLUNTEERS IN
PREVENTING AND DEALING WITH HIV/AIDS PROBLEM

Miss Lawan Vejapikul

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Non-Formal Education

Department of Lifelong Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2018

Copyright of Chulalongkorn University

3438750056

CU Thesais 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์
โดย	น.ส.ลาวัลย์ เวชอภิกุล
สาขาวิชา	การศึกษานอกระบบโรงเรียน
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรฉัตร สุปัญญา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรฉัตร สุปัญญา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสวานัน โกวินทยา)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประสงค์ ต้นพิชัย)

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ลาวัลย์ เวชอภิกุล : การพัฒนาโปรแกรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์. (DEVELOPMENT OF A NON-FORMAL EDUCATION PROGRAM USING PEER-ASSISTED LEARNING CONCEPT TO ENHANCE THE POTENTIAL OF PEER-VOLUNTEERS IN PREVENTING AND DEALING WITH HIV/AIDS PROBLEM) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.วีรฉัตร สุบัญญัติ, อ.ที่ปรึกษาร่วม : รศ. ดร.อาชัญญา รัตนอุบล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ 2) พัฒนาโปรแกรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และ 3) จัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น ทำการศึกษาในกลุ่มอาสาสมัครของมูลนิธิไอชนจังหวัดสงขลา จำนวน 10 คน และเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลอาสาสมัคร รวมถึงกลุ่มผู้บุกเบิกการทำงานในประเทศไทย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึก แบบสังเกต และประเด็นการสนทนากลุ่ม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลศึกษา พบว่า 1) ศักยภาพที่อาสาสมัครต้องการได้รับการส่งเสริม แบ่งเป็น 4 ด้าน (1) บุคลิกภาพและการจัดการตนเอง (2) ความรู้ (3) ทักษะ และ (4) ทศนคติ 2) โปรแกรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ได้โปรแกรมที่ประกอบด้วย กิจกรรมการเรียนรู้ 8 กิจกรรม ได้แก่ (1) การสร้างบรรยากาศและความไว้วางใจซึ่งกันและกันภายในทีม (2) การทำความเข้าใจหลักการและกำหนดหลักการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนร่วมกัน (3) การทบทวนและประเมินศักยภาพที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร (4) การออกแบบและวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง (5) การแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์ในการจัดการตนเอง (6) การทบทวนความรู้ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน (7) การฝึกทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานผ่านการลงมือปฏิบัติจริง และ (8) การสรุปทบทวนและสะท้อนคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้และพัฒนา 3) ข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผล โดยแบ่งเป็นข้อเสนอแนะต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องระดับผู้บริหารองค์กรและฝ่ายพัฒนาศักยภาพขององค์กร ซึ่งเป็นผู้กำหนดแนวทางให้นำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลโดยทำหน้าที่กำหนดผู้รับผิดชอบและสนับสนุนการเตรียมความพร้อมให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่อาสาสมัคร (2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องระดับผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นผู้นำโปรแกรมไปปฏิบัติโดยตรงจึงต้องทำความเข้าใจหลักการของการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนและเปิดใจยอมรับซึ่งกันและกันจึงจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ และ (3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในหน่วยงานสนับสนุนระดับนโยบาย

สาขาวิชา การศึกษาอกระบบโรงเรียน

ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา 2561

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม

5684229227 : MAJOR NON-FORMAL EDUCATION

KEYWORD: non-formal education program, peer-assisted learning, potential enhancement, peer-volunteer, HIV/AIDS, drug user

Lawan Vejapikul : DEVELOPMENT OF A NON-FORMAL EDUCATION PROGRAM USING PEER-ASSISTED LEARNING CONCEPT TO ENHANCE THE POTENTIAL OF PEER-VOLUNTEERS IN PREVENTING AND DEALING WITH HIV/AIDS PROBLEM. Advisor: Asst. Prof. Weerachat Soopunyo, Ph.D. Co-advisor: Assoc. Prof. Archanya Ratana-ubol, Ph.D.

This research and development aimed to 1) analyse potential enhancement needs of peer-volunteers, 2) develop non-formal education program using peer-assisted learning concept to enhance potentials of peer-volunteers in preventing and dealing with HIV/AIDS problems, and 3) develop recommendations to implement and expand the program in other areas. The participants were 10 active peer-volunteers of Ozone Foundation in Songkhla, their supervisors and the experts who initiated HIV/AIDS program among drug user in Thailand. The data was collected by using interview schedule, observations, records, and group discussion issues. The data were analysed through content analysis. The results shown that 1) peer-volunteers identified 4 potentials needed to be enhanced including (1) personality and self-management, (2) technical knowledge, (3) skills and professional efficiency, and (4) attitude. 2) Non-formal education program using peer-assisted learning concept comprised 8 learning activities namely (1) create enabling team environment and mutual trusts among team members, (2) create mutual understanding and 'house rules' for peer-assisted learning, (3) review and assess the potentials needs of peer-volunteer-led works, (4) design and plan for peer-assisted learning activities, (5) share and exchange experience and techniques for self-management, (6) review and keep essential knowledge up-to-date, (7) practice working skills through on-the-job trainings, and (8) review and reflect on learned and acquired skills. 3) Recommendations were developed for multi-level stakeholders involving, (1) management team and capacity building unit to provide direction for program implementation, (2) field-staffs/peer-volunteers who are on-site implementers to understand the peer-assisted learning concept to be able to implement the program properly, and (3) local policy-making entities.

Field of Study: Non-Formal Education

Student's Signature

Academic Year: 2018

Advisor's Signature

Co-advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาและการสนับสนุนอย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระฉัตร สุปัญญา และรองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ ที่คอยให้ความรู้ คำแนะนำ และช่วยชี้แนะแก้ไขตลอดการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา ประธานกรรมการ สอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจน รองศาสตราจารย์ ดร.ประสงค์ ต้นพิชัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสวาน์ โกวินทยา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิธิตา จรุงเกียรติกุล คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาให้ คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาสละเวลาพิจารณาตรวจสอบและให้ คำแนะนำในการปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ร่วมวิพากษ์ และให้ข้อเสนอสำหรับการจัดทำข้อเสนอแนะในการนำไปรณรงค์ที่พัฒนาขึ้นไปสู่การปฏิบัติและขยายผล สู่พื้นที่อื่น

ขอกราบขอบพระคุณมูลนิธิไอโซน เจ้าหน้าที่ และอาสาสมัครทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ และเป็นผู้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการมีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษา นอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัคร ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน และขอบคุณเพื่อน พี่ น้อง ทุกคนในภาควิชา การศึกษาตลอดชีวิต ที่ให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจ และมอบมิตรภาพที่ดีให้แก่กันมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้การสนับสนุน "ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" สำหรับนิสิตในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณครอบครัวและเพื่อนทุกคนที่คอยให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และเป็น กำลังใจด้วยดีเสมอมา

ลาวัลย์ เวชอภิกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	11
ความสำคัญของการวิจัย	11
โจทย์การวิจัย.....	17
คำถามการวิจัย	17
วัตถุประสงค์การวิจัย	18
ขอบเขตการวิจัย.....	18
นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	19
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	21
บทที่ 2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	22
ตอนที่ 1 แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน	24
ตอนที่ 2 แนวคิด/ทฤษฎีการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน	43
ตอนที่ 3 แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน.....	52
ตอนที่ 4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ.....	67
ตอนที่ 5 อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์.....	75
ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	85

3438750056

CD IThesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ตอนที่ 7 กรอบแนวคิดการวิจัย..... 91

บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย..... 98

 ส่วนที่ 1 วิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ 101

 ระยะที่ 1 (R1) วิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ 101

 ส่วนที่ 2 พัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์..... 105

 ระยะที่ 2 (D1) ออกแบบโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหา เอชไอวี/เอดส์โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย..... 106

 ระยะที่ 3 (R2) ทดลองใช้โปรแกรมที่ออกแบบ..... 109

 เมื่อสิ้นสุดกระบวนการของการจัดโปรแกรมแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการ..... 116

 ระยะที่ 4 (D2) การสรุปโปรแกรมและจัดทำร่างข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น 118

 ส่วนที่ 3 การจัดทำข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น 118

 ระยะที่ 5 (R3) การรับฟังข้อคิดเห็นและวิพากษ์โปรแกรมและร่างข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น 118

 ระยะที่ 6 (D3) การสรุปและจัดทำร่างข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น 121

 กรอบวิธีการวิจัย..... 122

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 129

 ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ 132

ส่วนที่ 2 ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อน
ช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/
เอดส์..... 153

ส่วนที่ 3 การจัดทำข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการ
เรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไข
ปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น..... 214

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 237

 สรุปผลการวิจัย..... 238

 อภิปรายผลการวิจัย..... 259

 สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย 264

 ข้อเสนอแนะ 266

บรรณานุกรม..... 268

ภาคผนวก..... 276

 ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ 277

 ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 280

 ภาคผนวก ค ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 299

 ภาคผนวก ง ประมวลผลการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย..... 330

ประวัติผู้เขียน..... 333

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ตารางสรุปรูปแบบและแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน	57
ตารางที่ 2 ตารางสรุปกระบวนการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย	99
ตารางที่ 3 ตารางแสดงรายละเอียดของกิจกรรมการเรียนรู้	112
ตารางที่ 4 กรอบวิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล (ตามวัตถุประสงค์การวิจัย)	123
ตารางที่ 5 ตารางแสดงคุณสมบัติของอาสาสมัครในฝันหรืออาสาสมัครในอุดมคติที่ส่งเสริมการทำงาน ป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด	146
ตารางที่ 6 ตารางสรุปความคาดหวังของอาสาสมัครที่มีต่อการเข้าร่วมโปรแกรม	155
ตารางที่ 7 ตารางแสดงประเด็นศักยภาพที่จำเป็นของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไข ปัญหาเอชไอวี/เอดส์	157
ตารางที่ 8 ตารางแสดงระดับและเกณฑ์การประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการ ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์	159
ตารางที่ 9 ตารางแสดงแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไข ปัญหาเอชไอวี/เอดส์ (ฉบับที่ 1)	159
ตารางที่ 10 ตารางแสดงแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไข ปัญหาเอชไอวี/เอดส์ (ฉบับที่ 2 – ปรับปรุงแก้ไขใหม่)	164
ตารางที่ 11 ตารางแสดงผลการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์	168
ตารางที่ 12 ตารางแสดง แผนการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อ เสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์	177

3438750056

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับศักยภาพ	67
ภาพที่ 2 แผนภาพแสดงแนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพ	68
ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย	97
ภาพที่ 4 กรอบวิธีการวิจัย	122
ภาพที่ 5 แผนภาพแสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	265

3438750056

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของการวิจัย

เอชไอวี/เอดส์เป็นปัญหาระดับประเทศที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจ และเป็นปัญหาเรื้อรังที่มีได้เกี่ยวข้อแต่เพียงการเจ็บป่วยหรือการเป็นโรคเท่านั้น หากแต่ยังเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของบุคคลและสังคมโดยรวม ในประเทศไทยสถานการณ์การแพร่ระบาดของการติดเชื้อเอชไอวีดำเนินมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลากว่า 30 ปีมาแล้ว นับตั้งแต่มีรายงานการพบผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายแรกของประเทศ เมื่อปี พ.ศ. 2527 ซึ่งปัจจุบันการระบาดของเอชไอวีในประเทศไทยยังพบการติดเชื้อสูงในกลุ่มประชากรหลัก ได้แก่ กลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย พนักงานบริการ สาวประเภทสอง ผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีฉีดและประชากรที่มีภาวะเปราะบาง ได้แก่ คู่ของประชากรหลัก และผู้อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี ประชากรข้ามชาติที่มีภาวะเสี่ยงสูง และผู้ต้องขัง โดยร้อยละ 80 ของการติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ เกิดจากการรับและถ่ายทอดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ที่ไม่ป้องกัน รองลงมาเกิดจากการใช้สารเสพติดด้วยวิธีฉีดที่ไม่ปลอดภัย (คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์, 2556)

ตัวเลขการคาดประมาณการผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ ระหว่างปี 2558 – 2562 มีจำนวนรวม 33,970 คน โดยพบว่า ร้อยละ 12 เป็นการติดเชื้อจากการใช้สารเสพติดด้วยวิธีฉีดที่มีการใช้เข็มฉีดยา และอุปกรณ์การฉีดยาร่วมกัน ซึ่งเหตุผลสำคัญที่ทำให้การถึงเข็มและอุปกรณ์การฉีดยาที่สะอาดเป็นไปได้ยากสำหรับผู้ที่ใช้สารเสพติดด้วยวิธีการฉีด ได้แก่ การที่ศูนย์บริการอยู่ไกลเกินไป ร้านขายยาปิดหรือปฏิเสธที่จะให้บริการเข็มและอุปกรณ์การฉีดยาที่สะอาด ทั้งยังถูกจำกัดด้วยอุปสรรคทางกฎหมายต่อการให้บริการเข็มและอุปกรณ์การฉีดยาที่สะอาด และการคุกคามจากเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อผู้ใช้สารเสพติดและเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ (คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์, 2556) นอกจากนี้ยังพบว่า ประชากรกลุ่มนี้มีอัตราการใช้ถุงยางอนามัยต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มประชากรอื่น (คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์, 2556) จะเห็นได้ว่าปัญหาหายาเสพติด เอชไอวี/เอดส์ และเพศสัมพันธ์ มีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด ดังนั้นหากไม่มีการดำเนินการเพื่อลดอัตราการติดเชื้อที่ได้ผลแล้วจะทำให้ปัญหาการระบาดของเชื้อเอชไอวีและโรคติดต่อทางเลือดอื่นๆ แพร่กระจายออกไปในกลุ่มประชากรทั่วไปในที่สุด ข้อมูลล่าสุด พบว่า ประเทศไทยมีตัวเลขประมาณการผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีการฉีด ระหว่าง กรกฎาคม 2552 – ธันวาคม 2556 จำนวน 40,300 คน แต่ปัจจุบันหน่วยงานภาคประชาสังคมที่ดำเนินโครงการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อ

เอชไอวีสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีการฉีดได้เพียง 12,683 คนเท่านั้น (ข้อมูลสะสม ตั้งแต่กรกฎาคม 2552 – ธันวาคม 2556) ทั้งนี้ในส่วนของผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ก็จะไม่ได้รับการบริการ ดังนั้นการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีการฉีดจึงยังมีช่องว่างอยู่มาก (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2557)

การป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด ต้องมองปัญหาให้เป็นรูปธรรม และเป็นองค์รวมอย่างแท้จริง เนื่องจากบุคคลกลุ่มนี้เข้าถึงได้ยาก ผู้ใช้สารเสพติดในประเทศไทยยังรู้สึก ลังเลที่จะมาใช้บริการทางสังคมและบริการสุขภาพ เพราะกลัวว่าจะถูกเปิดเผยสถานภาพว่าเป็นผู้ใช้ สารเสพติด เนื่องจากที่ผ่านมารัฐบาลยังคงดำเนินนโยบายในการปราบปรามผิดกฎหมายแบบ “zerotolerance” โดยเน้นมาตรการปราบปรามการผลิตและการเสพสารเสพติดด้วยวิธีการลงโทษที่ รุนแรงกับทุกกรณีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสารเสพติด ตั้งแต่การลงโทษด้วยการคุมขังไปจนถึงการประหาร ชีวิต และแม้ว่ากฎหมายยาเสพติดของไทยจะสนับสนุนหลักการ ที่ว่า “ผู้เสพคือผู้ป่วย ไม่ใช่ อาชญากร” แต่ในความจริงกลับมีผู้ใช้สารเสพติดจำนวนมากที่ถูกจำคุก ประกอบกับสถานการณ์ใน ชุมชนที่ผู้ใช้สารเสพติดมักจะถูกตีตราและกระทำรุนแรงจากเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย ทั้งการ บังคับเรียกตรวจปัสสาวะหาสารเสพติด การควบคุมตัวกรณีที่ถูกสงสัยว่ามีการใช้สารเสพติด ซึ่งการ กระทำเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้ใช้สารเสพติดไม่สามารถเข้าถึงบริการด้านสังคมและบริการด้าน สุขภาพ (หน่วยงานความร่วมมือด้านนโยบายยาเสพติดระหว่างประเทศ, 2556)

ที่ผ่านมาการดำเนินงานด้านการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด หน่วยงานด้านสาธารณสุขที่เป็นผู้รับผิดชอบดูแล โดยส่วนใหญ่จะดำเนินการให้บริการแบบตั้งรับ คือ ให้บริการอยู่ในสถานพยาบาล และแม้ว่าจะมีความพยายามในการดำเนินงานเชิงรุกโดยการลงพื้นที่ เพื่อเข้าไปค้นหาและให้บริการแก่ผู้ใช้สารเสพติดในชุมชนอยู่บ้าง แต่ก็ไม่สามารถที่จะเข้าถึงผู้ใช้สาร เสพติดได้ เนื่องจากผู้ใช้สารเสพติดยังคงรู้สึกไม่ปลอดภัยและไม่ไว้วางใจที่จะเปิดเผยตัวกับเจ้าหน้าที่ เมื่อเทียบกับการทำงานของภาคประชาสังคมที่มีการดำเนินงานเชิงรุกโดยการลงพื้นที่ของอาสาสมัคร ที่เป็นผู้ใช้สารเสพติด พบว่า อาสาสมัครเหล่านี้สามารถปฏิบัติงานในการเข้าถึงเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดได้ มากกว่า เนื่องจากเป็นกลุ่มเพื่อนที่มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ทำให้รู้สึกปลอดภัยและมีความไว้วางใจ ที่จะเปิดเผยตัวกับอาสาสมัครที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดเหมือนกัน

มีการนำเอาแนวทางการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด (Harm Reduction) มาใช้เพื่อ ป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวีในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด ซึ่งเป็นแนวที่ได้รับการยอมรับและได้รับการพิสูจน์ แล้วว่ามีประสิทธิภาพในการลดการติดเชื้อที่ส่งผ่านทางเลือดในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีการฉีด ด้วยชุดบริการที่ครอบคลุมรอบด้าน 10 ชุดบริการ อันประกอบไปด้วย 1) การให้ความรู้เพื่อสร้าง ความเข้าใจ ความตระหนัก การฝึกทักษะการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์และสารเสพติด 2) การ บำบัดรักษาการติดยาเสพติดโดยใช้สารทดแทนคือเมทาโดนในระยะยาว 3) การใช้เข็มและอุปกรณ์

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ฉีดยาที่สะอาด 4) การแจกถุงยางอนามัย 5) การให้การปรึกษาและตรวจการติดเชื้อเอชไอวีโดยสมัครใจและการส่งต่อไปรับบริการดูแลรักษา 6) การตรวจและรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ 7) การป้องกัน วัคซีน และรักษาวัณโรค 8) กิจกรรมกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน 9) การให้บริการรักษาด้านจิตเวช และการให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับสารเสพติด 10) การบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพรวมถึงกิจกรรมกลับสู่สังคมและการป้องกันการเสพยาเสพติด (สำนักงานพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส., 2557) ซึ่งการให้บริการด้วยชุดบริการที่ครอบคลุมรอบด้านทั้ง 10 ชุดบริการนี้ ล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้วยการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติดทั้งสิ้น ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ได้กำหนดให้ มาตรการการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด เป็น มาตรการทางเลือกในการประกาศนโยบายของ ป.ป.ส. เมื่อ พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 โดยกำหนดให้มี พื้นที่ปฏิบัติการนำร่องการให้บริการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดใน 10 จังหวัด และต่อมาในปี พ.ศ. 2556 ได้ขยายพื้นที่การให้บริการเพิ่มอีก 9 จังหวัด รวมเป็น 19 จังหวัด โดยเป็นการดำเนินงาน ร่วมกันระหว่าง ป.ป.ส. และภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นโครงการที่ดำเนินงานเพื่อลดอันตรายจากการใช้ สารเสพติด ที่มีการดำเนินงานเพื่อเข้าถึงผู้ใช้สารเสพติดผ่านอาสาสมัคร (หน่วยงานความร่วมมือด้าน นโยบายยาเสพติดระหว่างประเทศ, 2556)

การทำงานกับกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มภาคประชาสังคมที่มีอาสาสมัครซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติดเป็นบุคคลสำคัญ ในการเข้าถึงผู้ใช้สารเสพติด (สำนักงานพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส., 2557) โดยมีงานวิจัยยืนยันว่าการลงพื้นที่โดยอาสาสมัครที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดเช่นเดียวกับ กลุ่มเป้าหมายนั้น มีประสิทธิผลดีกว่าการลงพื้นที่โดยนักสังคมสงเคราะห์หรือผู้ประกอบวิชาชีพทาง สุขภาพอื่นๆ และสามารถให้ความรู้แก่เพื่อนผู้ใช้สารเสพติดได้ดีกว่าด้วย เนื่องจากผู้ใช้สารเสพติดมี แนวโน้มที่จะยอมรับฟังเพื่อนที่เคยใช้ชีวิตผ่านสิ่งท้าทายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติดผิด กฎหมายเช่นเดียวกับตนมาก่อน (เครือข่ายกฎหมายด้านเอชไอวี/เอดส์แห่งแคนาดา, 2552) จึงเป็น เครื่องยืนยันว่า การดำเนินงานเพื่อเข้าถึงผู้ใช้สารเสพติด ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงและเข้าถึงได้ยาก นั้น การให้อาสาสมัครซึ่งเป็นตัวแทนหรือสมาชิกของกลุ่มประชากรโดยตรงเป็นผู้ปฏิบัติงานจึงเป็น ช่องทางที่มีประสิทธิภาพสำหรับการดำเนินงานในการให้ข้อมูลและความรู้กับเพื่อนในกลุ่มเดียวกัน ซึ่ง อาสาสมัครจะเป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงระดับบุคคล โดยการเพิ่มความรู้และการปรับเปลี่ยน พฤติกรรม ทศนคติ และความเชื่อของเพื่อน อีกทั้งอาสาสมัครก็ยังสามารถปฏิบัติงานให้เกิดผลกระทบ ในระดับบุคคลหรือสังคมได้ด้วย โดยการปรับเปลี่ยนบรรทัดฐานทางสังคมหรือกระตุ้นให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงระดับการดำเนินงานหรือการผลักดันเชิงนโยบายด้วย

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

แม้ว่าการดำเนินงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดผ่านการปฏิบัติงานของอาสาสมัครที่เป็นผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติดจะเป็นแนวทางการดำเนินงานที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี แต่อาสาสมัครซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติดและส่วนใหญ่ก็ยังเป็นผู้ใช้สารเสพติดที่อยู่ระหว่างการบำบัดรักษาด้วยการใช้สารทดแทน ก็ยังต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการทำงาน มีการศึกษาวิจัยและข้อมูลสนับสนุนที่กล่าวถึงปัญหาของอาสาสมัครที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดในการปฏิบัติงานว่า อาสาสมัครหรือผู้ปฏิบัติงานที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ยังคงใช้สารเสพติดอยู่ในปัจจุบันหรือเป็นผู้ที่กำลังรับการบำบัดอยู่ ต่างก็ต้องปฏิบัติงานภายใต้ข้อจำกัดเกี่ยวกับประเด็นทางกฎหมาย ศีลธรรม และความท้าทายจากการปฏิบัติงานในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นความยากลำบากในการเข้าถึงเพื่อนผู้ใช้ยาด้วยวิธีการฉีด การสร้างความไว้วางใจกับเพื่อนและชุมชน รวมถึงความกังวลที่ต้องเจอกับตำรวจในขณะที่ปฏิบัติงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลาที่ต้องพบปะและอุปกรณ์การฉีดที่สะอาดปลอดภัยเพื่อนำไปกระจายให้กับเพื่อนๆ ปัญหาความกดดันจากการปฏิบัติงานและความกดดันในชีวิต เนื่องจากอาสาสมัครซึ่งมีทั้งอดีตผู้ใช้สารเสพติดและผู้ที่ยังใช้สารเสพติดอยู่ในปัจจุบันเป็นผู้ที่มีความเปราะบางอันเป็นผลมาจากสภาวะการใช้สารเสพติดของตนเอง ทำให้เมื่อต้องกลับไปอยู่ในสถานการณ์หรือสถานที่ที่ตนเองเคยใช้สารเสพติดก็อาจเกิดความต้องการใช้สารเสพติดขึ้นมาได้อีก ปัญหาด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงานโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่นที่ส่งผลให้บรรยากาศในการทำงานไม่ราบรื่นนัก ปัญหาด้านการพัฒนาศักยภาพที่ยังรู้สึกว่าคุณเองมีความรู้ไม่มากพอที่จะไปช่วยเหลือและให้คำปรึกษากับเพื่อนได้ บางส่วนก็ยังคงการฝึกทักษะเพิ่มเติม และยังคงขาดความมั่นใจในตนเอง มีทัศนคติไม่ดีต่อตนเองและงานที่ทำ รวมไปถึงปัญหาและอุปสรรคด้านวัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และการสนับสนุนด้านงบประมาณในการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะเป็นความเหมาะสมของสถานที่และอุปกรณ์สนับสนุนในการทำงาน ขั้นตอนการเบิกจ่ายอุปกรณ์และค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงานที่มีความยุ่งยากและล่าช้า ความเหมาะสมของเอกสารและแผ่นพับความรู้ที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้กับการทำงานของอาสาสมัคร และยานพาหนะสำหรับการลงปฏิบัติงานในพื้นที่ รวมไปถึงปัญหาด้านผลตอบแทนที่ได้รับไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย ดังนั้นเพื่อเป็นการสนับสนุนการทำงานของอาสาสมัครในการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์นั้น จึงจำเป็นต้องหาแนวทางที่จะช่วยลดอุปสรรคต่างๆ ในการทำงานและเสริมสร้างศักยภาพให้แก่อาสาสมัครเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้ (Balian & White, 2010; ดวงตา ปาวา และ เยาวลักษณ์ จิตตะโคตร, 2554)

จะเห็นได้ว่า การทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด อาสาสมัครนับเป็นกลุ่มคนทำงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง แต่ขณะเดียวกันอาสาสมัครที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดก็ยังคงต้องเผชิญกับปัญหาและความท้าทายต่างๆ ในการทำงานมากมาย โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับศักยภาพ

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ที่จำเป็นในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็น ความรู้ ที่อาสาสมัครยังคงต้องการได้รับความรู้และข้อมูลข่าวสาร ที่ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์เพื่อที่จะสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ในการทำงานได้อย่างเหมาะสม ทักษะ ที่ยังต้องการได้รับการพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับ รวมไปถึง ทักษะคิด ที่ยังต้องการการเสริมสร้างและพัฒนาให้เกิดทัศนคติที่ดีและจำเป็น ต่อการทำงาน ซึ่งประเด็นสำคัญก็คือ การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง การยอมรับนับถือตนเอง และการเห็นคุณค่าในตนเอง อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่นๆ ตามมาได้ (ดวงตา ปาวา และ เยาวลักษณ์ จิตตะโคตร, 2554) ดังนั้น ในการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด จึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเพื่อที่จะช่วยส่งเสริมให้อาสาสมัคร สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ

จากสถานการณ์ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานและการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัคร ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการที่จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพให้แก่อาสาสมัคร ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งพบว่า การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครในปัจจุบันมีลักษณะที่เป็นไปตามเงื่อนไขของโครงการที่องค์กรต้นสังกัดของอาสาสมัครได้รับงบประมาณ สนับสนุนการดำเนินงานในช่วงเวลานั้นๆ ส่งผลให้มีข้อจำกัดทั้งในส่วนของงบประมาณการพัฒนา ศักยภาพที่มีจำกัดทำให้ไม่สามารถจัดการพัฒนาศักยภาพให้แก่อาสาสมัครได้อย่างทั่วถึง และประเด็น การพัฒนาศักยภาพซึ่งไม่สามารถตอบสนองความต้องการของอาสาสมัครผู้ปฏิบัติงานภาคสนามใน พื้นที่ได้ครบถ้วนตามความจำเป็น นอกจากนี้การพัฒนาศักยภาพส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นการบรรยาย ให้ข้อมูลความรู้ที่ไม่ได้เน้นการฝึกปฏิบัติมากนักและยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับประสบการณ์จากการ ปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ของอาสาสมัครเท่าที่ควร ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า แนวคิดในการพัฒนาโปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการนำมาใช้เพื่อช่วยเติมเต็มช่องว่างของ การพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครดังที่กล่าวมาแล้วได้ เนื่องจากเป็นโปรแกรมการเรียนรู้ที่มีความ ยืดหยุ่น ทั้งในส่วนของกำหนดยุทธวิธี วิธีการ หลักสูตร เนื้อหา สถานที่ และระยะเวลาในการจัด ซึ่งผู้เรียนสามารถเลือกกำหนดและปรับให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของตนเองได้ และมุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมและได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ ประโยชน์และแก้ไขปัญหาของตนเองได้ และช่วยส่งเสริมให้สามารถคิด ตัดสินใจ และเรียนรู้ด้วย ตนเอง พัฒนาตนเอง แก้ไขปัญหาต่างๆ ของตนเอง และช่วยให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ผู้วิจัยจึง ทำการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาแนวคิดและหลักการสำคัญที่เหมาะสมสำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนา โปรแกรมและออกแบบวางแผนกระบวนการเรียนรู้ในโปรแกรมที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับ ความต้องการและลักษณะเฉพาะของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นอาสาสมัครซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้ สารเสพติดที่ทำงานส่งเสริมการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด ซึ่งผู้วิจัย พบว่า ในส่วนของกรอบแนวคิดสำหรับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ มีแนวคิดที่สำคัญและเหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนเชิงพัฒนา ของ Boyle (1981) 8 ขั้นตอน อันประกอบไปด้วย การกำหนดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาโปรแกรม การวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนและกลุ่มผู้รับบริการ การพิจารณาผลที่พึงประสงค์จากการพัฒนาโปรแกรม การกำหนดแหล่งทรัพยากรและการสนับสนุน การสร้างแผนการสอน โปรแกรมการปฏิบัติงาน ความน่าเชื่อถือของการใช้ทรัพยากร และการรายงานคุณค่าของโปรแกรม และในส่วนของกรอบแนวคิดสำหรับการออกแบบวางแผนกิจกรรมและการประเมินผลการเรียนรู้ในโปรแกรม ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดที่เหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ หลักการจัดการศึกษาอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ 7 ประการ ของ Knowles (1980) อันประกอบไปด้วย การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การกำหนดโครงสร้างทางกายภาพให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง การกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ของตนเอง การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการประเมินความก้าวหน้าและผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งมีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่เนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์การทำงานที่สามารถนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้ และแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของ Collison and Parcell (2004) อันประกอบไปด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน การกำหนดกลุ่มผู้แบ่งปันประสบการณ์ การกำหนดผู้อำนวยความสะดวกในการจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การกำหนดตารางเวลาในการจัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน การกำหนดผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน การกำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการ การวางแผนกิจกรรมนอกรอบเพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ การกำหนดบทบาทของผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน และการกำหนดช่วงเวลาของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้แบ่งปันและผู้ต้องการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เหมาะสมสำหรับการกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงของแต่ละคน ที่จะสามารถนำมาช่วยพัฒนาศักยภาพของเพื่อนในทีมได้ ซึ่งแนวคิดทั้ง 3 แนวคิดที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวคิดหลักเพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์สำหรับการวิจัยในครั้งนี้

3438750056

CT :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

โจทย์การวิจัย

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่จะช่วยเสริมสร้างให้อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์มีศักยภาพที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ซึ่งจะช่วยให้อาสาสมัครมีความมั่นใจและสามารถปฏิบัติงานได้ผลควรจัดอย่างไร

คำถามการวิจัย

1. ปัจจุบันการปฏิบัติงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์มีการดำเนินงานอย่างไรและมีปัญหาอะไรบ้าง
2. อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในปัจจุบันสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ และมีความต้องการการเสริมสร้างศักยภาพในด้านใดบ้างที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ
3. การเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในปัจจุบันเป็นอย่างไร มีแนวทางและกระบวนการอย่างไรบ้าง สามารถตอบสนองความต้องการและความจำเป็นในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครได้หรือไม่ มีข้อจำกัดหรือปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และแนวทางที่จะปรับปรุงให้มีความเหมาะสมมากขึ้นควรมีแนวทางอย่างไร
4. แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครที่เปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและกำหนดรูปแบบของกิจกรรมในการเสริมสร้างศักยภาพ ได้นำความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริงของตนเองมาแบ่งปันและใช้เป็นบทเรียนในการช่วยเสริมสร้างศักยภาพให้แก่เพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน ซึ่งจะช่วยลดช่องว่างของปัญหาและข้อจำกัดของการพัฒนาศักยภาพในปัจจุบันควรมีแนวทางอย่างไร
5. อาสาสมัครและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัครมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างไรต่อการปรับปรุงแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครให้เหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็นในการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร
6. โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะเข้ามาช่วยพัฒนาแนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนการจัดโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ควรต้องคำนึงถึงอะไรบ้าง
7. การนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่นควรมีแนวทางการดำเนินงานอย่างไร ใครที่จะต้องเข้ามามีบทบาทบ้าง และกลไกสนับสนุนการขับเคลื่อนต้องประกอบด้วยอะไรบ้าง

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพสำหรับอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

ขอบเขตการวิจัย

1. **ขอบเขตพื้นที่** การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษากิจการปฏิบัติงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดในพื้นที่ “จังหวัดสงขลา” ซึ่งเป็นพื้นที่การดำเนินงานโครงการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดที่อยู่ในความรับผิดชอบของ “มูลนิธิไอโซน” ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนโลก (Global Funds) ในการดำเนินงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีองค์ประกอบครบถ้วนตามเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกพื้นที่ที่กำหนดไว้ คือ 1) มีอาสาสมัครที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ในช่วงเวลาที่ทำการวิจัย 2) มีการทำงานครอบคลุมทุกด้านของการให้บริการที่จำเป็นสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใช้สารเสพติด 3) มีความพร้อมและความร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรภาคีในพื้นที่ 4) ทีมผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีความยินยอมและเต็มใจเข้าร่วมการวิจัย 5) ผู้วิจัยต้องสามารถเข้าถึงและทำงานร่วมกับอาสาสมัครได้อย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการวิจัย

2. **ขอบเขตประชากร** การวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่วิจัยในช่วงเวลาที่ดำเนินการวิจัยอยู่เท่านั้น ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1. กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ อาสาสมัครของมูลนิธิไอโซนจังหวัดสงขลาซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติดที่อยู่ระหว่างการบำบัดรักษาด้วยสารทดแทนที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่วิจัยและสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย จำนวน 10 คน โดยมีเงื่อนไขในการที่จะต้องเข้าร่วมอยู่ในกระบวนการวิจัยตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย

2. กลุ่มเป้าหมายรอง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- 2.1 กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่วิจัย ซึ่งเป็นผู้ดูแลและปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัคร โดยแบ่งออกเป็น 1) เจ้าหน้าที่ขององค์กรต้นสังกัดของอาสาสมัคร ซึ่งรับผิดชอบดูแล

3438750056

อาสาสมัครเหล่านี้โดยตรง จำนวน 4 คน ได้แก่ และส่วนของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้ดูแลงานเอดส์ และงานยาเสพติดซึ่งมีการติดต่อประสานงานและปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัครในพื้นที่วิจัย จำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนจาก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา โรงพยาบาลรัฐญา รักร์สงขลา และโรงพยาบาลชุมชนในพื้นที่

2.2 กลุ่มผู้บุกเบิกการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดในประเทศไทย ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้บุกเบิกการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด ซึ่งสังกัดองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ ได้แก่ มูลนิธิไอโซน มูลนิธิริษย์ไทย เครือข่ายผู้ขายประเทศไทย เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวีประเทศไทย และมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ รวม 5 คน

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ หมายถึง ผู้ที่มีประสบการณ์การใช้สารเสพติดหรือผู้ที่ยังคงใช้สารเสพติดและอยู่ระหว่างการบำบัดด้วยสารทดแทน ซึ่งตามกฎหมายถือว่าผู้เสพที่สมัครใจเข้ารับการรักษาเป็นผู้ป่วยซึ่งไม่ต้องรับโทษทางกฎหมาย โดยผู้ใช้สารเสพติดเหล่านี้เต็มใจสมัครเข้ามาทำงานเชิงรุกให้กับองค์กรที่ดำเนินโครงการด้านการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดโดยได้รับค่าตอบแทนการปฏิบัติงานแบบรายวันหรือรายเดือนเพื่อทำหน้าที่ ค้นหา เข้าถึง ให้บริการข้อมูลความรู้และชุดอุปกรณ์ป้องกันตลอดจนให้คำปรึกษา แนะนำบริการ และชักชวนให้ผู้ใช้สารเสพติดเข้ามารับบริการตรวจรักษาในระบบบริการสาธารณสุขตามความจำเป็นและสิทธิพื้นฐานของแต่ละคน

บริบทการปฏิบัติงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ หมายถึง ความเป็นมาและแนวคิดพื้นฐานของการชักชวนผู้ใช้สารเสพติดมาทำงานเป็นอาสาสมัคร กระบวนการและขั้นตอนการคัดเลือกอาสาสมัคร คุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ปัญหาอุปสรรคและความท้าทายที่อาสาสมัครต้องเผชิญระหว่างการปฏิบัติงาน แนวทางการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร แนวทางและข้อจำกัดของการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครในปัจจุบัน รวมถึงข้อเสนอแนะต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ความต้องการเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ หมายถึง ศักยภาพที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครที่ช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ในด้านต่างๆ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ตามความเห็นร่วมกันของอาสาสมัคร เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลอาสาสมัคร และกลุ่มผู้บุกเบิกการทำงานด้านการ

ป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดในประเทศไทย ซึ่งเป็นผู้มีความเกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติงานพัฒนา

ศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ หมายถึง องค์ประกอบที่ทำให้อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์สามารถที่จะ ปฏิบัติงานตามหน้าที่และความรับผิดชอบของตนได้ ตลอดจนได้รับการยอมรับและได้รับความร่วมมือ ทั้งจากผู้ใช้สารเสพติดซึ่งเป็นผู้รับบริการจากอาสาสมัครและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่อาสาสมัครต้องมีการ ติดต่อประสานงานด้วย โดยแบ่งออกเป็นศักยภาพที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ ซึ่งประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์ โรคฉวยโอกาส และโรคอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์ ได้แก่ ไวรัสตับอักเสบบี วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ซึ่งครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับ ช่องทางการ ติดต่อ การประเมินพฤติกรรมเสี่ยง การป้องกัน การรักษา ผลข้างเคียงจากการรักษา สิทธิการรักษา การลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด สิทธิและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้สารเสพติด 2) ทักษะ ซึ่ง ประกอบด้วย ทักษะการเข้าถึงและการสร้างความไว้วางใจกับเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดซึ่งเป็นผู้รับบริการ ของอาสาสมัคร การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการจัดกระบวนการกลุ่ม และ 3) ทศนคติ ซึ่ง ประกอบด้วย ความเชื่อมั่นและการเห็นคุณค่าในตนเอง การเคารพและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น การไม่ แสดงการรังเกียจ ตีตรา หรือเลือกปฏิบัติ

การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของ อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ โดยให้ความสำคัญต่อประสบการณ์ ของอาสาสมัครทั้งในด้านความต้องการและความสัมพันธ์ของเนื้อหากับการปฏิบัติงาน

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง ขั้นตอนการวางแผน ออกแบบ และทดลองใช้โปรแกรมที่ได้พัฒนาขึ้น ตามขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เจริญพัฒนา ตามแนวคิดของ Boyle ซึ่งประกอบด้วย 8 กิจกรรม ได้แก่ การศึกษาบริบทการปฏิบัติงาน ของอาสาสมัคร การวิเคราะห์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย การทำความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย และบทบาทในการเข้าร่วมโปรแกรม การออกแบบวางแผนกิจกรรมและการประเมินผล การจัดเตรียม ทรัพยากร การจัดกิจกรรมตามแผน การประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผน และการถอดบทเรียนการ ปฏิบัติงาน

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง ชุดของแผนงานและกิจกรรมการเรียนรู้ ทางการศึกษาอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของ Collison & Parcell (2004) เพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/ เอดส์ ที่พัฒนาขึ้นตามขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาโปรแกรมเจริญพัฒนา ของ Boyle (1981) ซึ่งมี องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ความเชื่อพื้นฐานของโปรแกรม แนวคิดสำคัญที่นำมาใช้ในโปรแกรม วัตถุประสงค์ของโปรแกรม บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในโปรแกรม เนื้อหาสาระของโปรแกรม กิจกรรม

การเรียนรู้ แหล่งความรู้และสื่อการเรียนรู้ การประเมินผล สภาพแวดล้อม และข้อควรคำนึงในการนำโปรแกรมไปใช้

การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนและแบ่งปันประสบการณ์และองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวเองระหว่างเพื่อนอาสาสมัครที่เข้าร่วมโปรแกรม ซึ่งมุ่งเน้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันแบบเพื่อน โดยไม่แบ่งแยกว่าใครรู้มากกว่าใคร ใครเก่งกว่าใคร หรือใครดีกว่าใคร แต่เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างเท่าเทียมในฐานะเพื่อนผู้ที่มีประสบการณ์ที่ต้องการแบ่งปันและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาตนเองให้เกิดความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ

ข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผล หมายถึง แนวทางการและขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติ และกลไกสนับสนุนให้เกิดการดำเนินงานตามแนวทางที่กำหนด ซึ่งประกอบไปด้วย ข้อเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับผู้บริหารองค์กร ข้อเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ และข้อเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในหน่วยงานระดับนโยบาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ข้อมูลบริบทการปฏิบัติงานและความต้องการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่ดูแลอาสาสมัครในการวิเคราะห์และหารือเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพที่ตอบสนองความต้องการของอาสาสมัครได้
2. โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้เป็นในการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครได้
3. อาสาสมัครที่เข้าร่วมโปรแกรมได้รับการพัฒนาศักยภาพและสามารถนำศักยภาพที่ได้รับการพัฒนาไปใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ได้
4. ข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติและขยายผล ช่วยให้เกิดความร่วมมือกันของภาคีเครือข่ายการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้สารเสพติดที่มีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของอาสาสมัคร
5. กระบวนการพัฒนาโปรแกรมที่ได้จากงานวิจัยนี้ สามารถเป็นแนวทางสำหรับภาคีเครือข่ายการทำงาน หน่วยงาน หรือองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีการดำเนินงานหรือมีโครงการที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ รวมไปถึงเครือข่ายการทำงานในประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการการเสริมสร้างศักยภาพให้แก่อาสาสมัครของตน

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักการ แนวคิด และทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง สำหรับการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาโปรแกรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพ อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษา หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยทำการศึกษาจากสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำมาประมวลเป็นความรู้พื้นฐานและกรอบแนวคิดที่จะใช้ในการวิจัยต่อไป โดย แบ่งเนื้อหาที่ศึกษาออกเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิด/ทฤษฎีการศึกษานอกระบบโรงเรียน

- 1.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 1.2 ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 1.3 หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 1.4 การศึกษานอกระบบโรงเรียนกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- 1.5 การศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่

ตอนที่ 2 แนวคิด/ทฤษฎีการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

- 2.1 ความหมายของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 2.2 ประเภทของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 2.3 กระบวนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 3 แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน

- 3.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน
- 3.2 แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรด้วยการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัคร

- ความหมายของศักยภาพ
- 4.1 ความสำคัญและความจำเป็นของการพัฒนาศักยภาพ
 - 4.2 แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัคร

ตอนที่ 5 แนวคิดอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

- 5.1 ความหมายของอาสาสมัคร
- 5.2 ความสำคัญของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

3438750056

CD :Thesirs 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

5.3 คุณลักษณะและความสามารถที่จำเป็นของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไข
ปัญหาเอชไอวี/เอดส์

5.4 อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์กับการทำงานภาคสนาม

5.5 ปัญหาในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/
เอดส์

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

ตอนที่ 7 กรอบแนวคิดการวิจัย

3438750056

ตอนที่ 1 แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

มีผู้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้มากมาย ดังต่อไปนี้

Sheffield and Diejomaoh (1972) กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นคำที่มีความหมายกว้างครอบคลุม การฝึกอบรม และการสอนนอกระบบชั้นเรียนเกือบทั้งหมด เริ่มตั้งแต่การเรียนของบุคคลแต่ละบุคคล ทั้งจากพ่อแม่ จากโรงงาน ไปจนถึงการณรงค์เพื่อให้ประชาชนได้รู้หนังสือ การศึกษานอกระบบโรงเรียนควรเป็นการบริการเพื่อสนองความต้องการ เช่น

1. เพื่อให้ผู้ที่ไม่มีโอกาสเรียนในระบบโรงเรียนได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน
2. เพื่อให้ผู้ที่จบการศึกษาจากระบบโรงเรียนแล้วได้มีโอกาสหาความรู้และได้รับการฝึกฝนเพิ่มเติม โดยเฉพาะสำหรับการที่จะไปประกอบอาชีพ
3. สำหรับช่วยให้ผู้ที่กำลังปฏิบัติงานอยู่ได้มีโอกาสศึกษาเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

Coombs, Philip, Ahmed, and Mangoor (1971) กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบการศึกษาภาคปกติไม่ว่ากิจกรรมจะจัดขึ้นเป็นกิจกรรมต่างหาก หรือจัดเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมใหญ่อื่นๆ เพื่อให้บริการกลุ่มผู้เรียนที่กำหนดขึ้นอย่างมีความมุ่งหมาย

UNESCO (1997) กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาใดๆ ที่จัดขึ้นเพื่อคนทุกช่วงวัย โดยสามารถจัดได้ทั้งในและนอกสถาบันการศึกษา โดยกิจกรรมดังกล่าวจะไม่เหมือนกับการศึกษาในระบบ

European Commission (2008) ให้ความหมายของ การศึกษานอกระบบโรงเรียน ว่าเป็น การเรียนรู้ที่ควบคู่ไปกับการศึกษาหลัก ไม่มุ่งเน้นใบประกาศนียบัตร การจัดการศึกษาอาจจัดให้ในสถานที่ทำงานหรือการจัดกิจกรรมของกลุ่มประชาสังคมหรือเครือข่ายต่างๆ เช่น สหภาพการค้า หรือองค์กรเยาวชน หรือเป็นการจัดเพื่อเสริมการเรียนรู้ในระบบ เช่น ดนตรี ศิลปะ หรือ การจัดติดก่อนสอบ ก็ได้

อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ได้ให้ความหมายของ การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non – Formal Education) ไว้ว่า เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษาซึ่งเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนตามปกติ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะอ่อนตัวให้ผู้เรียนมีความสะดวกเลือกเรียนได้หลายวิธีจึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและสังคมเป็นอย่างดี

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 2) และพ.ศ. 2545 ได้อธิบายความหมายของ การศึกษานอกระบบโรงเรียน ไว้ว่า เป็นการศึกษามีความยืดหยุ่นในการกำหนด

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

จุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการศึกษาระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษาโดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2548)

สุมาลี สังข์ศรี (2546) ได้ให้ความหมายของ การศึกษานอกระบบโรงเรียน ไว้ว่า เป็นกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบที่จัดบริการให้กับประชาชนทุกคนทุกเพศทุกวัยโดยไม่จำกัดพื้นฐานทางการศึกษา อาชีพประสบการณ์ หรือความสนใจ โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้พื้นฐาน ความรู้ทางด้านทักษะอาชีพ ตลอดจนความรู้ข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

อุณา นพคุณ (2546) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นกิจกรรมหรือโครงการที่หน่วยงานต่างๆ ในสังคมจัดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การเรียนรู้แก่ประชาชนที่สามารถกำหนดเป้าหมายได้ ผู้รับการศึกษาที่มีเจตนาและวัตถุประสงค์ในการรับการเรียนรู้ กิจกรรมดังกล่าว จัดให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชุมชน และทุกระดับการศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ทักษะและทัศนคติค่านิยมที่ดี กิจกรรมทางการศึกษาที่เรียกว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องจัดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น หลักสูตรยืดหยุ่น ประหยัด และตอบสนองต่อความต้องการและความสนใจ ปัญหาของชุมชน

จรรยาพร ธรณินทร์ (2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ กระบวนการจัดการสมรรถนะของผู้เรียน ทั้งที่เป็นทัศนคติและทักษะและความรู้ซึ่งทำได้ยืดหยุ่นกว่า การเรียนในระบบโรงเรียนทั่วไป สมรรถนะที่เกิดจากการศึกษานอกระบบมีตั้งแต่ทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ไขความขัดแย้ง การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การเป็นผู้นำ การแก้ปัญหาาร่วมกัน การสร้างความเชื่อมั่น ความรับผิดชอบและความมีวินัย

วรรัตน์ อภินันท์กุล (2551) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมายรูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาหลักสูตร ต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการแต่ละกลุ่มบุคคล

อุดม เขยกิจวงศ์ (2551) กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมาย ผู้รับบริการ และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัด และระยะเวลาการเรียนหรือการฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามความต้องการของผู้เรียน และตามความสามารถในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายที่ต่างกันไป โดยมีวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับรองคุณวุฒิการศึกษาหรือเพื่อจัดระดับการเรียนรู้

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของ การศึกษานอกระบบ ว่าหมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมาย ผู้รับบริการและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียน หรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพ ความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้นและมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษาหรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

จากความหมายของ การศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่ได้มีผู้ให้คำนิยามไว้มากมายดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถจัดขึ้นได้ทั้งในและนอกโรงเรียน หน่วยงาน หรือองค์กร มีความยืดหยุ่นทั้งในส่วนของ การกำหนดรูปแบบ วิธีการ หลักสูตร เนื้อหา สถานที่ และระยะเวลาในการจัด ที่สามารถปรับให้มีความเหมาะสมได้ตามความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์และแก้ไขปัญหาของผู้เรียนได้ สามารถจัดให้กับบุคคลทุกเพศทุกวัย ไม่มีการกำหนดเกณฑ์อายุ เพศ และวุฒิการศึกษาของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถเลือกกำหนดเวลาเรียนได้ตามความสะดวก สามารถเรียนเพื่อปรับวุฒิทางการศึกษาได้ เมื่อเรียนจบได้รับวุฒิทางการศึกษาเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพของตน นอกจากนี้การศึกษานอกระบบโรงเรียนยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด ตัดสินใจ และเรียนรู้ด้วยตนเอง พัฒนาตนเอง แก้ไขปัญหาต่างๆ ของตนเองได้ และช่วยให้ผู้เรียนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอีกด้วย

1.2 ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน

มีผู้เชี่ยวชาญได้พยายามอธิบายและนำเสนอแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับ ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ไว้มากมาย ดังต่อไปนี้

สุมาลี สังข์ศรี (2545) กล่าวว่าไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่นำปรัชญาหลายๆ ปรัชญามาผสมผสานและประยุกต์เข้าด้วยกัน ซึ่งปรัชญาที่นำมาเป็นหลัก ได้แก่ ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต ปรัชญาพัฒนาการนิยม ปรัชญามานุษยนิยม และปรัชญาทางพระพุทธศาสนา โดยนำมากำหนดเป็นหลักการสำคัญของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ดังต่อไปนี้

1. ความครอบคลุมทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย
2. ความเท่าเทียมและเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา
3. การเปิดโอกาส สร้างโอกาส และขยายโอกาสทางการศึกษา
4. การสนองความต้องการของบุคคลและสังคม
5. การจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้กลุ่มเป้าหมายได้มีสิทธิเลือก
6. การมีความยืดหยุ่นและเข้าถึงได้ง่าย ลดกฎระเบียบ ขั้นตอน และเปิดโอกาสสำหรับ

ทุกกลุ่มเป้าหมาย

3438750056

7. การจัดบริการให้ใกล้ชิดตัว เข้าถึงตัวผู้เรียน เช่น การใช้สื่อประเภทต่างๆ การมีแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
 8. การจัดกิจกรรมให้ผสมกลมกลืนวิถีชีวิต ไม่ให้แปลกแยกไปจากการดำเนินชีวิต
 9. การจัดกิจกรรมให้มีความต่อเนื่อง
 10. การสร้างแรงจูงใจ สร้างนิสัยใฝ่เรียนใฝ่รู้ และให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย
 11. การให้ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วม ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชน
 12. การให้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ โดยเริ่มที่ชุมชน และชุมชนเป็นหลักในการดำเนินการ
 13. การเน้นการเรียนรู้ตามสภาพปัญหา
 14. การเปลี่ยนสภาพของการศึกษา จากการเรียนรู้ในห้องเรียน การท่องจำ การบอกความรู้ มาเป็นภาพของการร่วมเรียนรู้จากการดำเนินชีวิตและสภาพปัญหาจริง
- อุ้นตา นพคุณ (2546) ได้ให้อธิบายเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียนโดยแบ่งตามพื้นฐานแนวคิดออกเป็น 5 สำนัก ดังต่อไปนี้
1. ปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียนสำนักเสรีนิยม (Liberal) มีความเชื่อพื้นฐานคือ ความรู้คู่คุณธรรม และเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ สามารถเลือกแนวทางต่างๆ ในการดำรงชีวิต หากแต่เสรีภาพดังกล่าวควรมีพื้นฐานอยู่บนเหตุและผล การศึกษามีหน้าที่อนุรักษ์และสืบสานศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และอารยธรรม การจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาสำนักเสรีนิยมใช้วิธีการบรรยายประกอบการซักถาม อภิปรายระหว่างผู้เรียนและผู้สอน และระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเองและการทบทวนเนื้อหา มีการนำปรัชญาสำนักเสรีนิยมไปใช้ในการศึกษาทั่วไป การศึกษาวิชาสามัญ การศึกษาพื้นฐาน ห้องสมุดประชาชนการศึกษาต่อเนื่อง เป็นต้น
 2. ปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียนสำนักพัฒนาการ (Progressive) มีความเชื่อพื้นฐานในการให้ความสำคัญด้านความแตกต่างของผู้เรียน ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ การศึกษาต้องสามารถตอบสนองความต้องการและปัญหาของผู้เรียนได้ ใช้ระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาแก้ไขปัญหาในการดำรงชีวิตและการศึกษามีขึ้นเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม มีการนำปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียนสำนักพัฒนาการมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาต่อเนื่อง อาชีวศึกษา โดยการศึกษาความต้องการ ปัญหาของผู้เรียนและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกิจกรรมและในขั้นตอนต่างๆ ของการพัฒนาโปรแกรม
 3. ปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียนสำนักพฤติกรรมนิยม (Behaviorist) มีความเชื่อว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้หากมีการปฏิบัติด้วยตนเอง ดังนั้นการศึกษาประเภทพัฒนา

ทักษะความสามารถของผู้เรียนจะมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของโปรแกรมเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมและมีการประเมินผลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ มีการนำปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียนสำนักพฤติกรรมนิยมมาใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ส่งเสริมผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเองหรือชี้นำตนเอง (Self-directed Learning) ด้วยชุดวิชา การศึกษาทางไกล การฝึกสายอาชีพ การฝึกทักษะ การฝึกสมรรถนะที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน ปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียนสำนักพฤติกรรมนิยมนี้จะสนใจพฤติกรรมที่สังเกตได้เท่านั้น มุ่งที่จะควบคุม เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยการควบคุมและดัดแปลงสิ่งแวดล้อม

4. ปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียนสำนักมนุษยนิยม (Humanist) ให้ความสำคัญกับผู้เรียน เน้นการพัฒนาผู้เรียนทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะอารมณ์ ความรู้สึก การเห็นคุณค่าในตนเอง การให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เป็นมิตร มีการนำปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียนสำนักมนุษยนิยมมาใช้ในการศึกษาผู้ใหญ่ การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning)

5. ปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียนสำนักปฏิรูปนิยม (Radical) เชื่อว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงสังคมด้วยการสอนแบบมโนธรรมสำนึก (Conscientization) เพื่อให้ผู้เรียนหลุดออกจากวัฒนธรรมเงียบและการท่องจำแบบไม่มีการคิดไตร่ตรอง การนำปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียนสำนักปฏิรูปนิยมมาใช้ในการจัดการสอนให้รู้หนังสือและพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนที่ต้องการให้เกิดความเข้มแข็ง ดังนั้นนักพัฒนาโปรแกรมที่จะนำปรัชญาสำนักปฏิรูปนิยมจะต้องเป็นผู้ที่ต้องการให้เกิดการกระทำในสังคม (Social Action) และมีความชำนาญในการสอนที่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์และบริบทของชุมชนที่มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างทางสังคมวิทยา

ณัฐลักษณ์ ศรีมีชัย (2547) กล่าวถึง ปรัชญาและแนวคิดในการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นการจัดการศึกษาเพื่อทำให้ประชาชนได้มีความรู้พื้นฐาน พัฒนาเพิ่มพูนความรู้ และรู้จักคิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาได้ ซึ่งการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะช่วยปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความสุข และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงตามกระแสสังคมโลกได้

จากแนวคิดเกี่ยวกับ ปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียน ที่ได้กล่าวถึงข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า **ปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียน** จะมุ่งเน้นที่การตอบสนองความต้องการของผู้เรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็นแก้ปัญหาเป็น และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้เพื่อแก้ปัญหาของตนเองในชีวิตจริงได้

1.3 หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

มีผู้เชี่ยวชาญได้อธิบายถึง หลักการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ว่ามีหลักการที่สำคัญดังต่อไปนี้

Caffarella (1994) ได้กล่าวถึง หลักการพัฒนา รูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้มีพื้นฐานจากการศึกษาความต้องการและปัญหาของบุคคลและชุมชน เพื่อนำมา กำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการ โดยลักษณะของโครงการต้องมีกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนและ ต้องช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชนและของชุมชนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งประกอบไปด้วยจุดมุ่งหมายหลักที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมความเจริญและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของปัจเจกบุคคล
2. เพื่อช่วยประชาชนให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิตได้
3. เพื่อเตรียมตัวสำหรับโอกาสในการทำงานในปัจจุบันและอนาคต
4. เพื่อช่วยองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้และปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงสังคม

ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย (2542) กล่าวถึง หลักการสำคัญในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา โดยจะต้องเป็นการจัดบริการทางการศึกษา เพื่อให้โอกาสแก่ผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษาและผู้ด้อยโอกาสโดยไม่มีข้อจำกัดในด้านเพศ วัย พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ความสนใจ ฐานะทางเศรษฐกิจ และความห่างไกล ให้ได้มีโอกาสรับ การศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน
2. การกระจายโอกาสทางการศึกษา เป็นการใช้วิธีการต่างๆ เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาไปสู่กลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมและทั่วถึง ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรืออยู่ในชนบทที่ห่างไกล
3. ส่งเสริมการศึกษาที่เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถศึกษาหาความรู้ ได้ตลอดเวลาทุกช่วงของชีวิต
4. มีความยืดหยุ่นในหลักเกณฑ์และระเบียบต่างๆ
5. สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยแต่ละกิจกรรมจะจัดขึ้นหลังจากสำรวจ ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายแล้ว ซึ่งกลุ่มเป้าหมายในแต่ละท้องถิ่นอาจมีความต้องการที่แตกต่าง กัน กิจกรรมที่จัดก็ควรจะมี ความแตกต่างกันออกไป
6. มีความสัมพันธ์กับสภาพการดำเนินชีวิต เนื้อหาหลักสูตรในแต่ละวิชาควรมีความ ยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น
7. มีรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกได้ตามความสะดวก บางรูปแบบ อาจมีผู้สอนและจัดการสอนตามเวลา บางรูปแบบอาจสอนบางเวลาโดยให้ผู้เรียนสลับกับการทำงาน บางรูปแบบอาจเรียนด้วยตนเองโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป หรือใช้สื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

8. การจัดการเรียนการสอนควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความหลากหลาย และต้องให้อิสระแก่ผู้เรียนซึ่งอาจเรียนรู้ได้เร็วหรือช้าแตกต่างกันตามความสามารถของแต่ละบุคคล และเลือกเรียนได้ตามเวลาที่สะดวก

9. ผู้สอนหรือผู้ให้ความรู้ควรมีความหลากหลาย โดยไม่จำเป็นต้องจำกัดเฉพาะครู อาจารย์ในสถาบันการศึกษาเท่านั้น อาจเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้รู้จากหน่วยงานหรือสถาบันต่างๆ บุคลากรในองค์กรท้องถิ่น ชาวบ้านผู้มีความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง พระ ผู้เฒ่าผู้แก่ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

10. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็นทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

สุมาลี สังข์ศรี (2546) กล่าวถึง หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ว่าต้องอาศัย หลักวิธีการดังต่อไปนี้

1. ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจ และความแตกต่าง ของผู้เรียน ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมาย

2. อาศัยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้เป็นกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย การสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเรียนรายบุคคล ให้ผู้เรียนสามารถเลือกได้ตามความเหมาะสมและ สอดคล้องกับบริบทของกลุ่มเป้าหมายและสภาพท้องถิ่น

3. ใช้สื่อประเภทต่างๆ เข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน โดยอาจใช้สื่อหลายชนิด ผสมผสานกันหรือใช้ระบบการศึกษาทางไกลเข้ามาช่วย

4. ควรมีความยืดหยุ่นในด้านต่างๆ เช่น เวลา หลักสูตร สถานที่เรียน การลงทะเบียน และลดกฎระเบียบต่างๆ

5. ควรศึกษารูปแบบและวิธีการรับความรู้และการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องที่มีมาแต่ ดั้งเดิมของชุมชนว่าในวิถีชีวิตของชุมชนนั้นมีการถ่ายทอดกันมาอย่างไร มีการรับรู้เรื่องใหม่ๆ อย่างไร และนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

6. เน้นทักษะ กระบวนการคิด การวิเคราะห์ การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การ แก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้ โดยต้องปรับที่ตัวผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนอาจยังเคยชินกับการเรียน แบบเดิม คือ คอยแต่เป็นผู้รับเท่านั้น จึงต้องปรับให้มีการฝึกคิดวิเคราะห์มากขึ้น

7. ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองและการนำตนเอง

8. จัดการเรียนรู้ให้กลมกลืนกับชีวิต ไม่ควรให้แปลกแยกออกมาจากการดำเนินชีวิต

9. ควรมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์

10. เน้นการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงและการฝึกปฏิบัติจริง

11. ต้องสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้ตระหนักถึงความจำเป็นของการเรียนรู้ สร้างนิสัยใฝ่รู้ และส่งเสริมให้เกิดความใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

12. ควรสอนวิธีการแสวงหาความรู้ (learn how to learn) มากกว่าที่จะเน้นการให้เนื้อหาความรู้เพียงอย่างเดียว โดยให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้และฝึกการเรียนรู้ด้วยตนเอง

13. ครูเป็นผู้สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ช่วยแนะแนวทาง ช่วยแก้ปัญหา และผู้เรียนอาจเป็นทั้งผู้เรียนและครูได้ในเวลาเดียวกัน

14. ควรใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านและวิถีชีวิตในการเรียนรู้มาใช้จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทุกเวลาและทุกสถานที่

สมประสงค์ วิทย์เกียรติ และคณะ (2545) ได้เสนอ หลักการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่าประกอบไปด้วยหลักการที่สำคัญ 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง แนวคิดที่ให้ความสำคัญในตัวผู้เรียน ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร การวางแผนการเรียนการสอน การร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินการเรียนการสอน ดังนี้

1.1 การพัฒนาหลักสูตร จะพัฒนาโดยคำนึงถึง ความต้องการ ความสนใจ และสิ่งที่เป็นปัญหาของผู้เรียน เพื่อให้เนื้อหาหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด เมื่อผู้เรียนได้มาร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนแล้วก็จะสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวันหรือสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิตจริงได้ หลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการและความสนใจของผู้เรียนย่อมจะกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจและตั้งใจที่จะร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนตลอดหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรจึงต้องมีการสำรวจความต้องการของผู้เรียนก่อนเพื่อให้ได้หลักสูตรที่ผู้เรียนยินดีที่จะเลือกเข้ามาเรียน

1.2 การวางแผนการสอน ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกในสิ่งที่ต้องการศึกษาหาความรู้ ผู้เรียนอาจเลือกวิชาหรือชุดวิชาที่คิดว่าจะมีประโยชน์ต่อตัวเองและเป็นวิชาที่พอใจหรือสนใจที่จะศึกษา และควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้กำหนดแผนการเรียนการสอนว่าต้องการเลือกเรียนชุดวิชาใดวิชาหนึ่งก่อนหลังหรือจะเรียนมากน้อยแค่ไหน ผู้สอนควรมีส่วนช่วยในเรื่องการแนะแนวทางว่าควรกำหนดแผนการเรียนมากน้อยแค่ไหนและสิ่งใดก่อนหลัง ส่วนการตัดสินใจควรเป็นของผู้เรียนหรือร่วมกันวางแผนระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนน่าจะดีกว่าที่ผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดแผนการเรียนการสอนแต่เพียงฝ่ายเดียว

1.3 การร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมที่จัดส่วนใหญ่ต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนตัวผู้สอนนั้นเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนเท่านั้น กลวิธีการเรียนการสอนที่นำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ตั้งแต่การที่ผู้เรียน

ได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากสื่อต่างๆ ทั้งสื่อเดี่ยวและสื่อประสม การเรียนการสอนจากกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งอาจเป็นการอภิปรายกลุ่ม การระดมพลังสมอง การแสดงบทบาทสมมติ การประชุมสัมมนา การประชุมปฏิบัติการ ทัศนศึกษา เป็นต้น

1.4 การประเมินการเรียนการสอน สิ่งหนึ่งที่ผู้เรียนทุกคนกลัวมากในการเรียนการสอน คือ การทดสอบ โดยเฉพาะผู้ใหญ่แล้วยิ่งกลัวการสอบมากกว่าเด็ก เนื่องจากผู้ใหญ่อาจมีประสบการณ์ในการสอบที่เคยผิดพลาดมาแล้ว หรือบางคนอาจมีตำแหน่งหน้าที่การทำงานที่ดี แต่เมื่อมาศึกษาเล่าเรียนแล้ว การสอบตกจะทำให้เกิดการเสียหน้าได้ การประเมินการเรียนการสอนจึงต้องการให้ผู้เรียนได้มีส่วนในการประเมินการเรียนการสอนของตนเอง โดยเฉพาะในเชิงที่ให้ผู้เรียนได้เห็นถึงความก้าวหน้าของการเรียนมากกว่าที่จะเห็นว่าเป็นการสอบได้สอบตก เพราะการศึกษาหมายถึงความเจริญงอกงาม ดังนั้นหากผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้แล้วก็จะเกิดความเจริญงอกงามก็น่าจะบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนแล้ว การเรียนการสอนจึงควรที่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินการเรียนการสอนเองหรือร่วมกับผู้สอน น่าจะเกิดผลดีมากกว่าที่ผู้สอนจะประเมินการเรียนการสอนเองแต่เพียงฝ่ายเดียว

2. หลักสูตรที่เลือกได้ ผู้เรียนการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นผู้เรียนที่ไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนแล้ว ซึ่งอาจเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากระบบการศึกษาในโรงเรียนไปแล้ว หรืออาจเป็นผู้ที่ยังอยู่ในวัยที่ต้องศึกษาเล่าเรียน แต่ด้วยเหตุผลบางประการ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ หรือปัญหาทางภาวะส่วนตัวหรือครอบครัว ทำให้ศึกษาในระบบโรงเรียนไม่ได้ กลุ่มผู้เรียนของการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงหลากหลายกว้างขวางมาก การที่จะมาร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนหรือการมาร่วมศึกษาเล่าเรียน จะต้องเลือกในสิ่งที่สนใจหรือในสิ่งที่เห็นว่าจะเกิดประโยชน์ หลักสูตรหรือสิ่งที่จัดให้แก่กลุ่มเป้าหมายการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องมีมากพอที่จะให้เลือกได้ ดังนั้นหลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงต้องพัฒนาขึ้นตามแต่ละสภาพท้องถิ่นหรือตามสภาพของกลุ่มเป้าหมาย กล่าวคือ ต้องมีการศึกษาสำรวจสภาพความเป็นอยู่ สภาพความสนใจและสภาพปัญหาของแต่ละท้องถิ่นของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย แล้วนำมาวิเคราะห์พัฒนาเป็นหลักสูตร หรือมวลประสบการณ์ สามารถเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนั้นหลักสูตรจะต้องพัฒนาปรับเปลี่ยนให้เป็นปัจจุบันทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมซึ่งมีอยู่ตลอดเวลา โดยอาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรจะต้องมีความยืดหยุ่นแปรเปลี่ยนไปตามสภาพท้องถิ่น แปรเปลี่ยนตามกลุ่มเป้าหมาย และแปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา

3. ความสัมพันธ์แนวราบ การเรียนการสอนในการศึกษาโดยทั่วไปในจะประกอบไปด้วย ครูอาจารย์กับนักเรียนนิสิตนักศึกษา โดยมีครูอาจารย์เป็นผู้สอนหรือเป็นผู้บอกเล่าและมีนักเรียนนิสิตนักศึกษาเป็นผู้ฟังผู้ปฏิบัติตามอันเป็นลักษณะความสัมพันธ์แนวตั้ง แต่การศึกษานอกระบบนั้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนควรมีความสัมพันธ์ในแนวราบ คือ ผู้สอนจะมีบทบาทในการ

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ช่วยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ เกิดการศึกษาในตัวเอง บทบาทของผู้สอนมิใช่แต่เพียงเป็นผู้บรรยายหน้าชั้นเรียนเท่านั้น แต่จะเป็นผู้คอยอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งบทบาทนี้เรียกว่า บทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เช่น ผู้สอนต้องการจัดกิจกรรมเรื่องการป้องกันสิ่งเสพติด ผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการเล่าถึงเหตุการณ์ใด เหตุการณ์หนึ่งของสภาพสังคม เช่น การที่พ่อค้ายาบ้าทำร้ายคนในบ้านจนบาดเจ็บถึงตาย ซึ่งจะเป็นประเด็นให้ผู้เรียนอภิปรายกันถึงสภาพที่เป็นอยู่ในชุมชนของผู้เรียนเอง และแนวทางป้องกันยาเสพติด การจัดกิจกรรมเช่นนี้ ผู้สอนกับผู้เรียนจะมีความสัมพันธ์กันที่มีบรรยากาศเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ดี นอกจากนี้ผู้เรียนจะมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดที่มีกับผู้สอนแล้วความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนก็จะเกิดขึ้นในทางที่ดีอีกด้วยและเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบเช่นเดียวกัน โดยความสัมพันธ์ในแนวราบก่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ

- 3.1 สร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้สอนและผู้เรียน
- 3.2 สร้างเสริมบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้
- 3.3 สร้างเสริมให้เกิดแนวการศึกษาแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
- 3.4 สร้างเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล
- 3.5 สร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน

4. การพึ่งพาทรัพยากรท้องถิ่น การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกระบวนการศึกษาที่มุ่งบริการแก่กลุ่มประชากรที่อยู่นอกระบบโรงเรียนเป็นสำคัญ และยังรวมถึงการบริการไปสู่ นักเรียนนักศึกษาในระบบโรงเรียนด้วย จำนวนกลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบจึงกว้างขวางมากมาย กระจายไปตามพื้นที่ต่างๆ ทั้งในเมือง นอกเมือง และถิ่นทุรกันดารที่ห่างไกล การที่จะใช้ทรัพยากรจากรัฐแต่เพียงอย่างเดียวคงเป็นไปได้ยากด้วยความจำกัดของงบประมาณและทรัพยากร คงจะลงทุนได้แต่เพียงบางกลุ่มท้องถิ่นเท่านั้น แต่ความมุ่งหมายและปณิธานของการศึกษานอกระบบนั้นต้องการบริการการศึกษาให้กับทุกคนทุกพื้นที่ การจะกระทำได้ดีดังความมุ่งหมายและปณิธานนี้ ก็ต้องอาศัยทรัพยากรจากท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคคล ทรัพย์สิน หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สำหรับการเรียนการสอน เหตุผลอีกประการหนึ่งในการพึ่งพาทรัพยากรท้องถิ่น คือ ในท้องถิ่นนั้นมีภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ มีคุณค่าของท้องถิ่นควรเชิญชวนให้มาช่วยกันพัฒนาด้านการให้ความรู้ ประสบการณ์ และทักษะ แก่คนในท้องถิ่นด้วยกัน และเหตุผลอีกประการหนึ่งที่สำคัญในการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ คือ การส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความรู้สึกตื่นตัวที่จะช่วยพัฒนาท้องถิ่นกันเอง และเป็นการสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของงานเจ้าของโครงการ ที่เข้ามาพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง จะทำให้เกิดการดำเนินการกันเอง จะทำให้การดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบในท้องถิ่นเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ด้วยทรัพยากรของท้องถิ่นเอง

5. การใช้ประโยชน์ได้ทันที ผู้ที่มาร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ไม่ได้ศึกษาอยู่ในระบบโรงเรียน ซึ่งอาจจะเป็นผู้มีอาชีพอยู่แล้วแต่เข้ามาร่วมเพื่อเพิ่มเติมความรู้ ประสบการณ์หรือความชำนาญในบางสิ่งบางอย่าง ผู้ที่เข้ามาร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบต้องการสิ่งที่จะนำไปปฏิบัติได้ และเป็นประโยชน์ต่อชีวิตต่อหน้าที่การงานทันที ทั้งในระหว่างที่ร่วมกิจกรรมหรือภายหลังจากที่ร่วมกิจกรรมไปแล้ว ดังนั้น กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่กำหนดขึ้นมานั้นจึงต้องเป็นกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการหรือความสนใจของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงต้องพัฒนาขึ้นมาอย่างหลากหลายพอเพียงที่กลุ่มเป้าหมายการศึกษานอกระบบจะเลือกศึกษาหรือเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาได้ตามที่ต้องการ นอกจากนี้กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้ศึกษาหาความรู้ทั้งเนื้อหาและการปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตของกลุ่มเป้าหมายนั้นๆ

6. การมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น ไม่ว่าจะเป็โครงสร้างหลักสูตร โครงสร้างการเรียนการสอน โครงสร้างสื่ออุปกรณ์ โครงสร้างการบริหาร กล่าวคือ โครงสร้างการประเมินควรมีความยืดหยุ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าถึง และมีความยินดีพอใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมด้วยบรรยากาศที่มีความสุขสามารถที่จะศึกษาหรือร่วมกิจกรรมจนสำเร็จ โครงสร้างหลักสูตรควรมีหลักสูตรที่พัฒนามาจากความต้องการและความสนใจของกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ร่วมกิจกรรมและมีความหลากหลายที่คนสามารถเลือกได้ โครงสร้างการเรียนการสอนควรมีความหลากหลายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาเพื่อให้ผู้เรียนหรือผู้ร่วมกิจกรรมได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างมีความสุขและได้รับความรู้และประสบการณ์ โครงสร้างสื่ออุปกรณ์ก็ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา และควรเป็นสื่อประสมและมีความหลากหลายให้ผู้ที่จะอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้ โครงสร้างการบริหารควรมีการยืดหยุ่น ไม่กำหนดแน่นอนว่าต้องมีการเรียนในห้องใดอาคารใดเวลาเท่าใด นานเท่าใด แต่ควรจะให้ยืดหยุ่นตามที่คุณสอนและผู้เรียนจะร่วมวางแผนกำหนดกัน และโครงสร้างการประเมินควรจะให้ยืดหยุ่นตามกลุ่มเป้าหมายและสถานการณ์ เช่น การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มเป้าหมายที่ไม่รู้หนังสือมาเรียนรู้เพื่อการอ่านออกเขียนได้ อาจดูระยะเวลาที่มาศึกษาหาความรู้เป็นตัวประเมินการผ่านหรือไม่ผ่านมากกว่าการสอบได้หรือสอบตก

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (2550) กล่าวถึง หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ว่าเป็นการจัดการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนแต่เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะสนองตอบความต้องการในการเรียนรู้ของ ประชาชนได้อย่างทั่วถึงจำเป็นต้องมีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนซึ่งมีลักษณะยืดหยุ่นมากกว่า สามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้อย่างหลากหลายและทั่วถึง โดยเฉพาะในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และ

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

การเมือง รวมทั้งมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างวิธีการใหม่ๆ ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยทำให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและแสวงหาได้โดยง่ายสำหรับคนทั่วไป

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551) กล่าวว่า การส่งเสริมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ยึดหลักการดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

1. หลักความสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของผู้เรียน ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความยืดหยุ่น หลากหลาย สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความต้องการและความแตกต่างของแต่ละบุคคล และชุมชน
2. หลักความต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งเป็นกระบวนการที่มุ่งให้บุคคลมีโอกาสเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เกิดจนตายเต็มศักยภาพและความสนใจ
3. หลักความเสมอภาคซึ่งเป็นกระบวนการที่มุ่งสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงและรับการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั่วถึง เป็นธรรม และมีคุณภาพ เหมาะสมกับสภาพชีวิตของประชาชน
4. หลักการกระจายอำนาจแก่สถานศึกษา และหลักการมีส่วนร่วมของสถาบันต่างๆ ของสังคมซึ่งเป็นกระบวนการที่มุ่งให้ภาคีเครือข่ายและสถาบันอื่นของสังคม มีสิทธิและส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้
5. หลักการพัฒนาศักยภาพของกำลังคนและสังคมซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญา และเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตและการแข่งขันของประเทศ

จากหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้รวบรวมไว้ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า **หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน** ที่สำคัญ คือ ต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คำนึงถึงความต้องการ ความสนใจ และความแตกต่างของผู้เรียน และให้ความสำคัญต่อประสบการณ์ของผู้เรียน อาศัยรูปแบบการเรียนการสอนและสื่อการสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน มีความยืดหยุ่น ด้านต่างๆ เช่น เวลา สถานที่ กฎระเบียบ เป็นต้น เน้นเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตและหน้าที่การงาน ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ยึดหลักความเสมอภาคและเสรีภาพทางการศึกษาโดยให้โอกาสประชาชนทุกคนมีสิทธิในการเรียนรู้ คำนึงถึงความต้องการและความแตกต่างของแต่ละบุคคลและให้อิสระแก่ผู้เรียนในการเรียนรู้ตามความสามารถและความสนใจของตนเอง ยึดหลักการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิตเพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ให้การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ให้ข่าวสารและสาระที่เป็นประโยชน์สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตและแก้ไขปัญหาของตนเองได้ และให้สังคมและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

1.4 การศึกษานอกระบบโรงเรียนกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

มีผู้เชี่ยวชาญได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาอกระบบโรงเรียนกับการพัฒนา ศักยภาพหรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เอาไว้ ดังนี้

Watkins and Marsick (2013) ได้สรุปความสัมพันธ์ของการศึกษาอกระบบโรงเรียน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่า การศึกษาอกระบบโรงเรียนและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น ต่างก็มีรากฐานที่คล้ายกัน โดยการศึกษาอกระบบโรงเรียนมีจุดเน้นที่การให้บริการประชาชนทั่วไป ให้สามารถพัฒนาตนเองได้ตามความต้องการ ในขณะที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีจุดเน้นที่การพัฒนาพนักงานหรือบุคลากรในองค์กรให้มีประสิทธิภาพในการทำงานเพื่อเพิ่มผลผลิตให้กับองค์กรซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรและพัฒนาองค์กรให้เติบโตในอนาคต ขณะเดียวกันทั้งการศึกษาอกระบบโรงเรียนและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต่างก็ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่และให้ความสนใจกับการสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ด้วย

Smith (2014) กล่าวถึงการศึกษาอกระบบโรงเรียนและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่า ทั้งสองสาขาวิชาที่ต่างก็มีจุดร่วมในการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่เช่นเดียวกัน ซึ่งสามารถผสมผสานให้กลายเป็นหลักสูตรหรือโครงการกิจกรรมเดียวกันได้ เนื่องจากมีพื้นฐานหรือแนวคิดใกล้เคียงกัน หากแต่การผสมผสานนั้นจะต้องทำภายใต้ข้อกำหนดที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. เติบโตซึ่งกันและกัน โดยการศึกษาอกระบบโรงเรียนจะสามารถเติมเต็มการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนรายบุคคล (Individual Learning) และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็จะสามารถเติมเต็มการศึกษาอกระบบโรงเรียนในด้านกิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ขององค์กร (Organizational Learning) ได้เช่นกัน
2. การพัฒนาผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาที่ตัวบุคคลก่อน และเมื่อบุคคลได้รับการพัฒนา ก็จะส่งผลต่อเนื่องไปยังองค์กรให้สามารถพัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ต่อไปได้ ยิ่งเกิดการเรียนรู้รายบุคคลมากเท่าใดองค์กรก็จะเกิดการพัฒนาจากผลการเรียนรู้ของบุคคลเหล่านั้นมากขึ้นตามไปด้วย และสิ่งสำคัญที่เป็นตัวเชื่อมหลักระหว่างการเรียนรู้ของบุคคลกับการเรียนรู้ขององค์กรก็คือการเรียนรู้ร่วมกันของทีมนั่นเอง
3. การออกแบบการเรียนรู้ต้องเริ่มจากการเรียนรู้รายบุคคลแล้วจึงก้าวไปสู่การเรียนรู้ขององค์กร ทั้งนี้เนื้อหาของสาระของการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้รายบุคคลนั้นจะต้องสัมพันธ์กับองค์กร จากนั้นจึงพัฒนาไปสู่กิจกรรมการเรียนรู้ของทีมภายใต้จุดมุ่งหมายเดียวกันคือการพัฒนาองค์กร และเมื่อทีมเกิดการเรียนรู้ก็ย่อมจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ในองค์กรต่อไป

ปิยะ ศักดิ์เจริญ (2557) กล่าวว่า การศึกษาอกระบบโรงเรียนและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต่างก็มีความเกี่ยวข้องกันในหลายประเด็น กล่าวคือ ในฐานะศาสตร์แห่งการพัฒนาเหมือนกัน

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

และเน้นที่การเรียนรู้ของมนุษย์เช่นกัน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบของการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองแก่ผู้เรียนทุกกลุ่มโดยเฉพาะผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ให้ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันทีและสอดคล้องกับความต้องการและความพึงพอใจของกลุ่มผู้เรียน โดยแนวคิดพื้นฐานสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบของการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น จะใช้กระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นสำคัญ เนื่องจากกลุ่มผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ถือเป็นกลุ่มผู้รับบริการหลักและเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในความเป็นจริงแล้วความแตกต่างระหว่างกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ในรูปแบบของการศึกษานอกระบบโรงเรียนและในรูปแบบของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นแทบจะไม่มีผลต่อการปฏิบัติงานของนักปฏิบัติ (Practitioners) ทั้งในสาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียน (Educator) และในสาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Trainer) เลย ความแตกต่างที่พบนั้นจะเป็นเพียงความแตกต่างในด้านการใช้คำในการสื่อความหมายของนักวิชาการเท่านั้น ดังนั้นการร่วมกันทำงานโดยการผสมผสานศาสตร์ทั้งสองสาขาเข้าด้วยกันจึงมีความเป็นเหตุเป็นผลและสามารถปฏิบัติได้จริง

จะเห็นได้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพหรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมาก เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาและการเรียนรู้ของมนุษย์เช่นเดียวกัน และต่างก็อาศัยแนวคิดการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่เป็นแนวคิดพื้นฐานสำคัญสำหรับการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเป้าหมายของตนเช่นกัน

1.5 การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่

จากหัวข้อที่ผ่านมาที่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษานอกระบบโรงเรียนกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จะเห็นได้ว่าทั้งสองสาขาต่างก็มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ดังนั้นในหัวข้อต่อไปนี้จะวิจัยจึงได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ เพื่อศึกษาถึงแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของการศึกษานอกระบบโรงเรียนกับการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่เอาไว้ ดังนี้

Knowles (1980) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของงานด้านการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ดังต่อไปนี้

สมมติฐานเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ 4 ประเด็นหลัก ที่แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ของผู้ใหญ่แตกต่างจากเด็ก ประกอบด้วย

1. การเปลี่ยนแปลงมโนภาพต่อตนเอง (Changes in Self-Concept) การรับรู้ของผู้ใหญ่จะเปลี่ยนแปลงไปจากในวัยที่เป็นเด็ก มโนภาพต่อตนเองของผู้ใหญ่จะเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งพาอาศัยผู้อื่นในวัยเด็กไปสู่การเป็นผู้นำตนเอง (Self-Directedness)

2. บทบาทของประสบการณ์ (The Role of Experience) ผู้ใหญ่จะผ่านการสะสมประสบการณ์ที่กว้างขึ้นและมากขึ้นตลอดระยะเวลาของการเติบโตจากเด็กมาเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งประสบการณ์ที่สะสมมานั้นนับว่าเป็นแหล่งข้อมูลและเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ในการที่จะนำไปเชื่อมโยงกับประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ๆ

3. ความพร้อมในการเรียนรู้ (Readiness to Learn) บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่จะมีความพร้อมซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาทางชีววิทยาหรือทางร่างกายน้อยลง แต่จะมีความพร้อมซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิบัติกิจกรรมตามภาระหน้าที่และบทบาททางสังคมมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ใหญ่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ หากเขามีความต้องการที่จะเรียนรู้ ซึ่งความพร้อมในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่สามารถช่วยส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ด้วยการวินิจฉัยตนเอง (Self-Diagnostic) หรือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motives)

4. การเข้าสู่การเรียนรู้ (Orientation to Learn) หรือแรงจูงใจในการเรียนรู้ ผู้ใหญ่ส่วนมากมักจะเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นศูนย์กลาง (Problem-Centered) ซึ่งต่างจากเด็กที่มักจะเรียนรู้โดยใช้เนื้อหาวิชาเป็นศูนย์กลาง (Subject-Centered) เนื่องจากผู้ใหญ่จะมีแรงจูงใจในการเรียนรู้เมื่อเขาเห็นว่าตนเองขาดความรู้และประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาที่เผชิญอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นผู้ใหญ่จึงเข้าสู่การเรียนรู้เพราะต้องการที่จะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้แก้ไขปัญหาในชีวิตจริงได้ทันที

นอกจากนี้ Knowles (1978) ได้เสนอหลักการที่ต้องคำนึงถึงสำหรับการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งประกอบไปด้วยหลักการที่สำคัญ 7 ขั้นตอน ได้แก่

1. การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ กล่าวคือ กระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่จะต้องส่งเสริมให้เกิดการยอมรับในความแตกต่างและความเป็นตัวตนของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งเป็นการแสดงถึงการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เรียน อันจะส่งผลให้เกิดการเคารพและยอมรับซึ่งกันและกันของผู้เรียน เกิดความรู้สึกไว้วางใจซึ่งกันและกัน ที่จะช่วยสร้างบรรยากาศให้ปลอดภัยต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในระหว่างกลุ่มผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่

2. การกำหนดโครงสร้างทางกายภาพให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ คือ การออกแบบและกำหนดโครงสร้างทางกายภาพต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น บรรยากาศของห้องเรียน หรือการจัดวางโต๊ะเก้าอี้ รวมถึงการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในห้องเรียนให้เป็นไปในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันแบบสองทาง (Two-way Communication) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์และมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันได้อย่างสะดวก

3. การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง กล่าวคือ กระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความต้องการของตนเอง

ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ที่เชื่อว่า ผู้ใหญ่แนวโน้มที่จะนำตนเอง จึงมีความสามารถที่จะระบุได้ว่าตนเองมีความสนใจและความต้องการเรียนรู้ในเรื่องใด โดยผู้สอน หรือผู้จัดกระบวนการเรียนรู้จะมีหน้าที่ช่วยแนะนำวิธีการหรือเครื่องมือในการวิเคราะห์ความต้องการ ให้แก่ผู้เรียนได้นำไปใช้เท่านั้น

4. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ของตนเอง กล่าวคือ ผู้สอนหรือผู้จัดกระบวนการเรียนรู้สามารถช่วยให้ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่เป็นจริงได้ด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการยอมรับและรู้สึกผูกพันต่อเป้าหมายของการเรียนรู้ที่ตนเป็นผู้กำหนดด้วยตนเอง ตลอดจนมีความมุ่งมั่นในการที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตนได้ระบุเอาไว้

5. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง กล่าวคือ กระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกและออกแบบกิจกรรมหรือวิธีการเรียนรู้ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับความชอบและรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Style) ของตนเอง โดยผู้สอนหรือผู้จัดกระบวนการเรียนรู้จะช่วยให้คำแนะนำเกี่ยวกับทางเลือก ข้อดีและข้อจำกัดของแต่ละทางเลือก อีกทั้งจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์เดิมของตนเองมาใช้ในการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่อีกด้วย

6. การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง จุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อสร้างให้เกิดการเรียนรู้จากภายในตัวของผู้เรียนเอง โดยผู้สอนหรือผู้จัดกระบวนการเรียนรู้จะเป็นเหมือนพี่เลี้ยงที่จะคอยให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาติดขัดหรือเมื่อผู้เรียนต้องการความช่วยเหลือ อีกทั้งยังต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันอีกด้วย

7. การประเมินความก้าวหน้าและผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง กล่าวคือ ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่จะทราบดีว่าตนเองได้เดินทางมาถึงจุดหมายของการเรียนรู้ตามที่ตนเองได้กำหนดไว้แล้วหรือไม่ ซึ่งการประเมินความก้าวหน้าและผลการเรียนรู้ด้วยตนเองนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทบทวนและวิเคราะห์ความต้องการเรียนรู้หรือสิ่งที่ตนเองต้องการปรับปรุงหรือพัฒนาตนเองอีกครั้ง หากพบว่ายังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตนกำหนดไว้ได้ ก็จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองต่อไปอย่างต่อเนื่อง

Roger (1992 อ้างถึงใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2555) ได้กล่าวถึง เหตุจูงใจที่ทำให้ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่เข้ามาเรียนรู้ ว่ามีผลมาจากแรงจูงใจในด้านต่างๆ ดังนี้

1. แรงจูงใจด้านอาชีพ
2. แรงจูงใจด้านการพัฒนาตนเอง
3. แรงจูงใจด้านสังคม

4. แรงจูงใจด้านการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมองและสติปัญญา

5. แรงจูงใจด้านอื่นๆ

นอกจากนี้ Roger (1992 อ้างถึงใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2555) ยังได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ โดยยึดหลักของการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งมีสมมติฐานที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1. เราไม่สามารถสอนผู้อื่นโดยตรงได้ เราทำได้เพียงแต่ช่วยอำนวยความสะดวกให้เขาเกิดการเรียนรู้ เนื่องจากบุคคลจะมีประสบการณ์ของตนเองที่จะเป็นตัวกำหนดความต้องการและวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ของตนเอง

2. บุคคลจะเรียนรู้ได้ดีในสิ่งที่เขาเรียนรู้และคิดว่าสิ่งนั้นจะช่วยส่งเสริมหรือช่วยให้เขาสามารถรักษาโครงสร้างความเป็นตัวตนของตนเองได้

3. บุคคลจะปฏิเสธหรือต่อต้านประสบการณ์ที่จะทำให้เขาต้องเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความเป็นตัวตนของตนเอง

4. หากบุคคลอยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่เขาคิดหรือรู้สึกว่าจะมีผลต่อโครงสร้างความเป็นตัวตนของตนเอง จะส่งผลให้เขาปฏิเสธที่จะยืดหยุ่นและยืดหยุ่นที่จะไม่ปรับตัวเองเข้ากับสภาพแวดล้อม ในทางตรงกันข้าม หากเขารู้สึกว่าตนเองอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยไม่ทำให้ตนเองเกิดความเครียด เขาก็จะมีแนวโน้มที่จะปรับตัวให้กับกับประสบการณ์นั้นได้

5. ประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้จะต้องเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่ไม่ข่มขู่หรือกดดันผู้เรียน และจะต้องเป็นประสบการณ์เรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถแยกแยะองค์ประกอบของสถานการณ์ที่เขา กำลังเผชิญอยู่ได้

การเรียนรู้ของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่เกิดขึ้นจากเป้าหมายและแรงจูงใจด้านต่างๆ ของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ที่มีคุณค่าอย่างมากต่อการเรียนรู้ ดังนั้น การจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่จึงควรที่จะนำประสบการณ์ที่มีคุณค่าเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และช่วยผลักดันให้ผู้เรียนสร้างแรงผลักดันและแรงจูงใจในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตามความต้องการและเป้าหมายที่ตนเป็นผู้กำหนดเอง

ประชา ตันเสนีย์ (2553) ได้สรุปเกี่ยวกับ หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ว่าประกอบไปด้วยหลักการที่สำคัญดังนี้

1. การให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้โดยต้องเข้าใจพื้นฐานการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน

2. การจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้

3. หลักสูตรควรตอบสนองความต้องการใช้งานในชีวิตประจำวัน

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

4. การใช้ประสบการณ์

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2555) ได้นำเสนอ หลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ ที่จะช่วยสนับสนุน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ให้ประสบความสำเร็จ ว่ามีหลักการที่สำคัญ 10 ประการ ที่ต้องให้ความสำคัญ ดังนี้

1. แรงจูงใจในการเรียนรู้ (Motivation to Learn) เนื่องจากเชื่อว่า บุคคลจะเรียนรู้ได้ดีหากมีความต้องการในการเรียนสิ่งนั้นๆ ซึ่งผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่อาจมีเหตุจูงใจในการเรียนด้วยเหตุผลที่แตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็น การเรียนเพื่อเปลี่ยนแปลงอาชีพ เพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน หรือเพื่อค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ

2. สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เหมาะสม (Comfortable Learning Environment) โดยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้จะต้องเป็นสภาพแวดล้อมที่สะดวกสบาย เหมาะสมกับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ อีกทั้งยังต้องเป็นสภาพแวดล้อมที่จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกไว้วางใจและให้เกียรติผู้เรียน (Trust and Respect) ไม่ทำให้ผู้เรียนเกิดความกลัวหรือวิตกกังวลอันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเรียนรู้

3. ความต้องการในการเรียนรู้และรูปแบบของการเรียนรู้ (Learning Need and Learning Styles) ของผู้เรียนแต่ละบุคคลซึ่งจะมีความหลากหลายและแตกต่างกันไป การจัดกระบวนการเรียนรู้จึงต้องมีกิจกรรมที่สอดคล้องกับผู้เรียนเป็นสำคัญ

4. ความรู้เดิมและประสบการณ์ (Previous Knowledge and Experience) นับเป็นแหล่งความรู้ที่มีคุณค่าต่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่เป็นอย่างยิ่ง สามารถนำมาเชื่อมโยงกับข้อมูลความรู้ใหม่ๆ ให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลใหม่กับประสบการณ์เดิมของตนเพื่อให้เกิดการยอมรับและทำความเข้าใจกับสิ่งใหม่ๆ ที่ได้เรียนรู้ได้ดีขึ้น

5. เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Content and Activities) ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่มีแนวโน้มที่จะเรียนรู้ได้มากขึ้นหากเขารู้สึกว่าตนเองมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเนื้อหาของสิ่งที่ตนเองกำลังเรียนรู้อยู่ในขณะนั้น โดยการพยายามให้ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิเคราะห์ความต้องการของตนเองเพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ได้วิเคราะห์และกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ของตนเอง กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนการประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้กับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยตัวเอง

6. ปัญหาที่สอดคล้องกับความจริง (Realistic Problems) จะต้องให้ความสำคัญกับการที่ผู้เรียนจะสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้ เนื่องจากผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่จะต้องการเรียนจากสภาพปัญหาที่แท้จริงเป็นสำคัญ (Problem Centred) โดยพวกเขาต้องการทราบว่า เมื่อเกิดปัญหาขึ้นแล้วพวกเขาควรที่จะแก้ไขปัญหานั้นอย่างไร สิ่งที่ได้เรียนรู้จะต้องสามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหามันในชีวิตจริงของพวกเขาได้ทันที (Immediate Solutions)

7. สติปัญญาและสภาพร่างกาย (Mental and Physical) ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ กิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ควรจะต้องมีการพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยจะต้องสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งด้านสติปัญญาและด้านร่างกายควบคู่กันไป เพราะการที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองตลอดกระบวนการเรียนรู้จะเป็นการเรียนรู้ที่ได้ผลดีที่สุด

8. เวลาที่ใช้ในการเรียนรู้ (Sufficient Time of Learning) การจัดกระบวนการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ควรกำหนดให้มีเวลาที่พอเพียงสำหรับการเรียนรู้โดยเฉพาะการเรียนรู้ ข้อมูลใหม่ๆ การฝึกทักษะใหม่ๆ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ขณะเดียวกันก็ควรคำนึงถึงการหยุดพัก ในระหว่างกระบวนการเรียนรู้ด้วย เพื่อให้สมองได้พักผ่อนบ้างเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ในกิจกรรมต่อไป

9. การฝึกภาคปฏิบัติหรือการประยุกต์ (Practice or Apply Learning) ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ส่วนมากมีความต้องการที่จะสามารถนำสิ่งที่ตนได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้หรือนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง โดยการเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้เข้ากับสถานการณ์ในชีวิตจริง (Real-life Situations) ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่จึงต้องพยายามให้ความสำคัญกับการฝึกปฏิบัติตั้งแต่ต้นๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทดสอบว่าสิ่งที่พวกเขาได้เรียนรู้นั้นสามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้ ซึ่งจะเป็นการเชื่อมโยงการเรียนรู้ด้านข้อมูลความรู้กับการเรียนรู้ด้านการฝึกทักษะ ควบคู่กันไป

10. การวัดสมรรถภาพหรือผลงาน (Measures of Competence or Performance) เป็นการเชื่อมโยงศักยภาพที่ได้รับการพัฒนาจากการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้กับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ซึ่งการกำหนดวัตถุประสงค์โดยทั่วไปอาจยากแก่การวัดผลการเรียนรู้ ดังนั้นจึงต้องกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objective) โดยพิจารณาจากพฤติกรรมปลายทาง (Terminal Behavior) ทั้งนี้วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดขึ้นจะต้องเกี่ยวข้องกับการใช้งานจริง เพื่อเป็นแนวทางสำคัญที่จะทำให้ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้และผู้เรียนสามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดกระบวนการไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายสุดท้ายร่วมกัน

จากการศึกษาแนวคิดของนักคิดและนักวิชาการหลายท่านที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดส่วนใหญ่พัฒนามาจากหลักการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ของ Knowles (1980) โดยนำมาพัฒนาและระบุนรายละเอียดเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับบริบทและกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการนำไปใช้ จึงทำให้แนวคิดของนักคิดหรือนักวิชาการท่านอื่นมีลักษณะค่อนข้างเฉพาะเจาะจงมากกว่าแนวคิดของ Knowles (1980) และไม่ว่าแนวคิดของท่านอื่นๆ จะมีการเพิ่มเติมขั้นตอนหรือปรับเปลี่ยนให้มี

ความเฉพาะเจาะจงเพียงใด แต่หลักการพื้นฐานตามแนวคิดของ Knowles ก็ยังคงอยู่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า การนำแนวคิดการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ของ Knowles (1978) มาใช้ จึงเป็นหลักการที่มีความยืดหยุ่นและสามารถนำหลักการพื้นฐานไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและกฎเป้าหมายของการวิจัยได้ต่อไป นอกจากนี้แนวคิดนี้ยังเป็นหลักการที่มีขั้นตอนกระบวนการที่ชัดเจนและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยที่เป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติดที่ เนื่องจากเป็นหลักการที่ให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศและกำหนดโครงสร้างทางกายภาพให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน เพื่อเอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันแบบสองทาง ทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการเรียนรู้ของตนเองในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนดำเนินกิจกรรมและประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงมีความเหมาะสมที่ในการนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนควบคู่กับแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

ตอนที่ 2 แนวคิด/ทฤษฎีการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

2.1 ความหมายของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

นักการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้ให้ความหมายของ โปรแกรม ไว้ดังต่อไปนี้

Boyle (1981) กล่าวว่า โปรแกรม หมายถึง ผลรวมของความร่วมมือระหว่างนักการศึกษานอกระบบโรงเรียนกับผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ อันได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการ การวางแผนการเรียนการสอน การประชาสัมพันธ์ การประเมินผลและการรายงานผล

Boone (1985) กล่าวว่า โปรแกรม เป็นผลของการร่วมมือร่วมใจระหว่างนักการศึกษาผู้ใหญ่และผู้เรียน ในการจัดทำแผนการออกแบบ ดำเนินการ ตรวจสอบ และประเมินผล ซึ่งเป็นกรอบการดำเนินการในอนาคต โดยมีการดำเนินการที่เป็นขั้นตอนที่สรุปและสังเคราะห์จากประสบการณ์ และสามารถเพิ่มประสิทธิภาพต่อการศึกษานอกระบบโรงเรียนในองค์กรได้

Tyler (1986) กล่าวว่า โปรแกรม เป็นโครงร่างของงานที่จะกระทำหรือการจัดเตรียมแผนงานที่จะทำ หรือเป็นชุดเหตุการณ์ที่ได้รวบรวมกิจกรรมทุกอย่างที่กระทำในค่ายหรือศูนย์ต่างๆ เอาไว้

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง ขั้นตอนทั้งหมดของกิจกรรมที่ดำเนินการระหว่างผู้เรียนกับผู้จัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่เข้าร่วมกัน นับตั้งแต่ การวิเคราะห์ความต้องการ การออกแบบและวางแผนกิจกรรม การประชาสัมพันธ์ การดำเนินการ การตรวจสอบ การประเมินผล และการรายงานผล

2.2 ประเภทของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

Boyle (1981) กล่าวว่า โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. โปรแกรมเชิงพัฒนา (Development Programs) เป็นโปรแกรมที่ศึกษาและระบุปัญหาของกลุ่มบุคคลหรือชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบในการช่วยให้บุคคลหรือชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง โดยบุคคลหรือชุมชนจะต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมหรือชุมชนของตน ซึ่งลักษณะของโปรแกรมเชิงพัฒนา คือ มีจุดเริ่มต้นของโปรแกรมที่มักเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่คลุมเครือ แม้ว่าประชาชนจะยอมรับว่าเป็นปัญหาและต้องการการแก้ไข แต่ก็ไม่สามารถระบุปัญหาและสาเหตุที่แท้จริงได้อย่างชัดเจนหรือยากต่อการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาได้ แต่ทุกคนมีความเห็นตรงกันว่า ควรมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีกว่าเดิม นอกจากนี้ ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของโปรแกรมเชิงพัฒนา ยังเป็นการใช้ความรู้เป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาอันเป็นเป้าหมายของการจัดโปรแกรม ดังนั้น การถ่ายโอนความรู้ ทั้งองค์ความรู้ ทักษะความชำนาญ และทัศนคติ มักเป็นผลมาจากโปรแกรมเชิงพัฒนาที่มีคุณภาพ โดยอาศัยการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เป็นวิธีหลักเพื่อให้สามารถบรรลุตามเป้าหมาย ซึ่งการประเมินผลโปรแกรมเชิงพัฒนานี้ หากพบว่าโปรแกรมสามารถนำไปสู่การค้นพบแนวทางการแก้ไขปัญหาได้ ก็ถือว่าโปรแกรมนั้นประสบความสำเร็จ หรือหากพบว่าประชาชนหรือชุมชนมีการพัฒนาขึ้นในทางใดทางหนึ่ง โดยอาจค้นพบแนวทางที่ดีหรือไม่ก็ตาม ก็ถือว่าเป็นผลสำเร็จที่คุ้มค่าของโปรแกรมเชิงพัฒนาเช่นกัน

2. โปรแกรมเชิงสถาบัน (Institutional Programs) เป็นโปรแกรมที่จัดขึ้นเพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาความสามารถพื้นฐานของบุคคลเพื่อพัฒนาให้บุคคลเกิดความก้าวหน้า เน้นการสอนเนื้อหาวิชาการ สิ่งสำคัญที่เป็นพื้นฐานประกอบการตัดสินใจในกระบวนการวางแผน โปรแกรมเชิงสถาบัน คือ เหตุผลและการเรียงลำดับการจัดวางเนื้อหาขององค์ความรู้ในเรื่องนั้นๆ ซึ่งนักการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้เรียนให้ได้เรียนรู้และเกิดความเชี่ยวชาญในวิทยานั้นๆ โดยประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดโดยอาศัยโปรแกรมเชิงสถาบัน จะมีโครงสร้างตามรูปแบบและหลักวิชาการอย่างเคร่งครัด และมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม โปรแกรมเชิงสถาบันมีความแตกต่างไปจากโปรแกรมเชิงพัฒนาตรงที่การกำหนดวัตถุประสงค์ของโปรแกรม กล่าวคือ โปรแกรมเชิงพัฒนาจะกำหนดวัตถุประสงค์ตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ส่วนโปรแกรม

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

เชิงสถาบันจะกำหนดวัตถุประสงค์จากความรู้ในวิทยาการนั้นๆ นอกจากนี้ การประเมินผลของโปรแกรมเชิงสถาบันยังมุ่งวัดความรู้ความชำนาญในเนื้อหาและวัดการพัฒนาส่วนบุคคล ซึ่งโปรแกรมเชิงสถาบันมักเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการแก้ไขปัญหาในโปรแกรมเชิงพัฒนาด้วย

3. โปรแกรมเชิงสารสนเทศ (Informational Programs) เป็นโปรแกรมที่จัดขึ้นเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูลข่าวสารระหว่างนักการศึกษาหรือผู้จัดโปรแกรม เป็นการตอบสนองต่อสถานการณ์ที่มีผลการวิจัยใหม่หรือการค้นพบใหม่ ซึ่งผู้จัดโปรแกรมเชิงสารสนเทศจะเป็นผู้ตัดสินใจคัดเลือกข่าวสารและเนื้อหาความรู้ที่ควรเผยแพร่ โดยความสำเร็จของโปรแกรมเชิงสารสนเทศ จะขึ้นอยู่กับระดับความพร้อมในการเผยแพร่เนื้อหาความรู้ข่าวสาร รวมทั้งระดับการนำความรู้ข่าวสารต่างๆ ที่เผยแพร่ไปนั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ สำหรับโครงการใหญ่ๆ มักจะประกอบไปด้วยโครงการย่อยๆ ที่มีการดำเนินการต่อเนื่องในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งโดยทั่วไปโครงการศึกษานอกระบบโรงเรียนมักจะอยู่ในรูปของโครงการเชิงพัฒนาที่มุ่งแก้ไขปัญหา โดยมีประชาชนและองค์กรต่างๆ เข้าร่วมโปรแกรมด้วย และโปรแกรมเชิงพัฒนาก็มักจะมีโปรแกรมเชิงสถาบันและโปรแกรมเชิงสารสนเทศเข้ามาร่วมเป็นโปรแกรมย่อยอยู่ด้วย ซึ่งต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะบรรลุเป้าหมายในการแก้ปัญหาตามที่กำหนดไว้

2.3 กระบวนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

Knowles (1980) ได้เสนอ กระบวนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบ ไว้ในหนังสือ The Modern Practice of Adult Education ซึ่งประกอบไปด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การจัดบรรยากาศสำหรับการเรียนรู้ มีความเป็นกันเอง แสดงความยอมรับในความแตกต่างและความเป็นตัวตนของผู้เรียนแต่ละคน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน และระหว่างผู้เรียนและผู้เรียน

2. วางแผนเกี่ยวกับขนาดกลุ่มของผู้เรียนให้เหมาะสม

3. ช่วยผู้เรียนในการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง

4. ช่วยผู้เรียนในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้ที่เป็นจริงได้

5. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้

6. ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้โดยมีผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นที่ปรึกษาเมื่อติดขัดหรือต้องการความช่วยเหลือ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในการเรียนรู้ของตน

7. ประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน โดยร่วมกันกำหนดวิธีประเมินผลการเรียนรู้ก่อนเริ่มเรียนและใช้วิธีการประเมินผลที่ได้กำหนดร่วมกันมาประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการประเมินผลเป็นระยะ ผู้เรียนสามารถทราบได้ว่าตนเองบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ตนเองกำหนดไว้

หรือไม่ ผู้เรียนเป็นผู้ระบุสิ่งที่ตนยังขาดซึ่งเป็นความต้องการของตนเอง ทำให้เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ต่อไป ส่งผลให้วงจรกระบวนการเรียนรู้จากขั้นตอนที่ 7 นี้ ย้อนไปบรรจบกับขั้นตอนที่ 3 ซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

Boyle (1981) ได้เสนอ กระบวนการพัฒนาโปรแกรม ไว้ในหนังสือ Planning Better Program ซึ่งมีรายละเอียดของขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. กระบวนการพัฒนาโปรแกรมเชิงพัฒนา

การพัฒนาโปรแกรมเชิงพัฒนา มีลักษณะสำคัญอยู่ที่ การกำหนดวัตถุประสงค์ของโปรแกรม ซึ่งจะเริ่มต้นจากสภาพความต้องการและปัญหาในชุมชนที่อาจมีความไม่ชัดเจนในช่วงเริ่มต้น และเมื่อมีการรวบรวมข้อมูลหรือทำกิจกรรมบางอย่าง วัตถุประสงค์ของโปรแกรมอาจมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นขั้นตอนอาจสามารถที่จะแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด แต่ในบางขั้นตอนอาจมีการดำเนินการในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกันหรืออาจมีการสลับขั้นตอนกันได้ ซึ่งขั้นตอนนี้อาจเกิดขึ้นตามลำดับมีดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาโปรแกรม ประกอบด้วย

- 1) กำหนดพื้นฐานทางปรัชญาที่จะนำมาใช้ในการวางแผนโปรแกรมขององค์กร
- 2) พิจารณาถึงความเชื่อหรือปรัชญาของนักพัฒนาโปรแกรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ลักษณะของผู้เรียน ผู้สอน และการพัฒนาโปรแกรม เป็นต้น
- 3) พิจารณานโยบาย ระเบียบ แนวทางปฏิบัติ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรม

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนและกลุ่มผู้รับบริการ

- 1) รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและอดีตเกี่ยวกับสถานการณ์ในชุมชนไม่ว่าจะเป็นด้านประชากร พื้นที่ ศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และลักษณะทางสังคม เป็นต้น
- 2) สนทนาและศึกษาบุคคล กลุ่ม และองค์กรต่างๆ ที่ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีผลต่อโปรแกรม
- 3) ศึกษาแหล่งทรัพยากรต่างๆ ที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร และมีเพียงพอหรือไม่ เช่น ทรัพยากรที่เป็นตัวเงิน แรงงานหรือผู้ที่ให้ความร่วมมือ รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ

ขั้นที่ 3 การพิจารณาผลที่พึงประสงค์จากการพัฒนาโปรแกรม

- 1) ให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมกลั่นกรองความต้องการและปัญหาเพื่อกำหนดเป็นผลที่พึงประสงค์จากการพัฒนาโปรแกรม ซึ่งควรเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม เศรษฐกิจ หรือสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ในบางกรณี ความต้องการและปัญหาอาจถูกกำหนดโดยการปรึกษาหารือร่วมกับกลุ่มผู้บริการก็ได้

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

2) ระบุผลที่พึงประสงค์และพัฒนาให้เป็นวัตถุประสงค์เฉพาะ (Specific Objectives) ซึ่งหากเป็นเรื่องเกี่ยวกับผู้เข้ารับบริการ ต้องพิจารณาว่าควรให้ความรู้ขั้นต่ำในเรื่องใด โดยระบุให้ชัดเจนว่าจะสอนอะไรและต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะใดบ้าง หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับการกระทำหรือความเชื่อ ต้องพิจารณาว่าควรให้ความรู้เรื่องใดบ้าง ตลอดจนการพิจารณา ระดับของความรู้ที่มีอยู่ของผู้รับบริการก่อนเข้าร่วมโปรแกรมร่วม

3) จัดลำดับผลที่พึงประสงค์จากการพัฒนาโปรแกรมว่า วัตถุประสงค์เฉพาะตรงกับการวิเคราะห์ความต้องการและสถานการณ์ปัจจุบันหรือไม่ วัตถุประสงค์เฉพาะดำเนินการได้ในสภาพความเป็นจริงตามเงื่อนไขของกลุ่มผู้รับบริการกลุ่มนี้ รวมถึงงบประมาณและเวลาที่มีอยู่หรือไม่ และผลที่พึงประสงค์สามารถตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ แต่มีความยืดหยุ่นสำหรับบุคคล บางกลุ่มบางคนเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกันออกไปได้

ขั้นที่ 4 กำหนดแหล่งทรัพยากรและการสนับสนุน

1) พิจารณาว่าทรัพยากรที่ต้องนำมาใช้ เช่น คน เวลา เงิน และวัสดุอุปกรณ์ มีเพียงพอหรือไม่ และทรัพยากรเหล่านี้มีพร้อมสำหรับเวลาที่ต้องการใช้งานหรือไม่

2) กำหนดบุคลากรที่มีความชำนาญจากศาสตร์ต่างๆ ที่สามารถช่วยให้โปรแกรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3) พิจารณาว่าผู้ที่จะเป็นผู้นำโปรแกรมมีเวลาที่จะเข้าร่วมโปรแกรมได้จริงหรือไม่

ขั้นที่ 5 การสร้างแผนการสอน

1) พิจารณาและเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับตามประสบการณ์เดิม ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ และจัดลำดับเนื้อหาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโปรแกรม

2) ตัดสินใจว่าผู้พัฒนาโปรแกรมจะมีบทบาทร่วมกับผู้เรียนมากน้อยเพียงใดในกระบวนการเรียนการสอน

3) กำหนดวิธีการเรียนการสอนและกิจกรรมเฉพาะเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโปรแกรม เช่น การฝึกอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนา การปรึกษารายบุคคล หรือการผสมผสานวิธีการต่างๆ เข้าด้วยกัน วิเคราะห์ทฤษฎีและการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน และพยายามใช้วิธีการใหม่ๆ เมื่อสถานการณ์เอื้ออำนวย

4) กำหนดหน้าที่ของคณะเจ้าหน้าที่และวิทยากร

5) กำหนดและพัฒนาเอกสารที่จะต้องเตรียมให้พร้อมและกำหนดเวลาที่จะใช้ในการนำเสนอ

ขั้นที่ 6 โปรแกรมการปฏิบัติงาน

1) เลือกเนื้อหาวิชา กิจกรรม และสถานการณ์ เพื่อสร้างความสนใจ สร้างให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ทำให้บรรลุผลตามที่คาดหวัง หรือสามารถติดตามผลได้

2) ดำเนินการเรียนการสอนให้มีความต่อเนื่องและเพื่อให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วม

3) ทำปฏิทินกิจกรรมที่แสดงให้เห็นกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เวลาในการเตรียมเอกสาร การไปพบปะกลุ่มวิทยากร และการจัดลำดับกิจกรรมต่างๆ ที่จะต้องปฏิบัติและประเมินผล โดยปฏิทินกิจกรรมจะต้องประกอบด้วย การจัดลำดับกิจกรรมต่างๆ อย่างถูกต้องและต่อเนื่อง รวมถึงการระบุความรับผิดชอบของฝ่ายต่างๆ และเวลาเตรียมการ

4) นำโปรแกรมไปปฏิบัติและแก้ไขปรับปรุงหรือตัดแปลงเมื่อเกิดความจำเป็น รวมถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพให้มากที่สุด

ชั้นที่ 7 ความน่าเชื่อถือของการใช้ทรัพยากร

1) วางแผนให้มีการประเมินผลในทุกขั้นตอน เช่น ประเมินแผนการสอนก่อนนำไปปฏิบัติ ประเมินความก้าวหน้าและคุณภาพของโปรแกรมขณะปฏิบัติงาน และวางแผนเพื่อการประเมินผลครั้งสุดท้าย

2) ในการประเมินผลทุกครั้ง ต้องระบุเหตุผลที่ต้องมีการประเมินและระบุว่าจะนำผลไปใช้อย่างไร

3) กำหนดว่าจะประเมินโปรแกรมในเรื่องใด เช่น ประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลของโปรแกรม

4) ระบุเกณฑ์ที่จะใช้ในการประเมินโปรแกรม เช่น ตัวบ่งชี้ ตัวชี้วัด หรือข้อมูลต่างๆ ที่นำมาใช้ประกอบการประเมินผล วิธีการคัดเลือกข้อมูล หลักฐานที่จะนำมาใช้ และมีการสร้างเกณฑ์การสังเกตประกอบการประเมิน

5) กำหนดว่าต้องใช้ข้อมูลหลักฐานอะไรบ้าง และจะเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการใด จะใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผลข้อมูลอย่างไร

6) ประเมินผลและกำหนดว่าควรนำเสนอผลการวิเคราะห์ดังกล่าวให้กับใคร ในรูปแบบใด

ชั้นที่ 8 การรายงานคุณค่าของโปรแกรม

1) จัดทำรายงานหลายรูปแบบเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มวิทยากร ประชาชน ที่ปรึกษา ผู้กำหนดนโยบาย โดยรูปแบบการนำเสนอรายงานอาจเป็นรูปแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการทำรายงานในรูปแบบของเอกสารประเมินผลหรือการพบปะสนทนา รายงานก็ควรที่จะประกอบไปด้วย ความจำเป็นที่ต้องมีโปรแกรมห้างกล่าว พร้อมทั้งระบุว่าเป็นโปรแกรมเรื่องอะไร รวมไปถึง บทบาทของผู้ให้ความรู้ ผลที่คาดหวัง ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ การดำเนินงาน ปฏิบัติการของผู้เข้าร่วมโปรแกรมและผู้ที่เกี่ยวข้อง

2) ติดตามด้วยการตอบคำถามหรือข้อสงสัยเพิ่มเติม โดยให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้ที่มีความเหมาะสมช่วยให้ความกระจ่างเกี่ยวกับโปรแกรม

2. กระบวนการพัฒนาโปรแกรมเชิงสถาบัน

โปรแกรมเชิงสถาบัน จะมีรูปแบบที่เป็นทางการมากกว่า โปรแกรมเชิงพัฒนา เนื่องจากเป็นโปรแกรมที่ริเริ่มจากสถาบันหรือหน่วยงานที่เป็นผู้จัด การวิเคราะห์ความต้องการหรือเนื้อหาจะดำเนินไปตามหลักวิชาการและพื้นฐานทางองค์ความรู้ โปรแกรมเชิงสถาบันจำนวนมากมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคล เพื่อพัฒนาความสามารถของปัจเจกบุคคล ดังนั้น องค์กรหรือสถาบันจะเป็นผู้พิจารณาว่าควรปรับปรุงพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งด้านปัญญาด้านทักษะหรือสมรรถภาพ และด้านเจตคติ ได้อย่างรวดเร็วและถูกต้องอย่างไร เนื่องจากโปรแกรมเชิงสถาบันให้ความสำคัญกับเรื่องของกรพัฒนาเชิงบุคคล จึงเน้นไปที่การวิเคราะห์หัวข้อผู้เรียนเป็นหลักมากกว่าการวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชน ดังนั้นในการวางแผนความจำเป็นจึงอยู่ที่การเลือกเนื้อหาทางวิชาการที่เหมาะสมและมีความต่อเนื่อง (Continuity) การเรียนลำดับ (Sequence) และการผสมผสาน (Integration)

โปรแกรมเชิงสถาบัน ถูกนำมาใช้เกี่ยวกับการศึกษานอกระบบประเภทที่มีประกาศนียบัตร มีการรับรองผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา การฝึกอบรมระหว่างประจำการ เป็นต้น โดยมีขั้นตอนในการวางแผนโปรแกรมเชิงสถาบัน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดกลุ่มผู้รับบริการ

1) กำหนดว่าใครเป็นกลุ่มผู้รับบริการ ซึ่งหากกลุ่มผู้รับบริการดังกล่าว สังกัดสถาบัน องค์กรวิชาชีพ หรือกลุ่มในชุมชน การประสานงานกับองค์กรหรือกลุ่มดังกล่าว จะช่วยให้วัตถุประสงค์ของโปรแกรมมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2) ศึกษาวิเคราะห์ภูมิหลังของกลุ่มผู้รับบริการ ว่ามีความต้องการ คุณลักษณะความสามารถ และปัญหาอะไรบ้าง

3) ศึกษาว่าหน่วยงานหรือองค์กรอื่นมีการจัดโปรแกรมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือไม่ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน

ขั้นที่ 2 ระบุเนื้อหาวิชา

1) พยายามเปรียบเทียบระดับความสามารถของผู้เรียนกับเนื้อหาที่ใช้สอน ซึ่งอาจใช้วิธีการทดสอบก่อนเริ่มการเรียนการสอน

2) ศึกษาประสบการณ์และภูมิหลังของกลุ่มผู้รับบริการ สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ ประสบการณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในโปรแกรมต่างๆ ในหลายกรณี ข้อมูลดังกล่าวอาจหาได้จากผู้เข้าร่วมโปรแกรมก่อนการลงทะเบียน

ขั้นที่ 3 กำหนดการเรียนการสอน

- 1) ระบุประสบการณ์การเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างชัดเจน
- 2) ประชาสัมพันธ์โดยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม ซึ่งอาจทำผ่านสื่อมวลชนหรือผ่านทางหน่วยงานต่างๆ
- 3) มีวิธีการที่จะช่วยให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมทราบวัตถุประสงค์ กระบวนการ และผลลัพธ์ของโปรแกรม วิธีการทั้งการสื่อสารรายบุคคล กลุ่ม หรือมวลชนก็ได้

4) มีผู้รับผิดชอบและมีการแบ่งงานกันอย่างชัดเจน

ขั้นที่ 4 การนำแผนการสอนไปปฏิบัติ

- 1) ดำเนินการตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งที่จะดึงความสามารถที่ซ่อนเร้นออกมาและพัฒนาให้ถึงขีดสูงสุดเต็มศักยภาพ
- 2) ยึดหยุ่นตามความเหมาะสม ทั้งด้านวิธีการ เทคนิค และอุปกรณ์ เพื่อดึงดูดและกระตุ้นความสนใจ รวมทั้งสร้างแรงจูงใจของผู้เรียนด้วย
- 3) สร้างสภาพที่เอื้อในการสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับผู้รับผิดชอบโครงการ เพื่อทราบถึงปัญหา อุปสรรค และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ขั้นที่ 5 การประเมินผลโปรแกรม

- 1) วัดผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ซึ่งหากมีการวัดความรู้เดิมของผู้เรียนก่อนเข้าร่วมโปรแกรมก็สามารถนำมาเปรียบเทียบเพื่อพิจารณาถึงความก้าวหน้าของผู้เรียนได้
- 2) พิจารณาทบทวนว่าผู้เรียนอาจก้าวหน้าได้มากกว่านี้หรือไม่เพราะเหตุใด และผลสัมฤทธิ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่
- 3) ทบทวนแผนของกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

3. กระบวนการพัฒนาโปรแกรมเชิงสารสนเทศ

โปรแกรมเชิงสารสนเทศ จะให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนเนื้อหาความรู้อย่างทันทีและทันสมัย ดังนั้นหน้าที่ของนักพัฒนาโปรแกรม คือ กำหนดว่าควรจัดเนื้อหาสารสนเทศที่ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ในเรื่องใดบ้างมานำเสนอ และควรใช้วิธีการใดที่ดีที่สุดในการนำเสนอสารสนเทศ กล่าวคือ การวางแผนโปรแกรมเชิงสารสนเทศ คือ การสำรวจและพิจารณาว่าเนื้อหาที่องค์กรมีอยู่แล้วคืออะไร และมีสารสนเทศเนื้อหาอะไรใหม่ๆ ที่ควรนำมาเพิ่มเติม ซึ่งขั้นตอนการวางแผนโปรแกรมเชิงสารสนเทศ มีดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดเนื้อหา

- 1) พิจารณาเนื้อหาความรู้ที่มีอยู่แล้วและความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ๆ หรือเนื้อหาสารสนเทศที่ประชาชนร้องขอและเป็นที่ต้องการ

3438750056

2) วางแผนประชาสัมพันธ์หรือกำหนดแนวทางที่จะทำให้ประชาชนได้รับสารสนเทศ

ขั้นที่ 2 เผยแพร่ความรู้ข่าวสาร

ขั้นที่ 3 ประเมินผลการเผยแพร่ความรู้

จากแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีผู้นำเสนอไว้หลากหลายแนวทาง ตามที่ได้รวบรวมไว้ข้างต้นนั้น สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเชิงพัฒนาของ Boyle (1981) มีความเหมาะสมกับเป้าหมายและลักษณะของการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการระบุปัญหาที่มาจากกลุ่มเป้าหมายโดยตรงและมุ่งพัฒนาให้เกิดโปรแกรมที่กลุ่มเป้าหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้กลุ่มเป้าหมายสามารถจัดการกับปัญหาของตนเองได้ โดยมีขั้นตอนที่สำคัญ 8 ขั้นตอน ซึ่งบางขั้นตอนสามารถดำเนินการควบคู่กันไปหรือเปลี่ยนแปลงลำดับของการดำเนินการแต่ละขั้นตอนได้

1. การกำหนดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาโปรแกรม เป็นขั้นของการศึกษาถึงปรัชญาความเชื่อและแนวคิดพื้นฐานที่จะนำมาใช้ในการวางแผนโปรแกรม และพิจารณานโยบาย ระเบียบแนวทางปฏิบัติและความเข้าใจเกี่ยวกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรม

2. การวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนและกลุ่มผู้รับบริการ เป็นขั้นของการศึกษาบริบทและสภาพปัจจุบันที่กลุ่มเป้าหมายกำลังเผชิญอยู่ โดยทำการศึกษาทั้งจากกลุ่มเป้าหมายเองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ รวมถึงการศึกษาความต้องการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการพัฒนาด้วย

3. การพิจารณาผลที่พึงประสงค์จากการพัฒนาโปรแกรม เป็นการพิจารณาปัญหาและความต้องการเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะสำหรับการพัฒนาให้สอดคล้องกับข้อจำกัดต่างๆ

4. การกำหนดแหล่งทรัพยากรและการสนับสนุน เป็นขั้นของการระบุทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาโปรแกรมทั้งในส่วนของ คน เวลา เงิน และวัสดุอุปกรณ์ ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงและความเป็นไปได้

5. การสร้างแผนการสอน เป็นขั้นของการจัดลำดับเนื้อหา กำหนดวิธีการดำเนินงาน และกิจกรรมเฉพาะ กำหนดบทบาทหน้าที่การมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และกำหนดหรือพัฒนาเอกสารที่จำเป็นต้องใช้ประกอบกิจกรรมในโปรแกรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโปรแกรม

6. โปรแกรมการปฏิบัติงาน เป็นขั้นของการดำเนินการตามแผนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุผลตามที่คาดไว้ ซึ่งแผนที่วางเอาไว้อาจมีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงได้เมื่อเกิดความจำเป็น และต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดด้วย

7. ความน่าเชื่อถือของการใช้ทรัพยากร เป็นขั้นของการวางแผนให้มีการประเมินผลในทุกขั้นตอน โดยต้องกำหนดว่าจะประเมินโปรแกรมในเรื่องใด และระบุเกณฑ์ที่จะใช้ในการประเมินโปรแกรมให้ชัดเจน

8. การรายงานคุณค่าของโปรแกรม เป็นขั้นของการรายงานผลโดยการนำเสนอในรูปแบบที่เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน รวมถึงการตอบคำถามหรือข้อสงสัยเพิ่มเติมเพื่อให้ความกระจ่างเกี่ยวกับโปรแกรม

ตอนที่ 3 แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน

3.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน

การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นกระบวนการของการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง “เพื่อน” ซึ่งมีคำที่ใช้เรียกแตกต่างกันออกไป ได้แก่ เพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Assist) การโค้ชแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Coaching) กลุ่มเพื่อนผู้สนับสนุน (Peer Support Group) การให้คำปรึกษาฉันท์เพื่อน (Peer Counseling) การเรียนรู้โดยกลุ่มเพื่อน (Peer Learning) หรือการเรียนรู้ร่วมกัน (Peer Collaboration) โดยเรียกเพื่อนผู้ให้การช่วยเหลือว่า เพื่อนผู้ช่วย (Peer Helper) หรือบางครั้งเรียกว่า เพื่อนผู้เอื้ออำนวย (Peer Facilitator) หรือเพื่อนผู้ให้การปรึกษา (Peer Counselor) ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้ให้ความหมายของ การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ไว้ดังนี้

3.1.1 เพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Assist)

Paolitto (1976) กล่าวถึง เพื่อนช่วยเพื่อน ไว้ว่า เป็นแนวความคิดที่เริ่มต้นเป็นครั้งแรกในยุคของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในประเทศอังกฤษ จากบันทึกของ Quintilian ในหนังสือ Institution Oratoria (1920) ได้กล่าวถึง แนวคิดเพื่อนช่วยเพื่อน ว่าเป็นการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้ที่อ่อนวัยกว่าได้เรียนบทเรียนจากผู้เรียนรุ่นพี่ และต่อมาในยุคของการปฏิบัติอุตสาหกรรมของประเทศอังกฤษ ในตอนปลายศตวรรษที่ 18 เกิดสภาวะขาดแคลนผู้สอน เนื่องจากในห้องเรียนห้องหนึ่งๆ มีผู้เรียนเป็นร้อยต่อผู้สอนหนึ่งคน หนังสือเรียนและวัสดุอุปกรณ์มีจำกัด จึงได้จัดทีมฝึกผู้เรียนที่มีอายุสูงกว่าไปช่วยสอนและฝึกผู้เรียนที่มีอายุน้อยกว่า และเนื่องจากเขาเห็นว่า การให้เพื่อนช่วยเพื่อนมีประโยชน์ในด้านวิชาการต่อผู้เรียนทั้งสองฝ่าย อีกทั้งวิธีการเรียนการสอนเช่นนี้ เป็นลักษณะหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ต่อมา ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมา วิธีการสอนโดยเพื่อนช่วยเพื่อนหรือเพื่อนช่วยสอน (Peer Assist) จึงได้ถูกพัฒนาและนำมาปรับใช้ในลักษณะที่แตกต่างกันไปตามจุดมุ่งหมายและวิธีการ

Faul and Camacho (2004) กล่าวว่า เพื่อนช่วยเพื่อน คือ การจัดประชุมที่นำกลุ่มคนมาช่วยกันแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ที่ตรงกับปัญหา โครงการ หรือกิจกรรมที่ต้องการจะทำ โดยเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กันในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ตาม

หัวข้อที่ต้องการ เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อที่จะช่วยเหลือก่อนที่จะเริ่มดำเนินกิจกรรมหรือโครงการใดๆ และระหว่างดำเนินการก็ยังคงมีการติดตามให้ความช่วยเหลือด้วย

Strain and Powell (1982) ได้ให้คำจำกัดความของ วิธีสอนแบบใช้เพื่อนช่วยเพื่อน ว่าเป็นวิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนจัดการและทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนร่วมชั้นเรียนหรือต่างชั้นเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้เป็นคู่หรือกลุ่มย่อย ให้ผู้เรียนได้ช่วยเหลือกันและมีปฏิสัมพันธ์กัน ได้ใช้ภาษาในการสื่อสารเพื่อเจรจาหาความหมายด้วยตนเอง ผู้สอนเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และช่วยจัดกระบวนการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยผู้เรียนจะเป็นผู้รับผิดชอบกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

Collison and Parcell (2004) กล่าวถึง กิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ที่จัดขึ้นในบริษัท British Petroleum (BP) ซึ่งเป็นบริษัทน้ำมันยักษ์ใหญ่ของประเทศอังกฤษว่า เป็นการสร้างให้เกิดกลไกการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของผู้อื่นซึ่งเป็นเพื่อนร่วมอุดมการณ์หรือร่วมวิชาชีพก่อนที่จะเริ่มดำเนินกิจกรรมหรือโครงการใดๆ ทั้งนี้ความหมายของ “เพื่อนช่วยเพื่อน” จะเกี่ยวข้องกับ การประชุมหรือการปฏิบัติการร่วมกัน โดยมีผู้ที่ได้รับเชิญจากทีมผู้ช่วยภายนอกหรือทีมอื่นในองค์กรเดียวกัน (ทีมเยือน) เพื่อแบ่งปันประสบการณ์ความรู้กับทีมเจ้าบ้าน (ทีมเหย้า) ที่เป็นผู้ร้องขอความช่วยเหลือ ซึ่งการทำ Peer Assist จะเป็นการหาผู้ช่วยมาให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ถึงโครงการที่กำลังจะทำหรือปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่เพื่อค้นหาว่าใครรู้อะไรมาบ้างแล้วและจะได้ไม่ทำผิดพลาดซ้ำในสิ่งที่มีผู้เคยทำผิดพลาดมาก่อนด้วยการการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของผู้อื่น ตลอดจนเป็นการเรียนรู้วิธีการทำงานต่างๆ ที่เราอาจไม่เคยรู้มาก่อนจากประสบการณ์ของทีมเยือน ซึ่งอาจนำไปสู่แนวทางในการแก้ปัญหาหรือการทำงานใหม่ๆ ทั้งยังเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างทีมเจ้าบ้านและทีมผู้ช่วยซึ่งเป็นทีมเยือน ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่นำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ๆ ร่วมกัน และก่อให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายบุคคลที่เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

Shealagh, Melanie, and Suzanne (2005) กล่าวว่า เพื่อนช่วยเพื่อน คือ การเรียนรู้จากกัลยาณมิตร อาจเป็นเพื่อนร่วมงานในหน่วยงานเดียวกันหรือเป็นคนที่อยู่ในหน่วยงานอื่นก็ได้ จะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อนช่วยตรวจสอบ และเพื่อนร่วมแลกเปลี่ยนวิธีการทำงาน ส่งเสริมให้มีทักษะในการเรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นก่อนจะเริ่มลงมือทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามหัวข้อที่กำหนด โดยหาข้อมูล (ความรู้) ว่าเรื่องนั้นมีใคร ที่ไหน หน่วยงานใด ที่ทำได้ผล แล้วไปขอความรู้จากเขา ไปเรียนรู้จากเขา ซึ่งอาจทำโดยวิธีไปดูงาน โทรศัพท์หรือส่งอีเมลไปถาม เชิญมาบรรยาย หรือวิธีอื่นๆ ก็ได้ เพื่อนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาปรับใช้กับงานของเรา แล้วพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการเรียนรู้และต่อยอดนั่นเอง

สุนันทา เสถียรมาส (2554) กล่าวว่า เพื่อนช่วยเพื่อน แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ เพื่อนช่วยเพื่อนภายในองค์กร และเพื่อนช่วยเพื่อนจากภายนอกองค์กร เพื่อนช่วยเพื่อนภายใน

องค์กร หมายถึง การที่เพื่อนร่วมงานช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และปัจจุบันได้รวมถึง เพื่อนในอุตสาหกรรมเดียวกัน มิใช่แต่เพียงในวิชาชีพเดียวกันเท่านั้น ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันนี้ เพื่อเป็นแรงผลักดันให้อุตสาหกรรมสามารถเจริญเติบโต เป็นการรับผลประโยชน์ร่วมกันของวิชาชีพในอุตสาหกรรมเดียวกัน ส่วนเพื่อนช่วยเพื่อนจากภายนอกองค์กร จะมีความหมายเช่นเดียวกับเพื่อนช่วยเพื่อนในองค์กรเดียวกัน แต่กรณีนี้เป็นต่างองค์กร เพื่อให้อุตสาหกรรมเติบโต ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ กรณีคลัสเตอร์ในแต่ละอุตสาหกรรม (Cluster) เนื่องจากแนวทางในการดำเนินธุรกิจปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ คู่แข่ง มิใช่ศัตรู แต่คู่แข่งเป็นมิตรได้ จึงก่อให้เกิดสมาคมต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย โดยสมาชิกในแต่ละสมาคมก็ดำเนินธุรกิจที่เหมือนกันบ้าง ต่างกันบ้าง แต่เมื่อช่วยกัน จะทำให้ทุกธุรกิจโตไปพร้อมๆ กัน

3.1.2 การโค้ชแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Coaching)

Robbins (1991) กล่าวว่า การโค้ชแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Coaching) เป็นกระบวนการที่เป็นความลับระหว่างเพื่อนร่วมงาน 2 คน หรือมากกว่า ที่มาทำงานร่วมกันเพื่อสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการขยาย ปรับปรุง และสร้างทักษะใหม่ หรือการแบ่งปันความคิดเห็น การสอนซึ่งกันและกัน การทำวิจัยในชั้นเรียน หรือการแก้ไขปัญหาในที่ทำงาน ซึ่งอาจมีผู้เรียกกระบวนการในลักษณะนี้แตกต่างกันออกไป เช่น peer support, consulting colleagues, peer sharing and caring เป็นต้น

ธัญพร ชื่นกลิ่น และ วัชรรา เล่าเรียนดี (2555) กล่าวว่า การโค้ชแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Coaching) หมายถึง รูปแบบของการพัฒนาบุคลากรด้วยการสังเกตและให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกันเชิงวิชาชีพที่ให้ความรู้สึกปลอดภัย ไม่เกิดความรู้สึกว่ากำลังถูกประเมิน ซึ่งการโค้ชแบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่นำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูนั้น เป็นการโค้ชโดยครูที่มีศักยภาพและประสบการณ์ในการสอนระดับเดียวกัน ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันปฏิบัติงานเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของตนเองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สุรพล ธรรมรมดี และคณะ (2556) กล่าวถึง การโค้ช (Coaching) อันเป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาครู ว่า การโค้ช คือ การสนทนากันเพื่อเรียนรู้สิ่งที่ตนเองลงมือทำอย่างลึกซึ้ง และหาจุดที่จะพัฒนาสิ่งใหม่ โดยเริ่มจาก ความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างบุคคล (Interpersonal Collaboration) ไปสู่ การย้อนมองภายในใจตนด้วยกระบวนการสนทนากับตนเอง (Talking to yourself process) การโค้ช เป็นส่วนหนึ่งของการทำงานเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) เน้นการพัฒนาการคิดของคนทำงานเพื่อไปสู่ความคิดใหม่ การโค้ช เป็นการพัฒนาครูด้วยการสังเกต นิเทศ และให้ความเห็นสะท้อนกลับ ต่อการจัดการเรียนการสอนและการทำหน้าที่ครู โดยอาศัยความสนใจใฝ่เรียนรู้ของครู (Self-directed learning) กระบวนการ 5 ขั้นตอน ของการโค้ช ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ครูขอให้เพื่อนที่จะเป็นโค้ชได้สังเกตการสอนของตนตามประเด็นที่ครูต้องการ ขั้นที่ 2 โค้ชมา

สังเกตตามนัดหมายและตามประเด็นที่ครูต้องการตามที่ตกลงไว้โดยไม่มีการตัดสินหรือประเมินผล
 ชั้นที่ 3 โค้ชทบทวนประเด็นที่ครูต้องการ โดยให้สังเกต ทบทวน บันทึกการสังเกต และสรุปจัด
 หมวดหมู่ สารต่างๆ ตามจำเป็น โดยไม่ใส่ข้อความที่เป็นการประเมินลงไปด้วย ชั้นที่ 4 ทั้งโค้ชและ
 ครูมาพบกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยครูเป็นผู้ควบคุมการแลกเปลี่ยน ไม่ใช่โค้ช และโค้ชให้
 คำแนะนำได้เมื่อครูเป็นผู้ขอ ชั้นที่ 5 ทั้งโค้ชและครูร่วมกันทบทวนกระบวนการทั้งหมด ว่าส่งผลต่อ
 การพัฒนาการทำงานอย่างไร การโค้ชแตกต่างจากการประเมิน คือ การโค้ชจะเน้นการเรียนรู้แบบ
 ลองผิดลองถูก เป็นการแลกเปลี่ยน 2 ทาง โดยมีทั้งการให้และการรับ ไม่คุกคามข่มเหงน้ำใจ (เพราะ
 เป็นเพื่อนร่วมคิด) เน้นการมองไปข้างหน้าและปรับปรุงพัฒนา ทั้งนี้ เงื่อนไขของการโค้ชที่ดี มี
 4 ประการที่สำคัญ คือ 1) ความไว้วางใจ (Trust) 2) กระบวนการและเครื่องมือการเรียนรู้เพื่อฝึกการ
 คิด การวางแผน การลงมือทำ การทบทวนย้อนมองตน การวิเคราะห์ปัญหาหรือความท้าทายเพื่อทำ
 ใหม่ให้ดีขึ้น 3) การฟังอย่างจริงแท้ (Real Listening) และ 4) การเปลี่ยนแปลงความเชื่อ

3.1.3 กลุ่มเพื่อนช่วยสนับสนุน (Peer Support Group)

Heron (1999) กล่าวว่า กลุ่มเพื่อนช่วยสนับสนุน หมายถึง กลุ่มทุกประเภทที่
 สมาชิกของกลุ่มมีการพบปะกันเป็นประจำเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพัฒนาชีวิตส่วนตัวและ
 ชีวิตการทำงาน เป็นการดำเนินงานโดยกลุ่มเพื่อนภายใต้โครงสร้างที่ยอมรับร่วมกัน โดยจะไม่มีผู้นำ
 ถาวร และในกลุ่มสมาชิกก็อาจมีการหมุนเวียนตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างกันได้ขึ้นอยู่กับ
 ประสบการณ์และความเหมาะสม

นาพระพิรินทร์ เบ็ญจวงศ์ (2551) กล่าวว่า กลุ่มเพื่อนผู้สนับสนุน เป็นรูปแบบ
 หนึ่งของการเรียนที่อาศัยการร่วมมือและการแลกเปลี่ยนแบ่งปันกันในกลุ่มสมาชิก ตามลักษณะของ
 กลุ่ม เช่น แบ่งตามอายุ กลุ่มเพื่อนผู้สนับสนุนจะมีลักษณะ คือ มีระดับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
 ทางสังคมสูง และมีรูปแบบการทำงานตามลำดับขั้นขององค์กร มีความแตกต่างกันด้านประสบการณ์
 ซึ่งผลที่ได้จากการร่วมมือกัน คือ รางวัลที่กลุ่มจะได้รับ ทั้งนี้ การศึกษาแบบ Peer Group โดยมาก
 ผู้เรียนมักจะประสบปัญหาทางสังคม ถ้าทำให้ผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายที่สามารถสร้างสรรค์รูปแบบการ
 เรียนได้ด้วยตนเองแล้ว คุณภาพที่เกิดจะเป็นสิ่งที่เป็นเสมือนภารกิจที่ออกมาจากใจและอยู่ในอุดมคติ
 รูปแบบการเรียนแบบ Peer Group จึงมีลักษณะที่ทำให้ผู้เรียนผูกพันกับปัญหาที่มีผลต่อตัวเอง
 กระบวนการเรียนรู้จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นตัวสร้างเรื่องราวสำหรับผู้เรียนให้ค้นพบสิ่งใหม่ๆ
 ช่วยกันแก้ปัญหา และทำให้เกิดความเข้าใจจุดมุ่งหมายร่วมกัน ซึ่งเพื่อนในกลุ่มเดียวกันจะมีความเข้าใจ
 ใจความต้องการในเสรีภาพและพัฒนาการของกันและกัน และมีความรับผิดชอบซึ่งมีอิทธิพลต่อการ
 กำหนดพฤติกรรมและมีคุณค่าต่อเพื่อนทำให้เกิดสถานการณ์ที่พิเศษ เป้าหมายของการใช้กลุ่มเพื่อน
 ช่วยเพื่อนหรือเพื่อนผู้สนับสนุน ก็เพื่อต้องการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการเรียน ด้าน
 การติดต่อสื่อสาร ทั้งยังจะช่วยเพิ่มประสิทธิผลจากแหล่งเรียนรู้ และเพิ่มอำนาจแก่ผู้เรียน ทำให้

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ผู้เรียนสามารถควบคุมกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับผู้เรียนที่จะทำให้การเรียนดำเนินไปอย่างไร นอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และให้ความเท่าเทียมกันสำหรับผู้เรียนทุกคนอีกด้วย เนื่องจากกลุ่มเพื่อนจะช่วยสร้างความมั่นใจ ความกล้าที่จะเผชิญกับปัญหาใหม่ เพราะมีความคุ้นเคยกันในกลุ่ม เพื่อนแต่ละคนได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน รู้จักข้อดีข้อด้อยของตนจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนในกลุ่ม สร้างอำนาจและความเป็นผู้นำในกลุ่ม แบ่งปันความรู้สึกร่วมกันในการเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลง กลุ่มเพื่อนจะทำให้แต่ละคนเห็นคุณค่าของกันและกัน ทำให้มองเห็นปัญหาในภาพรวมจากปัญหาย่อยๆ ในแต่ละกลุ่ม ส่งผลให้เกิดการแก้ปัญหาาร่วมกันอันจะนำไปสู่ความสำเร็จ กลุ่มเพื่อนจะรักษาต้นแบบให้คงอยู่อย่างสมบูรณ์ จะกระตุ้นให้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติจริงได้ ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับสมาชิกในกลุ่มให้กล้าที่จะท้าทายกับปัญหาของตนได้ทุกรูปแบบ และกลุ่มเพื่อนจะช่วยสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในกลุ่มได้ในที่สุด

3.1.4 การให้คำปรึกษาฉันเพื่อน (Peer Counseling)

องอาจ แก่นทอง (2551) ได้กล่าวถึง การให้คำปรึกษาฉันเพื่อน ซึ่งมีที่มาจากหนังสือคู่มือการให้คำปรึกษาฉันเพื่อน อันเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดการดำรงชีวิตอิสระของคณพิการ ว่า การให้คำปรึกษาฉันเพื่อน (Peer Counseling) หมายถึง การช่วยเหลือทางด้านจิตใจและเป็นรากฐานสำคัญในการสนับสนุนให้กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการดำรงชีวิตที่เป็นอิสระโดยมีกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเป้าหมายด้วยกันที่มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันอย่างเพื่อนได้มารับฟังความรู้สึกและเล่าเรื่องราวของตนเองเพื่อสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นตนเองให้มีความเข้มแข็งและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระ โดยกระบวนการการให้คำปรึกษาฉันเพื่อนจะต้องมีผู้ทำหน้าที่เป็น “ผู้รับฟัง” เรียกว่า “ผู้ให้คำปรึกษา” (Counselor) กับ “ผู้เล่าเรื่อง” เรียกว่า “ผู้รับคำปรึกษา” (Client) โดยจะต้องแบ่งเวลาฝ่ายละเท่าๆ กัน และสลับบทบาทกันระหว่างผู้เล่าเรื่องกับผู้รับฟังตามเวลาที่กำหนดเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสนับสนุนกันและกัน ซึ่งจะส่งผลให้ผู้รับคำปรึกษาได้รับรู้และเข้าใจเรื่องราวของตนอย่างแท้จริง ทำให้ยอมรับและรักตนเอง และนำมาซึ่งความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าเผชิญอุปสรรคและข้อจำกัดต่างๆ และตระหนักว่าตนเองก็สามารถดำรงชีวิตเป็นส่วนหนึ่งในสังคมได้ และสังคมเองก็จะรับรู้และเข้าใจความคิดความรู้สึกตลอดจนการแสดงออกพวกเขาได้ด้วย ทั้งนี้ การให้คำปรึกษาฉันเพื่อนจะต้องเป็นความสัมพันธ์ที่เสมอภาคระหว่างกันมีความเท่าเทียมกัน สนับสนุนให้เกิดการปลดปล่อยความกดดันและสิ่งที่เก็บกดอยู่ภายในจิตใจให้ถูกระบายออกมา ซึ่งจะช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาได้เห็นปัญหาที่ซ่อนอยู่ภายในจิตใจของตนเองจนเกิดเป็นพลังและสามารถแก้ปัญหาที่ซ่อนอยู่นั้นได้ด้วยตนเอง ยอมรับตนเอง รักตนเอง มีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและต่อสังคม เป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ที่กระทบต่อชีวิตของตนเองได้ โดยไม่ขึ้นกับสิ่งที่สังคมหรือคนรอบข้างมากำหนดหรือสร้างข้อจำกัดทางความคิด ความรู้สึก และการแสดงออกของตนเอง

จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน มีหลากหลายรูปแบบและมีนิยามที่แตกต่าง กันไปตามลักษณะการนำไปใช้ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางสรุปรูปแบบและแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน

รูปแบบการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน	แนวคิดสำคัญ
1. เพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Assist)	เป็นการเรียนรู้ที่เพื่อนซึ่งมีบริบทใกล้เคียงกัน เช่น อยู่ในสายงานเดียวกัน แต่มีประสบการณ์หรือมีความชำนาญมากกว่าในเรื่องนั้นๆ ทำหน้าที่เป็นผู้สอน และถ่ายทอดองค์ความรู้จากเพื่อนไปสู่เพื่อน ซึ่งอาจเป็นเพื่อนจากภายในองค์กรเดียวกันหรือจากอาจมาจากภายนอกองค์กรก็ได้
2. การโค้ชแบบเพื่อนช่วยเพื่อน(Peer Coaching)	เป็นการเรียนรู้ในลักษณะของการสอนงานหรือการนิเทศติดตามงาน เน้นการให้ผลสะท้อนกลับเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. กลุ่มเพื่อนผู้สนับสนุน (Peer Support Group)	เป็นการเรียนรู้เพื่อการจัดการกับปัญหาและภาวะความยากลำบากต่างๆ ของบุคคล โดยมีเพื่อนที่อาจอยู่ในวัยเดียวกัน มีภูมิหลังใกล้เคียงกัน ประสบปัญหาที่คล้ายกัน มาร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนและหาทางออกร่วมกัน เพื่อช่วยให้เพื่อนมีคุณภาพชีวิต
4. การให้คำปรึกษาฉันท์เพื่อน (Peer Counseling)	เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนทางด้านจิตใจเพื่อให้เพื่อนมีความเข้มแข็งและมองเห็นถึงศักยภาพและคุณค่าในตัวเอง เน้นการรับฟังและให้คำปรึกษาเพื่อเยียวยาจิตใจ เป็นการปรับทัศนคติให้มีพลังที่จะดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างมีคุณภาพ

จากการศึกษาความหมายของการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนในรูปแบบต่างๆ ดังที่ได้รวบรวมและสรุปไว้ข้างต้นนั้น สามารถสรุปได้ว่า **การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน** หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ระหว่างเพื่อน ซึ่งมีภูมิหลังหรือบริบทแวดล้อมที่ใกล้เคียงกัน เป็นกระบวนการที่เพื่อนนำเอาประสบการณ์และองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวเองมาถ่ายทอดและแบ่งปันให้กับเพื่อน โดยมีได้กำหนดตายตัวว่าใครเป็นผู้สอนและใครเป็นผู้เรียน หากแต่เป็นกระบวนการที่เพื่อนจะถ่ายทอดแบ่งปัน และเรียนรู้ไปด้วยกัน ซึ่งเพื่อนที่จะมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันนั้น อาจเป็นไปในลักษณะของการเรียนรู้ในองค์กร/หน่วยงานในชุมชน/กลุ่มต่างๆ หรือแม้แต่ในห้องเรียนที่ผู้เรียนต้องการที่จะ

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ปรับปรุงและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ทักษะ และความเข้มแข็ง มีจิตใจที่มั่นคง มีทัศนคติที่ดี และมีความสามารถในการที่จะตอบสนองและจัดการกับปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองโดยอาศัยกลุ่มเพื่อนเป็นผู้ช่วยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

3.2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้วยการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน

การจัดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ผู้สอนจะต้องมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าเพื่อเป็นการเตรียมผู้เรียนให้เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเองได้อย่างถูกต้อง ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญได้นำเสนอขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนไว้ ดังนี้

Sivasilam (1973) กล่าวว่า วิธีการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นวิธีการสอนที่สืบทอดเจตนารมณ์ของปรัชญาการศึกษาที่ว่า learning by doing โดยการเน้นให้ผู้เรียนมีการรวมกลุ่มเพื่อการทำงานหรือการปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้ช่วย หลังจากนั้นจึงมอบหมายงานให้ผู้เรียนรับผิดชอบศึกษาโดยร่วมมือกัน และรายงานผลเกี่ยวกับกิจกรรมนั้นๆ ซึ่งจะต้องพิจารณาและดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ชี้แนะและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มองเห็นความสำคัญและเกิดความเชื่อมั่นว่าตนจะได้รับประโยชน์จากการสอนแบบกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน
2. ชี้แจงเกี่ยวกับวิธีการสอน โดยการจัดกลุ่มให้มีผู้นำในการเรียนแก่ผู้เรียนที่เป็นผู้นำในการเรียน และให้คำแนะนำเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้นำในการเรียน เพื่อให้เข้าใจอย่างชัดเจน
3. คอยให้คำแนะนำและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่เป็นผู้นำในการเรียนได้มีโอกาสพบปะเพื่อปรึกษาได้ในทุกช่วงเวลาที่คุณเรียนต้องการหรือมีปัญหาเกิดขึ้น
4. การประเมินผลการเรียนของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเดือนละครั้ง เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนในแต่ละกลุ่มได้แข่งขันกันเอง
5. มีการเตรียมแหล่งข้อมูลให้เพียงพอ เช่น หนังสือ คู่มือ หนังสือพิมพ์ และวารสารต่างๆ ตลอดจนอุปกรณ์ในการสอน ได้แก่ วิทยุ เทปบันทึกเสียง เป็นต้น
6. กระจายเนื้อหาในรายวิชาที่จะสอนเป็นบทย่อยๆ โดยจัดเรียงลำดับตามความเหมาะสม
7. เตรียมแบบฝึกหัดประกอบการเรียน ตลอดจนการเตรียมแบบทดสอบ และขณะเดียวกันก็จะต้องมีการกำหนดเรื่องการให้คะแนน การตีความผลสอบ เพื่อความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน
8. การเลือกผู้เรียนที่เป็นผู้สอน (Tutors) และผู้เรียนที่เป็นผู้เรียน (Tutees) เพื่อจัดกลุ่มหรือจัดคู่ ผู้สอนจะต้องแนะนำหรืออธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง

Collison and Parcell (2004) กล่าวว่า บริษัท British Petroleum (BP) ได้นำวิธีการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมในองค์กร โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนว่าการทำ Peer Assist จะทำไปเพื่ออะไร อะไรคือเป้าหมายของโจทย์หรือปัญหาที่ต้องการขอความช่วยเหลือ
2. ตรวจสอบว่ามีใครที่เคยแก้ปัญหาที่เราพบมาก่อนบ้างหรือไม่ ซึ่งทำได้ด้วยการแจ้งแผนการของทีมให้หน่วยงานอื่นๆ ได้รับรู้ หรือหาผู้ที่รู้และมีประสบการณ์ในปัญหาดังกล่าวอยู่ก่อนแล้วมาช่วยถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์
3. กำหนดผู้ที่คอยสนับสนุน ช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวก หรือ “คุณอำนวย” สำหรับการจัดการกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างทีม เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามต้องการ ซึ่งคุณอำนวยอาจสามารถหาจากภายนอกทีมก็ได้
4. ต้องคำนึงถึงการวางตารางเวลาต่างๆ ให้เหมาะสมและทันต่อการนำไปใช้งานหรือปฏิบัติจริง นับตั้งแต่การวางตารางเวลาสำหรับการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จนกระทั่งถึงการสรุปความรู้ที่ได้เพื่อให้สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้ทันทั่วถึง โดยอาจต้องเผื่อเวลาสำหรับปัญหาที่ไม่คาดคิดที่อาจจะเกิดขึ้นได้ด้วย สำหรับการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้นั้น อาจกำหนดเวลาประชุมให้แล้วเสร็จได้ภายในครึ่งวัน วันครึ่ง ถึงสองวัน เป็นต้น
5. ควรเลือกผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้มีความหลากหลายในเรื่องของ ทักษะ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ สำหรับจำนวนผู้ที่เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อยู่ที่ประมาณ 6-8 คน ทั้งนี้ไม่ควรแบ่งชั้น ตำแหน่ง ความอาวุโส ของผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยน แต่ให้พิจารณาถึงทักษะความสามารถและประสบการณ์ที่ผู้เข้าร่วมแต่ละคนมีเป็นหลัก โดยต้องยึดคติของการเคารพในสิ่งที่แต่ละคนรู้
6. มุ่งหาผลลัพธ์หรือสิ่งที่เราต้องการได้รับจริงๆ กล่าวคือ การทำ Peer Assist จะต้องมองให้ทะลุถึงปัญหา สร้างทางเลือกหลายๆ ทาง มากกว่าที่จะใช้คำตอบสำเร็จรูปทางใดทางหนึ่ง ซึ่งเราจำเป็นต้องอภิปรายโดยมองอย่างรอบด้านภายใต้สิ่งที่เราเรียนรู้ร่วมกัน
7. การวางแผนเวลาสำหรับการพบปะสังสรรค์ทางสังคมหรือการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ (นอกรอบ) เช่น งานจิบน้ำชา หรือ การรับประทานอาหารเย็นร่วมกันระหว่างทีมงาน เพื่อกระชับความสัมพันธ์ และบางครั้งความคิดดีๆ อาจเกิดขึ้นจากวงสนทนาแบบไม่เป็นทางการก็ได้
8. กำหนดบทบาทของแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดี เพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน สำหรับบทบาทของทีมเจ้าบ้าน ก็คือ ต้องเปิดโอกาสให้ทีมผู้ช่วยที่มาเยือนได้นำเสนอความคิดเห็นต่างๆ และทีมเจ้าบ้านควรทำตัวเป็นผู้ฟังที่ดี เพื่อที่จะทำความเข้าใจและเรียนรู้สิ่งที่ทีมผู้ช่วยนำเสนอโดยการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ในการแก้ปัญหาโดยไม่ต้องเพิ่มภาระในการทำงาน
9. แบ่งเวลาที่มีอยู่ออกเป็น 4 ส่วน เวลาส่วนแรก ใช้สำหรับให้ทีมเจ้าบ้านแบ่งปันข้อมูลบริบทต่างๆ รวมทั้งแผนงานที่เกี่ยวข้องในอนาคตที่เกี่ยวกับปัญหาให้ทีมผู้ช่วยได้รับทราบ ซึ่งควร

อธิบายให้สั้น กระชับ ได้ใจความ เวลาส่วนที่สอง ใช้สนับสนุนหรือกระตุ้นให้ทีมผู้ช่วยได้ซักถามในสิ่งที่เขาจำเป็นต้องรู้ เวลาส่วนที่สาม ใช้เพื่อให้ทีมผู้ช่วยได้นำเสนอมุมมองความคิดเพื่อให้ทีมเจ้าบ้านนำสิ่งที่ได้ฟังทั้งหมดมาวิเคราะห์ และเวลาส่วนที่สี่ ใช้สำหรับการพูดคุยโต้ตอบ พิจารณาไตร่ตรองสิ่งที่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และตกลงเรื่องขั้นตอนการปฏิบัติงาน รวมถึงการจัดทำรายงานความก้าวหน้าต่างๆ

วิจารณ์ พานิช (2551) กล่าวถึง วิธีการและขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Assist) ซึ่งพัฒนามาจาก แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนของ Collison and Parcell (2004) ไว้ดังนี้

1. กำหนดประเด็นหรือเทคนิคที่ต้องการเรียนรู้ให้ชัดเจน ฝ่ายผู้ขอเรียนรู้เตรียมประชุมร่วมกันกำหนดคำถามหรือรายละเอียดของการทำงานหรือวิธีปฏิบัติที่ต้องการเรียนรู้ให้ชัดเจน และมีเป้าหมายแน่นอนว่าจะเอาความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้เพื่อบรรลุผลใด ย้ำว่ากิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนเป็นการเรียนรู้ความรู้ปฏิบัติ ไม่ใช่ความรู้เชิงทฤษฎี
2. กำหนดตัวบุคคลที่จะมาร่วม ทั้งของฝ่ายผู้แบ่งปัน และฝ่ายผู้ขอเรียนรู้ โดยมีหลักว่า จะต้องได้ทีมที่มี ทักษะ ประสบการณ์ และความคิดที่แตกต่างหลากหลายและครอบคลุม ประเด็นเทคนิค และทักษะที่ต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และในขณะเดียวกันก็ไม่ทำให้กลุ่มใหญ่เกินไปจนขาดความเป็นกันเอง
3. มีการติดต่อสื่อสารระหว่างฝ่ายผู้เรียนรู้กับผู้แบ่งปันให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจตรงกันในเรื่องเป้าหมายหลัก ทำความรู้จักตัวบุคคลที่จะมาร่วม การเตรียมตัวล่วงหน้าของทั้งสองฝ่าย เช่น ฝ่ายแบ่งปันส่งเอกสารให้ฝ่ายขอเรียนรู้ ฝ่ายขอเรียนรู้ส่งตัวอย่างคำถามให้ฝ่ายแบ่งปัน ฯลฯ การเตรียมตัวล่วงหน้าจะช่วยให้สามารถใช้เวลาช่วงพบปะซึ่งมีน้อยให้เกิดประโยชน์ได้เต็มที่
4. ฝ่ายผู้ขอเรียนรู้กำหนดตัว “คุณลิขิต” ของตนไว้ล่วงหน้า และทั้งสองฝ่ายร่วมกันกำหนดตัว “คุณอำนวย” ของกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนไว้ล่วงหน้า “คุณอำนวย” จะช่วยวางแผนของกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนนี้ด้วย ตัว “คุณอำนวย” ควรมีประสบการณ์ในการทำหน้าที่ facilitator โดยอาจเป็นบุคคลภายนอก หรือภายในองค์กรฝ่ายขอเรียนรู้ หรือภายในองค์กรฝ่ายแบ่งปันก็ได้ แต่มีเงื่อนไขว่า “คุณอำนวย” จะต้องเข้าใจเรื่องราวตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนเป็นอย่างดี และเตรียมตัวศึกษาข้อมูลด้านความรู้ที่ต้องการหรือเป้าหมายการทำงานที่ต้องการเรียนรู้ ตัวบุคคลที่มาร่วม องค์กรทั้งสองฝ่าย ฯลฯ
5. เริ่มกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนด้วยกิจกรรมละลายพฤติกรรม หรือทำความคุ้นเคยกัน และสร้างบรรยากาศสบายๆ ไม่เกร็ง บรรยากาศที่เป็นอิสระ เปิดเผย ชื่นชมยินดี มีอารมณ์แจ่มใส แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นบรรยากาศที่เอาจริงเอาจัง อ่อนน้อมถ่อมตน และอยู่กับความเป็นจริงและ

ข้อจำกัดซึ่งมีอยู่จริง คือ ไม่ใช่เวทีสำหรับโอ้อวดหรือโฆษณาหน่วยงานหรือตัวบุคคล แบ่งตัวกิจกรรมหลักออกเป็น 4 ส่วน ที่ใช้เวลาเท่าๆ กัน ได้แก่

ช่วงที่หนึ่ง ช่วงให้ข้อมูลของทีมผู้ขอเรียนรู้ บอกความต้องการที่ชัดเจน บอกวิธีทำงานและผลที่ได้รับในปัจจุบันและความรู้ความเข้าใจหรือความเชื่อและข้อจำกัดที่ทำให้ปฏิบัติ เช่นนั้น บอกข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมหรือบริบทในการทำงาน และบอกว่ามีแผนจะดำเนินการในอนาคตอย่างไร ทีมผู้ขอเรียนรู้ต้องพยายามนำเสนอให้กระชับเพื่อให้ทีมผู้แบ่งปันได้มีเวลาแบ่งปันให้มาก

ช่วงที่สอง ทีมแบ่งปันเป็นผู้พูดปรึกษาหารือกันภายในกลุ่ม (โดยที่ทีมขอเรียนรู้นั่งฟังอย่างสงบหรือออกไปนอกห้อง เพื่อให้ทีมแบ่งปันพูดคุยกะหรือกันได้อย่างอิสระ) ในประเด็นหลักต่อไปนี้

- คำบอกเล่าว่า สิ่งที่ได้มารับฟังส่วนใดที่ทำให้แปลกใจ เพราะอะไร ส่วนใดที่ตรงตามความคาดหวัง ส่วนใดที่คาดหวังไว้แต่ไม่ได้คำบอกเล่า

- ทีมแบ่งปันปรึกษาหารือกันว่า จะดำเนินการอะไรต่อเพื่อให้เข้าใจบริบทของทีมผู้ขอเรียนรู้ได้ชัดเจนขึ้น เช่น ขอข้อมูลเพิ่มเติม ขอสัมภาษณ์คนบางคนในองค์กร ขอโทรศัพท์ไปสอบถามคนภายนอก เช่น ลูกค้า เป็นต้น

- ทีมแบ่งปันให้ความเห็นหรือทางเลือกวิธีปฏิบัติแก่ที่ประชุมร่วมระหว่างทีมขอเรียนรู้กับทีมแบ่งปัน โดยเน้นว่าเป็นความเห็นจากประสบการณ์อันจำกัดของตน ขอย้ำว่าความเห็นนี้ไม่ใช่ความรู้สำเร็จรูปที่จะนำไปใช้ได้ทันที

ช่วงที่สาม ทีมผู้ขอเรียนรู้ร่วมกันวิเคราะห์และสรุปประเด็นสำคัญ ที่ได้เรียนรู้ และกำหนดแนวทางดำเนินการต่อไป ในตอนจบช่วงนี้ ให้ผู้แทนของทีมขอเรียนรู้นำเสนอสิ่งที่ได้เรียนรู้ ผู้เข้าร่วมฟังควรมีพนักงานในองค์กรผู้ขอเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานนั้นทั้งหมด (นี่คือเหตุผลว่าทีมผู้ขอเรียนรู้ควรเป็นทีมเหย้า และทีมผู้แบ่งปันเป็นทีมเยือน) นำเสนอทางเลือกต่างๆ และนำเสนอเรื่องราวที่วิธีการหนึ่งใช้ได้ผลในบริบทขององค์กรผู้แบ่งปัน ไม่ควรอย่างยิ่งที่จะนำเสนอว่าจะต้องใช้วิธีการนั้นๆ เท่านั้น

ช่วงที่สี่ ทีมผู้แบ่งปันนำเสนอ feedback ให้แก่ทีมผู้ขอเรียนรู้ ในประเด็นต่อไปนี้

- ส่วนใดที่ทีมผู้ขอเรียนรู้ทำได้ดีมากอยู่แล้ว
- ส่วนใดที่ควรปฏิบัติต่างไปจากเดิม เพราะเหตุใด มีทางเลือกอะไรบ้าง
- กล่าวถ้อยคำที่เป็นกำลังใจแก่ทีมผู้ขอเรียนรู้
- เตือนว่าอย่าคาดหวังคำตอบหรือคำแนะนำที่เป็นเหมือน “ยาผีบอก” ที่หวังจะให้ได้ผลเหมือนเป่ามนตร์

หลังจากนั้น ผู้จัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนกล่าวขอบคุณทุกฝ่าย และอาจกล่าวเชิญ ทีมผู้แบ่งปันให้มาเยือนเป็นครั้งที่ 2 หลังจากทีมขอเรียนรู้ได้ปรับปรุงงานไปได้ระยะหนึ่ง โดยอาจนัด วันของกิจกรรมครั้งที่ 2 ไว้ล่วงหน้า จากนั้น มอบเวลา 5 นาทีสุดท้ายของช่วงที่สั้นให้ทีมผู้แบ่งปันได้ บอกว่า ตนได้เรียนรู้อะไรจากกิจกรรมนี้ และจะนำความรู้นี้กลับไปทำอะไรในหน่วยงานหรือองค์กร ของตน คำกล่าวตอนนี้จะช่วยให้เห็นว่ากิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนไม่ใช้การเรียนรู้ทางเดียว แต่เป็นการ เรียนรู้ 2 ทาง คือ เกิดการเรียนรู้ทั้งฝ่ายผู้ขอเรียนรู้และฝ่ายผู้ขอแบ่งปัน หลังจากนั้นจึงเป็นการทำ AAR (After Action Review) กิจกรรมทั้งหมด ซึ่งจริงๆ แล้ว ควรทำ AAR เมื่อจบกิจกรรมของวัน แรกด้วย

ข้อพึงเน้นในการทำกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน ก็คือ (1) เน้นการเสาะหาทางเลือก และความเข้าใจลึกๆ (insight) ร่วมกัน ไม่ใช่เพื่อทำความเข้าใจวิธีการใดวิธีการหนึ่งอย่างจำเพาะ (2) อย่าเน้นการแก้ไขตัวบุคคล อย่าเจาะจงตัวบุคคล แต่ให้เน้นการพัฒนาวิธีทำงาน เจาะจงงานและ ผลงาน ในชีวิตจริง อาจใช้เทคนิค “เพื่อนช่วยเพื่อน” แบบไม่เต็มรูป หรือฉบับย่อ หรือแบบง่ายๆ เป็น กันเองก็ได้ ผู้ใช้พึงปรับ (ปรุง) เอาเองตามความเหมาะสม ในกรณีที่จำนวนคนเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อน ช่วยเพื่อนมีจำนวนมากและเวลาน้อย อาจใช้ เทคนิคประชุมแบบหมุนเวียน (Rotating Peer Assist) คืออาจจัดวงประชุม 2 – 3 วง แล้วหมุนเปลี่ยนสมาชิกของวง ให้คนได้พบกันทั้งหมด หรือในกรณี ต้องการพัฒนาทักษะบางอย่างในหลายองค์กรหรือหลายชุมชน อาจจัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนและ บันทึกลง “ชุมชนความรู้” ไว้ สำหรับนำไปใช้แลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่นๆ ในการประชุมเพื่อนช่วยเพื่อนครั้ง ต่อๆ ไป ทั้งนี้ความสัมพันธ์จากกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนไม่ควรสิ้นสุดไปกับการประชุม ทั้งสองทีมควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ (จากการเอาความรู้และแนวความคิดจากกิจกรรมเพื่อนช่วย เพื่อนไปทดลองปฏิบัติ) กันผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ จนกว่าจะถึงกำหนดนัดประชุมอีกครั้งหนึ่ง ซึ่ง ควรผลัดเปลี่ยนกันเป็นทีมเหย้า – ทีมเยือน

Waldo (2015) กล่าวถึง วงจรของกระบวนการโค้ชแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Coaching Cycle) ซึ่งใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนของครู ว่า ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นการประเมิน (Assess) เป็นขั้นตอนแรกในการที่จะช่วยให้ครูได้ประเมิน เกี่ยวกับทักษะและวิธีการสอนของตน

ขั้นที่ 2 ขั้นการกำหนดเป้าหมาย (Set Goals) ซึ่งจะเป็นขั้นตอนของการกำหนด เป้าหมายขององค์กร/โรงเรียน กำหนดเป้าหมายของชั้นเรียน กำหนดกิจกรรมและโครงการ และระบุ ถึงทักษะที่จำเป็น

ขั้นที่ 3 ขั้นการเตรียมการ (Prepare) เป็นขั้นตอนของการกำหนดรูปแบบของกิจกรรม การเรียนรู้ การวางแผนกิจกรรม/โครงการ แบ่งปันบทเรียนและทรัพยากร สร้างและประยุกต์ใช้สื่อ หรืออุปกรณ์ประกอบต่างๆ และทบทวน/เรียนรู้เกี่ยวกับทักษะการสอน

ขั้นที่ 4 ขั้นการดำเนินงาน (Implement) เป็นขั้นตอนของ การสอน การประยุกต์ และการประเมินการเรียนรู้ และ

ขั้นที่ 5 ขั้นการสะท้อนคิดและการบรรยายสรุป (Reflect/Debrief) เป็นขั้นตอนของการสรุปผลการดำเนินงาน และการวางแผนกิจกรรมในอนาคต

McLean (2008) กล่าวถึง กรอบการดำเนินงานของการโค้ชแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Coaching Framework) ว่า เป็นแนวทางที่จะแสดงให้เห็นถึงขั้นตอนของการพูดคุยกันระหว่างโค้ช ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 ขั้นการประเมินสถานการณ์ปัจจุบัน (Assess Current Situation)

ขั้นที่ 2 ขั้นการระดมสมองอย่างสร้างสรรค์เพื่อหาทางเลือกสำหรับสถานการณ์ปัจจุบัน (Creative brainstorming of alternatives to current situation)

ขั้นที่ 3 ขั้นการกำหนดเป้าหมาย (Hone goals)

ขั้นที่ 4 ขั้นการเสนอทางเลือก (Initiate options)

ขั้นที่ 5 ขั้นการประเมินผลทางเลือก (Evaluate options)

ขั้นที่ 6 ขั้นการกำหนดโปรแกรมการปฏิบัติที่เหมาะสม (Valid action program)

ขั้นที่ 7 ขั้นการกระตุ้นการปฏิบัติ (Encourage action)

จากแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่ได้ศึกษามาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนอาจแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้ปฏิบัติงานให้สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ได้แก่ Peer Asssit และ Peer Coaching และการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ที่ประสบปัญหาหรืออยู่ในสภาวะยากลำบากให้สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปรับใช้กับการจัดการปัญหาของตนเองได้ ได้แก่ Peer Support Group และ Peer Counseling ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเพื่อมุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานหลักในการที่จะช่วยให้การดำเนินงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีการฉีดยาซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่เข้าถึงได้ยาก จึงจำเป็นต้องอาศัยการทำงานของอาสาสมัครที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดหรือเคยใช้สารเสพติดมาก่อน ซึ่งจะมีความเข้าใจบริบทของกลุ่มเป้าหมายได้ดีและยังสามารถสร้างความไว้วางใจในการที่จะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายกว่าผู้ปฏิบัติงานที่ไม่มีประสบการณ์ร่วมกันมาก่อน ดังนั้นในการที่จะเสริมสร้างศักยภาพให้แก่อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานและให้บริการกับกลุ่มเป้าหมาย จึงมีได้มุ่งไปที่กลุ่มเป้าหมายโดยตรง ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนในลักษณะของ Peer-Assisted Learning ซึ่งจะมุ่งเน้นไปที่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มเพื่อนอาสาสมัคร ให้พวกเขา

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

สามารถนำประสบการณ์การทำงานของตนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน เป็น การเรียนรู้ที่เพื่อนคนทำงานจะมาร่วมเรียนรู้ไปด้วยกันผ่านกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ และร่วมกัน พัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อ เสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ เพื่อเป็นแนวทาง ให้แก่หน่วยงานที่มีการดำเนินงานด้านการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์หรือด้านอื่นๆ ที่ ดำเนินงานโดยอาศัยการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับการทำงาน ของตนได้

เมื่อพิจารณาแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ **Peer-Assisted Learning** แล้ว ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของ Collison and Parcell (2004) และวิจารณ์ พานิช (2551) เป็นแนวคิดที่มีลักษณะตรงกับแนวคิดการเรียนรู้ แบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer-Assisted Learning) มากที่สุด โดยแนวคิดของ วิจารณ์ พานิช (2551) เป็นการนำเอา แนวคิดของ Collison and Parcell (2004) มาปรับเพิ่มรายละเอียดและวิธีการของ ขั้นตอนต่างๆ ให้มีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น แต่สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการเปิด โอกาสให้อาสาสมัครผู้เข้าร่วมการพัฒนาโปรแกรมได้มีส่วนร่วมในการคิด ออกแบบ และกำหนด รูปแบบของกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนในแต่ละขั้นตอนด้วยตัวเอง **ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนตามแนวคิดของ Collison and Parcell (2004) 9 ขั้นตอน เป็นการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer-Assisted Learning) ที่มีความเป็นหลักการ และขั้นตอนพื้นฐานมากกว่าแนวคิดของ วิจารณ์ พานิช (2551) โดยกระบวนการและขั้นตอนในการ จัดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนตามแนวคิดนี้มีความชัดเจน กระชับ และมีต้นกำเนิดจากแนวคิด ของการพัฒนาศักยภาพทีมผู้ปฏิบัติงานในองค์กร เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาการปฏิบัติงาน ของผู้ปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการนำไปใช้ในการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้าง ศักยภาพในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์สำหรับ การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนำขั้นตอนดังกล่าวมาปรับใช้เพื่อออกแบบโปรแกรมการศึกษานอกระบบ วิทยาลัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนำขั้นตอนดังกล่าวมาปรับใช้เพื่อออกแบบโปรแกรมการศึกษานอกระบบ วิทยาลัยโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการ ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์สำหรับงานวิจัยนี้ โดยมีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้**

1. กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ชัดเจน คือ เป็นขั้นตอนของการร่วมกันทำความเข้าใจ และกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนร่วมกันให้ชัดเจน โดยการระบุว่ เป้าหมายของการเรียนรู้คืออะไร เพราะเหตุใดจึงต้องเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน แต่ละคนมีปัญหา อะไรที่ต้องการความช่วยเหลือหรือคำแนะนำจากประสบการณ์ของเพื่อนที่จะมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันตลอดกระบวนการนี้

3438750056

CT :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

2. กำหนดกลุ่มผู้แบ่งปันประสบการณ์ ซึ่งหมายถึงผู้รู้และผู้มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ กล่าวคือ จะเป็นการค้นหาว่าประเด็นที่ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีความสนใจและต้องการที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองนั้น ในกลุ่มผู้เข้าร่วมทั้งหมดมีผู้ใดที่มีประสบการณ์หรือความสำเร็จที่อยากจะมาแบ่งปันประสบการณ์ของตนในประเด็นนั้นๆ ให้กับเพื่อนๆ ได้ร่วมเรียนรู้บ้าง ก็จะกำหนดให้ผู้นั้นเป็น “กลุ่มผู้แบ่งปันประสบการณ์” ส่วนสมาชิกที่เหลือก็จะเป็น “กลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้” ทั้งนี้เมื่อประเด็นที่กลุ่มสนใจและต้องการที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองเปลี่ยนไป กลุ่มผู้แบ่งปันประสบการณ์ และกลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้ก็จะเปลี่ยนไปด้วยตามแต่ประสบการณ์และความถนัดของแต่ละบุคคล

3. กำหนดผู้อำนวยความสะดวกในการจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน โดยจะมีบทบาทในการจัดและดำเนินกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เป็นไปตามโปรแกรมและกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ร่วมกัน

4. กำหนดตารางเวลาในการจัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน คือ เป็นการกำหนดตารางเวลาในการดำเนินการจัดโปรแกรมให้เหมาะสม โดยจะต้องแบ่งเวลาให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมได้มีโอกาสนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปทดลองปฏิบัติเพื่อพัฒนาการทำงานของตนเองในระหว่างการเรียนรู้โปรแกรมด้วย

5. กำหนดผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ จะหมายถึงกลุ่มอาสาสมัครที่เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งเป็นกลุ่มอาสาสมัครที่ปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์อยู่ในพื้นที่วิจัยตลอดระยะเวลาการทำวิจัยในครั้งนี้

6. กำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการ คือ เป็นการทำความเข้าใจร่วมกันกับผู้เข้าร่วมโปรแกรมว่า การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนนี้จะเน้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของผู้ที่พร้อมและยินดีจะแบ่งปันประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติจริงของตนจนให้กับเพื่อนที่มีความสนใจและต้องการพัฒนาตนเองในการปฏิบัติงานในประเด็นนั้นๆ ได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อจะสามารถนำเอาบทเรียนที่ได้จากการเรียนรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนนี้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานของตนเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับ ซึ่งผู้เข้าร่วมโปรแกรมทุกคนจะได้มีบทบาทเป็นทั้งผู้แบ่งปันประสบการณ์และเป็นทั้งผู้ร่วมเรียนรู้ในประเด็นที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในฐานะเพื่อนผู้มีประสบการณ์ทำงานร่วมกัน ที่ย่อมจะมีความเข้าใจบริบทการทำงานของเพื่อนเป็นอย่างดี รวมถึงยังเข้าใจบริบทของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีการฉีดยาซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญกลุ่มหนึ่งของการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์เป็นอย่างดีอีกด้วย เนื่องจากอาสาสมัครที่เข้าร่วมโปรแกรมในงานวิจัยครั้งนี้ ล้วนเป็นอาสาสมัครที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติดด้วยวิธีการฉีดยา

ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ยังคงใช้สารเสพติดด้วยวิธีการฉีดยาในปัจจุบันหรือเป็นผู้ที่เคยใช้สารเสพติดด้วยวิธีการฉีดมาก่อนก็ตาม

7. วางแผนกิจกรรมนอกรอบเพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ เนื่องจากการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนมีความเชื่อว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้มิได้เกิดขึ้นแต่เพียงการเรียนรู้อย่างเป็นทางการตามโปรแกรมหรือตารางกิจกรรมที่กำหนดไว้เท่านั้น หากแต่การเรียนรู้ตามธรรมชาติยังเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นอกรอบอย่างไม่เป็นทางการระหว่างผู้เข้าร่วม ซึ่งต่างก็ต้องปฏิบัติงานในลักษณะเดียวกัน มีภูมิหลังที่คล้ายคลึงกัน และมีบริบทของการปฏิบัติงานที่ใกล้เคียงกันอีกด้วย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้อาจมีการกำหนดให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมวางแผนที่จะพบปะพูดคุยหรือหารือกันนอกรอบในระหว่างการปฏิบัติงานหรือระหว่างช่วงเวลาที่ยังไม่ครบกำหนดการพบกลุ่มตามตารางกิจกรรมที่กำหนดไว้ด้วย

8. กำหนดบทบาทของผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน ตลอดจนสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน กล่าวคือ เป็นการทำความเข้าใจร่วมกันถึงบทบาทของ “กลุ่มผู้แบ่งปันประสบการณ์” และ “กลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้” ซึ่งผู้เข้าร่วมโปรแกรมจะต้องทราบว่าหากตนเองได้เข้าไปอยู่ในกลุ่มใดในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แต่ละครั้งของกิจกรรมก็จะต้องดำเนินตามบทบาทของกลุ่มนั้น นั่นคือ กลุ่มผู้แบ่งปันประสบการณ์ จะเป็นผู้ออกเล่าประสบการณ์จริงของตนในการปฏิบัติงานหรือการพัฒนาตนเองในประเด็นนั้นๆ ว่าตนปฏิบัติอย่างไรบ้าง มีเหตุการณ์หรือสถานการณ์ใดที่พอจะเล่าและแบ่งปันให้แก่เพื่อนในกลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้ได้รับฟังเพื่อเป็นตัวอย่างและเป็นแนวทางในการที่พวกเขาจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานหรือการพัฒนาตนเองของพวกเขาได้ ส่วนกลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้ ก็จะต้องฟังเพื่อนที่ออกมาเล่าประสบการณ์ของเขาอย่างตั้งใจ พร้อมกับเตรียมประเด็นคำถามหรือความคิดเห็นที่ต้องการแลกเปลี่ยนเมื่อผู้แบ่งปันประสบการณ์เล่าเรื่องของเขาจบแล้ว

9. กำหนดช่วงเวลาของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้แบ่งปันและผู้ต้องการเรียนรู้ คือ เป็นการทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับช่วงเวลาและระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้มั่นใจว่าทั้งกลุ่มผู้แบ่งปันประสบการณ์และกลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้จะมีเวลาเพียงพอในการแบ่งปันและร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันพร้อมทั้งเผื่อเวลาสำหรับการซักถามเพิ่มเติมเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้นหรือการแสดงความคิดเห็นและแสดงความคิดเห็นชื่นชมกับความสำเร็จของเพื่อนด้วย โดยอาจแบ่งเวลาออกเป็น 4 ช่วง คือ ช่วงที่หนึ่ง เป็นเวลาสำหรับผู้แบ่งปันประสบการณ์ ได้บอกเล่าเรื่องราวประสบการณ์ของเขาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำหนด ช่วงที่สอง เป็นเวลาสำหรับกลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้ได้ซักถามหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่เพื่อนได้เล่าให้ฟังไปแล้ว ช่วงที่สาม เป็นเวลาสำหรับผู้แบ่งปันประสบการณ์ได้ตอบข้อซักถามหรือให้คำแนะนำเพิ่มเติมใน

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

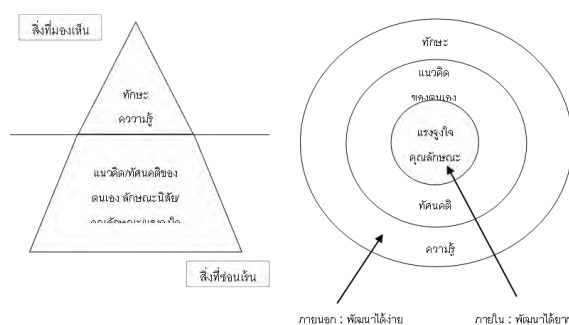
สิ่งที่เพื่อนผู้ร่วมเรียนรู้มีข้อสงสัยหรือได้แสดงความคิดเห็นไว้ และช่วงที่สี่ เป็นเวลาสำหรับการทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกันว่าจะนำไปใช้กับการทำงานของตนได้อย่างไร

ตอนที่ 4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ

4.1 ความหมายของศักยภาพ

McClelland (1973) ให้ความหมายไว้ว่า ศักยภาพ เป็นบุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถผลักดันให้ปัจเจกบุคคลนั้นสร้างผลการปฏิบัติงานที่ดีหรือเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในงานที่ตนรับผิดชอบได้

Spencer and Spencer (1993) กล่าวว่า ศักยภาพ เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ในการปฏิบัติงานให้ได้ผลสูงสุด โดยการใช้เกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งการศึกษาเรื่อง ศักยภาพ เริ่มขึ้นเมื่อ ปี ค.ศ. 1973 โดย David C. McClelland ซึ่งได้ตีพิมพ์บทความ เรื่อง “Testing for Competence rather than intelligence” ที่พิสูจน์ให้เห็นถึง ลักษณะนิสัยทางพฤติกรรมและคุณลักษณะที่มีประสิทธิผลมากกว่าการทดสอบความถนัดในการตัดสินใจว่าใครประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน โดยคนที่ปฏิบัติงานได้ดีกว่าจะสามารถทำสิ่งต่างๆ เช่น มีการตัดสินใจที่ดีในการสังเกตเห็นปัญหาและสามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้ด้วยการตั้งเป้าหมายที่ท้าทาย อันเป็นที่มาของ คำว่า ศักยภาพ ซึ่งเป็นบุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในปัจเจกบุคคล ที่สามารถผลักดันให้บุคคลนั้นสร้างผลการปฏิบัติงานที่ดีหรือเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในงานที่ตนรับผิดชอบได้ ทั้งนี้ ความสามารถ ตามกรอบแนวคิดนี้ สามารถอธิบายได้ตามแผนภาพโมเดลภูเขาน้ำแข็ง ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดและหลักการของศักยภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับศักยภาพ

(Spencer & Spencer, 1993)

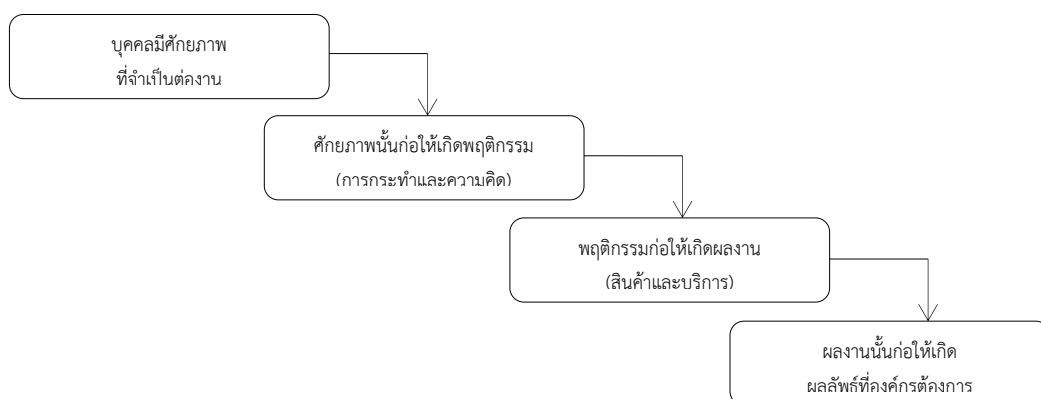
จากแผนภาพข้างต้นสามารถอธิบายได้ว่า ศักยภาพของบุคคล เปรียบเสมือนภูเขาน้ำแข็งที่ลอยอยู่ในน้ำ โดยมีส่วนหนึ่งลอยอยู่เหนือน้ำซึ่งเป็นส่วนน้อย ได้แก่ ส่วนของความรู้ที่บุคคลมีอยู่จากการที่ได้เรียนรู้มาในสาขาต่างๆ และส่วนของทักษะ อันได้แก่ ความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ พิเศษในด้านต่างๆ ซึ่งส่วนที่ลอยอยู่เหนือน้ำนี้ เป็นส่วนที่สังเกตเห็นและวัดได้ง่าย สำหรับอีกส่วนของ

ภูเขาน้ำแข็งที่จมอยู่ใต้น้ำซึ่งเป็นส่วนที่มีขนาดใหญ่กว่านั้น เป็นส่วนที่สังเกตเห็นและวัดได้ยากกว่า แต่กลับเป็นส่วนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลมากกว่า ซึ่งประกอบไปด้วย บทบาทที่แสดงออกต่อสังคม (Social Role) ภาพลักษณ์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง (Self-Image) คุณลักษณะส่วนบุคคล (Traits) และแรงจูงใจ (Motives) ส่วนที่อยู่เหนือน้ำ จะเป็นส่วนที่สัมพันธ์กับเขาวนปัญหาของบุคคล ทั้งนี้ การที่บุคคลมีเพียงความฉลาดจะทำให้เขาสามารถเรียนรู้ในส่วนขององค์ความรู้และทักษะได้เท่านั้น ซึ่งยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เขาเป็นผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานที่โดดเด่นได้ บุคคลจำเป็นต้องมีแรงผลักดันเบื้องต้น คุณลักษณะส่วนบุคคล ภาพลักษณ์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคมที่เหมาะสมด้วย จึงจะทำให้เขาสามารถเป็นผู้ที่มีผลงานโดดเด่นได้

Parry (1997) ได้นิยาม ศักยภาพ ว่าหมายถึง กลุ่มของความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะ (Attributes) ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งมีผลกระทบต่องานหลักของตำแหน่งงานหนึ่งๆ ซึ่งกลุ่มความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะดังกล่าว มีความสัมพันธ์กับผลงานของตำแหน่งงานนั้นๆ และสามารถวัดผลเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับและเป็นสิ่งที่สามารถเสริมสร้างขั้นได้โดยผ่านการฝึกอบรมและการพัฒนา

Klemp (1980) ให้ความหมายของ ศักยภาพ ว่า เป็นบุคลิกลักษณะที่อยู่ภายในบุคคล ซึ่งมีผลต่อความมีประสิทธิภาพหรือผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ

Shermon (2004) แบ่งความหมายของ ศักยภาพ ออกเป็น 2 ความหมาย คือ ความหมายที่ 1 ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในขอบเขตงานที่ตนรับผิดชอบ และความหมายที่ 2 ศักยภาพ หมายถึง คุณสมบัติที่บุคคลจำเป็นต้องมีเพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในการศึกษาของเขานั้น ได้ยึดเอา ศักยภาพ ในความหมายที่ 2 เป็นหลัก เนื่องจากเขาเชื่อว่า ศักยภาพในความหมายที่ 2 นี้ จะทำให้บุคคลแสดงออกถึงพฤติกรรม อันจะนำมาซึ่งผลงาน และท้ายที่สุดก็จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่องค์กรต้องการ ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แผนภาพแสดงแนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพ

(Shermon, 2004)

วรียา เอี่ยมวิบูลย์ (2540) กล่าวว่า ศักยภาพของบุคคล หมายถึง การแสดงความสามารถที่มีอยู่ให้ปรากฏเมื่อมีโอกาสที่จะกระทำได้ในระดับบุคคลและระดับองค์กรภายใต้ขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

สรริสา ตรีระกุลวงษ์ (2540) กล่าวว่า ศักยภาพของบุคคล หมายถึง ความพร้อมหรือแนวโน้มที่จะแสดงความสามารถที่มีอยู่ให้ปรากฏเมื่อมีโอกาสที่จะกระทำได้ในระดับบุคคล ซึ่งปัจจุบันศักยภาพจึงมีความสำคัญต่อองค์กรในอันที่จะส่งผลให้องค์กรมีการดำเนินการที่ดีและยั่งยืน

วิชุกร กุหลาบศรี (2541) กล่าวว่า ศักยภาพระดับบุคคล หมายถึง สภาวะความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และอารมณ์ของบุคคล ที่พร้อมจะตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ด้วยวิธีการเพื่อให้เกิดการกระทำที่มีแนวโน้มจะทำให้เกิดความสำเร็จ ซึ่งความพร้อมจะเกิดขึ้นได้นั้นขึ้นอยู่กับ วุฒิภาวะ ประสบการณ์ทางสังคม ความรู้เดิม ความสนใจหรือแรงจูงใจ

อุกฤษณ์ กาญจนเกตุ (2543) กล่าวถึง ศักยภาพ ไว้ว่า เป็นความชำนาญในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้บุคคลสามารถกระทำการหรือดเว้นกระทำการในกิจการใดๆ ให้ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ซึ่งความสามารถเหล่านี้ ได้มาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ การฝึกฝน และการปฏิบัติเป็นนิสัย

อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์ (2548) กล่าวว่า ศักยภาพ หมายถึง ลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกของคน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล (Personal Attributes) ในพฤติกรรมที่แตกต่างกัน

ณรงค์วิทย์ แสนทอง (2547) อธิบายถึง ลักษณะต่างๆ ที่สำคัญของศักยภาพไว้ดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะ (Characteristics) เนื่องจากขีดความสามารถเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล (Under Characteristic) ดังนั้น การจำแนกถึงแนวทาง พฤติกรรม การคิด หรือความเห็นต่อสถานการณ์ใดๆ สามารถกระทำได้โดยการพิจารณาถึงคุณลักษณะของขีดความสามารถใน 5 รูปแบบ ดังนี้

1.1 แรงจูงใจ (Motives) เป็นสิ่งที่บุคคลต้องการหรือมีความเห็นตรงกันในส่วนของการกระทำที่จะเป็นแรงขับให้เลือกพฤติกรรมที่แสดงออก

1.2 คุณลักษณะส่วนบุคคล (Traits) เป็นลักษณะนิสัยทั่วไปที่จะตอบสนองต่อข้อมูลหรือสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ โดยพิจารณาได้จาก ความสามารถในการเรียนรู้ ความกระตือรือร้น และการร่วมมือ

1.3 แนวคิดต่อตนเอง (Self-Concept) เป็นส่วนของ ทศนคติ คุณค่า และความคิดฝันของบุคคล ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำปฏิกิริยาต่อแรงจูงใจและทำนายถึงพฤติกรรมที่มีต่อสถานการณ์ต่างๆ ได้

1.4 ความรู้ (Knowledge) เป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่มีเนื้อหาแตกต่างเฉพาะด้านของบุคคล

1.5 ทักษะ (Skill) เป็นความสามารถในการปฏิบัติงาน ทั้งทางร่างกาย ความคิดและจิตใจ ของบุคคลในระดับที่สามารถคิดวิเคราะห์ ใช้ความรู้กำหนดเหตุและผล หรือวางแผนในการจัดการ รวมถึงตระหนักในความซับซ้อนของข้อมูลได้

2. ความสามารถเชิงเหตุผล (Causal Related) เป็นขีดความสามารถด้านแรงจูงใจ คุณลักษณะส่วนบุคคล รวมถึงแนวคิดของบุคคล ที่จะรวมกันเป็นความมุ่งมั่น เพื่อทำนายถึง ทักษะ พฤติกรรม การกระทำ ตลอดจนนำไปทำนายผลลัพธ์ของการปฏิบัติงาน ซึ่งจะนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวิเคราะห์และประเมินผลต่อไป

3. เกณฑ์ที่ใช้อ้างอิง (Criterion Reference) เป็นเกณฑ์ที่ใช้กำหนดศักยภาพ โดยต้องผ่านการทำนายอย่างมีนัยสำคัญ เช่น วิธีการทางสถิติ ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ศึกษาส่วนมากจะมี 2 ลักษณะ คือ เกณฑ์ปฏิบัติงานสูงสุด (Superior Performance) เป็นกรปฏิบัติงานที่สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน หรือสามารถปฏิบัติงานได้ดีที่สุดในสถานการณ์การทำงาน และเกณฑ์ของกรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Performance) เป็นเกณฑ์ของระดับการทำงานขั้นต่ำที่สามารถยอมรับได้

4. ศักยภาพเชิงระบบ เป็นขีดความสามารถของกรปฏิบัติงานในองค์การที่พิจารณาตามความสามารถของปัจจัยนำเข้าและผลลัพธ์ ซึ่งประกอบด้วย ขีดความสามารถในด้านต่างๆ ดังนี้

4.1 ศักยภาพตามลักษณะงาน (Competency as tasks) เป็นการแสดงถึงขีดความสามารถจากการแบ่งงานออกเป็นงานย่อยๆ และกำหนดขอบเขตของงานที่จะทำได้

4.2 ศักยภาพตามลักษณะของผลลัพธ์ (Competency as results) เป็นลักษณะของขีดความสามารถที่สามารถแบ่งออกเป็นองค์ประกอบย่อย ซึ่งผลลัพธ์ขององค์ประกอบเหล่านี้จะรวมกันไปสู่ผลลัพธ์รวม

4.3 ศักยภาพตามผลของการกระทำ (Competency as output) ศักยภาพในลักษณะนี้ จำเป็นที่จะต้องค้นหาความต้องการของผู้มารับบริการ เพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการของการให้บริการ จากนั้นจึงแบ่งผลที่ได้ออกเป็นองค์ประกอบย่อยๆ และกำหนดคุณภาพมาตรฐานที่ต้องการในการตอบสนองต่อความต้องการนั้นๆ

4.4 ศักยภาพตาม ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ (Competency as knowledge skill and attitude) คนที่มีความเฉลียวฉลาดนั้น สามารถวินิจฉัยได้จากพฤติกรรมที่แสดงออก หรือวิธีการในการปฏิบัติงาน ที่ได้ผลงานสูงกว่ามาตรฐานที่กำหนด ซึ่งในส่วนของขีดความสามารถนี้ จะต้องแยกแยะออกมาให้เห็นว่า ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ อะไรบ้างที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งความสำเร็จดังกล่าว จะรวมไปถึง การมุ่งเน้นในความสำเร็จตามเป้าหมาย การค้นหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา และการนำมาซึ่งการใช้เป้าหมายเป็นตัวกำหนดลำดับความสำคัญของการทำงาน

5. ศักยภาพที่แต่ละคนมีอยู่ (Competency as attribute bundle) กระบวนการของขีดความสามารถทาง ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ เป็นความสามารถที่แท้จริงของแต่ละบุคคลที่มีอยู่ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันออกไป เช่น ความสามารถในการเป็นผู้นำ หรือ การจูงใจ เป็นต้น

จากความหมายของศักยภาพข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ศักยภาพ หมายถึง คุณลักษณะของบุคคล อันประกอบไปด้วย ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล หรือทัศนคติ (Attitude) ที่นำมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่การงานของตนเอง เพื่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการทำงาน

4.2 ความสำคัญและความจำเป็นของการพัฒนาศักยภาพ

บุคลากร เป็นทรัพยากรที่สำคัญขององค์กร ทั้งนี้ ในการทำงานที่ให้องค์กรนั้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บุคลากรต้องได้รับการพัฒนาอยู่เสมอ เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในส่วนของ นโยบายองค์กร ระบบระเบียบวิธีการปฏิบัติงาน และวิทยาการต่างๆ มีความเจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ การพัฒนาศักยภาพหรือการพัฒนาบุคลากร จึงมีความสำคัญและจำเป็น ดังที่ได้มีผู้กล่าวถึงไว้ ดังนี้

สมาน รังสีโยกฤษฎ์ (2541) กล่าวถึง การพัฒนาบุคคล ว่า เป็นการส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการทำงานที่ดีขึ้น มีทัศนคติที่ดีในการทำงาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพดี

กุลธน ธนาพงศธร (2542) กล่าวว่า การพัฒนาบุคคล เป็นการดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรขององค์กรมีความรู้ความสามารถและมีสมรรถภาพในการทำงานสูงขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานทั้งต่อบุคลากรเองและต่อองค์กรด้วย ทั้งนี้ การพัฒนาบุคลากร นับได้ว่ามีความสำคัญซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 6 ประการ ที่สำคัญ ได้แก่

1. การพัฒนาบุคลากรช่วยให้ระบบและวิธีการปฏิบัติงานมีสมรรถภาพดียิ่งขึ้น ทั้งยังมีการติดต่อประสานงานที่ดียิ่งขึ้นอีกด้วย
2. การพัฒนาบุคลากรเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการประหยัดและลดความสิ้นเปลืองของวัสดุที่ใช้ในการปฏิบัติงาน
3. การพัฒนาบุคลากรจะช่วยลดระยะเวลาของการเรียนรู้งานให้น้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ยังเข้ามาทำงานใหม่หรือเข้ารับตำแหน่งใหม่ ทั้งยังเป็นการช่วยลดความเสียหายต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงานแบบลองผิดลองถูกด้วย
4. การพัฒนาบุคลากรเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้าหน่วยงานต่างๆ ในการตอบคำถามหรือให้คำแนะนำแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน

5. การพัฒนาบุคลากรเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นบุคลากรให้ปฏิบัติงานเพื่อความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน

6. การพัฒนาบุคลากรยังช่วยทำให้บุคคลนั้นๆ มีโอกาสได้รับความรู้และความคิดใหม่ๆ เกียรติยศ เกียรติคุณ และ จักร อินทจักร (2544) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร เป็นกระบวนการที่จะเสริมสร้างและปรับเปลี่ยนผู้ปฏิบัติงานให้มีความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Understanding) ทักษะในการทำงาน (Skill) และทัศนคติ (Attitude) ให้เอื้ออำนวยต่อประสิทธิภาพในการทำงาน

พนัส หันนาคินทร์ (2542) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร เป็นการเพิ่มพูนและปรับปรุงคุณภาพของผู้ปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่เพื่อผลงานของสถาบันและเพื่อสนองความต้องการของผู้ปฏิบัติงานที่ปรารถนาจะได้รับความก้าวหน้าการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ได้ระบุถึง ความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากร ไว้ว่า

1. ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ตลอดจนวิธีการทำงาน ล้วนแล้วแต่ได้รับการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น องค์กรจึงต้องพยายามให้บุคลากรมีความก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ประโยชน์ที่องค์กรจะได้คนทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการใช้เครื่องจักรเครื่องมือที่ทันสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การลงทุนเพื่อพัฒนาบุคลากร ย่อมจะได้รับผลประโยชน์กลับคืนในระยะยาว อาจเป็นเครื่องสร้างความจงรักภักดีให้เกิดขึ้นแก่หน่วยงานนั้น

3. เมื่อรับคนเข้าทำงานแล้ว จะต้องมีการพัฒนาบุคคลให้สอดคล้องกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งในด้านของความรู้สึกรู้สึกคิด ความคาดหวัง และเจตคติที่มีต่องาน

กุลธน ธนาพงศธร (2542) ความสำคัญของ การพัฒนาบุคลากร สามารถสรุปได้เป็น 6 ประการที่สำคัญ ได้แก่

1. การพัฒนาบุคลากรช่วยทำให้ระบบและวิธีการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น มีการติดต่อประสานที่ดียิ่งขึ้น

2. การพัฒนาบุคลากรเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะช่วยทำให้เกิดการประหยัดและลดความสิ้นเปลืองของวัสดุที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

3. การพัฒนาบุคลากรช่วยลดระยะเวลาของการเรียนรู้งานให้น้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เพิ่งเข้ามาทำงานใหม่หรือเข้ารับตำแหน่งใหม่ อีกทั้งยังเป็นการช่วยลดความเสียหายต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงานแบบลองผิดลองถูก

4. การพัฒนาบุคลากรเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้าหน่วยงานต่างๆ ในการตอบคำถามหรือให้คำแนะนำแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน

5. การพัฒนาบุคลากรเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นบุคลากรให้ปฏิบัติงานเพื่อความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน

6. การพัฒนาบุคลากรยังช่วยทำให้บุคคลนั้นๆ มีโอกาสได้รับความรู้และความคิดใหม่ๆ อีกด้วย

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า **การพัฒนาศักยภาพ** มีความจำเป็นอย่างยิ่งทั้งต่อบุคคลและองค์กรที่บุคคลนั้นสังกัดอยู่ เนื่องจากการพัฒนาศักยภาพหรือการพัฒนาบุคลากรนั้น จะช่วยเสริมสร้างและเพิ่มพูนความรู้ ทักษะความสามารถ และทัศนคติที่ดี อันจะนำไปสู่การปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายทั้งของตนเองและขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพ

การพัฒนาศักยภาพ มีหลายรูปแบบ แต่ละองค์กรสามารถนำไปใช้ได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อพิจารณาขององค์กรเป็นสำคัญ มีผู้กล่าวถึง วิธีการและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพ ไว้มากมาย ดังนี้

จุฑามณี ตระกูลมุกดา (2544) กล่าวว่า วิธีพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร มีหลายวิธี เช่น การฝึกอบรม การสัมมนา การศึกษาต่อ การดูงาน การศึกษาจากคู่มือปฏิบัติงาน การสอนงาน การสับเปลี่ยนหมุนเวียนหน้าที่ การร่วมประชุมทางวิชาการ การมอบหมายงาน การรักษาการในตำแหน่งให้ปฏิบัติหน้าที่แทน การศึกษาด้วยตนเอง การเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพ เป็นต้น ซึ่งแต่ละวิธีต่างก่อให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรทั้งสิ้น

เสนาะ ดีเยาว์ (2543) กล่าวถึง วิธีการสำคัญในการฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากร ว่าสามารถทำได้โดยการให้งานทำและการฝึกอบรม ทั้งนี้ในส่วนของการฝึกอบรมโดยการทำงานสามารถจำแนกได้เป็น 4 วิธี คือ การทดลองเรียนงาน (Understudies) การหมุนเวียนงาน (Job Rotation) การสอนงาน (Coaching) การบริหารในรูปแบบกรรมการ (Multiple Management) ซึ่งการฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้และมีความชำนาญเพื่อวัตถุประสงค์อย่างหนึ่ง โดยมุ่งให้คนได้รู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนไปในทางที่ต้องการ ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประการ คือ วัตถุประสงค์ของบุคคล และวัตถุประสงค์ขององค์กรซึ่งจะเน้นในแง่ของส่วนรวม เพื่อปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานให้ได้ผลสูงสุด เป็นการสร้างความสนใจและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานให้แก่พนักงาน ช่วยลดความสิ้นเปลือง ลดการขาดงาน และลดการลาออกจากงาน และยังเป็นการฝึกฝนบุคคลไว้เพื่อสนองความต้องการกำลังคนในการขยายองค์กรอีกด้วย

กุลธน ธนาพงศธร (2542) กล่าวว่า วิธีการฝึกอบรม มีหลายวิธีขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมในแต่ละโครงการ รวมถึงลักษณะและหัวข้อเรื่องที่จะฝึกอบรม โดยวิธีการฝึกอบรมสามารถจำแนกได้ 10 วิธี ดังนี้

1. การบรรยาย (Lecture) เป็นวิธีการฝึกอบรมที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย
2. การประชุมอภิปราย (Conference) เป็นวิธีการที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาร่วมปรึกษาหารือแลกเปลี่ยน ความรู้ ความคิดเห็น และข่าวสารข้อมูลต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจตรงกัน
3. การศึกษากรณีตัวอย่าง (Case Study) เป็นวิธีการที่อาศัยการนำเอาประเด็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่ได้เลือกสรรแล้วว่าเป็นประโยชน์และเหมาะสมมาทำการศึกษา
4. การสร้างสถานการณ์จำลอง (Simulation) เป็นวิธีการจำลองสถานการณ์ต่างๆ ให้มีลักษณะคล้ายคลึงกับสภาพความจริงให้มากที่สุด จุดเด่นของวิธีนี้ คือ เป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการฝึกฝนให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้จักวิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริง
5. การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) เป็นวิธีการที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละคน จะได้รับมอบหมายให้แสดงบทบาทอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดขึ้น และเมื่อมอบหมายบทบาทแก่ทุกคนเรียบร้อยแล้วจึงปล่อยให้ทุกคนแสดงไปตามบทบาทนั้นโดยไม่มีผู้กำกับการแสดง
6. การสาธิต (Demonstration) เป็นวิธีที่จะมีการแสดงให้เห็นของจริงหรือทำให้ดูจริงๆ ในสิ่งที่ต้องการฝึกอบรม โดยจะมีการอธิบายประกอบ ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้าใจได้ง่ายและรวดเร็ว
7. การประชุมแบบซินดิเคต (Syndicate) เป็นวิธีที่จะมีการแบ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็นกลุ่มย่อย โดยในแต่ละกลุ่มจะประกอบด้วยบุคคลที่มาจากอาชีพที่แตกต่างกัน แต่ละกลุ่มจะมีจำนวนสมาชิกเท่ากันหรือใกล้เคียงกัน แต่ละกลุ่มจะได้รับหัวข้อเท่าๆ กัน และแต่ละกลุ่มจะแยกจากกันและเลือกประธานกลุ่มของตัวเองกลุ่มละ 1 คน ทำหน้าที่รับผิดชอบจัดการประชุม 1 หัวข้อ ดังนั้นสมาชิกของกลุ่มทุกคนจึงมีโอกาสเป็นประธานกลุ่มอย่างครบถ้วน เมื่อการประชุมเสร็จสิ้นลง อาจมีการพาผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งหมดไปดูงานตามสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ทำการพัฒนา
8. การระดมความคิด (Brain-Storming) เป็นวิธีการกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนได้ใช้สมองหรือแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่กำหนดขึ้นได้อย่างเต็มที่ วิธีการนี้ต้องการปริมาณของความคิดเห็นที่แต่ละคนแสดงออกมากกว่าคุณภาพหรือความถูกต้องของความคิดเห็น การระดมความคิด จึงเป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการพิจารณาแก้ปัญหาที่ยุ่ยากและสลับซับซ้อน ทั้งนี้ เพราะเป็นวิธีการที่ยอมรับในหลักการที่ว่า “หลายหัว (สมอง) ย่อมดีกว่าหัวเดียว” และยังเป็นการสอนให้รู้จักยอมรับฟังและเคารพความคิดเห็นของบุคคลอื่นอีกด้วย

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

9. การสัมมนา (Seminar) เป็นวิธีการที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการอบรมเจ้าหน้าที่ในระดับสูง ลักษณะสำคัญของการสัมมนา คือ เป็นการประชุมพิจารณา ถกเถียงถึงประเด็นหรือหัวข้ออย่างใดอย่างหนึ่งที่กำหนดไว้ โดยผู้เข้ารับการอบรมทุกคนจะกำหนดให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้นำการสัมมนา ซึ่งผู้นำการสัมมนาจะจัดเตรียมเอกสารประกอบการสัมมนา เพื่อแจกจ่ายให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกคนก่อนล่วงหน้า โดยจะเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ชักถาม ปัญหาข้อข้องใจ และเพิ่มเติมทฤษฎีต่างๆ

10. การฝึกอบรมโดยให้ศึกษาด้วยตนเอง (Self-Studies Training) เป็นวิธีการที่พัฒนามาจากวิธีการศึกษาทางไกลและกำลังได้รับความนิยมมากขึ้น โดยวิธีนี้จะมุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ศึกษาทำความเข้าใจด้วยตนเอง วิธีการนี้จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาชุดการฝึกอบรมสำเร็จรูป (Training programmed instruction) ซึ่งอาจมีการใช้สื่อการฝึกอบรมทางไกลต่างๆ เช่น เทปเสียง รายการวิทยุกระจายเสียง วิทยุ โทรทัศน์ มาใช้เพื่อเสริมการฝึกอบรม

จะเห็นได้ว่า แนวทางและวิธีการในการพัฒนาศักยภาพ มีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งสามารถนำมาใช้ได้ตามความเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ทั้งของบุคคลและองค์กร ซึ่งจะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการพัฒนา ให้สามารถตอบสนองความต้องการพัฒนาศักยภาพตามความจำเป็นและความเหมาะสมของแต่ละบุคคลได้

ตอนที่ 5 อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

5.1 ความหมายของอาสาสมัคร

ปานศักดิ์ ชินพรมราช (2550) ให้ความหมายคำว่า อาสาสมัคร คือ การให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งการให้นั้นไม่ได้ระบุว่าเป็นแรงงาน เป็นเงิน เป็นสิ่งของ แต่การให้ที่ถ่องแท้จะส่งผลให้เกิดความสุขทางจิตใจทั้งผู้ให้และผู้รับ

ฉัตรวรรษ องคสิงห์ (2550) กล่าวว่าไว้ว่า อาสาสมัคร คือ ผู้ที่ทำงานเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น โดยไม่รับค่าตอบแทน ซึ่งจิตสำนึกของผู้ที่อุทิศตนทำงานเช่นนี้มีทั่วไปในทุกท้องถิ่น แต่เส้นแบ่งของผู้ที่เป็นอาสาสมัครและผู้ที่ทำงานให้บริการทางสังคม อาจมีเส้นแบ่งที่เบาบางมากหากจะใช้เพียงเงื่อนไขของการทำงานโดยปราศจากค่าตอบแทนหรือพอมีค่าตอบแทนบ้างแต่ให้เป็นไปอย่างพอเพียงหรือผลที่ได้รับไม่อาจทดแทนกับค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายไป ซึ่งอาสาสมัครบางกลุ่มก็อาจได้รับค่าตอบแทนบ้างตามสมควรเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางหรือเพื่ออำนวยความสะดวกต่างๆ ในการปฏิบัติงานเพื่อสังคม ซึ่งการแบ่งความหมายของอาสาสมัครด้วยแนวคิดในเชิงเศรษฐกิจหรือการแลกเปลี่ยนเชิงตัวเงินนี้อาจจะไม่เหมาะสมสำหรับผู้ที่มีแนวคิดของการทำงานอย่างอุทิศตัวเพื่อสังคม

ศุภรัตน์ รัตนมุกข์ (2551) กล่าวว่า อาสาสมัคร เป็นคำที่เทียบเคียงความหมายกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Volunteer โดยที่คำว่า Volunteer นี้ มีใช้ครั้งแรกในช่วงศตวรรษที่ 17 หมายถึง ผู้

ที่สมัครเข้าเป็นทหารโดยไม่ได้ถูกบังคับให้เป็นตามปกติหรือสมัครใจที่จะเป็นเอง และความหมายนี้ยังใช้รวมไปถึงการสมัครใจทำงานใดๆ โดยไม่รับค่าตอบแทน

ปิยากร หวังมหาพร (2556) ได้นิยามความหมายของ อาสาสมัคร ว่า หมายถึง บุคคลที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน อาสาสมัครก่อให้เกิดการกระจายเศรษฐกิจไปสู่สังคม เนื่องจากกิจกรรมที่อาสาสมัครดำเนินการมักเป็นกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐหรือหน่วยงานเอกชน อาสาสมัครจึงเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายภาครัฐ นอกจากนี้อาสาสมัครยังช่วยสร้างความเหนียวแน่นและความเข้มแข็งของชุมชน เป็นการส่งเสริมความไว้วางใจระหว่างประชาชน ช่วยพัฒนาค่านิยมของความมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และอาสาสมัครยังทำให้ได้พบเพื่อนใหม่ ได้เรียนรู้ทักษะใหม่ๆ ก่อนให้เกิดความมั่นใจและการยอมรับ

จะเห็นได้ว่า ความหมายของอาสาสมัคร ส่วนใหญ่เน้นไปที่ความหมายในลักษณะของการกระทำของบุคคลเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน แต่สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่า คือ การอุทิศตนทำงานหรือทำกิจกรรมเพื่อสังคมไม่ว่าจะได้รับการตอบแทนหรือไม่ก็ตาม โดยเลือกทำเพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำและเป็นประโยชน์ต่อสังคม ทั้งยังเป็นการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ช่วยให้เกิดความมั่นใจและการยอมรับจากสังคมอีกด้วย

5.2 ความสำคัญของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

Balian and White (2010) กล่าวถึงเหตุผลสำคัญในการว่าจ้างผู้ใช้สารเสพติดให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานเป็นเจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครนักเคลื่อนไหวในโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้สารเสพติดไว้ว่า

1. การว่าจ้างผู้ใช้สารเสพติดจะแสดงถึงความมุ่งมั่นของโครงการในการปรับปรุงสุขภาพและสิทธิมนุษยชนของผู้ใช้สารเสพติด จึงเป็นการสื่อสารไปยังผู้ใช้สารเสพติดและชุมชนว่าโครงการเห็นคุณค่าของพวกเขาและเชื่อว่าพวกเขาล้วนมีทักษะและความรู้ที่จะสามารถแบ่งปันให้กับผู้อื่นได้

2. เจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดจะเป็นต้นแบบที่ดีที่แสดงให้เห็นเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดคนอื่นๆ เห็นว่า พวกเขาสามารถใช้ความรู้และประสบการณ์ของพวกเขาทำงานได้พร้อมๆ กับการพยายามหยุดการใช้สารเสพติดไปด้วย ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะช่วยทำให้องค์ประกอบด้านอื่นๆ ในชีวิตของพวกเขามั่นคงขึ้น โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านการเงิน ที่อยู่อาศัย สุขภาพ และความสัมพันธ์ต่างๆ

3. เจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดจะเป็นผู้ให้ข่าวสารด้านสุขภาพที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดที่สามารถเข้าถึงผู้ใช้สารเสพติดคนอื่นๆ ได้ โดยเฉพาะกรณีของผู้ใช้สารเสพติดที่ยังไม่เต็มใจหรือยังไม่สามารถหยุดการใช้สารเสพติดของตนเองได้ มักจะไม่ไว้วางใจผู้ปฏิบัติงานด้านสุขภาพหรือนักสังคมสงเคราะห์ เพราะพวกเขามองว่าข้อมูลต่างๆ ที่ผู้ปฏิบัติงานเหล่านี้ต้องการจะ

สื่อสารกับพวกเขา ก็เพื่อย้ำเตือนให้พวกเขาเลิกใช้สารเสพติดเท่านั้น แต่หากเป็นข้อมูลที่มาจกเจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครที่เป็นเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดด้วยกัน พวกเขามีแนวโน้มที่จะรับฟังคำแนะนำต่างๆ ที่จะช่วยรักษาชีวิตพวกเขาได้มากกว่า

4. การว่าจ้างผู้ใช้สารเสพติดจะทำให้เราสามารถเข้าถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับความต้องการและแนวปฏิบัติของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดได้โดยตรง ซึ่งบ่อยครั้งที่องค์ความรู้เหล่านี้เกิดขึ้นจากการพยายามผ่านสถานการณ์อันซับซ้อนและอันตรายที่ทำให้พวกเขาได้พัฒนาวิธีการบางอย่างขึ้นมาเพื่อจัดการกับปัญหาของตนเอง ซึ่งหลายครั้งที่วิธีการเหล่านี้เป็นวิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสมอย่างยิ่งกับบริบทของพวกเขามากที่สุดที่โครงการสามารถเรียนรู้จากพวกเขาได้

5. การว่าจ้างผู้ใช้สารเสพติดในการทำงานเพื่อสังคมแบบมีค่าตอบแทน เป็นการเสริมพลังที่จะส่งผลโดยตรงต่อการยกระดับการนับถือและเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งบุคคลที่ได้รับการเสริมพลังมักมีแนวโน้มที่จะแสวงหาทางเลือกที่ปลอดภัยรวมถึงการรักษาสุขภาพและปกป้องสิทธิของตน

6. การได้ทำงานในสภาพแวดล้อมที่มีการออกแบบไว้ล่วงหน้าให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อผู้ใช้สารเสพติด ทำให้ผู้ใช้สารเสพติดสามารถพัฒนาทักษะของการทำงานแบบมืออาชีพ ที่จะช่วยให้พวกเขานำไปใช้ในการทำงานอื่นๆ ในอนาคตได้ เช่น การทำงานให้เสร็จทันตามกำหนดเวลา การเข้าร่วมประชุม การค้นคว้าวิจัยและการเขียนรายงาน การจัดการกับภาวะวิกฤติ การให้คำปรึกษา ตลอดจนการทำงานโดยใช้คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์สำนักงานอื่นๆ ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้จะเป็นโอกาสสู่การได้รับการว่าจ้างในการทำงานอื่นๆ ต่อไปได้

7. การได้ทำงานในโครงการที่ดำเนินการในชุมชน เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้ใช้สารเสพติดรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนั้นมากยิ่งขึ้น และยิ่งรู้สึกว่าจะอยากจะทำสิ่งต่างๆ เพื่อชุมชนของตนมากขึ้น เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อชุมชน ซึ่งมักจะส่งผลให้มีพฤติกรรมที่ต่อต้านสังคมลดลง ทั้งยังช่วยสร้างทัศนคติของชุมชนต่อผู้เข้ายาและโครงการไปในทางที่ดีขึ้นอีกด้วย

8. การว่าจ้างและการทำงานร่วมกับผู้ใช้สารเสพติดเป็นช่องทางที่จะช่วยสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาสังคมและความรับผิดชอบทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับพวกเขา เพราะการได้เข้ามาทำงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัยให้แก่ผู้ใช้สารเสพติดจะช่วยให้พวกเขาเข้าใจแรงผลักดันต่างๆ ที่อยู่เบื้องหลังนโยบายและกฎระเบียบต่างๆ ได้ดีขึ้น และสามารถดึงให้ผู้ใช้ยาคนอื่นๆ เข้ามาร่วมสร้างการเปลี่ยนแปลงไปด้วยกันได้ ทั้งยังมีโอกาสเชื่อมโยงไปสู่การเคลื่อนไหวในประเด็นอื่นๆ เพื่อร่วมกันสร้างคุณธรรมในสังคมในวงกว้างขึ้นได้อีกด้วย

5.3 คุณลักษณะและความสามารถที่จำเป็นของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

ปฤณ วิศวกรรม และคณะ (2552) กล่าวถึง คุณสมบัติของอาสาสมัครที่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไว้ใน หนังสือชุดแนวทางการดำเนินงานป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี

และลดอันตรายในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีดสำหรับบุคลากรสุขภาพ : แนวทางเข้าถึงโปรแกรม ว่าควรที่จะต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. มีความน่าเชื่อถือและได้รับความไว้วางใจจากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าไม่ได้รับความไว้วางใจก็อาจเข้าไม่ถึงตัวผู้ใช้สารเสพติด หรือเข้าถึงได้แต่ผู้ใช้สารเสพติดก็ไม่ให้ความร่วมมือ โดยการได้มาซึ่งคุณสมบัติในข้อนี้ ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความจริงใจ ใจกว้าง และไม่ตัดสินผู้อื่น ทั้งนี้ ผู้ใช้สารเสพติดมีแนวโน้มที่จะไว้วางใจผู้ที่ยังใช้สารเสพติดอยู่หรือเคยใช้สารเสพติดมาก่อน เพราะเห็นว่าเป็นคนกลุ่มเดียวกัน ทำให้รู้สึกไม่แตกต่างและรู้สึกปลอดภัย

2. มีความเข้าใจใน วิถีชีวิต วิธีคิด สภาพปัญหา และความต้องการของผู้ใช้สารเสพติด ในที่นี้ผู้ปฏิบัติงานไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ใช้สารเสพติดอยู่หรือเคยใช้สารเสพติดมาก่อน แม้ว่าจะไม่ได้เป็นผู้ใช้สารเสพติด แต่ถ้าผู้ปฏิบัติงานมีประสบการณ์ในการทำงานกับผู้ใช้สารเสพติดมาก่อนก็จะช่วยให้มีความเข้าใจปัญหาและความต้องการของผู้ใช้สารเสพติดและสามารถให้บริการได้อย่างเหมาะสม

3. มีข้อมูลความรู้ เช่น ความรู้เรื่องเอชไอวี/เอดส์ การดูแลผู้ติดเชื้อ ยาต้านไวรัส ไวรัสตับอักเสบบ ความเสี่ยงจากการฉีดสารเสพติด การล้างเข็มและอุปกรณ์การฉีดยา การใช้ถุงยางอนามัยอย่างถูกวิธี การป้องกันและช่วยเหลือผู้ติดยาเกิดขนาด ข้อมูลสถานบริการในพื้นที่และขั้นตอนการขอรับบริการ เป็นต้น

4. มีความกระตือรือร้นและสนใจเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

5. มีทักษะในการสื่อสารที่ดี คือ เป็นทั้งผู้พูด ผู้ฟัง และผู้ให้คำปรึกษาได้ การมีทักษะในการสื่อสารที่ดีจะช่วยให้สามารถให้ข้อมูลความรู้กับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้ปฏิบัติงานต้องมีทั้งข้อมูลความรู้และทักษะในการสื่อสารควบคู่กันไป

6. สามารถทำงานกับกฎระเบียบและ/หรือบริบทและสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือมีพลวัตสูงได้

7. มีทัศนคติที่ดี ไม่ตัดสินผู้ติดยาในด้านลบ

5.4 อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์กับการทำงานภาคสนาม (Outreach Program)

ปฤณ วิศวกรรรม และคณะ (2552) กล่าวถึง การทำงานภาคสนามหรือเข้าถึงโปรแกรม (Outreach Program) ไว้ใน หนังสือชุดแนวทางการดำเนินงานป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีและลดอันตรายในกลุ่มผู้ใช้ยาชนิดฉีดสำหรับบุคลากรสุขภาพ : แนวทางเข้าถึงโปรแกรม ว่าเป็นแนวทางการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติด โดยเป็นการทำงานกับกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดโดยเฉพาะผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีด ซึ่งเป็นกลุ่มเข้าถึงยากและไม่ต้องการที่จะเปิดเผยตัว เนื่องจากมีพฤติกรรมที่ผิดกฎหมาย ไม่เป็นที่ยอมรับจากสังคม ทำให้ต้องหลบซ่อนตัว

จากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ส่งผลให้กลุ่มผู้ใช้สารเสพติดบางส่วนไม่ได้เข้าบริการทางด้านสาธารณสุขจากหน่วยให้บริการต่างๆ ด้วยเหตุนี้ ทำให้กลุ่มผู้ใช้ยาขาดข้อมูลความรู้และทักษะต่างๆ ในการป้องกันตัวเองหรือลดความเสี่ยงของตัวเองทั้งทางด้านสุขภาพและการใช้สารเสพติด

WHO (2003) องค์การอนามัยโลก ระบุว่า การให้บริการแบบเข้าถึงกับกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด จะต้องประกอบด้วย หลักการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. การค้นหาและเข้าถึงผู้ใช้ยา

ผู้ปฏิบัติงานต้องหาข้อมูลเกี่ยวกับผู้ใช้สารเสพติดว่าอยู่ที่ไหน ซึ่งผู้ปฏิบัติงานที่เป็นอาสาสมัครผู้ใช้สารเสพติดก็จะมีข้อมูลเครือข่ายผู้ใช้ยาซึ่งตนเองรู้จักอยู่บ้างแล้ว หรืออาจใช้วิธีเพื่อนต่อเพื่อนโดยให้ผู้ใช้สารเสพติดที่ตนรู้จักช่วยแนะนำผู้ใช้สารเสพติดกลุ่มอื่นในพื้นที่อื่นที่ตนเองไม่คุ้นเคยให้รู้จัก หรืออาสาสมัครอาจแวะเวียนไปตักรอกตามสถานที่ที่มีกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด ซึ่งได้แก่ ศูนย์บริการสาธารณสุขหรือสถานบริการที่ผู้ใช้สารเสพติดมักไปใช้บริการ เช่น คลินิกเมทาโดน หรือคลินิกให้คำปรึกษาเรื่องสารเสพติด เป็นต้น ร้านขายยาที่ผู้ใช้สารเสพติดมักไปซื้อเข็มฉีดยา คลินิกเอกซเรย์ที่ผู้ใช้สารเสพติดมักไปหาซื้อยาโดมิคุม ยานอนหลับ หรือเมทาโดน สถานที่ที่ผู้ใช้สารเสพติดจับกลุ่มคุยกัน ซึ่งผู้ใช้สารเสพติดแต่ละกลุ่มในชุมชนก็จะมีพื้นที่รวมตัวที่แตกต่างกันไป ผู้ปฏิบัติงานจึงต้องมีการสำรวจข้อมูลจากคนในชุมชน เช่น ผู้ใช้สารเสพติดที่คลินิกเมทาโดน หรือผู้นำชุมชน เป็นต้น รวมไปถึงเส้นทางผ่านเพื่อไปซื้อสารเสพติดหรือเดินทางกลับหลังจากซื้อสารเสพติด แหล่งซื้อขายสารเสพติด แต่ไม่ได้หมายความว่าต้องเข้าไปในจุดที่มีการขายสารเสพติด แต่ไปสำรวจหาพื้นที่ที่ผู้ใช้สารเสพติดมักไปรวมตัวกันหรือเป็นเส้นทางเดินผ่านเท่านั้น

2. การสร้างสัมพันธ์

การที่จะทำให้ผู้ใช้สารเสพติดไว้วางใจและยอมรับบริการ เมื่อสามารถค้นหาและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้แล้ว ผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายให้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเองและยอมรับบริการ การสร้างความสัมพันธ์มีแนวทางเบื้องต้น ดังนี้

2.1 การเริ่มต้นแนะนำตัวกับผู้ใช้สารเสพติดรายใหม่ที่เพิ่งรู้จัก ควรกระทำด้วยวาจาและกิริยาที่ให้เกียรติ จริงใจ และเป็นมิตร เพื่อสร้างสัมพันธภาพและความไว้วางใจให้เกิดขึ้น หรืออาจให้ผู้ใช้สารเสพติดที่ผู้ปฏิบัติงานรู้จักเป็นตัวเชื่อมในการแนะนำตัว ซึ่งจะช่วยให้ได้รับความไว้วางใจได้ง่ายขึ้น

2.2 ควรสังเกตดูว่าผู้ใช้สารเสพติดอยู่ในอารมณ์ที่จะพูดคุยด้วยหรือไม่ เป็นช่วงเวลาหรือสถานที่ที่เหมาะสมหรือไม่

2.3 อุดหนุน ใจเย็น ไม่ควรต้อตึงที่จะให้ข้อมูลและบริการในขณะที่ผู้ใช้สารเสพติดไม่พร้อม

2.4 ควรหมั่นไปพบผู้ใช้สารเสพติดบ่อยๆ เพื่อให้คุ้นหน้า และแสดงถึงความตั้งใจในการติดตามดูแลเพื่อให้ความช่วยเหลือ

2.5 การแจกอุปกรณ์ลดความเสี่ยงหรือสื่อความรู้ ก็เป็นตัวช่วยที่ดีในการสร้างความสัมพันธ์ เพราะเป็นการแสดงว่าผู้ปฏิบัติงานมีเจตนาที่ต้องการจะช่วยเหลือ

3. การให้ความช่วยเหลือ

การให้บริการที่ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ใช้สารเสพติดหลังจากสร้างความสัมพันธ์แล้ว ผู้ปฏิบัติงานควรพูดคุยกับผู้ใช้สารเสพติดเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ไปก่อน พร้อมทั้งหาจังหวะเพื่อสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สารเสพติดและพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ เช่น ปริมาณการใช้สารเสพติด ประเภทของสารเสพติด การใช้เข็มและอุปกรณ์ร่วมกัน การใช้ถุงยางอนามัย พร้อมทั้งสังเกตและสอบถามเกี่ยวกับปัญหาทางสุขภาพอื่นๆ เพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพปัญหา และสามารถให้บริการได้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้สารเสพติด ซึ่งบริการหรือความช่วยเหลือที่มีให้ ได้แก่

3.1 การให้ข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์ เช่น เอชไอวี/เอดส์ การตรวจเอชไอวี การดูแลผู้ติดเชื้อ ยาต้านไวรัส พฤติกรรมเสี่ยง วิธีการลดพฤติกรรมเสี่ยง การทำความสะอาดเข็มและอุปกรณ์การฉีดยา การใช้ถุงยางอนามัยอย่างถูกวิธี การฉีดยาอย่างถูกวิธี การดูแลหลอดเลือด การป้องกันและช่วยเหลือผู้เฝ้ากินขนาด โรคไวรัสตับอักเสบบี วัณโรค และข้อมูลเกี่ยวกับสถานบริการในพื้นที่ เป็นต้น

3.2 การสาธิตและฝึกปฏิบัติ เช่น การสอนวิธีการล้างเข็มฉีดยาด้วยน้ำยาล้างเข็ม การใช้ถุงยางอนามัยอย่างถูกวิธี และการช่วยเหลือผู้เฝ้ากินขนาด เป็นต้น

3.3 การแจกอุปกรณ์ลดความเสี่ยงและสื่อความรู้ เช่น ถุงยางอนามัย สารหล่อลื่น น้ำยาล้างเข็ม เข็มสะอาด แผ่นแอลกอฮอล์ ตัวกรองยา และแผ่นพับความรู้ต่างๆ เป็นต้น

3.4 ให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางด้านจิตใจ ผู้ปฏิบัติงานควรให้การสนับสนุนทางด้านจิตใจแก่ผู้ใช้สารเสพติดที่เจ็บป่วยหรือมีปัญหาส่วนตัว เพื่อให้มีกำลังใจที่จะหาทางออก ร่วมกัน ผู้ใช้สารเสพติดที่มีกำลังใจดีและเห็นคุณค่าของตนเองจะให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพ และรับความช่วยเหลือ ผู้ปฏิบัติงานจึงควรมีทักษะในการเป็นผู้ให้คำปรึกษาที่ดี

นอกจากการแนะนำให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานบริการและขั้นตอนในการขอรับบริการแล้ว ผู้ปฏิบัติงานอาจต้องให้ความช่วยเหลืออื่นๆ เพิ่มเติม เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ใช้สารเสพติดได้เข้าถึงบริการจริง เนื่องจากบ่อยครั้งที่ผู้ใช้สารเสพติดได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสถานบริการในพื้นที่แล้ว แต่ไม่ได้ไปขอรับบริการด้วยสาเหตุต่างๆ เช่น ไม่คุ้นเคยกับขั้นตอน กลัวเจ้าหน้าที่ ไม่มั่นใจในตนเอง ไม่มีค่าเดินทาง เจ็บป่วยช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ไม่มีญาติ ขาดเอกสารต่างๆ เป็นต้น ในกรณีเช่นนี้ ผู้ปฏิบัติงานต้องมีความพร้อมที่จะช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้สารเสพติดเท่าที่จะเป็นไปได้ เช่น พา

ไปสถานบริการ จัดหาพาหนะเดินทาง ติดต่อญาติพี่น้องหรือหน่วยสังคมสงเคราะห์เพื่อขอความช่วยเหลือ หรือเดินเรื่องช่วยทำเอกสารสำคัญทางราชการให้ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า **อาสาสมัครกับการทำงานภาคสนามหรือเอ้าท์ริชในการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์** มีความสัมพันธ์กันอย่างมาก เนื่องจากการทำงานภาคสนามหรือเอ้าท์ริชเป็นวิธีการให้บริการเชิงรุกนอกสถานบริการ เพื่อค้นหากลุ่มประชากรที่เข้าถึงยากหรือไม่อยากเปิดเผยตัว ซึ่งกลุ่มประชากรเหล่านี้อาจมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี รวมถึงปัญหาสุขภาพอื่นๆ โดยมีสาเหตุมาจากการขาดข้อมูลความรู้และไม่สามารถเข้าถึงบริการที่มีอยู่ในชุมชนได้ การบริการแบบเอ้าท์ริชหรือการเข้าถึง จึงเป็นวิธีการที่หลายหน่วยงาน/องค์กร นำมาใช้เพื่อเข้าถึงและให้บริการกับกลุ่มประชากรที่เข้าถึงยาก โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีการฉีด แทนที่จะรอให้ผู้ใช้สารเสพติดมารับบริการที่สถานบริการ ซึ่งการทำงานเชิงรุกดังกล่าวนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการดำเนินงานผ่านกลุ่มอาสาสมัครที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดหรือเคยใช้สารเสพติดเหมือนกัน หรือที่เรียกว่าเพื่อนต่อเพื่อนหรือเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อสร้างความไว้วางใจและความเข้าใจบริบทของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดอันจะนำมาซึ่งความสำเร็จของการทำงานภาคสนามหรืองานเอ้าท์ริชได้

5.5 ปัญหาในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

Balian and White (2010) กล่าวถึง ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสำหรับบุคลากรที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดไว้ใน คู่มือการทำงานลดอันตรายภาคสนาม ชุดที่ 3 การลดอันตรายกับการทำงาน : คู่มือสำหรับองค์กรต่างๆ ที่ว่าจ้างบุคคลผู้ช้ำว่า บุคลากรที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดมักจะต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคมากมายในการทำงาน ไม่ว่าจะผู้นั้นจะยังคงใช้ยาอยู่ในปัจจุบัน หรือกำลังรับการบำบัด ต่างก็ต้องทำงานอยู่ในบริบทที่เต็มไปด้วยความอึดอัดเกี่ยวกับประเด็นทางกฎหมาย ศีลธรรม และขั้นตอนการปฏิบัติต่างๆ รวมไปถึงการไม่มีนโยบายที่ชัดเจน และไม่ได้รับการฝึกอบรม สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการทำงานให้มีประสิทธิผล ปัญหาพื้นฐานที่พบบ่อย ได้แก่

1. เจ้าหน้าที่มีการปะทะสังสรรค์กับผู้ช้ำ โดยเฉพาะคนที่ต้องทำงานในส่วนของกรเยี่ยมบ้านของผู้รับบริการ
2. ผู้รับบริการมักจะรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณเจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครที่ทำงานภาคสนามซึ่งเป็นผู้ให้บริการ และมักจะตอบแทนด้วยการมอบสารเสพติดให้แก่ผู้ให้บริการโดยไม่คิดเงินเพื่อเป็นการแสดงความขอบคุณ
3. ด้วยทัศนคติที่มองว่างานที่ทำโดยผู้ช้ำเป็นงานที่ไม่ค่อยมีคุณค่า ทำให้บุคลากรที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดเหล่านี้มักจะไม่ได้รับความสำคัญ อีกทั้งความคิดสร้างสรรค์ของพวกเขาก็มักจะถูก

ละเลย สถานการณ์เหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่ลดทอนพลังและกีดกันพวกเขาออกจากกระบวนการตัดสินใจ และยังเป็นการแบ่งแยกพวกเขาออกจากบุคคลากรอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นผู้ใช้สารเสพติดอีกด้วย

4. ทักษะคติเชิงลบของเพื่อนร่วมงานเกี่ยวกับการใช้สารเสพติด กีดกันให้บุคคลากรที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดจำเป็นต้องปกปิดเรื่องการใช้ยาของตนไว้ ก่อเกิดความเครียดและบางครั้งก็ไม่สามารถจัดการกับความเครียดของตนได้ ประกอบกับไม่มีนโยบายที่คอยสนับสนุน ส่งผลให้พวกเขาอาจกลับเข้าสู่ภาวะของการใช้สารเสพติดที่เพิ่มขึ้นได้

5. บุคลากรที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดมักจะตกเป็นเป้ารองรับปฏิกิริยาที่รุนแรงจากหลายฝ่าย เช่น เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย เพื่อนร่วมงาน และบุคคลที่ทำงานในแวดวงของการติดยาเสพติดและการบำบัดการติดยาเสพติดที่ยังยึดติดกับแนวคิดแบบเดิมๆ ที่มีต่อผู้ใช้สารเสพติด ส่งผลให้บุคลากรที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดมักจะถูกกีดกันตลอดเวลาจากสังคมกระแสหลักในฐานะที่เป็นอาชญากรที่ไร้คุณค่า

เมื่อความรู้สึกว่าถูกกีดกันหรือถูกแบ่งแยก ภาวะความเครียด และการต้องตกเป็นเป้าของปฏิกิริยาที่รุนแรง ผสมด้วยโอกาสในการที่จะสามารถเข้าถึงสารเสพติดมากขึ้น ก็จะส่งผลให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อบุคลากรที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดได้ และน่าเสียดายที่โครงการที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการดูแลผู้ใช้สารเสพติดส่วนใหญ่ไม่ได้ฝึกอบรมบุคลากรเกี่ยวกับการจัดการกับสิ่งๆ ที่กระตุ้นให้เกิดความเครียดและสิ่งล่อใจต่างๆ อันเป็นผลจากการเข้ามาทำงานในลักษณะนี้ ปัญหาต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นสิ่งที่โครงการต่างๆ ที่มีผู้ใช้สารเสพติดเข้าร่วมเป็นผู้ปฏิบัติงานด้วย จะต้องให้ความสำคัญและกำหนดแนวทางที่จะจัดการกับปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้ เพื่อป้องกันมิได้เกิดผลกระทบต่อการทำงานและต่อบุคลากรที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดเองด้วย

ดวงตา ปาวา และ เยาวลักษณ์ จิตตะโคตร (2554) ได้กล่าวถึง ความท้าทายในการทำงานของอาสาสมัครเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีการฉีดยาในโครงการเข็มเป็ยน หรือโครงการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีแบบผสมผสานสำหรับประชากรที่อยู่ในภาวะเสี่ยงสูงโดยการส่งเสริมบริการเชิงรุกและเครือข่ายบริการที่บูรณาการกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีการฉีดยา ซึ่งเป็นโครงการที่ดำเนินงานเพื่อลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีการฉีดยา ที่มีการดำเนินงานเพื่อเข้าถึงผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีการฉีดยาผ่านอาสาสมัครเพื่อนช่วยเพื่อน ระบุว่า ในการทำงานอาสาสมัครต้องพบกับปัญหาและอุปสรรคในหลายๆ ด้าน ซึ่งส่งผลให้การทำงานของพวกเขามองต้องเผชิญกับความท้าทายในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ความท้าทายจากการปฏิบัติงานในพื้นที่ อาสาสมัครได้กล่าวถึงความท้าทายต่างๆ จากการลงพื้นที่ปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะเป็น ความยากลำบากในการเข้าถึงเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีการฉีดยา การสร้างความไว้วางใจกับเพื่อนและชุมชน โดยเฉพาะการเริ่มต้นทำความรู้จักครั้งแรกเพราะยังไม่ได้ได้รับความไว้วางใจจากเพื่อน โดยเฉพาะการทำให้เพื่อนไว้วางใจว่าตนเองไม่ได้เป็นสายตารวจ รวมถึง

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

การที่จะต้องสร้างความเข้าใจกับครอบครัวของเพื่อนเกี่ยวกับงานที่พวกเขาทำอยู่ว่าเป็นการทำงานด้านการดูแลสุขภาพไม่ได้เป็นการสนับสนุนให้ใช้สารเสพติดเพิ่มขึ้น และความกังวลที่จะต้องเจอกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในขณะที่ปฏิบัติงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่ต้องพกพาเข็มฉีดยาและอุปกรณ์การฉีดยาที่ปลอดภัยไปกระจายให้กับเพื่อนสมาชิกเพื่อป้องกันการแพร่และรับเชื้อโรคต่างๆ ที่มาจากการใช้เข็มฉีดยาและอุปกรณ์การฉีดยาร่วมกัน ความท้าทายจากการปฏิบัติงานในพื้นที่ดังกล่าวนี้ นับเป็นอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานของอาสาสมัคร ดังนั้นโครงการจึงควรหาแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานในพื้นที่ เพื่อให้อาสาสมัครสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็น การเสริมทักษะให้กับอาสาสมัครในด้านการประชาสัมพันธ์โครงการ การสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตนเอง หรือการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ

2. ความกดดันจากการปฏิบัติงานและความกดดันในชีวิต อาสาสมัครซึ่งเป็นทั้งอดีตผู้ใช้สารเสพติดและผู้ที่ยังคงใช้สารเสพติดอยู่ ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่มีความเปราะบาง ทั้งในด้านการดำรงชีวิตซึ่งเป็นผลมาจากสภาวะการใช้สารเสพติด รวมถึงการทำงานเป็นอาสาสมัคร บางคนต้องประสบกับปัญหาส่วนตัว ครอบครัว การเงิน หรือสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน ทำให้ต้องจัดการกับปัญหาส่วนตัวไปพร้อมๆ กับการทำงานเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นด้วย บางคนเกิดความกดดันจากการนำปัญหาของเพื่อนมาครุ่นคิดและวิตกกังวลจนส่งผลให้ตนเองเกิดความเครียด บางคนอาจเกิดความกดดันจากเป้าหมายในการทำงานและความกดดันจากความยากลำบากในการปฏิบัติงานเพื่อช่วยเหลือและให้คำปรึกษากับเพื่อนผู้ใช้สารเสพติด ดังนั้นการให้การสนับสนุนทางด้านจิตใจและการให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมแก่อาสาสมัครจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้การปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกิดประสิทธิผล

3. สภาวะการใช้สารเสพติดของตนเอง อาสาสมัครโดยเฉพาะผู้ที่ยังคงใช้สารเสพติดอยู่ เนื่องจากยังไม่สามารถหยุดการใช้อย่างของตนเองได้ในทันที หรือแม้แต่ว่าผู้ที่เลิกใช้สารเสพติดไปแล้ว อาจต้องประสบกับความกดดันเรื่องการจัดการกับความรู้สึก อารมณ์ และปัญหาต่างๆ ในชีวิตของตนเองที่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน โดยเฉพาะในการลงพื้นที่ เมื่อต้องกลับไปอยู่ในสถานการณืและสถานที่ที่ตนเองเคยใช้สารเสพติดมาก่อน อาจทำให้เกิดความต้องการใช้สารเสพติดขึ้นมาได้อีก เนื่องจากการทำงานจะต้องไปพบกับเพื่อนที่กำลังใช้สารเสพติดอยู่ จึงจะต้องอาศัยความยับยั้งชั่งใจที่จะไม่ใช้สารเสพติด นอกจากนี้สภาวะการใช้สารเสพติดของตนเองก็อาจส่งผลกระทบต่อความเครียด รวมถึงความคลาดเคลื่อนในการให้ข้อมูล และอาจทำให้ความรับผิดชอบต่อการทำงานลดลงอีกด้วย ดังนั้นการหนุนเสริมการทำงานของอาสาสมัครผู้ใช้สารเสพติดจึงควรเน้นที่การจัดการกับความรู้สึกของอาสาสมัครในด้านการใช้ยาในขณะปฏิบัติงาน ให้การสนับสนุนการทำงานอย่างเข้าใจวิถีชีวิตของผู้ใช้สารเสพติด รวมถึงการหากลยุทธ์ต่างๆ เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เช่น การให้อาสาสมัครลงปฏิบัติงานในพื้นที่เป็นคู่เพื่อช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน เป็นต้น

4. สัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงาน แม้ว่าความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานอาจไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร แต่ก็ปัจจัยที่จะต้องให้ความสำคัญเพื่อการทำงานร่วมกันเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ โดยควรเน้นที่การสร้างบรรยากาศในการทำงานให้มีการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากความคิดเห็นของตนเอง ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้บรรยากาศในการทำงานร่วมกันดีขึ้น

5. การพัฒนาศักยภาพ อาสาสมัครต่างเห็นว่าความสุขจากการที่ได้ทำงานนี้คือการได้พัฒนาตนเอง การมีความรู้และประสบการณ์ที่มากขึ้น แต่ขณะเดียวกันอาสาสมัครก็ยังคงคิดว่าตนเองยังมีความรู้ไม่มากพอที่จะไปช่วยเหลือและให้คำปรึกษากับเพื่อนได้ บางครั้งเพื่อนถามคำถามก็ยังไม่ตอบคำถามเพื่อนไม่ได้ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าไม่ได้ ประสบการณ์น้อย อยากให้หน่วยงานจัดการอบรมเสริมศักยภาพเพิ่มเติมเพื่อนำไปปรับใช้ในการทำงาน เพราะยังมีหลายประเด็นที่ยังมีข้อมูลไม่แม่นยำ เช่น ยาต้านไวรัส QQR ไวรัสตับอักเสบ บางคนยังคงต้องการฝึกทักษะต่างๆ เพิ่มเติม และหลายคนก็ยังคงขาดความมั่นใจในตนเอง ในการทำงานจะต้องมีการทำกิจกรรมในชุมชน ต้องพูดคุยให้ความรู้ให้คำแนะนำคนจำนวนมาก จึงอยากให้มีการแนะนำว่าควรจะนำเสนออย่างไร หรือมีโอกาสดูฝึกปฏิบัติมากขึ้นก็น่าจะช่วยให้ การพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอให้กับอาสาสมัครจึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งโครงการควรจะเน้นที่การพัฒนาความรู้และเพิ่มทักษะให้กับอาสาสมัครใหม่ ขณะเดียวกันก็เสริมและทบทวนความรู้ให้กับอาสาสมัครที่ปฏิบัติงานอยู่เดิมอย่างสม่ำเสมอ หรือแม้แต่การจับคู่อาสาสมัครเก่าและใหม่ให้มีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ทำงานซึ่งกันและกัน

6. ความเหมาะสมของสถานที่และอุปกรณ์สนับสนุนในการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเบิกจ่ายอุปกรณ์และค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงานและจัดกิจกรรมในพื้นที่ ซึ่งบางครั้งก็มีขั้นตอนที่ยุ่งยากและล่าช้า ความเหมาะสมของสถานที่ในการจัดกิจกรรมที่ควรจะต้องเปิดสัปดาห์เพื่อให้อาสาสมัครไม่ถูกรบกวนสมาธิในระหว่างการจัดกิจกรรม แผ่นพับความรู้ที่สามารถให้ข้อมูลได้ตรงใจ อธิบายได้ชัดเจน และสามารถตอบคำถามได้ตรงตามความต้องการของเพื่อนผู้ใช้สารเสพติด และการสนับสนุนเรื่องยานพาหนะสำหรับการลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่จะช่วยอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร

7. ผลตอบแทน อาสาสมัครบางคนเห็นว่าค่าตอบแทนที่ได้รับในปัจจุบันไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย และต้องการได้รับสวัสดิการอื่นๆ เพิ่มเติมด้วย ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายของตนเองไม่ได้ โอกาสในการสมัครงานและได้รับการจ้างงานก็น้อยเนื่องจากเป็นผู้ใช้สารเสพติดหรือเคยใช้สารเสพติดมาก่อนซึ่งสังคมส่วนใหญ่ก็ยังไม่ยอมรับ แม้ว่าค่าตอบแทนจะน้อยแต่อาสาสมัครก็ยังอยากจะทำงานนี้เพราะได้ช่วยเหลือเพื่อนและได้พัฒนาตนเองไปด้วย จึงอยากให้ทางโครงการพิจารณาปรับค่าตอบแทนให้มากขึ้นหรือมีสวัสดิการที่ช่วยเหลืออาสาสมัครมากขึ้น

เช่น เบี้ยยังชีพ เงินโบนัสประจำปี ประกันสุขภาพยามเจ็บป่วย ค่าซ่อมบำรุงยานพาหนะ ค่าน้ำมันรถ เป็นต้น

จากปัญหาในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดที่รวบรวมไว้ข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีความท้าทายในประเด็นต่างๆ มากมายหลายด้านที่โครงการหรือหน่วยงานที่มีอาสาสมัครผู้ใช้สารเสพติดเป็นผู้ปฏิบัติงานและเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานกับผู้ใช้สารเสพติดในการดูแลสุขภาพและการเข้าถึงบริการต่างๆ ที่จำเป็น โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีการฉีดซึ่งเป็นกลุ่มที่เข้าถึงได้ยากและมีความเสี่ยงสูงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ปัญหาอุปสรรคและความท้าทายเหล่านี้เป็นสิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญและกำหนดแนวทางที่จะลดอุปสรรคต่างๆ พร้อมกับเสริมสร้างศักยภาพให้กับอาสาสมัคร ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติทั้งต่อตนเองและต่อการทำงาน โดยเฉพาะในส่วนของความเชื่อมั่นในตนเองและการเห็นคุณค่าในตนเอง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้ได้ผลบรรลุตามเป้าหมาย

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

เตือนใจ ดวงแก้ว (2553) ศึกษาการพัฒนาศักยภาพในการทำงานของข้าราชการกลุ่มงานมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า

1. ศักยภาพการทำงานของข้าราชการ พบว่า มีศักยภาพในการปฏิบัติงานสำเร็จตามเป้าหมาย มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานอย่างคุ้มค่ากับค่าตอบแทน และมีความสุขในการทำงาน ส่วนศักยภาพที่ยังอยู่ในระดับต่ำ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดความรู้ความเข้าใจการไม่รายงานการปฏิบัติงานเกี่ยวกับระเบียบการบริหารบุคคลส่วนท้องถิ่น

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงาน พบว่า ควรพัฒนาการบริหารงานให้ เป็นไปตามโครงสร้างอำนาจหน้าที่ ส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ ได้รับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะ ความรู้ ความสามารถ อยู่เสมอ มีบทบาทในการพัฒนาการปฏิบัติงาน รวมทั้งพัฒนารูปแบบการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรในหน่วยงานทุ่มเทร่างกายแรงใจในการทำงาน

นวลตา อาภาศัพท์กุล (2550) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ แนวคิดในการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด จากการศึกษาพบว่า การใช้สารเสพติดชนิดฉีดมีการเปลี่ยนประเภทของยาที่ใช้จากเฮโรอีนไปเป็นตัวยานอื่นที่มีรูปแบบยาไม่เหมาะสมกับการฉีดเข้าหลอดเลือดดำ เช่น dormicum ยานอนหลับ หรือแม้กระทั่งการใช้สุรา เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะเกิดอันตรายจากยาที่ใช้แล้ว ยังอาจส่งผลกระทบต่อการดูดซึมในหลอดเลือดด้วย อีกทั้งการใช้เข็มฉีดยาร่วมกันก็เป็นภาวะเสี่ยงต่อการติดเชื้อ

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

เอชไอวี ดังนั้น การดูแลผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีดจะต้องมองปัญหาให้เป็นรูปธรรมและเป็นองค์รวมอย่างแท้จริง เป้าหมายของการดูแลผู้ใช้นายาที่พยายามเปลี่ยนจากการเป็นผู้ร้ายให้เป็นผู้ป่วยเป็นสิ่งสำคัญ การพยายามให้ผู้ใช้สารเสพติดเลิกใช้เป็นที่ควรกระทำ แต่เมื่อใดก็ตามที่ผู้เสพยาไม่พร้อมที่จะเลิกใช้สารเสพติด หน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน คือ การลดอันตรายที่เกิดจากการใช้สารเสพติด ได้แก่ การดูแลทางด้านจิตใจ การลดปริมาณยาที่ใช้เสพยา การป้องกันการติดเชื้อ รวมถึงการให้โอกาสผู้ใช้สารเสพติดได้เข้าถึงบริการที่รัฐจัดให้ ใช้เป็นสารทดแทน (methadone) การให้คำปรึกษาเพื่อตรวจเลือดด้วยความสมัครใจ (VCT = voluntary counseling and testing) การเข้าสู่ระบบยาต้านไวรัส และยารักษาวัณโรค นอกจากนี้ยังได้รับการพัฒนาศักยภาพให้เป็นผู้ช่วยเหลือกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดในการค้นหาผู้ใช้สารเสพติดที่ยังไม่สามารถเข้าถึงบริการได้ให้เข้าสู่ระบบการรักษาอย่างต่อเนื่อง มีการยอมรับของชุมชน มีกฎหมายหรือความคุ้มครองจากรัฐ ซึ่งกระบวนการดังกล่าว คือ การลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด (harm reduction) ที่ไม่ได้มุ่งเฉพาะให้ผู้ใช้สารเสพติดเลิกใช้นายาเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการช่วยเหลือให้ผู้ใช้สารเสพติดให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี

ศิวินิต อรรถวุฒิกุล (2551) ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนากระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้อย่างร่วมมือตามแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อสร้างพฤติกรรมการสร้างความรู้ของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อพัฒนากระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้อย่างร่วมมือตามแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อสร้างพฤติกรรมการสร้างความรู้ของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา (2) เพื่อสร้างพฤติกรรมการสร้างความรู้ของนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งเป็นการวิจัยและพัฒนาโดยขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับองค์ประกอบและขั้นตอนของกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 2 สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาผลการใช้งานกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขั้นตอนที่ 4 นำเสนอกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น โดยอาศัยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมคอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้แบบร่วมมือ แบบวัดพฤติกรรมการสร้างความรู้ แบบประเมินผลงาน แบบบันทึกการทบทวนหลังการปฏิบัติกิจกรรม แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรม และแบบบันทึกการสัมภาษณ์ความคิดเห็น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยที่เป็นเพื่อนร่วมเรียนรู้ ได้แก่ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 25 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน Shapiro-Wilk Test และ t-test Dependent ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบของกระบวนการที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ บุคคล สารความรู้ เครื่องมือคอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้แบบร่วมมือ การ

3438750056

CT :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ปรับเปลี่ยนและการจัดการพฤติกรรม และการประเมิน ขั้นตอนของกระบวนการที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ (1) ชั้นแนะนำแนวทาง สร้างกลุ่มสัมพันธ์ (2) ชั้นกำหนดความรู้ นำไปสู่เป้าหมาย (3) ชั้นสืบเสาะแสวงหาเพื่อพัฒนาผลงาน (4) ชั้นพบปะแลกเปลี่ยน เพื่อนเรียน เพื่อนรู้ (5) ชั้นสร้างสรรค์ เผยแพร่ ร่วมแก่วิธีปรับ และ (6) ชั้นประเมินผลงาน ผสานความคิด ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการสร้างความรู้หลังการทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ผลการวิเคราะห์คะแนนการประเมินผลงานของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า คะแนนเฉลี่ยรวมของผลงานที่กลุ่มตัวอย่างพัฒนาขึ้นอยู่ในระดับดี

ศิริรัตน์ ขาติเชยแดง และศิริวรรณ วณิชวัฒน์วรชัย (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่องการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจของครูเกี่ยวกับการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน 2) เปรียบเทียบสมรรถภาพของครูด้านความสามารถในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล แผนการสอนเฉพาะบุคคล และศึกษาความสามารถในการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล 3) ศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล และการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน 4) ศึกษาผลการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล และ 5) ศึกษาพฤติกรรมขณะเรียนของนักเรียน การวิจัยนี้กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนจำนวน 5 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 โรงเรียนสุพรรณบุรีปัญญานุกูล จังหวัดสุพรรณบุรี 48 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบทดสอบ แบบประเมินแบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.), ค่า t-test แบบ dependent และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของครูผู้สอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ผลการวิจัย พบว่า ครูผู้สอน 1) มีความรู้ความเข้าใจการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนหลังได้รับความรู้สูงขึ้น 2) มีความสามารถในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล แผนการสอนเฉพาะบุคคลสูงขึ้น และมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคลอยู่ในระดับดี 3) การจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคลเป็นวิธีที่เหมาะสมกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาและการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนช่วยพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น ด้านนักเรียนพบว่าผลการเรียนรู้ของทุกคนผ่านเกณฑ์ประเมินและมีพฤติกรรมอยู่ในระดับพอใช้

คาโอริ ไชโตะ และคณะ (2552) ได้ศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของแกนนำเพื่อนช่วยเพื่อนเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวี/เอดส์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่า แกนนำเพื่อนช่วยเพื่อนมีการทำกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวี/เอดส์ โดยเฉพาะการช่วยให้นักเรียนปรับแนวคิดและทัศนคติ ซึ่งปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงาน ได้แก่ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน การรับรู้ต่อวิธีช่วยเหลือเพื่อน ความสนใจในการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า ควรเลือกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเข้าอบรมแกนนำเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อสร้างแนวคิดเกี่ยวกับวิธีเพื่อนช่วยเพื่อน และเลือกแกนนำเพื่อนช่วยเพื่อนจาก

บุคคลที่อยากจะทำโดยสมัครใจ ควรจัดสรรเวลาในการทำกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนให้มากขึ้น ควรจัดเตรียมงบประมาณให้การสนับสนุนทางด้านสังคมและด้านจิตใจให้แก่แกนนำเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงาน

บุญชริกา ผลไพโร (2553) ศึกษาการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในชุมชน โดยแกนนำเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในชุมชน ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการดำเนินงาน และการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มแกนนำเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ ตลอดจนศึกษาผลการดำเนินงานของกลุ่มแกนนำเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ในพื้นที่ของโครงการเครือข่ายชุมชนรักษา ตำบลแช่ช้าง ตำบลบวค้ำ และตำบลแม่ปูคา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และเทคนิคกระบวนการประเมินชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (PRA) จากผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลประกอบ ซึ่งกระบวนการดำเนินงานและการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มแกนนำเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ ประกอบด้วย การเริ่มเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการโดยการชักชวนของอาจารย์ รุ่นพี่ และเพื่อน เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมบ่อยครั้งทำให้เยาวชนมีความเคยชินและต้องการเข้ามาเป็นแกนนำเพื่อช่วยงานในโครงการ โดยแกนนำจะได้รับการฝึกทักษะและประสบการณ์จากการอบรม สัมมนา และการไปศึกษาดูงานในสถานที่ต่างๆ ส่วนการทำกิจกรรมนั้น กลุ่มแกนนำเยาวชนจะร่วมกันวางแผนก่อนการดำเนินงานทุกครั้ง ในการศึกษาพบว่า แกนนำเยาวชนมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองและช่วยกันดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน รุ่นพี่ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในการทำงานให้แก่รุ่นน้อง รวมไปถึงการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย หลังจากการดำเนินกิจกรรมเสร็จสิ้นแล้ว แกนนำเยาวชนจะช่วยกันสรุปบทเรียนจากการทำงานเพื่อนำข้อสรุปมาปรับใช้ในการทำงานครั้งต่อไป ในด้านของการสร้างอัตลักษณ์ พบว่า เยาวชนมีการเข้าร่วมดำเนินงานและจัดกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ทำให้ได้เรียนรู้และเติบโตในการทำงาน ตลอดจนได้รับการยอมรับและชื่นชมจากผู้ร่วมกิจกรรมและชุมชน ทำให้แกนนำเยาวชนได้สร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้แก่ตนเอง จากการเป็น “เด็กเอดส์” ที่มีปมด้อย กลายเป็นแกนนำเยาวชนที่มีศักยภาพ มีความสามารถ และตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง

6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

Cartagena, Veugeler, W.Kipp, Magigav, and Lainig (2006) ได้ทำการศึกษาประสิทธิภาพของโครงการป้องกันเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มนักเรียนมัธยมในประเทศมองโกเลีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินประสิทธิภาพของโครงการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีสำหรับวัยรุ่นในโรงเรียนมัธยมในประเทศมองโกเลีย เป็นระยะเวลา 3 ปี โดยทำการเปรียบเทียบด้านความรู้ ทักษะคติ ประสิทธิภาพในตนเอง และการปฏิบัติเรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย โดยเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียน

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

คือ เปรียบเทียบนักเรียนเกรด 10 จาก โรงเรียนที่มีโครงการป้องกันเอตส์จากกลุ่มเพื่อนกับโรงเรียนที่ไม่มีข้อมูลจากการสำรวจ โดยทำการสุ่มตัวอย่างนักเรียนจำนวน 720 คน จาก 8 โรงเรียนที่มีกิจกรรมป้องกันเอตส์โดยกลุ่มเพื่อน เปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่าง 647 คน จาก 8 โรงเรียนที่ไม่มีกิจกรรม ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนของโรงเรียนที่มีกิจกรรมมีความรู้มากขึ้นและทัศนคติแบบดั้งเดิมลดลง มีความตระหนักมากขึ้นในเรื่องสุขภาพทางเพศและเอตส์ และมีการปฏิบัติตนในการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยมากขึ้นกว่าโรงเรียนที่ไม่มีกิจกรรม ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินกิจกรรมในกลุ่มเพื่อนไว้ว่า ควรทำด้วยทีมงานขนาดเล็กจึงจะให้ผลดี

Ross Kirkham (2008) ได้ทำการวิจัยเรื่องกรอบแนวคิดการดำเนินงานแบบเพื่อนช่วยเพื่อน โดยผลการศึกษาพบว่า การเรียนการสอนแบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองให้กับผู้เรียนที่ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือผู้เรียนคนอื่นๆ และผู้เรียนที่มาขอรับคำปรึกษานั้น ผู้เรียนที่ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือผู้เรียนคนอื่นๆ จะเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองที่สามารถให้ความช่วยเหลือผู้อื่นได้ อีกทั้งยังเป็นการช่วยทบทวนเนื้อหาความรู้ต่างๆ ที่ตนเองได้เรียนมา และช่วยเพิ่มทักษะในการสื่อสารกับผู้อื่น รวมถึงทักษะการเป็นผู้นำ และการทำงานเป็นทีม โดยการให้คำปรึกษาต่างๆ ควรอยู่ภายใต้การดูแลของผู้สอน และในส่วนของผู้เรียนที่มาขอรับคำปรึกษานั้น ก็จะมีรู้สึกเห็นคุณค่าของตนเองมากขึ้นด้วย เนื่องจากมีความเข้าใจเนื้อหาบทเรียนมากขึ้น มีความกล้าที่จะคิดและแสดงออก ดังนั้นรูปแบบการเรียนการสอนแบบเพื่อนช่วยเพื่อนจึงนับเป็นผลดีที่จะช่วยเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองแก่ทั้งผู้เรียนที่ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือผู้เรียนคนอื่นๆ และผู้เรียนที่เป็นผู้มาขอรับคำปรึกษาด้วย

Utlay (1993) ได้ทดลองใช้การเรียนรู้อย่างเพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งเป็นการนำแนวคิดเพื่อนช่วยเพื่อนมาใช้ในการผสมผสานกับการสอนเสริม โดยแบ่งออกเป็น การสอนเสริมโดยเพื่อนต่างระดับและระดับเดียวกัน การเรียนแบบร่วมมือ และการเขียนผ่านสื่อคอมพิวเตอร์ เพื่อเปรียบเทียบการเรียนรายบุคคลเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนของผู้เรียนในเกรด 2-6 ที่เรียนรู้ช้า โดยใช้เวลาในการทดลอง 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที ผลการทดลองพบว่า คะแนนของ 2 กลุ่มไม่แตกต่างกัน แต่จากการสังเกตพบว่า 1) กลุ่มทดลองจะสนุกกับการเรียนรู้กับคู่ของตนเอง 2) กลุ่มทดลองมักซักถามข้อสงสัยจากเพื่อนมากกว่าผู้สอน และหลายครั้งที่สามารถแก้ปัญหาได้ 3) คู่ของแต่ละคนสามารถตรวจและให้ข้อติชมซึ่งกันและกันได้อย่างเป็นกันเองนอกเหนือสถานการณ์ที่จัดไว้ให้ และมีทัศนคติที่ดีขึ้น ดังนั้น การใช้การเรียนรู้อย่างเพื่อนช่วยเพื่อนจึงให้ประสิทธิภาพสูง แต่การที่ข้อมูลเชิงปริมาณไม่พบความแตกต่าง เนื่องจากการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนที่เรียนรู้ช้าภายในเวลา 12 สัปดาห์ อาจไม่สามารถวัดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยใช้แบบทดสอบที่จัดทำขึ้นได้

Jose, Francisco, and Juan-Miguel (2011) ได้นำเสนองานวิจัยเรื่องผลของโปรแกรมการสอนโดยเพื่อนบนมาตรฐานเชิงคุณภาพในการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งได้เปรียบเทียบทักษะการ

เรียนรู้ของนักศึกษาที่เข้าร่วมโปรแกรมการสอนโดยเพื่อน โดยทักษะการเรียนรู้ที่วัดผล แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านเงื่อนไขรอบข้างในการเรียนรู้ 2) ด้านการวางแผนการเรียนรู้ 3) ด้านการใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้ และ 4) ด้านการเรียนรู้และศึกษาเนื้อหา ซึ่งผลของทักษะการเรียนรู้ที่วัดได้ก่อนและหลังการเรียนรู้มีความแตกต่างกันทั้ง 4 ด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ สามารถสรุปได้ว่า

ในส่วนของการพัฒนาศักยภาพ นอกเหนือจากการให้ความสำคัญกับความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานแล้ว แรงจูงใจในการทำงานก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะมีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคล รวมไปถึงการตระหนักและมองเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลด้วย นอกจากนี้การพัฒนาศักยภาพยังต้องคำนึงถึงบริบทแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของบุคคลที่ต้องการพัฒนาศักยภาพด้วย เช่น โครงสร้างการบริหารงาน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน สภาพแวดล้อมของสังคมและชุมชน รวมไปถึง งบประมาณสนับสนุนการปฏิบัติงาน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะช่วยสนับสนุนให้การพัฒนาศักยภาพมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาศักยภาพ อาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น การอบรมสัมมนา การศึกษาดูงาน การถ่ายทอดจากรุ่นพี่ผู้มีประสบการณ์ รวมไปถึงการมีแบบอย่างที่ดีให้เห็นก็จะเป็แรงจูงใจที่สำคัญในการพัฒนาตนเองของบุคคลด้วย นอกจากนี้ในการพัฒนาโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ ยังควรที่จะให้ความสำคัญกับบริบทแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครด้วย เนื่องจากบริบทแวดล้อมเหล่านี้ต่างก็มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพในทุกๆ ด้านด้วย

ในส่วนของการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นกันเองในการเรียนรู้กับเพื่อนร่วมเรียนรู้ของตน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนนั้น นอกจากจะช่วยพัฒนาศักยภาพด้านความรู้และทักษะแล้ว ยังช่วยเสริมสร้างทัศนคติที่ดีทั้งต่อตนเองและผู้อื่น รวมไปถึงการมีทัศนคติที่ดีต่อหน้าที่และงานที่ตนรับผิดชอบอยู่ด้วย ซึ่งขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ประกอบด้วย การแนะนำแนวทางและสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนร่วมเรียนรู้ การกำหนดความรู้ที่ต้องการเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการเรียนรู้ การแสวงหาแนวทางในการพัฒนาตนเอง การพบปะแลกเปลี่ยนเพื่อเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มเพื่อนร่วมเรียนรู้ การร่วมกันสร้างสรรค์ผลงาน การประเมินผลงาน ซึ่งอาจรวมไปถึงการติดตามนิเทศระหว่างปฏิบัติงานด้วย โดยการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างทางร่วมกันในกลุ่มเพื่อนร่วมเรียนรู้ ทั้งนี้ ในระหว่างการออกแบบและกำหนดแผนกิจกรรมการเรียนรู้ จึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนด้วย ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับความคิดเห็นและความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้มั่นใจว่า

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

กระบวนการเรียนรู้ที่ออกแบบและพัฒนาขั้นนั้นจะสามารถตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า ในพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรม ซึ่งไม่ใช่แต่เพียงการเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโปรแกรมเท่านั้น หากแต่ต้องแสดงให้เห็นถึงหัวใจของการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน คือ การมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการในฐานะเพื่อนที่มีประสบการณ์มาร่วมแลกเปลี่ยนแบ่งปันและร่วมเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกว่าใครเก่งกว่าใคร ใครดีกว่าใคร แต่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาโปรแกรมในการวิจัยครั้งนี้จะปฏิบัติกับผู้เข้าร่วมทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตลอดทุกกิจกรรมของการวิจัยก็จะเปิดโอกาสให้อาสาสมัครทุกคนได้มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในฐานะเพื่อนอย่างแท้จริง ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ อย่างได้ผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตอนที่ 7 กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด/ทฤษฎีที่สำคัญเพื่อนำมากำหนดเป็นปัจจัยนำเข้าสู่สำหรับการวิจัย ที่จะเป็นกรอบแนวคิดหลักในการออกแบบกระบวนการวิจัยให้สอดคล้องกับแนวคิด/ทฤษฎีที่เป็นปัจจัยนำเข้าสู่ของการวิจัยในครั้งนี้ อันจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในที่สุด

ปัจจัยนำเข้าสู่ จากการศึกษาแนวคิด/ทฤษฎีตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคิด/ทฤษฎีหลักสำหรับเป็นปัจจัยนำเข้าสู่ของการวิจัยในครั้งนี้ไว้ 3 แนวคิด/ทฤษฎีหลัก ได้แก่ 1) แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเชิงพัฒนา ของ Boyle (1981) 2) หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ของ Knowles (1980) และ 3) แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของ Collison and Parcell (2004) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเชิงพัฒนา ของ Boyle (1981) 8 ขั้นตอน

1) การกำหนดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาโปรแกรม เป็นขั้นของการศึกษาถึงปรัชญา ความเชื่อและแนวคิดพื้นฐานที่จะนำมาใช้ในการวางแผนโปรแกรม และพิจารณานโยบาย ระเบียบ แนวทางปฏิบัติและทำความเข้าใจเกี่ยวกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรม

2) การวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนและกลุ่มผู้รับบริการ เป็นขั้นของการศึกษา บริบทและสภาพปัจจุบันที่กลุ่มเป้าหมายกำลังเผชิญอยู่ โดยทำการศึกษาทั้งจากกลุ่มเป้าหมายเองและ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ รวมถึงการศึกษาความต้องการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการพัฒนาด้วย

3) การพิจารณาผลที่พึงประสงค์จากการพัฒนาโปรแกรม เป็นการพิจารณาปัญหาและ ความต้องการเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะสำหรับการพัฒนาให้สอดคล้องกับข้อจำกัดต่างๆ

4) การกำหนดแหล่งทรัพยากรและการสนับสนุน เป็นขั้นของการระบุทรัพยากร ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาโปรแกรมทั้งในส่วนของ คน เวลา เงิน และวัสดุอุปกรณ์ ให้สอดคล้องกับ ความเป็นจริงและความเป็นไปได้

5) การสร้างแผนการสอน เป็นขั้นของการจัดลำดับเนื้อหา กำหนดวิธีการดำเนินงาน และกิจกรรมเฉพาะ กำหนดบทบาทหน้าที่การมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และ กำหนดหรือพัฒนาเอกสารที่จำเป็นต้องใช้ประกอบกิจกรรมในโปรแกรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ของโปรแกรม

6) โปรแกรมการปฏิบัติงาน เป็นขั้นของการดำเนินการตามแผนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ บรรลุผลตามที่คาดไว้ ซึ่งแผนที่วางเอาไว้ อาจมีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงได้เมื่อเกิดความจำเป็น และต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดด้วย

7) ความน่าเชื่อถือของการใช้ทรัพยากร เป็นขั้นของการวางแผนให้มีการประเมินผล ในทุกขั้นตอน โดยต้องกำหนดว่าจะประเมินโปรแกรมในเรื่องใด และระบุเกณฑ์ที่จะใช้ในการประเมิน โปรแกรมให้ชัดเจน

8) การรายงานคุณค่าของโปรแกรม เป็นขั้นของการรายงานผลโดยการนำเสนอ ในรูปแบบที่เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน รวมถึงการตอบคำถามหรือ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้ความกระจ่างเกี่ยวกับโปรแกรม

2. หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ของ Knowles (1980) 7 ประการ

1) การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้นำหลักการในข้อนี้ไปใช้ในการ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัย

สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันของผู้เข้าร่วมโปรแกรม และส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของการยอมรับและเคารพซึ่งกันและกันตลอดกระบวนการเรียนรู้ตามโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น

2) การกำหนดโครงสร้างทางกายภาพให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้นำเอาหลักการในข้อนี้ไปใช้ในการกำหนดรูปแบบของสถานที่และองค์ประกอบของสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ต่างๆ ให้เหมาะสมและเอื้อให้เกิดความรู้สึกเป็นกันเองและผ่อนคลาย เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมรู้สึกคลายความกดดัน และพร้อมที่จะร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ และรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทั้งนี้การจัดสถานที่สำหรับดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นนั้นต้องไม่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกถึงความแตกต่างของผู้เข้าร่วม แต่จะต้องทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกว่าทุกคนสามารถร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียมกัน และทุกคนมีคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกันด้วย

3) การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง ผู้วิจัยได้นำหลักการในข้อนี้ไปใช้ในการออกแบบโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ โดยกำหนดให้กลุ่มเป้าหมายหรือผู้เข้าร่วมโปรแกรมได้มีโอกาสวิเคราะห์ความต้องการของตนเอง ว่าตนเองมีความสนใจและต้องการพัฒนาตนเองในด้านใดหรือต้องการเรียนรู้ในเรื่องใดบ้าง

4) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ของตนเอง ผู้วิจัยได้นำหลักการในข้อนี้ไปใช้ในการออกแบบโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมได้กำหนดและระบุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งจะต้องเป็นวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการเรียนรู้ที่มีความเป็นไปได้และสามารถทำได้จริง

5) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง ผู้วิจัยได้นำหลักการในข้อนี้ไปใช้ในการออกแบบโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ โดยกำหนดให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีส่วนร่วมในการกำหนดและออกแบบกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ของตนเอง โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับความต้องการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ผู้เข้าร่วมได้กำหนดขึ้นด้วยตนเอง ตลอดจนสอดคล้องกับความชอบและรูปแบบการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งผู้เข้าร่วมจะต้องนำเสนอแผนการเรียนรู้ของตนเองให้แก่ผู้วิจัยซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ตลอดจนสมาชิกคนอื่นๆ ที่เข้าร่วมโปรแกรมได้รับทราบด้วย เพื่อจะได้ช่วยเหลือและให้คำแนะนำซึ่งกันและกันได้

6) การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้วิจัยได้นำหลักการในข้อนี้ไปใช้ในการออกแบบโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมได้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองตามแผนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้กำหนดขึ้นด้วยตนเอง ซึ่งผู้วิจัยจะคอยติดตามเป็นระยะๆ โดยจะทำการตกลงร่วมกันถึงระยะเวลา

ในการติดตามผลไว้ล่วงหน้า และยังเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในระหว่างการทำเนิกรกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองอีกด้วย

7) การประเมินความก้าวหน้าและผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้วิจัยได้นำหลักการในข้อนี้ไปใช้ในการออกแบบโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ โดยกำหนดให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมเป็นผู้ประเมินความก้าวหน้าและผลการเรียนรู้ของตนเอง โดยอาศัยการประเมินตนเองและการสะท้อนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในระหว่างผู้เข้าร่วมโปรแกรม

3. แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของ Collison and Parcell (2004)

9 ขั้นตอน

1) กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน เป็นขั้นตอนของการร่วมกันทำความเข้าใจและกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนร่วมกันให้ชัดเจน โดยการระบุเป้าหมายของการเรียนรู้คืออะไร เพราะเหตุใดจึงต้องเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน แต่ละคนมีปัญหาอะไรที่ต้องการความช่วยเหลือหรือคำแนะนำจากประสบการณ์ของเพื่อนที่จะมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันตลอดกระบวนการนี้

2) กำหนดกลุ่มผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ ซึ่งหมายถึงผู้รู้และผู้มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ กล่าวคือ เป็นการค้นหาว่าประเด็นที่ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีความสนใจและต้องการที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองนั้น ในกลุ่มผู้เข้าร่วมทั้งหมดมีผู้ใดที่มีประสบการณ์หรือความสำเร็จที่อยากจะมาร่วมแบ่งปันประสบการณ์ของตนในประเด็นนั้นๆ ให้กับเพื่อนๆ ได้ร่วมเรียนรู้บ้าง ก็จะกำหนดให้ผู้นั้นเป็น “กลุ่มผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์” ส่วนสมาชิกที่เหลือก็จะเป็น “กลุ่มผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์” ทั้งนี้เมื่อประเด็นที่กลุ่มสนใจและต้องการที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองเปลี่ยนไป กลุ่มผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์และกลุ่มผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ก็จะเปลี่ยนไปด้วยตามแต่ประสบการณ์และความถนัดของแต่ละบุคคล

3) กำหนดผู้อำนวยการความสะดวกในการจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวก (Facilitator) ในการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน โดยมีบทบาทในการจัดและดำเนินกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เป็นไปตามโปรแกรมและกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ร่วมกัน

4) กำหนดตารางเวลาในการจัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นการกำหนดตารางเวลาในการดำเนินการจัดโปรแกรมให้เหมาะสม โดยแบ่งช่วงเวลาให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมได้มีโอกาสนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปทดลองปฏิบัติเพื่อพัฒนาการทำงานของตนเองในระหว่างการทำเนิกรโปรแกรมด้วย

5) กำหนดผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ จะหมายถึงกลุ่มอาสาสมัครที่เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งเป็นกลุ่มอาสาสมัครที่ปฏิบัติงาน

ด้านการส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์อยู่ในพื้นที่วิจัยตลอดระยะเวลาการทำงานวิจัยในครั้งนี้

6) กำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการ เป็นการทำความเข้าใจร่วมกันกับผู้เข้าร่วมโครงการว่าการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนนี้เน้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของผู้ที่พร้อมและยินดีจะถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติจริงของตนให้กับเพื่อนที่มีความสนใจและต้องการพัฒนาตนเองในการปฏิบัติงานในประเด็นนั้นๆ ได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อจะสามารถนำเอาบทเรียนที่ได้จากการเรียนรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนนี้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานของตนเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับซึ่งผู้เข้าร่วมโครงการทุกคนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์และเป็นทั้งผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ในประเด็นที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในฐานะเพื่อนผู้มีประสบการณ์ทำงานร่วมกัน ที่ย่อมจะมีความเข้าใจบริบทการทำงานของเพื่อนเป็นอย่างดี รวมถึงเข้าใจบริบทของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญกลุ่มหนึ่งของการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์เป็นอย่างดีอีกด้วย เนื่องจากอาสาสมัครที่เข้าร่วมโครงการในงานวิจัยครั้งนี้ ล้วนเป็นอาสาสมัครที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติดทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ยังคงใช้สารเสพติดอยู่ในปัจจุบันหรือเป็นผู้ที่เคยใช้สารเสพติดมาก่อนก็ตาม

7) วางแผนกิจกรรมนอกรอบเพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบไม่เป็นการ เนื่องจากการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนมีความเชื่อว่าการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไม่ได้เกิดขึ้นแต่เพียงการเรียนรู้อย่างเป็นทางการตามโปรแกรมหรือตารางกิจกรรมที่กำหนดไว้เท่านั้น หากแต่การเรียนรู้ตามธรรมชาติยังเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างไม่เป็นทางการระหว่างผู้เข้าร่วม ซึ่งต่างก็ต้องปฏิบัติงานในลักษณะเดียวกัน มีภูมิหลังที่คล้ายคลึงกัน และมีบริบทของการทำงานที่ใกล้เคียงกันอีกด้วย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีการกำหนดให้ผู้เข้าร่วมโครงการวางแผนที่จะพบปะพูดคุยหรือหารือกันนอกรอบในระหว่างการปฏิบัติงานหรือระหว่างช่วงเวลาที่ยังไม่ครบกำหนดการพบกลุ่มตามตารางกิจกรรมที่กำหนดไว้ด้วย

8) กำหนดบทบาทของผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน ตลอดจนสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน กล่าวคือ เป็นการทำความเข้าใจร่วมกันถึงบทบาทของ “กลุ่มผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์” และ “กลุ่มผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์” ซึ่งผู้เข้าร่วมโครงการต้องทราบว่าหากตนเองได้เข้าไปอยู่ในกลุ่มใดในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แต่ละครั้งของกิจกรรมก็ต้องดำเนินตามบทบาทของกลุ่มนั้น นั่นคือ กลุ่มผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ จะเป็นผู้บอกเล่าประสบการณ์จริงของตนในการปฏิบัติงานหรือการพัฒนาตนเองในประเด็นนั้นๆ ว่าตนปฏิบัติอย่างไรบ้าง มีเหตุการณ์หรือสถานการณ์ใดที่พอจะเล่าและแบ่งปันให้แก่เพื่อนในกลุ่มผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ได้รับฟังเพื่อเป็นตัวอย่างและเป็นแนวทางในการ

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ที่พวกเขาจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานหรือการพัฒนาตนเองของพวกเขาได้ ส่วนกลุ่มผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ ก็ต้องฟังเพื่อนที่เล่าประสบการณ์ของเขาอย่างตั้งใจ พร้อมกับเตรียมประเด็นคำถามหรือความคิดเห็นที่ต้องการแลกเปลี่ยนเมื่อผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์เล่าเรื่องของเขาแล้ว

9) กำหนดช่วงเวลาของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้แบ่งปันและผู้ต้องการเรียนรู้ เป็นการทำข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับช่วงเวลาและระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้มั่นใจว่าทั้งกลุ่มผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์และกลุ่มผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์มีเวลาเพียงพอในการแบ่งปันและร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันพร้อมทั้งเผื่อเวลาสำหรับการซักถามเพิ่มเติมเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้นหรือการแสดงความคิดเห็นและแสดงความชื่นชมกับความสำเร็จของเพื่อนด้วย

ผู้วิจัยได้นำแนวคิด/ทฤษฎีหลัก 3 แนวคิดจากปัจจัยนำเข้ามาประยุกต์ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ กรอบแนวคิดสำหรับการพัฒนาโปรแกรม ตามแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเชิงพัฒนา ของ Boyle 8 ขั้นตอน ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดเป็นขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาโปรแกรม และกรอบแนวคิดสำหรับการออกแบบและวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในโปรแกรม ซึ่งได้ผนวกเอาหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ของ Knowles (1978) 7 ประการ และแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของ Collison and Parcell (2004) 9 ขั้นตอน มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบวางแผนกิจกรรมและการประเมินผลการเรียนรู้ในโปรแกรม ซึ่งแนวคิด/ทฤษฎีจากปัจจัยนำเข้าที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในกระบวนการวิจัยในแต่ละส่วน สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

3438750056

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมศักยภาพสำหรับอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และ 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 6 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 (R1) การวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ระยะที่ 2 (D1) การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย ระยะที่ 3 (R2) การทดลองใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ระยะที่ 4 (D2) การสรุปโปรแกรมและร่างข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้ ระยะที่ 5 (R3) การรับฟังข้อคิดเห็นและวิพากษ์โปรแกรมและร่างข้อเสนอแนะโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิ และ ระยะที่ 6 (D3) การสรุปและจัดทำข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและนำผลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ตารางที่ 2 ตารางสรุปกระบวนการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย	กระบวนการการวิจัย
1. เพื่อวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมศักยภาพสำหรับอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์	ระยะที่ 1 (R1) : การวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมศักยภาพสำหรับอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์	ระยะที่ 2 (D1) : การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์
	ระยะที่ 3 (R2) : การทดลองใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่ออกแบบ
	ระยะที่ 4 (D2) : การสรุปโปรแกรมและจัดทำร่างข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น	ระยะที่ 5 (R3) : การรับฟังข้อคิดเห็นและวิพากษ์โปรแกรมและร่างข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่นโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิ
	ระยะที่ 6 (D3) : การสรุปและจัดทำข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

1. การระบุพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

พื้นที่วิจัย การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในพื้นที่ จังหวัดสงขลา โดยพิจารณาเลือกพื้นที่ตามเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้วิจัยเริ่มต้นจากการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีการดำเนินโครงการด้านการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดในลักษณะของการให้กลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติดหรือมีประสบการณ์การใช้สารเสพติดเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครที่ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ภาคสนามขององค์กรในการทำหน้าที่ ค้นหา เข้าถึง ให้ข้อมูลความรู้ ให้บริการอุปกรณ์ป้องกัน แนะนำข้อมูลบริการ และชักชวนกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติดด้วยกันให้เข้าสู่การรักษาในระบบบริการสาธารณสุขต่างๆ ซึ่งองค์กรที่มีการดำเนินงานด้านนี้ในปัจจุบันมี 3 องค์กรหลัก ประกอบด้วย มูลนิธิโอโซน มูลนิธิรักษ์ไทย และเครือข่ายผู้ช้ยาประเทศไทย ซึ่งเมื่อพิจารณาจากความครอบคลุมของพื้นที่การดำเนินงาน พบว่า มูลนิธิโอโซนเป็นองค์กรที่มีพื้นที่การดำเนินงานครอบคลุมพื้นที่มากที่สุด รวม 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ตาก กรุงเทพมหานคร ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ผู้วิจัยจึงทำการติดต่อผ่านมูลนิธิโอโซนเพื่อขอคำแนะนำในการกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกพื้นที่ไว้ คือ 1) มีอาสาสมัครที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ในช่วงเวลาที่ทำการศึกษาวิจัย 2) มีการทำงานครอบคลุมทุกด้านของการให้บริการที่จำเป็นสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใช้สารเสพติด 3) มีความพร้อมและความร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรภาคีในพื้นที่ 4) ทีมผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่มีความยินยอมและเต็มใจเข้าร่วมการวิจัย 5) ผู้วิจัยต้องสามารถทำงานร่วมกับอาสาสมัครได้อย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการวิจัย ซึ่งเมื่อพิจารณาจากเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ที่กำหนดไว้ พบว่า พื้นที่ “จังหวัดสงขลา” เป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมมากที่สุด จึงได้ทำการประสานงานกับทีมงานภาคสนามของมูลนิธิโอโซนจังหวัดสงขลาและได้รับการตอบรับและสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยจึงทำจดหมายขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลวิจัยเพื่อแจ้งแก่ผู้อำนวยการมูลนิธิอย่างเป็นทางการก่อนจะเริ่มดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายของการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

3. กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ อาสาสมัครผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติด ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่วิจัยในช่วงเวลาที่ดำเนินการวิจัย รวม 10 คน

4. กลุ่มเป้าหมายรอง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

2.3 กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่วิจัย ซึ่งเป็นผู้ดูแลและปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัคร โดยแบ่งออกเป็น 1) เจ้าหน้าที่ขององค์กรต้นสังกัดของอาสาสมัคร ซึ่งรับผิดชอบดูแลอาสาสมัครเหล่านี้โดยตรง จำนวน 4 คน ได้แก่ และส่วนของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้ดูแลงานเอดส์และงานยาเสพติดซึ่งมีการติดต่อประสานงานและปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัครในพื้นที่วิจัย

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

จำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนจาก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา โรงพยาบาลรัฐราษฎร์สงขลา และโรงพยาบาลชุมชนในพื้นที่

2.4 กลุ่มผู้บุกเบิกการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดในประเทศไทย ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้บุกเบิกการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด ซึ่งสังกัดองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ ได้แก่ มูลนิธิโอโซน มูลนิธิรักษไทย เครือข่ายผู้ขายประเทศไทย เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวีประเทศไทย และมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ รวม 5 คน

2. การเตรียมพื้นที่และเตรียมความพร้อมของกลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยติดต่อประสานงานไปยังพื้นที่วิจัยผ่านองค์กรพัฒนาเอกชนที่เป็นหน่วยงานต้นสังกัดซึ่งรับผิดชอบดูแลการดำเนินงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดในพื้นที่วิจัย คือ มูลนิธิโอโซน โดยเข้าไปแนะนำตัวและชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ต่อผู้อำนวยการมูลนิธิ และขอคำแนะนำในการติดต่อประสานงานกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดของงานวิจัยนี้ จากนั้นจัดทำจดหมายขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลวิจัยส่งไปยังผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างานของกลุ่มเป้าหมาย โดยได้มีการประสานงานกันทางวาจาอย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดก่อนที่จะส่งจดหมายขอความอนุเคราะห์ไปเป็นทางการอีกครั้ง นอกจากนี้ สำหรับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มอาสาสมัคร ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อแนะนำตัวและอธิบายถึงรายละเอียดของการวิจัยเบื้องต้นกับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่เพื่อสอบถามความสนใจและความสมัครใจเข้าร่วมการวิจัยอีกครั้ง ก่อนทำการติดต่อประสานงานอย่างเป็นทางการตามไปในภายหลัง เพื่อให้มั่นใจว่ากลุ่มเป้าหมายในพื้นที่สมัครใจเข้าร่วมการวิจัยอย่างแท้จริง

หลังจากที่ได้ทำการกำหนดพื้นที่วิจัยและกลุ่มเป้าหมายที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจึงเริ่มดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 วิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

ระยะที่ 1 (R1) วิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

การดำเนินการวิจัยในระยะนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เริ่มต้นตั้งแต่การวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานของอาสาสมัครและความต้องการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครที่เข้าร่วมกระบวนการ ซึ่งผลการศึกษาที่ได้จะไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับ

การออกแบบวางแผนกิจกรรมและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้ได้โปรแกรมที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทการปฏิบัติงานและความต้องการของอาสาสมัครในระยะต่อไป

วิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติดและปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่วิจัยในช่วงเวลาที่ดำเนินการวิจัย รวม 10 คน

2. กลุ่มเป้าหมายรอง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

2.1 กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่วิจัย ซึ่งเป็นผู้ดูแลและปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัครในพื้นที่วิจัย โดยแบ่งออกเป็น ส่วนของเจ้าหน้าที่ขององค์กรต้นสังกัดของอาสาสมัคร (มูลนิธิไอโซน) ซึ่งรับผิดชอบดูแลอาสาสมัครเหล่านี้โดยตรง จำนวน 4 คน ได้แก่ ผู้ประสานงานภาคใต้ 1 คน ผู้ประสานงานจังหวัดสงขลา 1 คน และเจ้าหน้าที่ภาคสนาม 2 คน และส่วนของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้ดูแลงานเอดส์และงานยาเสพติดซึ่งมีการติดต่อประสานงานและปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัครในพื้นที่วิจัย จำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนจาก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา โรงพยาบาลรัฐญารักษ์สงขลา และโรงพยาบาลชุมชนในพื้นที่

2.2 กลุ่มผู้บุกเบิกการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดในประเทศไทย ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้บุกเบิกการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด ซึ่งสังกัดองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ ได้แก่ มูลนิธิไอโซน มูลนิธิริชชีไทย เครือข่ายผู้ช่วยประเทศไทย มูลนิธิเอดส์ประเทศไทย และมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ รวม 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. การพัฒนาเครื่องมือ ผู้วิจัยพัฒนา แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ขึ้นเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์รายบุคคลแบบไม่เป็นทางการ รวม 3 ชุด เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน 3 กลุ่ม ดังนี้

1.1 แบบสัมภาษณ์กลุ่มผู้บุกเบิกการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดในประเทศไทย ซึ่งเป็นตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งเป็นผู้บุกเบิกการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดในประเทศไทย โดยแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาขึ้นประกอบไปด้วยประเด็นคำถามในลักษณะของคำถามปลายเปิดซึ่งครอบคลุมประเด็นต่างๆ ได้แก่ ความเป็นมาของการริเริ่มชักชวนผู้ใช้สารเสพติดมาทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดในประเทศไทย ความเชื่อพื้นฐานในการริเริ่มชักชวนผู้ใช้สารเสพติดมาทำงานเป็น

3438750056

อาสาสมัคร ความสำคัญของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ กระบวนการได้มาซึ่งอาสาสมัคร ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัคร

1.2 แบบสัมภาษณ์อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่วิจัย โดยแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาขึ้น ประกอบไปด้วยประเด็นคำถามในลักษณะของคำถามปลายเปิดซึ่งครอบคลุมประเด็นต่างๆ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของสภาพปฏิบัติงานในปัจจุบันและบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัคร ซึ่งเกี่ยวข้องกับ แรงจูงใจในการมาทำงานเป็นอาสาสมัคร กระบวนการและขั้นตอนการรับสมัคร บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของอาสาสมัคร ลักษณะงานที่ทำในแต่ละวัน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ต้องติดต่อประสานงานด้วย สถานการณ์ ปัญหา และอุปสรรคที่ต้องเผชิญในระหว่างการปฏิบัติงาน และส่วนของความต้องการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัคร ซึ่งเกี่ยวข้องกับ คุณลักษณะและองค์ประกอบด้านศักยภาพที่จำเป็นของอาสาสมัครในอุดมคติที่ช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ คุณสมบัติและศักยภาพของตนเองในปัจจุบัน ความต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ประสบการณ์การพัฒนาศักยภาพที่ผ่านมา ปัญหาหรือข้อจำกัดของการพัฒนาศักยภาพในปัจจุบัน และข้อเสนอแนะต่อแนวทางการพัฒนาศักยภาพในอนาคตเพื่อปรับปรุงให้สามารถตอบสนองความต้องการพัฒนาศักยภาพและการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร

1.3 แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลและปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัคร ซึ่งใช้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ทั้งในส่วนของผู้ดูแลและผู้ปฏิบัติงานที่มูลนิธิต้นสังกัดของอาสาสมัครและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัคร โดยแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาขึ้น ประกอบไปด้วยประเด็นคำถามในลักษณะของคำถามปลายเปิดซึ่งครอบคลุมประเด็นต่างๆ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของสภาพปฏิบัติงานในปัจจุบันและบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัคร ซึ่งเกี่ยวข้องกับ กระบวนการและเกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัครเข้ามาปฏิบัติงาน บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของอาสาสมัคร ลักษณะงานของอาสาสมัคร ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่อาสาสมัครต้องติดต่อประสานงานด้วย การติดตามและประเมินผลการทำงานของอาสาสมัคร ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของอาสาสมัคร และส่วนของความต้องการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัคร ซึ่งเกี่ยวข้องกับ คุณลักษณะและองค์ประกอบด้านศักยภาพที่จำเป็นของอาสาสมัครในอุดมคติที่ช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ คุณภาพและศักยภาพของอาสาสมัครที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ศักยภาพที่จำเป็นของอาสาสมัครที่ควรได้รับการพัฒนา แนวทางการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครในปัจจุบัน ปัญหาหรือข้อจำกัดของการพัฒนาศักยภาพในปัจจุบัน และข้อเสนอแนะต่อแนวทางการพัฒนาศักยภาพในอนาคตเพื่อปรับปรุงให้สามารถตอบสนองความต้องการพัฒนาศักยภาพและการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ได้ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา และผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ (ความตรงเชิงเนื้อหา) เพื่อหาค่า

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์ (Content Validity Congruence Index: IOC) โดย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ดังภาคผนวก) ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ พบว่า ข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องหรือค่า IOC เท่ากับ 1.00 ซึ่งถือว่าข้อคำถามมีความตรงสามารถนำไปใช้ได้ โดยมีข้อเสนอจากผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้บันทึกรหัสผู้ให้สัมภาษณ์แทนการบันทึกชื่อของผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อความสบายใจในการให้ข้อมูลของผู้ถูกสัมภาษณ์เนื่องจากเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้สารเสพติดซึ่งมีความละเอียดอ่อน ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ในส่วนของอาสาสมัครและเจ้าหน้าที่ไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสซึ่งเป็นพื้นที่การดำเนินงานโครงการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ของมูลนิธิไอโซนเช่นเดียวกับจังหวัดสงขลาซึ่งเป็นพื้นที่วิจัยและมีบริบทการปฏิบัติงานที่ใกล้เคียงกัน ผลการทดลองใช้แบบสัมภาษณ์ในกลุ่มของอาสาสมัครและเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลอาสาสมัคร พบว่า แบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้ได้ดี กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าใจคำถามและตอบคำถามได้ตามวัตถุประสงค์ จากนั้นผู้วิจัยจึงนำแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาขึ้นนี้ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปเป็นข้อมูลพื้นฐานภาพรวมของบริบทการปฏิบัติงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในประเด็นเกี่ยวกับ

1. ความเป็นมา ความสำคัญ และความเชื่อพื้นฐานในการชักชวนผู้ใช้สารเสพติดมาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด
2. บริบทการปฏิบัติงานของอาสาสมัครในปัจจุบัน ซึ่งครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของอาสาสมัคร ลักษณะงานของอาสาสมัครและสิ่งที่อาสาสมัครต้องเผชิญในแต่ละวันของการปฏิบัติงาน ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่อาสาสมัครจะต้องมีการติดต่อประสานงานด้วย ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของอาสาสมัคร
3. ความต้องการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัคร ซึ่งครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับคุณสมบัติและศักยภาพที่จำเป็นของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด ศักยภาพอาสาสมัครต้องการและควรได้รับการพัฒนา แนวทางการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครในปัจจุบัน ปัญหาหรือข้อจำกัดของการพัฒนาศักยภาพในปัจจุบัน และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการติดต่อนัดหมายและดำเนินการสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติดและปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่วิจัยในช่วงเวลาที่ดำเนินการวิจัย รวม 10 คน และกลุ่มเป้าหมายรอง ได้แก่ กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่วิจัย ซึ่งเป็นพี่ดูแลและปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัครในพื้นที่วิจัย โดยแบ่งออกเป็น ส่วนของเจ้าหน้าที่ขององค์กรต้นสังกัดของอาสาสมัคร ซึ่งรับผิดชอบดูแลอาสาสมัครเหล่านี้โดยตรง จำนวน 4 คน ได้แก่ ผู้ประสานงานภาคใต้ 1 คน ผู้ประสานงานจังหวัดสงขลา 1 คน และเจ้าหน้าที่ภาคสนาม 2 คน และส่วนของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้ดูแลงานเอดส์และงานยาเสพติดซึ่งมีการติดต่อประสานงานและปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัครในพื้นที่วิจัย จำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนจาก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา โรงพยาบาลธัญญารักษ์สงขลา และโรงพยาบาลชุมชนในพื้นที่ และกลุ่มผู้บุกเบิกการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชน 5 องค์กรในประเทศไทย ได้แก่ มูลนิธิโอโซน มูลนิธิรักษ์ไทย เครือข่ายผู้เฒ่าประเทศไทย เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวีประเทศไทย และมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ ซึ่งเป็นภาคีเครือข่ายที่ร่วมบุกเบิกการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดในประเทศไทย โดยแบ่งเป็นขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. ติดต่อประสานงานอย่างไม่เป็นทางการเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัยก่อน
2. จัดทำและส่งจดหมายเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลวิจัยอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเสนอต่อผู้บังคับบัญชาและต้นสังกัดของกลุ่มเป้าหมาย
3. ติดต่อประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการนัดหมายวันเวลาในการสัมภาษณ์
4. ดำเนินการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการตามกรอบประเด็นการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

ส่วนที่ 2 พัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวความคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

ส่วนที่ 2 นี้ แบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ระยะ คือ D1 ระยะการออกแบบโปรแกรม และ R2 ระยะทดลองโปรแกรมที่ออกแบบ ดำเนินการวิจัยตามกรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของตนเอง โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 2 (D1) ออกแบบโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้เกี่ยวข้องในชั้นตอนนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติดและปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่วิจัยในช่วงเวลาที่ดำเนินการวิจัยรวม 10 คน ซึ่งเป็นผู้ร่วมพัฒนาและออกแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

2. กลุ่มเป้าหมายรอง คือ เจ้าหน้าที่ของมูลนิธิไอโซน (หน่วยงานต้นสังกัดของอาสาสมัคร) ซึ่งเป็นผู้ดูแลและปฏิบัติงานร่วมกับอาสาสมัครในพื้นที่วิจัย รวม 4 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้ประสานงานภาคใต้ 1 คน ผู้ประสานงานจังหวัดสงขลา 1 คน และเจ้าหน้าที่ภาคสนาม 2 คน ซึ่งเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของการร่วมสังเกตกระบวนการ ช่วยอำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของอาสาสมัคร และให้ข้อเสนอแนะในบางช่วงของกิจกรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. การพัฒนาเครื่องมือ ผู้วิจัยพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาในชั้นตอนนี้ขึ้นมาทั้งหมด 2 ชิ้น ประกอบด้วย แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ และแบบสังเกตการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ ประกอบไปด้วย ประเด็นหลักของการประชุมซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการประชุมเชิงปฏิบัติการที่จัดขึ้นในแต่ละครั้ง เพื่อบันทึกสาระสำคัญและข้อสรุปที่ได้จากการประชุม

1.2 แบบสังเกตการประชุมเชิงปฏิบัติการ ประกอบไปด้วย ประเด็นการสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดการประชุมเชิงปฏิบัติการที่จัดขึ้นในแต่ละครั้ง โดยกำหนดประเด็นการสังเกตให้ครอบคลุมองค์ประกอบต่างๆ ที่สอดคล้องกับ แนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ (Knowles, 1978) และแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Collison & Parcell, 2004) ที่นำมาใช้ในการออกแบบและพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งประเด็นการสังเกต แบ่งออกเป็น 1) บรรยากาศการประชุม

3438750056

CD :Thesiss 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ประกอบด้วย สถานที่และสภาพแวดล้อมในการประชุม และบรรยากาศระหว่างการประชุม 2) การเรียนรู้ของอาสาสมัครผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ประกอบด้วย ความสามารถในการกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ร่วมกัน ความสามารถในการถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้จากเพื่อนผู้แบ่งปันประสบการณ์ การรับฟัง ยอมรับความคิดเห็น และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความเข้าใจและสามารถเสนอแนวทางในการนำบทเรียนที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ และ 3) องค์ประกอบของกระบวนการพัฒนาโปรแกรม ประกอบด้วย วัตถุประสงค์และเป้าหมาย เนื้อหา กระบวนการ/กิจกรรม สื่อที่ใช้ และระยะเวลาที่ใช้ในการประชุม

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ได้ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา และผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ (ความตรงเชิงเนื้อหา) เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Content Validity Congruence Index: IOC) โดย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ดังภาคผนวก) ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผลการตรวจสอบพบว่า ข้อคำถามทั้งหมดมีค่าความสอดคล้อง คือ ค่า IOC เท่ากับ 1.00 ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องสามารถนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยได้

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลและสร้างข้อสรุป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ การประชุมเชิงปฏิบัติการ กับกลุ่มอาสาสมัครของมูลนิธิไอโซนซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่วิจัย จำนวน 10 คน โดยกลุ่มเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิไอโซนซึ่งเป็นผู้ดูแลและปฏิบัติงานร่วมกับอาสาสมัครในพื้นที่วิจัย รวม 4 คน เข้ามาร่วมสังเกตการประชุม ช่วยอำนวยความสะดวกในกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ข้อเสนอแนะในบางช่วงของการประชุม โดยกำหนดกรอบและขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการ ตลอดจนวางแผนและกำหนดวันเวลาและสถานที่สำหรับการจัดการประชุมแต่ละครั้งร่วมกับผู้เข้าร่วม โดยมีขั้นตอนและรายละเอียดของการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. จัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและบทบาทในการเข้าร่วมโปรแกรม โดยมีลักษณะเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการที่อาสาสมัครผู้เข้าร่วมการประชุมจะต้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและทำกิจกรรมต่างๆ ในระหว่างการประชุมด้วย โดยจัดขึ้น ณ ห้องประชุมสำนักงานมูลนิธิไอโซนจังหวัดสงขลา ในวันที่ 17 กรกฎาคม 2561 โดยมีประเด็นการประชุมเกี่ยวกับ การชี้แจงรายละเอียดของงานวิจัย ความเป็นมา วัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้ร่วมกันระบุความคาดหวังและผลที่คาดว่าจะได้รับการ

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

เข้าร่วมกระบวนการวิจัย และทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้วิจัยและอาสาสมัครผู้เข้าร่วมการวิจัย

2. จัดประชุมเพื่อพัฒนาร่างแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งจัดขึ้น ณ ห้องประชุมสำนักงานมูลนิธิไอโซนจังหวัดสงขลา ระหว่างวันที่ 18 – 19 กรกฎาคม 2561 โดยมีขั้นตอนการพัฒนาแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัคร ดังนี้

2.1 ทบทวนศักยภาพที่จำเป็นของอาสาสมัครในพื้นที่ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

2.2 กำหนดประเด็นการประเมินศักยภาพตนเองสำหรับอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

2.3 กำหนดระดับทั้งหมดของการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครพร้อมกับให้นิยามความหมายและความแตกต่างของแต่ละระดับ

3. จัดประชุมเพื่อทดลองใช้และปรับปรุงแก้ไขร่างแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัคร ซึ่งจัดขึ้น ณ ห้องประชุมสำนักงานมูลนิธิไอโซนจังหวัดสงขลา ระหว่างวันที่ 23 – 24 สิงหาคม 2561 โดยมีขั้นตอนการทดลองใช้และปรับปรุงแก้ไขร่างแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัคร ดังนี้

3.1 ทดลองใช้ร่างแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

3.2 ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

3.3 สรุปและจัดทำแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

4. จัดประชุมเพื่อเพื่อกำหนดประเด็นศักยภาพที่ต้องการพัฒนาร่วมกันจากการประเมินศักยภาพตนเองด้วยแบบประเมินศักยภาพตนเองที่ร่วมกันพัฒนาขึ้น ซึ่งจัดขึ้น ณ ห้องประชุมสำนักงานมูลนิธิไอโซนจังหวัดสงขลา ระหว่างวันที่ 17 – 19 ตุลาคม 2561 โดยมีขั้นตอนการประเมินตนเองเพื่อกำหนดประเด็นศักยภาพที่ต้องการพัฒนาร่วมกัน ดังนี้

4.1 อาสาสมัครผู้เข้าร่วมการวิจัยทำการประเมินตนเองโดยใช้แบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่ได้พัฒนาขึ้นร่วมกัน

4.2 อาสาสมัครผู้เข้าร่วมช่วยกันกำหนดประเด็นศักยภาพที่ต้องการพัฒนาร่วมกัน

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

4.3 ผู้เข้าร่วมการวิจัยช่วยกันเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมที่สนใจและมีความเป็นไปได้ที่จะใช้ในการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน

4.4 ผู้วิจัยรวบรวมข้อเสนอและความคิดเห็นของอาสาสมัครผู้เข้าร่วมเพื่อสรุปเป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์เพื่อนำโปรแกรมกลับมาให้ผู้เข้าร่วมช่วยกันพิจารณาความเหมาะสมในการประชุมครั้งต่อไป

5. จัดประชุมเพื่อสรุปและวางแผนการทดลองจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งจัดขึ้น ณ ห้องประชุมสำนักงานมูลนิธิไอโซนจังหวัดสงขลา ระหว่างวันที่ 15 – 16 พฤศจิกายน 2561 โดยมีขั้นตอนดังนี้

5.1 ผู้วิจัยนำเสนอชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่ผู้วิจัยร่างขึ้นมาจากข้อสรุปของการประชุมครั้งก่อนหน้า

5.2 อาสาสมัครช่วยกันแสดงความคิดเห็นและปรับปรุงแก้ไขชุดกิจกรรมและรายละเอียดของแต่ละกิจกรรม

5.3 อาสาสมัครช่วยกันเสนอแนะแนวทางสำหรับการติดตามและประเมินผล

5.4 ผู้วิจัยและอาสาสมัครร่วมกันกำหนดแผนการทดลองจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ พร้อมทั้งระบุและจัดเตรียมทรัพยากรที่ต้องใช้ในแต่ละกิจกรรม ทั้งในส่วนของทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์

ระยะที่ 3 (R2) ทดลองใช้โปรแกรมที่ออกแบบ

ระยะที่ 3 นี้ เป็นขั้นตอนของการทดลองจัดกิจกรรมตามรายละเอียดของชุดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่พัฒนาขึ้นจากข้อมูลที่สรุปได้จากขั้นก่อนหน้า

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้เกี่ยวข้องในขั้นตอนนี้ คือ กลุ่มอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติดและปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่วิจัยในช่วงเวลาที่ดำเนินการ

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

วิจัย รวม 10 คน ซึ่งเป็นผู้ร่วมพัฒนาและออกแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

1. รายละเอียดของชุดของกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นร่วมกับอาสาสมัครผู้เข้าร่วมการวิจัยจากขั้นตอนก่อนหน้าแล้ว

2. แบบบันทึกการสรุปบทวนหลังทำกิจกรรม (After Action Review) ประกอบไปด้วยประเด็นคำถามสำหรับการสรุปบทวนหลังทำกิจกรรม 5 ส่วน ได้แก่ 1) เป้าหมายของการพัฒนาโปรแกรม (สิ่งที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนาโปรแกรม) 2) ผลของการพัฒนาโปรแกรม (สิ่งที่เกิดขึ้นจริงในกระบวนการพัฒนาโปรแกรม) 3) สิ่งที่ทำให้ผลที่เกิดขึ้นจริงเหมือนหรือแตกต่างจากเป้าหมายหรือสิ่งที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้น (ข้อดีข้อเสียและข้อจำกัดหรือปัญหาอุปสรรคในกระบวนการพัฒนาโปรแกรม) 4) สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาโปรแกรม และ 5) ข้อเสนอแนะที่จะช่วยให้การพัฒนาโปรแกรมดำเนินไปได้ดีขึ้นในครั้งต่อไป

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ได้ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา และผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ (ความตรงเชิงเนื้อหา) เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Content Validity Congruence Index: IOC) โดย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ดังภาคผนวก) ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ปรากฏว่า ข้อคำถามทั้งหมดมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ หรือค่า IOC เท่ากับ 1.00 ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหา จากนั้นผู้วิจัยจึงนำแบบบันทึกการสรุปบทวนหลังทำกิจกรรม (After Action Review) นี้ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

3. แบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งพัฒนาขึ้นในขั้นตอนก่อนหน้า โดยเป็นการพัฒนาขึ้นร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและอาสาสมัครผู้เข้าร่วมการวิจัย และได้ผ่านการทดลองใช้และปรับปรุงแก้ไขโดยอาสาสมัครผู้เข้าร่วมการวิจัยแล้ว ซึ่งแบบประเมินศักยภาพตนเองนี้ ประกอบด้วย ประเด็นการประเมินศักยภาพตนเอง 4 ด้าน รวม 20 ประเด็น และแบ่งการประเมินศักยภาพตนเองออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ประเด็นการประเมินตนเอง 4 ด้าน รวม 20 ประเด็น

1) ด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง 5 ประเด็น

1.1) อาสาสมัครมีความน่าเชื่อถือ มีบุคลิกภาพดี แต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ

1.2) อาสาสมัครมีวินัยในการทำงานและมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย

1.3) อาสาสมัครมีความสามารถจัดการการใช้สารเสพติดของตนเองไม่ให้ส่งผลกระทบต่อการทำงาน

1.4) อาสาสมัครมีความซื่อสัตย์และมีคุณธรรมในการทำงาน

1.5) อาสาสมัครมีความพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

2) ด้านข้อมูลความรู้ 6 ประเด็น

2.1) อาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจเรื่องเอชไอวี/เอดส์อย่างรอบด้าน

2.2) อาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจเรื่องไวรัสตับอักเสบบีที่สัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์

2.3) อาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจเรื่องวัณโรคที่สัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์

2.4) อาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจเรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ที่สัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์

2.5) อาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด (Harm Reduction) ที่สัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์

2.6) อาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้สารเสพติด

3) ด้านทักษะความสามารถ 6 ประเด็น

3.1) อาสาสมัครมีทักษะความสามารถด้านการเข้าถึงเพื่อนผู้ใช้สารเสพติด การสร้างความไว้วางใจ และการจูงใจเพื่อนให้เข้าสู่ระบบบริการ

3.2) อาสาสมัครมีทักษะความสามารถด้านการเป็นผู้ฟังที่ดีและการให้คำปรึกษาเมื่อเพื่อนต้องการ

3.3) อาสาสมัครมีทักษะความสามารถด้านการพูด การสื่อสาร และการติดต่อประสานงานกับผู้อื่น

3.4) อาสาสมัครมีทักษะความสามารถด้านการจัดกิจกรรมกลุ่มและการเป็นผู้นำกระบวนการ (วิทยากร)

3.5) อาสาสมัครมีทักษะความสามารถด้านการเขียนและการทำงานเอกสารตามที่ได้รับมอบหมาย

3.6) อาสาสมัครมีทักษะความสามารถด้านการใช้เทคโนโลยีต่างๆ เพื่อช่วยในการทำงาน

4) ด้านทัศนคติ 3 ประเด็น

3438750056

- 4.1) อาสาสมัครเห็นคุณค่าในตนเองและเชื่อว่าตนเองสามารถพัฒนาได้
- 4.2) อาสาสมัครเชื่อในคุณค่าความเป็นคนที่เท่าเทียมกันและไม่เลือกปฏิบัติ
- 4.3) อาสาสมัครเคารพและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ระดับของการประเมินศักยภาพตนเอง โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 : รู้ว่าเรื่องนี้สำคัญแต่ยังไม่ได้ลงมือทำอะไรเพื่อพัฒนาตนเองในเรื่องนี้

ระดับที่ 2 : คิดว่าเรื่องนี้สำคัญและเริ่มคิดวางแผนที่จะพัฒนาตนเองในเรื่องนี้

ระดับที่ 3 : เริ่มพัฒนาตนเองในเรื่องนี้บ้างแล้วแต่ยังทำไม่ได้สม่ำเสมอ

ระดับที่ 4 : มีการพัฒนาตนเองในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และได้ผลดี

ระดับที่ 5 : มีการพัฒนาตนเองในเรื่องนี้จนได้ผลดีมากและสามารถถ่ายทอดเทคนิคในการพัฒนาตนเองในเรื่องนี้ให้เพื่อนได้

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองจัดกิจกรรมในแต่ละกิจกรรมมาสรุปและทำการวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ การทดลองจัดกิจกรรมตามแผนที่กำหนดไว้ กับกลุ่มอาสาสมัครของมูลนิธิไอโซนซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่วิจัย จำนวน 10 คน พร้อมทั้งบันทึกสิ่งที่สังเกตเห็นจากกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ในโปรแกรม โดยมีขั้นตอนและรายละเอียดของแต่ละกิจกรรมดังนี้

ตารางที่ 3 ตารางแสดงรายละเอียดของกิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมที่จัด	วันที่จัดกิจกรรม	จำนวนชั่วโมง
<p>1. กิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนการเข้าร่วมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนผ่านชุดกิจกรรมในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหา</p> <p>เอชไอวี/เอดส์</p> <p>1.1 ทำความเข้าใจร่วมกันถึงหลักการของแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน อธิบายถึงบทบาทของผู้เข้าร่วมกระบวนการ ทำข้อตกลงร่วมกัน</p>	<p>19 มี.ค.</p> <p>2562</p> <p>(1 วัน)</p>	6

กิจกรรมที่จัด	วันที่จัดกิจกรรม	จำนวนชั่วโมง
<p>1.2 ทบทวนศักยภาพตนเองจากผลการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครครั้งล่าสุดก่อนเข้าร่วมกิจกรรมในโปรแกรม และเปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้พิจารณาเปลี่ยนแปลงผลการประเมินตนเองของตนเองใหม่ก่อนจะนำผลการประเมินตนเองครั้งล่าสุดนี้ไปใช้เป็นกรอบสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนในกิจกรรมต่อไป</p>		
<p>2. กิจกรรมคำถามที่ต้องการคำตอบ ซึ่งเป็นการทบทวนองค์ความรู้ของอาสาสมัครผ่านการค้นหาคำตอบของคำถามที่อาสาสมัครมักพบเจอเป็นประจำจากการปฏิบัติงานในแต่ละวัน</p> <p>2.1 กำหนดหัวข้อที่ต้องการเรียนรู้</p> <p>2.2 ระดมประเด็นคำถามทั้งเรื่องของความรู้และความเชื่อที่มักพบจากกลุ่มเป้าหมายในระหว่างปฏิบัติงาน และจัดกลุ่มคำถามเป็นแต่ละหัวข้อ ได้แก่ เอชไอวี/เอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ไวรัสตับอักเสบบี การลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด (Harm Reduction) รวมถึงสิทธิและกฎหมาย</p> <p>2.3 ระบุผู้ที่จะให้ความช่วยเหลือเพื่อนในประเด็นนั้นๆ โดยพิจารณาจากผลการประเมินศักยภาพตนเอง และเลือกผู้ประเมินตนเองอยู่ในระดับสูงสุดในประเด็นนั้นๆ เป็นตัวหลักที่จะมาช่วยตอบคำถามในแต่ละหัวข้อ</p>	<p>20 – 22 มี.ค. 2562 (3 วัน)</p>	<p>18</p>
<p>3. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์</p> <p>3.1 แลกเปลี่ยนเทคนิคการจัดการตนเอง โดยบอกเล่าถึงปัญหา ข้อจำกัด และความท้าทายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองซึ่งตนกำลังเผชิญอยู่ในการปฏิบัติงาน</p> <p>3.2 ระบุผู้ที่จะให้ความช่วยเหลือเพื่อนในประเด็นนั้นๆ ได้ โดยพิจารณาจากผลการประเมินศักยภาพตนเอง โดยเลือกผู้ประเมินตนเองอยู่ในระดับสูงสุดในประเด็นนั้นๆ เป็นตัวหลักในการแบ่งปันเทคนิคของตนเอง</p>	<p>27 – 29 มี.ค. 2562 (3 วัน)</p>	<p>18</p>

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

กิจกรรมที่จัด	วันที่จัด กิจกรรม	จำนวน ชั่วโมง
4. กิจกรรมคู่มือเพื่อนช่วยเพื่อน ด้วยการจับคู่กันเพื่อวางแผนและกำหนดรูปแบบการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนกับคู่มือของตัวเองในแต่ละรอบ ก่อนจะลงพื้นที่เรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนผ่านการปฏิบัติงานจริง โดยพิจารณาเลือกคู่มือของตัวเองจากผลการประเมินศักยภาพตนเองของแต่ละคนเป็นหลักในการเลือกว่าจะจับคู่กับใคร พร้อมทั้งกำหนดแผนสำหรับให้ผู้วิจัยลงพื้นที่ติดตามและประเมินผลการทำกิจกรรมของแต่ละคู่มือ และแผนสำหรับการสรุปบททวนร่วมกันในทีมในระหว่างการทำกิจกรรมด้วย	23 เม.ย. – 2 พ.ค. 2562	60
รวม		102

หลังจากการทดลองจัดกิจกรรมแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการประเมินประสิทธิผลของกิจกรรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่วางแผนไว้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ การติดตามระหว่างการทำกิจกรรมตามแผนการทดลองจัดกิจกรรม และการประเมินเมื่อสิ้นสุดแผนการทดลองจัดกิจกรรม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้เกี่ยวข้องในชั้นตอนนี้ ประกอบด้วย

1. อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติดและปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่วิจัยในช่วงเวลาที่ดำเนินการวิจัย รวม 10 คน ซึ่งเป็นผู้ร่วมพัฒนาและออกแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย

2. เจ้าหน้าที่ของมูลนิธิซึ่งเป็นผู้ดูแลและปฏิบัติงานร่วมกับอาสาสมัครในพื้นที่

3. ผู้รับบริการ ซึ่งหมายถึง สมาชิกซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติดที่อยู่ในความดูแลของอาสาสมัคร

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. การพัฒนาเครื่องมือ ผู้วิจัยพัฒนา

1.1 แบบบันทึกภาคสนาม เพื่อสังเกตผลการทดลองจัดกิจกรรม ซึ่งใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการทดลองจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกัน

แก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ โดยมี ประเด็นการสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นในระหว่างการทดลองจัดกิจกรรมทั้งหมด โดยกำหนดประเด็นการสังเกตให้ครอบคลุมองค์ประกอบต่างๆ ที่สอดคล้องกับ แนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ (Knowles, 1978) และแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Collison & Parcell, 2004) ที่นำมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งประเด็นการสังเกต แบ่งออกเป็น 1) การเรียนรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนของอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรม ซึ่งประกอบไปด้วย ความสามารถในการถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ทำงานของตนเองกับเพื่อนในทีม ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้จากเพื่อนผู้แบ่งปันประสบการณ์ การรับฟังและยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และความสามารถในการสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน 2) การเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครผู้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งประกอบไปด้วย บุคลิกภาพและการจัดการตนเองของอาสาสมัคร องค์กรความรู้ของอาสาสมัคร ทักษะและความสามารถของอาสาสมัคร และทัศนคติและกำลังใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร และ 3) ความเหมาะสมขององค์ประกอบด้านต่างๆ ของกิจกรรม ซึ่งประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์/เป้าหมาย เนื้อหา กระบวนการและกิจกรรม สื่อที่ใช้ และระยะเวลาในการจัดกิจกรรม และเพิ่มเติมส่วนของความคิดเห็นและเสียงสะท้อนจากเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิซึ่งเป็นผู้ดูแลและปฏิบัติงานร่วมกับอาสาสมัครในพื้นที่ และสมาชิกซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติดที่อยู่ในความดูแลของอาสาสมัครในฐานะของผู้รับบริการ

1.2 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม เพื่อติดตามและประเมินผลการทดลองจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งประกอบไปด้วย ประเด็นการสนทนากลุ่ม เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ในประเด็นต่อไปนี้ 1) ข้อดีข้อเสียของกระบวนการและกิจกรรม 2) ปัญหาและอุปสรรคของการจัดกิจกรรม 3) ข้อจำกัดของกระบวนการและกิจกรรม 4) ความคิดเห็นต่อกระบวนการและกิจกรรมในภาพรวม 5) ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนากระบวนการและกิจกรรมให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ได้ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา และผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ (ความตรงเชิงเนื้อหา) เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Content Validity Congruence Index: IOC) โดย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ดังภาคผนวก) ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ปรากฏว่า ประเด็นที่บันทึกและประเด็นที่สังเกตทั้งหมดมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ หรือค่า IOC อยู่ในช่วง 0.80 – 1.00 ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำให้เพิ่มการระบุสิ่งที่ต้องการสังเกตให้มีความชัดเจนมากขึ้นและมีข้อเสนอแนะให้

เพิ่มเติมส่วนของข้อคิดเห็นและเสียงสะท้อนจากเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิซึ่งเป็นผู้ดูแลและปฏิบัติงานร่วมกับอาสาสมัครในพื้นที่และสมาชิกซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติดที่อยู่ในความดูแลของอาสาสมัครในฐานะของผู้รับบริการลงไปแบบบันทึกภาคสนามด้วยเพื่อจะได้สามารถสอบถามความคิดเห็นจากทั้งผู้ที่รับผิดชอบดูแลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครและผู้รับบริการจากอาสาสมัครในระหว่างที่ลงพื้นที่ทำกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน จากนั้นผู้วิจัยจึงทำการปรับปรุงแก้ไขแบบบันทึกภาคสนามและแบบบันทึกการสนทนากลุ่มตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลและสร้างข้อสรุป ในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวของอาสาสมัครจากการปฏิบัติงานตามโปรแกรม ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครที่เปลี่ยนแปลงไปหลังจากการเข้าร่วมโปรแกรมจากกลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลและปฏิบัติงานร่วมกับอาสาสมัคร และกลุ่มสมาชิกของอาสาสมัครซึ่งอยู่ในฐานะของผู้รับบริการจากอาสาสมัคร

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่

1. การติดตามระหว่างแผน ใช้วิธีการบันทึกภาคสนาม โดยสังเกตและบันทึกการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงของอาสาสมัครที่เกิดขึ้นระหว่างเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ประกอบกับการสอบถามความคิดเห็นแบบไม่เป็นทางการกับเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลและปฏิบัติงานร่วมกับอาสาสมัครและผู้รับบริการซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติดที่เป็นสมาชิกซึ่งอยู่ในความดูแลของอาสาสมัครด้วย

2. การประเมินผลเมื่อสิ้นสุดแผน ใช้วิธีการบันทึกการสนทนากลุ่ม เพื่อหาข้อสรุปในประเด็นต่างๆ ได้แก่ 1) ข้อดีข้อเสียของกระบวนการและกิจกรรม 2) ปัญหาและอุปสรรคของการจัดกิจกรรม 3) ข้อจำกัดของกระบวนการและกิจกรรม 4) ความคิดเห็นต่อกระบวนการและกิจกรรมในภาพรวม 5) ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนากระบวนการและกิจกรรมให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

เมื่อสิ้นสุดกระบวนการของการจัดโปรแกรมแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์บทเรียนที่ได้จากการปฏิบัติในการเข้าร่วมกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งผลจากการวิเคราะห์บทเรียนนี้จะนำมาวิเคราะห์และสรุปเพื่อเป็นข้อมูลนำเข้าสำหรับการดำเนินการวิจัยใน ส่วนที่ 2 การพัฒนาและจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการ

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

เรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหา เอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติต่อไป ซึ่งกิจกรรมการถอดบทเรียนนี้ จัดขึ้น ณ ห้องประชุมสำนักงาน มูลนิธิไอโซนจังหวัดสงขลา ในวันที่ 3 พฤษภาคม 2562

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้เกี่ยวข้องในขั้นตอนนี้ คือ กลุ่มอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติดและปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่วิจัยในช่วงเวลาที่ดำเนินการวิจัย รวม 10 คน ซึ่งเป็นผู้ร่วมพัฒนาและออกแบบกระบวนการและกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์และเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. การพัฒนาเครื่องมือ ผู้วิจัยพัฒนา แบบบันทึกการถอดบทเรียน (ภาพรวมเมื่อสิ้นสุดโปรแกรม) เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากอาสาสมัครผู้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ โดยกำหนดประเด็นคำถามสำหรับการถอดบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับ 1) สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ 2) ศักยภาพที่ได้รับการเสริมสร้างจากการเข้าร่วมกิจกรรมทั้งด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง ความรู้ ทักษะและความสามารถ และทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร 3) คุณสมบัติของการเป็นอาสาสมัครเพื่อนช่วยเพื่อนที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน 4) ปัจจัยแห่งความสำเร็จและประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง และ 5) ข้อเสนอแนะที่จะช่วยพัฒนากระบวนการและกิจกรรมให้ดีขึ้น รวมถึงปัญหาอุปสรรคและสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ได้ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา และผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ (ความตรงเชิงเนื้อหา) เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Content Validity Congruence Index: IOC) โดย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ดังภาคผนวก) ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ปรากฏว่า ประเด็นที่บันทึกและประเด็นที่สังเกตทั้งหมดมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ หรือค่า IOC เท่ากับ 1.00 ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหา ผู้วิจัยจึงนำแบบบันทึกการถอดบทเรียนนี้ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลและสร้างข้อสรุป ในประเด็นต่างๆ

ได้แก่ สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกระบวนการ ศักยภาพที่ได้รับการพัฒนา คุณสมบัตินของการเป็นอาสาสมัครเพื่อนช่วยเพื่อนที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรม ประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง และข้อเสนอแนะที่จะช่วยพัฒนากระบวนการและกิจกรรมให้ดีขึ้น

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสนทนากลุ่มเพื่อสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมโปรแกรม และสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกระบวนการและกิจกรรม ได้แก่ สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกระบวนการและกิจกรรม ศักยภาพที่ได้รับการพัฒนา คุณสมบัตินของการเป็นอาสาสมัครเพื่อนช่วยเพื่อนที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง และข้อเสนอแนะที่จะช่วยพัฒนากระบวนการและกิจกรรมให้ดีขึ้น

ซึ่งข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมได้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

ระยะที่ 4 (D2) การสรุปโปรแกรมและจัดทำร่างข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยนำผลการศึกษาที่ได้จากขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมและทดลองใช้โปรแกรมมาสรุปและปรับปรุงโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ พร้อมทั้งจัดทำร่างข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

ส่วนที่ 3 การจัดทำข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

ระยะที่ 5 (R3) การรับฟังข้อคิดเห็นและวิพากษ์โปรแกรมและร่างข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

การดำเนินการวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยทำการเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะสำหรับการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่นต่อไปในอนาคต โดยมีรายละเอียดของการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ตัวแทนกลุ่มอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติดและปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่วิจัยในช่วงเวลาที่ดำเนินการวิจัย ซึ่งเป็นผู้ร่วมพัฒนาและออกแบบกิจกรรมสำหรับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

2. ตัวแทนกลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่วิจัย ซึ่งเป็นผู้ดูแลและปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัครในพื้นที่วิจัย โดยแบ่งออกเป็น ส่วนของเจ้าหน้าที่ขององค์กรต้นสังกัดของอาสาสมัครซึ่งรับผิดชอบดูแลอาสาสมัครเหล่านี้โดยตรง และส่วนของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้ดูแลงานเอดส์และงานยาเสพติดซึ่งมีการติดต่อประสานงานและปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัครในพื้นที่วิจัย ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา โรงพยาบาลธัญญารักษ์สงขลา และโรงพยาบาลชุมชนในพื้นที่

3. กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากพื้นที่อื่นนอกพื้นที่วิจัย ซึ่งเป็นตัวแทนของหน่วยงานหรือองค์กรที่มีการทำงานหรือมีความสนใจต่อการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดในประเทศไทย ทั้งในระดับของอาสาสมัคร เจ้าหน้าที่ ผู้บริหารระดับนโยบายขององค์กรที่มีการทำงานหรือมีความสนใจงานด้านนี้ ได้แก่ ตัวแทนจากเครือข่ายวิชาการสารเสพติด ตัวแทนจากมูลนิธิไอโซนที่อยู่นอกพื้นที่วิจัย ตัวแทนจากมูลนิธิริชชีไทย และตัวแทนจากเครือข่ายผู้ขายยาประเทศไทย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นหน่วยงานและองค์กรที่มีการดำเนินงานเกี่ยวข้องกับการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดทั้งสิ้น

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. การพัฒนาเครื่องมือ ผู้วิจัยจัดทำ แบบบันทึกเวทีวิพากษ์ เพื่อใช้ในการบันทึกข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในประเด็นต่างๆ จากผู้เข้าร่วมเวทีในแต่ละครั้ง ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางการกลไกขับเคลื่อนการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น ซึ่งประกอบไปด้วยประเด็นคำถามซึ่งเป็นลักษณะคำถามปลายเปิดสำหรับใช้ในเวทีวิพากษ์ ดังนี้ 1) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาโปรแกรม 2) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ 3) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่นำมาใช้ในการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ 4) ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางในการนำกระบวนการพัฒนาโปรแกรมและโปรแกรมที่

ได้พัฒนาขึ้นไปใช้ประโยชน์ และ 5) ข้อเสนอแนะสำหรับกลไกการขับเคลื่อนสู่การนำไปปฏิบัติจริง และขยายผลสู่พื้นที่อื่น

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ได้ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา และผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ (ความตรงเชิงเนื้อหา) เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Content Validity Congruence Index: IOC) โดย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ดังภาคผนวก) ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ปรากฏว่า ประเด็นที่บันทึกและประเด็นที่สังเกตทั้งหมดมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ หรือค่า IOC เท่ากับ 1.00 ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหา จากนั้นผู้วิจัยจึงนำแบบบันทึกเวทีวิพากษ์นี้ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาจัดทำเป็นร่างข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวความคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและการขยายผลไปยังพื้นที่อื่น อันประกอบไปด้วยข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ ข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผลไปยังพื้นที่อื่น แนวทางการดำเนินงาน กลไกขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการจัดเวทีวิพากษ์เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ทั้งส่วนที่เป็นผู้เข้าร่วมการวิจัย ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่วิจัย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนอกพื้นที่วิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. จัดเวทีวิพากษ์เพื่อนำเสนอโปรแกรมและรับฟังข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการนำโปรแกรมไปใช้และขยายผล เป็นเวทีสำหรับการนำเสนอผลการศึกษาและข้อค้นพบจากการวิจัยในส่วนของการพัฒนาโปรแกรม และเปิดเวทีรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมเวทีวิพากษ์เพื่อร่วมกันจัดทำร่างข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและการขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ซึ่งจัดขึ้นที่ ห้องประชุมอาคารบริหาร คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (วิทยาเขตหาดใหญ่) ในวันที่ 24 พฤษภาคม 2562 โดยมีผู้เข้าร่วมเวทีรวมทั้งสิ้น 15 คน

2. จัดเวทีวิพากษ์เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น เป็นเวทีสำหรับการนำเสนอร่างข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและการขยายผลไปยังพื้นที่อื่นให้แก่ผู้เข้าร่วม ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่เข้าร่วมเวทีวิพากษ์ครั้งที่ 1 และมีความสนใจที่จะนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลต่อ ประกอบกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับนโยบายที่จะสามารถกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผล

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

สู่พื้นที่อื่น ซึ่งจัดขึ้นที่ ห้องประชุม สำนักงานมูลนิธิรักษ์ไทย สำนักงานใหญ่ กรุงเทพมหานคร ในวันที่ 4 มิถุนายน 2562 โดยมีผู้เข้าร่วมเวทีรวมทั้งสิ้น 7 คน

3. การวิพากษ์โปรแกรมและข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ หลังจากกาจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นทั้ง 2 ครั้ง เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมและข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น จากนั้นจึงนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์และข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่นที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 ท่าน แบ่งออกเป็น ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษานอกระบบ จำนวน 6 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการปฏิบัติงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด จำนวน 2 ท่าน เพื่อให้ความเห็นเกี่ยวกับโปรแกรมและข้อเสนอแนะที่ได้จัดทำขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 8 ท่านนี้มาปรับปรุงและสรุปเป็นโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

ระยะที่ 6 (D3) การสรุปและจัดทำร่างข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยนำผลการศึกษาที่ได้จากขั้นตอนการจัดเวทีวิพากษ์โปรแกรมและข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่นมาสรุปและปรับปรุงโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และปรับปรุงข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น เพื่อสรุปออกมาเป็นโปรแกรมและข้อเสนอแนะที่ผ่านการออกแบบ ทดลองใช้ สังเคราะห์ และวิพากษ์จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเรียบร้อยแล้ว

กรอบวิธีการวิจัย

ภาพที่ 4 กรอบวิธีการวิจัย

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ตารางที่ 4 กรอบวิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล (ตามวัตถุประสงค์การวิจัย)

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการดำเนินงาน (กิจกรรม)	ผู้เกี่ยวข้อง/แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล	วิธีวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้รับ (ข้อมูลที่ต้องการ)
1. เพื่อวิเคราะห์บริบท การปฏิบัติงาน และความ ต้องการ เสริมสร้าง ศักยภาพ สำหรับ อาสาสมัคร ส่งเสริมการ ทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหา เอชไอวี/เอดส์	ขั้นวางแผน					
	1. ศึกษา บริบทของ การปฏิบัติงานของ อาสาสมัคร ส่งเสริมการ ทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหา เอชไอวี/เอดส์ - ความเป็นมา ความสำคัญ และความเชื่อ พื้นฐาน	1. กลุ่มผู้บุกเบิก การทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์โดยอาศัย การปฏิบัติงาน ของอาสาสมัคร ที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดในประเทศไทย	การสัมภาษณ์	แบบ สัมภาษณ์ผู้ บุกเบิกการ ทำงาน	การวิเคราะห์ ข้อมูล เชิงเนื้อหา (Content Analysis)	- ความเป็นมา - ความเชื่อ พื้นฐาน - ที่มา ความสำคัญ - ความ คิดเห็นและ ข้อเสนอแนะ ต่อการพัฒนา ศักยภาพ อาสาสมัคร
	- สภาพการ ปฏิบัติงานใน ปัจจุบันและ บทบาทหน้าที่ ของอาสาสมัคร	2. อาสาสมัคร	การสัมภาษณ์	แบบ สัมภาษณ์ อาสาสมัคร	การวิเคราะห์ ข้อมูล เชิงเนื้อหา (Content Analysis)	- บทบาท หน้าที่ของ อาสาสมัคร - บริบทการ ปฏิบัติงาน
		3. กลุ่มเจ้าหน้าที่ ในพื้นที่ -เจ้าหน้าที่มูลนิธิ โอโซน - เจ้าหน้าที่ สาธารณสุข (โรงพยาบาล)	การสัมภาษณ์	แบบ สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่	การวิเคราะห์ ข้อมูล เชิงเนื้อหา (Content Analysis)	- บทบาท หน้าที่ของ อาสาสมัคร - บริบทการ ปฏิบัติงาน ของ อาสาสมัคร
2. วิเคราะห์ ความต้องการ เกี่ยวกับการ พัฒนา ศักยภาพที่ จำเป็นของ อาสาสมัคร	1. อาสาสมัคร	การสัมภาษณ์	แบบ สัมภาษณ์ อาสาสมัคร	การวิเคราะห์ ข้อมูล เชิงเนื้อหา (Content Analysis)	-คุณลักษณะ ที่ควรจะเป็น ของ อาสาสมัคร (อาสาสมัคร ในฝัน) - ศักยภาพที่ จำเป็น ที่ต้องการ พัฒนา	

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการดำเนินงาน (กิจกรรม)	ผู้เกี่ยวข้อง/แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล	วิธีวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้รับ (ข้อมูลที่ต้องการ)
		2. กลุ่มเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ - เจ้าหน้าที่มูลนิธิไอโซน - เจ้าหน้าที่สาธารณสุข (โรงพยาบาล)	การสัมภาษณ์	แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)	- คุณลักษณะที่ควรจะเป็นของอาสาสมัคร (อาสาสมัครในฝัน) - ศักยภาพที่จำเป็นที่ต้องการพัฒนา
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัคร ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์	1. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและบทบาทในการเข้าร่วมโปรแกรม	อาสาสมัคร	การประชุมเชิงปฏิบัติการ	- แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ - แบบสังเกตการประชุมเชิงปฏิบัติการ	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)	- จุดมุ่งหมายและความคาดหวัง - บทบาทในการเข้าร่วมโครงการ - วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องการ
	2. ออกแบบและวางแผนกิจกรรมและการประเมินผล	อาสาสมัคร	การประชุมเชิงปฏิบัติการ	- แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ - แบบสังเกตการประชุมเชิงปฏิบัติการ	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)	- โปรแกรมเสริมสร้างศักยภาพ - วัตถุประสงค์กิจกรรม - แผนกิจกรรม - แบบประเมินตนเอง
	3. จัดเตรียมทรัพยากร	อาสาสมัคร	การประชุมเชิงปฏิบัติการ	แบบบันทึกการประชุม	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา	- ทรัพยากรบุคคล

3438750056

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการดำเนินงาน (กิจกรรม)	ผู้เกี่ยวข้อง/แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล	วิธีวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้รับ (ข้อมูลที่ต้องการ)
				แบบสังเกตการประชุมเชิงปฏิบัติการ	(Content Analysis)	- วัสดุอุปกรณ์ - งบประมาณ - การสนับสนุนต่างๆ
ขั้นตอนการดำเนินงาน						
	4. ปฏิบัติงานตามโปรแกรม	อาสาสมัคร	- การจัดกิจกรรมตามโปรแกรม - การประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัคร - แบบบันทึกการสรุปบททวนหลังทำกิจกรรม (After Action Review)	- แผนการจัดกิจกรรมตามโปรแกรม - แบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัคร	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)	- ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินงาน (ปัญหาอุปสรรค และการปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินงาน) - ผลการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัคร
ขั้นสังเกตผล						
	5. ประเมินผลการปฏิบัติงานตามโปรแกรม	1. อาสาสมัคร 2. กลุ่มเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ (มูลนิธิไอโซน) 3. กลุ่มผู้รับบริการซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติดที่เป็นสมาชิกซึ่งอาสาสมัครดูแลอยู่	- การติดตามระหว่างโปรแกรม - การประเมินผลเมื่อสิ้นสุดโปรแกรม	- แบบบันทึกภาคสนาม - แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)	- ผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวของอาสาสมัครระหว่างการทำงานตามโปรแกรม - ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครจากเจ้าหน้าที่ (มูลนิธิไอโซน)

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการดำเนินงาน (กิจกรรม)	ผู้เกี่ยวข้อง/แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล	วิธีวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้รับ (ข้อมูลที่ต้องการ)
						และ ผู้รับบริการซึ่งเป็นผู้ใช้สารสนเทศที่เป็นสมาชิกในสมาคมใน ความดูแลของ อาสาสมัคร
ขั้นสะท้อนคิด						
	6. ถอดบทเรียนการปฏิบัติงาน - สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมโปรแกรม	อาสาสมัคร	การสนทนากลุ่ม	แบบบันทึกการถอดบทเรียน	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)	- สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมโปรแกรม - ข้อค้นพบเกี่ยวกับโปรแกรมในภาพรวม เช่น ข้อดี/ข้อเสีย ปัญหา อุปสรรค และ ข้อจำกัดของโปรแกรม
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติ	ขั้นจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติ					
ข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรม การศึกษาจากระบบโรงเรียน โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ อาสาสมัคร ส่งเสริมการทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่	1. นำเสนอข้อค้นพบจากการวิจัยและรับฟังข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น	1. อาสาสมัคร 2. พี่เลี้ยง 3. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากพื้นที่อื่นๆ	เวทีวิพากษ์	แบบบันทึกเวทีวิพากษ์	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)	ข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมโปรแกรมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากพื้นที่อื่นทั่วประเทศ
ศักยภาพ อาสาสมัคร ส่งเสริมการทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่	2. จัดทำร่างข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและ	1. อาสาสมัคร 2. พี่เลี้ยง 3. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากพื้นที่อื่นๆ	เวทีวิพากษ์	แบบบันทึกเวทีวิพากษ์	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)	สรุปข้อวิพากษ์เกี่ยวกับร่างข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมสู่

3438750056

CT :Thesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการดำเนินงาน (กิจกรรม)	ผู้เกี่ยวข้อง/ แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล	วิธีวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้รับ (ข้อมูลที่ต้องการ)
การปฏิบัติและขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น	ขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น					การปฏิบัติและขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น
	3. ปรับปรุงแก้ไขร่างข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น	1. อาสาสมัคร 2. พี่เลี้ยง 3. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากพื้นที่อื่นๆ	เวทีวิพากษ์	แบบบันทึกเวทีวิพากษ์	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)	ร่างข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมสู่การปฏิบัติและขยายผลไปสู่พื้นที่อื่นฉบับปรับปรุงแก้ไขแล้ว
	4. นำเสนอร่างข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผลไปสู่พื้นที่อื่นฉบับปรับปรุงแก้ไข	Key Informants จากเวทีวิพากษ์ (ขั้นที่2) และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องระดับนโยบาย	เวทีวิพากษ์	แบบบันทึกเวทีวิพากษ์	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)	ข้อเสนอแนะในการสรุปและจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมสู่การปฏิบัติและขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น
	5. สรุปและจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น	- ผู้วิจัย - ผู้ทรงคุณวุฒิ	ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะและนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา นอกระบบ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการทำงาน ป้องกันแก้ไข ปัญหาเอชไอวี/เอดส์ช่วย วิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะ			ข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมสู่การปฏิบัติและการขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น - แนวทางการดำเนินงาน - กลไกสนับสนุนสู่การปฏิบัติและขยายผล

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการดำเนินงาน (กิจกรรม)	ผู้เกี่ยวข้อง/ แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล	วิธีวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้รับ (ข้อมูลที่ต้องการ)
			ก่อนที่ผู้วิจัย จะทำการ แก่ไขและ สรุปล ข้อมูลเสนอแนะ ครั้งสุดท้าย			

3438750056

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์” ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ คือ 1) เพื่อวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และ 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

ในส่วนที่ 1 นี้ เป็นผลที่ได้จากการดำเนินการวิจัยใน ระยะที่ 1 (R1) การวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ดังนี้

ระยะที่ 1 (R1) การวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

1. ผลการวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์
2. ผลการวิเคราะห์ความต้องการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

ส่วนที่ 2 ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

ในส่วนที่ 2 นี้ เป็นผลจากการดำเนินการวิจัยใน ระยะที่ 2 (D1) การออกแบบโปรแกรมโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย และระยะที่ 3 (R2) การทดลองใช้โปรแกรมที่ออกแบบ ดังนี้

ระยะที่ 2 (D1) การออกแบบโปรแกรมโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย แบ่งเป็น
ขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. ผลการชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและบทบาทการเข้าร่วมโปรแกรม
2. ผลการออกแบบวางแผนกิจกรรม กำหนดแนวทางการประเมินผล และจัดเตรียม

ทรัพยากร

ระยะที่ 3 (R2) การทดลองใช้โปรแกรมที่ออกแบบ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เป็นการดำเนินการตามแผนการจัดกิจกรรมที่ได้มาจากขั้นวางแผน แบ่งออกเป็น 4
กิจกรรม

1. ผลของการจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อม
2. ผลของการจัดกิจกรรมคำถามที่ต้องการคำตอบ
3. ผลของการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนและแบ่งปันประสบการณ์
4. ผลของการจัดกิจกรรมคู่มือเพื่อนช่วยเพื่อน

ขั้นที่ 2 เป็นการสังเกตเพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินการตามแผนกิจกรรมที่ได้จาก
ขั้นวางแผน โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. ผลการสังเกตเพื่อติดตามระหว่างดำเนินการตามโปรแกรม
2. ผลการสังเกตเพื่อประเมินผลเมื่อสิ้นสุดโปรแกรม

ขั้นที่ 3 เป็นการถอดบทเรียนสิ่งที่อาสาสมัครได้รับจากการเข้าร่วมโปรแกรม

1. สิ่งที่อาสาสมัครได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมโปรแกรม
2. ศักยภาพที่อาสาสมัครได้รับการพัฒนาจากการเข้าร่วมโปรแกรม
3. สรุปคุณสมบัติของการเป็นอาสาสมัครเพื่อนช่วยเพื่อนที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้

แบบเพื่อนช่วยเพื่อนตามโปรแกรม

4. ประโยชน์ของโปรแกรมต่อการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง
5. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรค
6. ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงโปรแกรมให้ดีขึ้น

**ระยะที่ 4 (D2) การสรุปโปรแกรมและจัดทำร่างข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมที่
พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น**

ขั้นปรับปรุงโปรแกรมและนำเสนอ เป็นสรุปผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบ
โรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการ
ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ โดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ในส่วนของการพัฒนา
โปรแกรมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการ

เรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

ส่วนที่ 3 การจัดทำข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

ระยะที่ 5 (R3) การรับฟังข้อคิดเห็นและวิพากษ์โปรแกรมและร่างข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่นโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนของการจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น ผ่านการรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิ โดยแบ่งการรับฟังข้อวิพากษ์ออกเป็น 3 รอบ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากเวทีวิพากษ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รอบที่ 1
2. ข้อเสนอแนะจากเวทีวิพากษ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รอบที่ 2
3. ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ระยะที่ 6 (D3) การสรุปและจัดทำข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายหลังจากที่ได้รับฟังข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงโปรแกรมและข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น โดยได้รับคำแนะนำทั้งจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับปฏิบัติการ และระดับนโยบายของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลและส่งเสริมสนับสนุนการทำงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ จากเวทีวิพากษ์ที่จัดขึ้นทั้ง 2 รอบ ตลอดจนได้รับคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งในส่วนของ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รวม 6 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิในด้านการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด 2 ท่าน จึงเป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยนำเอาคำแนะนำและข้อเสนอแนะที่ได้รับมาทั้งหมด มาปรับปรุงโปรแกรมและข้อเสนอแนะที่ได้พัฒนาขึ้น

1. สรุปโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์
2. สรุปข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละส่วนและแต่ละขั้นตอน สามารถนำเสนอได้ ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

1. ผลการวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์
2. ผลการวิเคราะห์ความต้องการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

1. ผลการวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

ความเป็นมา ความสำคัญ และความเชื่อพื้นฐานในการริเริ่มชักชวนผู้ใช้สารเสพติดมาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในประเทศไทย

ความคิดริเริ่มในการชักชวนผู้ใช้สารเสพติดเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในประเทศไทย เริ่มต้นขึ้นในช่วงที่ประเทศไทยมีการประกาศใช้นโยบาย “สงครามยาเสพติด” ประมาณ ปี พ.ศ. 2545 ส่งผลให้ผู้ใช้สารเสพติดจำนวนมากพยายามซ่อนตัวเพื่อหลบหนีการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจและทหาร ทำให้พวกเขาขาดการติดต่อกับสังคมภายนอก ส่งผลกระทบต่อการเข้าถึงการบริการต่างๆ โดยเฉพาะบริการด้านสาธารณสุข ประกอบสถานการณ์การแพร่ระบาดของการติดเชื้อเอชไอวีที่เริ่มรุนแรงขึ้นในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดและส่งผลให้มีผู้ใช้สารเสพติดจำนวนมากเสียชีวิต

“ช่วงนั้นปราบกันหนักมาก ผู้ใช้ยาไม่กล้าออกมาเจอใคร หลบอยู่แต่พวกเดียวกันเอง ” (สัมภาษณ์ผู้บุกเบิกการทำงาน, 24 มีนาคม 2560)

“เริ่มเห็นเพื่อนผู้ใช้ยาเสียชีวิตกันเยอะ ตอนนั้นเพื่อนไม่รู้หรอกว่าเสียชีวิตเพราะเอดส์ เรารู้ว่าเสียชีวิตด้วยโรคต่างๆ เช่น น้ำท่วมปอด เชื้อราในสมอง มารู้อีกทีหลังว่ามันคือโรคฉวยโอกาสที่เกิดจากการติดเชื้อเอชไอวี” (สัมภาษณ์ผู้บุกเบิกการทำงาน, 14 ตุลาคม 2560)

เป็นที่ทราบกันดีว่าผู้ใช้สารเสพติดเป็นหนึ่งในกลุ่มประชากรที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีสูง โดยเฉพาะกลุ่มที่ใช้สารเสพติดด้วยวิธีฉีด อันเนื่องมาจากพฤติกรรมการใช้เข็มฉีดยาและอุปกรณ์การฉีดร่วมกัน แต่การทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในช่วงนั้นต่างมุ่งเน้นไปที่การป้องกันการติดเชื้อจากพฤติกรรมที่มีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ป้องกัน แต่การป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในส่วนของผู้ใช้สารเสพติดยังไม่ได้รับการดูแลและให้ความสำคัญ เพราะยาเสพติดเป็นเรื่องผิดกฎหมาย ประกอบกับนโยบายการปราบปรามที่เข้มงวดและรุนแรง แนวทางการจัดการกับปัญหาการแพร่ระบาดของการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดในทัศนคติของคนทั่วไป ก็คือ การทำให้ผู้ใช้สารเสพติดเลิกใช้ให้ได้ แม้จะรู้ว่าอุปกรณ์ป้องกันการติดเชื้อที่เหมาะสมสำหรับผู้ใช้สารเสพติดก็คือ

เข็มฉีดยาและอุปกรณ์การฉีดยาที่สะอาดปลอดภัย แต่การให้บริการเข็มและอุปกรณ์การฉีดยาก็ยังติดปัญหาด้านกฎหมายเพราะคนส่วนใหญ่ก็ยังมองว่าการให้อุปกรณ์การฉีดยาก็เท่ากับการส่งเสริมให้เกิดการใช้สารเสพติดมากขึ้น สถานการณ์การติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดจึงไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดการเคลื่อนไหวของผู้ที่ทำงานในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้สารเสพติด จนเกิดการรวมตัวของกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดซึ่งบางส่วนก็เป็นผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ต่างๆ โดยเฉพาะองค์กรที่ทำงานด้านการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และจัดตั้ง “เครือข่ายผู้ยาประเทศไทย” ขึ้น จากนั้นจึงเริ่มมองหาความช่วยเหลือจากภาคีเครือข่ายต่างๆ ทั้งในส่วนของกำลังคน การสนับสนุนด้านงบประมาณ และการสนับสนุนด้านองค์ความรู้ โดยเริ่มมีการเขียนโครงการในการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดเพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุนอย่างเป็นทางการ ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการที่มีผู้ใช้สารเสพติดเข้ามาทำงานเพื่อดูแลผู้ใช้สารเสพติดด้วยกัน โดยเฉพาะการดูแลด้านสุขภาพโดยการเข้าไปพูดคุยและชักชวนเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดด้วยกันให้เข้ามาใช้บริการต่างๆ ที่จำเป็น โดยเฉพาะบริการด้านการรักษาการติดเชื้อเอชไอวี

“เข็มฉีดยาหายากมาก ร้านขายยาหรือคลินิกเขาก็ไม่ยอมขายให้ เขากลัวจะถูกจับกันหมด หาเข็มไม่ได้ก็ต้องใช้เข็มเก่า ทั้งเก่าของตัวเองและเก่าของเพื่อน” (สัมภาษณ์ผู้บุกเบิกการทำงาน, 6 ตุลาคม 2560)

“ถึงรู้ว่าตัวเองเสี่ยงที่จะติดเชื้อ แต่ก็ไม่ยอมไปตรวจที่โรงพยาบาล กลัวเขาจะรู้ว่าเราใช้ยา กลัวจะถูกจับ” (สัมภาษณ์ผู้บุกเบิกการทำงาน, 20 มีนาคม 2562)

“ยาต้านไวรัสเอชไอวีในยุคนั้นยังไม่ฟรี คนที่มารักษาต้องเสียเงินเอง ยาที่มีก็ต้องจัดสรรโควตา ซึ่งผู้ใช้อาก็ไม่ใช่กลุ่มที่เขาให้ความสำคัญลำดับแรกๆ หรือถึงเขาให้ เพื่อนเราก็ก็นำอยู่ดี” (สัมภาษณ์ผู้บุกเบิกการทำงาน, 6 ตุลาคม 2560)

“ไปรับบริการที่โรงพยาบาล ก็เจอบริการที่ไม่เป็นมิตร เขารังเกียจคนใช้ยา ถึงกับมีการบอกกันปากต่อปากว่า ไม่ต้องไปโรงพยาบาลหรอก นอนตายที่บ้านยังมีศักดิ์ศรีมากกว่า” (สัมภาษณ์ผู้บุกเบิกการทำงาน, 14 ตุลาคม 2560)

“ระยะแรกเราทำงานเรื่องเพศเยอะ จนเริ่มเห็นช่องว่างในช่องทางการติดเชื้อจากการใช้เข็มร่วมกันซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องจัดการ” (สัมภาษณ์ผู้บุกเบิกการทำงาน, 7 พฤศจิกายน 2560)

“เคยคิดว่าเราต้องพยายามให้เขาหยุดใช้ยาไปเลย จะได้ไม่ติดเชื้อ แต่ก็พบว่าแค่ 10% เท่านั้นที่เลิกได้ เลยต้องคิดใหม่ว่า ถ้าเขายังใช้ยาอยู่ จะทำอย่างไรให้เขาปลอดภัยไม่ติดเชื้อ” (สัมภาษณ์ผู้บุกเบิกการทำงาน, 7 พฤศจิกายน 2560)

เมื่อมีความคิดที่จะทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด สิ่งสำคัญประการแรกที่ต้องพิจารณาก็คือ จะเข้าถึงผู้ใช้สารเสพติดเหล่านี้ได้อย่างไร และใครคือคนที่รู้ว่าพวกเขา

เขาเหล่านี้เป็นใครและเข้าถึงตัวพวกเขาได้โดยที่พวกเขาไว้ใจ เพราะสิ่งสำคัญที่สุดที่ผู้ใช้สารเสพติดกังวลก็คือ การถูกจับกุม ดังนั้นการเข้าถึงพวกเขาผ่านเจ้าหน้าที่รัฐไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขล้วนแล้วแต่สร้างความกังวลใจและไม่มั่นใจต่อความปลอดภัยของตนเองให้แก่ผู้ใช้สารเสพติดทั้งสิ้น จึงเริ่มมีการมองหาผู้ใช้สารเสพติดที่จะสามารถมาช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดได้ โดยในระยะแรก เริ่มต้นจากการชักชวนแกนนำผู้ติดเชื้อเอชไอวีซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติดหรือมีประสบการณ์การใช้สารเสพติดมาก่อนจากเครือข่ายและกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวีในพื้นที่ต่างๆ มาทำงานเพื่อค้นหาและชักชวนเพื่อนของพวกเขามารับบริการการรักษาเอชไอวี/เอดส์ บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า “ผู้ใช้ยาด้วยกันย่อมรู้จักกันดีที่สุด” ในระยะแรก องค์ความรู้ที่ใช้ในการทำงานจึงเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี ช่องทางการติดต่อ การป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี การประเมินพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี ขั้นตอนการรับบริการตรวจรักษาการติดเชื้อเอชไอวี ตลอดจนการดูแลตัวเองในระหว่างที่รับการรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอชไอวี ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพมาจากการทำงานเป็นแกนนำอยู่ในเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี

“ช่วงแรกทำงานแค่หาเพื่อนแล้วชวนเพื่อนมาตรวจเลือด ถ้าผลเลือดเป็นบวกก็ชักชวนให้เขาเข้าโครงการและรับการรักษาด้วยยาต้านไวรัส ถ้าผลเลือดเป็นลบก็แนะนำให้เขาดูแลตัวเอง ถ้าฉีดยาใช้เข็มร่วมกับคนอื่น” (สัมภาษณ์ผู้บุกเบิกการทำงาน, 14 ตุลาคม 2560)

“เราเคยอยู่เครือข่ายผู้ติดเชื้อมาก่อน พอมีความรู้เรื่องเอดส์อยู่แล้ว ก็อาศัยความรู้ที่มีไปพูดคุยกับเพื่อนเพื่อให้เขาตระหนักและเห็นความสำคัญ แล้วพยายามชวนเขามาตรวจเลือดเพื่อจะได้รู้สถานะของตัวเอง เราก็จะได้ให้คำแนะนำได้เหมาะสม” (สัมภาษณ์ผู้บุกเบิกการทำงาน, 14 ตุลาคม 2560)

การทำงานของแกนนำผู้ใช้สารเสพติดซึ่งผันตัวเองมาจากแกนนำผู้ติดเชื้อเอชไอวีในระยะแรกจึงเป็นการทำงานที่ขยายบทบาทออกมาจากการทำงานในเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวีเพื่อค้นหาและเข้าถึงเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดในลักษณะของการขยายเครือข่ายเพื่อนออกไปเรื่อยๆ โดยเริ่มจาก แกนนำชักชวนเพื่อนของตัวเองซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติดด้วยกันให้รู้จักประเมินพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีและชักชวนให้ไปรับบริการตรวจและรักษาเอชไอวี ทั้งการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีโดยสมัครใจ (VCCT) และการเข้ารับการรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอชไอวี (ART) จากนั้นเพื่อนที่เคยมารับบริการก็ไปชวนเพื่อนคนอื่นๆ ต่อไปเรื่อยๆ จนเมื่อมีสมาชิกมากขึ้น แกนนำซึ่งเริ่มต้นมาจากเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวีนั้นไม่สามารถดูแลเพื่อนได้ทั้งหมด จึงเริ่มชักชวนเพื่อนซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติดที่เคยมารับบริการแล้วมาช่วยทำงาน โดยในระยะแรกยังคงช่วยทำหน้าที่แค่เพียงการค้นหาและนัดหมายเพื่อรวมกลุ่มเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดในเครือข่ายของตนเอง แล้วประสานให้แกนนำซึ่งทำงานกับเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวีมาก่อนเป็นผู้มาให้ข้อมูลความรู้กับเพื่อนที่ตนเองนัดหมายรวมกลุ่มมาได้ ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการที่ผู้ใช้สารเสพติดถูกชักชวนให้มาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกัน

แก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ โดยในระยะแรกเป็นการทำงานที่ไม่มีค่าจ้างแต่เป็นการจ่ายค่าตอบแทนในลักษณะของค่าเสียเวลาเพื่อทดแทนรายได้จากการที่ไม่ได้ไปทำงานอื่นแต่มาช่วยงานนี้ การทำงานในลักษณะนี้จึงเริ่มขยายพื้นที่และขยายกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น

“พอเริ่มเจอเพื่อนเยอะขึ้น เราก็เลยต้องหาเพื่อนคนอื่นมาช่วย ให้เขาช่วยรวบรวมเพื่อนให้นัดเวลากันแล้วเราก็ค่อยมาเจอกับเขา” (สัมภาษณ์ผู้บุกเบิกการทำงาน, 14 ตุลาคม 2560)

หลังจากนั้นจึงเริ่มมีการแสดงออกและขับเคลื่อนการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดสุ่มพื้นที่สาธารณะ โดยใน ปี พ.ศ. 2547 ประเทศไทยได้เป็นเจ้าภาพจัด “งานสัมมนาเอดส์นานาชาติ” ขึ้นที่กรุงเทพมหานคร ภายใต้ประเด็นรณรงค์หลัก เรื่อง “Access for All” ซึ่งพูดถึงการเข้าถึงยาต้านไวรัสเอชไอวีสำหรับผู้ติดเชื้อเอชไอวีทุกคน โดยในงานนี้ “เครือข่ายผู้ใช้ยา” ได้รวบรวมความต้องการของผู้ใช้สารเสพติดจากประสบการณ์ทำงานกับผู้ใช้สารเสพติดที่ผ่านมา โดยใช้โอกาสนี้นำเสนอความต้องการ เข็มและอุปกรณ์การฉีดยาที่ปลอดภัย ในฐานะของชุดอุปกรณ์ป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด รวมไปถึงความต้องการ สารทดแทนเมทาโดนระยะยาว (MMT) เพื่อการบำบัดรักษาผู้ใช้สารเสพติด โดยเห็นว่าทั้ง 2 สิ่งนี้ คือ บริการที่จำเป็นในการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์สำหรับผู้ใช้สารเสพติดที่พวกเขาต้องการ

“ในงานเอดส์โลก เราคุยกันว่า ต้องหาทางสื่อสารบางอย่างเพื่อเรียกร้องเรื่องการป้องกันให้กับผู้ใช้ยา” (ผู้บุกเบิกการทำงาน, 24 มีนาคม 2560)

“เราต้องการให้มีการให้บริการเข็มและอุปกรณ์การฉีดยาที่ปลอดภัย เพื่อเป็นอุปกรณ์ป้องกันการติดเชื้อให้แก่ผู้ใช้ยา” (ผู้บุกเบิกการทำงาน, 20 มีนาคม 2560)

จากนั้นจึงได้เริ่มมีการจัดทำข้อเสนอโครงการเพื่อของบประมาณสนับสนุนจากจากแหล่งทุนต่างๆ เพื่อดำเนินงานด้านการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด โดยมีอาสาสมัครซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติดเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงาน เริ่มตั้งแต่ “โครงการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี และการเพิ่มการดูแลช่วยเหลือผู้ใช้ยาชนิดฉีดในประเทศไทย” (CASIDU) ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนโลก เป็นระยะเวลา 3 ปี (พ.ศ. 2547 – 2550) ต่อมาจึงมีการจัดทำข้อเสนอโครงการเพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนโลก (Global Funds) อีกครั้ง ภายใต้ “โครงการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีโดยส่งเสริมการบูรณาการและสร้างเครือข่ายเข้าถึงบริการของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าถึงยาก” หรือ “โครงการแชมเปียน” (CHAMPION : Comprehensive HIV-Prevention Among MARPs by Promoting Integrated Outreach and Networking Project) ร่วมกับภาคีเครือข่ายการทำงานด้านการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในประเทศไทยที่ทำงานกับประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เข้าถึงยาก ได้แก่ ผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีฉีด (Injecting drug users) ชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย (Men who have sex with men) พนักงานบริการ (Sex workers) แรงงานข้ามชาติ (Migrants) และผู้ต้องขังในเรือนจำ และปัจจุบันการ

ดำเนินงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดในประเทศไทย เป็นการดำเนินงานภายใต้ “โครงการยุติปัญหาวัณโรคและเอดส์ด้วยชุดบริการ RRTR” (Stop TB and AIDS through RRTR Project : STAR) ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนโลก (Global Funds) มีแผนงานที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของประเทศในการยุติปัญหาเอดส์และวัณโรค (Ending AIDS and TB) ที่เน้นการเติมเต็มช่องว่างในการดำเนินงานของแผนการทำงานด้านการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์และวัณโรคในระดับชาติ กิจกรรมหลักของโครงการประกอบด้วย การค้นหา (Reach) การนำพา (Recruit) การตรวจคัดกรอง (Test) การรักษา (Treat) และการรักษาให้อยู่ในระบบบริการ (Retain) เพื่อสร้างโอกาสในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เข้าถึงยากและชักชวนให้เข้าสู่กระบวนการตรวจและรักษาอย่างต่อเนื่องเพื่อลดการถ่ายทอดโรคและเชื้อดื้อยาโดยอาศัยการทำงานร่วมกันของภาครัฐและภาคประชาสังคม ซึ่งการดำเนินงานในส่วนของภาคประชาสังคม มุ่งเน้นการขับเคลื่อนงานผ่านการปฏิบัติงานของอาสาสมัครในพื้นที่ควบคู่ไปกับการรณรงค์ในระดับนโยบาย ซึ่งอาสาสมัครจะเป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรมหลักของโครงการในส่วนของการค้นหา (Reach) ผู้ใช้สารเสพติดในชุมชนในพื้นที่ที่ตนเองรับผิดชอบ และการนำพา (Recruit) หรือชักชวนผู้ใช้สารเสพติดเข้ามาเป็นสมาชิกของโครงการ ซึ่งสมาชิกจะได้รับข้อมูลความรู้และได้รับบริการเข็มฉีดยาและอุปกรณ์ป้องกันการติดเชื้อจากอาสาสมัครของโครงการเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเข้าสู่ระบบบริการที่รับผิดชอบดำเนินการโดยหน่วยงานด้านสาธารณสุขในส่วนของการตรวจคัดกรอง (Test) และการรักษา (Treat) ต่อไป นอกจากนี้อาสาสมัครยังมีบทบาทสำคัญในส่วนของการรักษาให้ผู้รับบริการคงอยู่ในระบบการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง (Retain) ซึ่งจะทำงานประสานร่วมกับหน่วยงานด้านสาธารณสุขในการติดตามผู้ใช้สารเสพติดที่มารับบริการให้มีการดูแลตนเองอย่างต่อเนื่องและเข้ามารับบริการตามนัดอย่างสม่ำเสมอ

จะเห็นได้ว่าความเป็นมาของการชักชวนผู้ใช้สารเสพติดมาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์นั้นมีเหตุผลและความจำเป็นมาจากการพยายามค้นหาและเข้าถึงผู้ใช้สารเสพติดเพื่อชักชวนเข้าสู่ระบบการรักษา แต่ติดปัญหาที่ไม่สามารถระบุตัวตนและเข้าถึงผู้ใช้สารเสพติดได้ จึงต้องอาศัยผู้ที่มีประสบการณ์การใช้สารเสพติดเช่นเดียวกันเป็นกลไกในการดำเนินงาน โดยเริ่มจากการชักชวนเพื่อนของตนเองและขยายการชักชวนนั้นออกไปเรื่อยๆ จากเพื่อนสู่เพื่อนจนกลายเป็นเครือข่าย และเป็นที่มาของการทำงานในรูปแบบของอาสาสมัครที่พัฒนาตัวเองมาจากการเป็นกลุ่มเป้าหมายหรือผู้รับบริการเข้ามามีส่วนร่วมและปฏิบัติงานเพื่อจัดการกับปัญหาของตัวเอง

ความเชื่อพื้นฐานของการชักชวนผู้ใช้สารเสพติดเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสามารถสรุปความเชื่อพื้นฐาน โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนที่สำคัญ คือ

1. ความเชื่อเรื่องของการเป็นพวกเดียวกัน ซึ่งเชื่อว่าคนที่ผ่านประสบการณ์หรืออยู่ในบริบทแวดล้อมเดียวกันมาก่อน ย่อมที่มีความเข้าใจกันและไว้วางใจกัน รวมถึงสื่อสารกันได้ดีกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ร่วมกันมาก่อน เพราะโดยปกติผู้ใช้สารเสพติดมักจะหวาดระแวงและไม่ไว้วางใจคนแปลกหน้าที่ไม่ใช่พวกพ้องของตัวเองอยู่แล้ว เพราะสถานะของการเป็นผู้ใช้สารเสพติดที่ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมและยังเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย ทำให้พวกเขาหวาดกลัวที่จะเปิดเผยตัวตนต่อผู้ที่พวกเขาไม่รู้จักและไม่ไว้วางใจ การมีผู้ใช้สารเสพติดเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้สามารถเข้าถึงและทำงานกับผู้ใช้สารเสพติดได้อย่างแท้จริง

“ผู้ใช้ยาไม่ค่อยไว้วางใจคนที่เขาไม่รู้จัก ถ้าไม่ใช่เพื่อนกันเขาก็จะระแวงไว้วางใจก่อนแล้ว กลัวว่าจะเป็นสายนาย(ตำรวจ)”

“ไม่มีใครรู้ปัญหาของผู้ใช้ยาได้ดีกว่าผู้ใช้ยาด้วยกัน”

2. ความเชื่อในเรื่องของการเป็นเจ้าของปัญหา ย่อมเข้าใจและสามารถจัดการกับปัญหาของตนเองได้ดีที่สุด ดังนั้นผู้ใช้สารเสพติดก็ย่อมจะเข้าใจปัญหา สถานการณ์ และความต้องการของกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดได้ดีที่สุด การชักชวนให้ผู้ใช้สารเสพติดเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์จึงเป็นกลไกสำคัญในการที่จะช่วยให้หน่วยงานหรือองค์กรที่ทำงานด้านนี้มีความเข้าใจและสามารถรับรู้ถึงความต้องการของผู้ใช้สารเสพติดได้อย่างแท้จริง

“การมีเจ้าของปัญหาเข้ามาทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาของเขาเอง เรามองว่ามันยังยืนยันกว่าเพราะเขาย่อมไม่ละทิ้งปัญหาของตัวเอง ถึงเขาไม่ได้มาทำงานตรงนี้ เขาก็ยังต้องอยู่กับปัญหาพวกนี้ อยู่ดี”

3. ความเชื่อในเรื่องมนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาได้ ผู้ใช้สารเสพติดก็มีคุณค่าความเป็นมนุษย์ซึ่งสามารถพัฒนาตนเองได้เช่นกัน หากพวกเขาได้รับโอกาสและการพัฒนาพวกเขาก็สามารถเป็นกำลังสำคัญในการที่จะช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มของพวกเขาเองได้

“เราเชื่อว่าคนทุกคนสามารถพัฒนาได้ ผู้ใช้ยาก็ไม่ต่างกัน ถ้าเขาได้รับโอกาส เขาก็สามารถพัฒนาตัวเองได้”

ความสำคัญและผลของการมีผู้ใช้สารเสพติดเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

ความสำคัญของการมีผู้ใช้สารเสพติดมาทำงานเป็นอาสาสมัคร สะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจน จากความสำเร็จของการดำเนินโครงการต่างๆ ในการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดที่ผ่านมา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงกลไกที่สำคัญที่สุดที่ทำให้การดำเนินโครงการเหล่านี้ประสบ

ความสำเร็จ ก็คือ การที่มีผู้ใช้สารเสพติดเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานเป็นอาสาสมัคร โดยทำหน้าที่ในการค้นหา เข้าถึง และสามารถชักชวนให้เพื่อนของพวกเขาเข้ามาใช้บริการและร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโครงการได้

เรื่องของความไว้วางใจยังคงเป็นหัวใจสำคัญในการทำงานกับผู้ใช้สารเสพติด ซึ่งคนที่ผู้ใช้สารเสพติดไว้วางใจมากที่สุดก็คือเพื่อนผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติดเหมือนกันกับพวกเขามาก่อน อาสาสมัครเหล่านี้จึงเป็นเหมือนผู้ช่วยเปิดประตูและเป็นสะพานเชื่อมระหว่างผู้ใช้สารเสพติดและหน่วยงานผู้ให้บริการต่างๆ ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือและดูแลผู้ใช้สารเสพติดสามารถเข้าถึงตัวผู้ใช้สารเสพติดได้ คนทำงานมีความเข้าใจบริบท วิถีชีวิต และธรรมชาติของผู้ใช้สารเสพติดมากขึ้น เข้าใจถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้ใช้สารเสพติด และสามารถนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบบริการที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้ใช้สารเสพติดได้อย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ผลที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้ใช้สารเสพติดเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ อาจแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ ผลต่อการช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวีเอดส์ และผลที่เกิดขึ้นกับตัวผู้ใช้สารเสพติดที่มาทำงานเป็นอาสาสมัคร

1. ผลต่อการช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด อาจกล่าวได้ว่า ในการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด หากขาดการมีส่วนร่วมของผู้ใช้สารเสพติดที่เข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครแล้ว ย่อมไม่สามารถค้นหา เข้าถึง และทำงานกับผู้ใช้สารเสพติดได้ เพราะอาสาสมัครเหล่านี้เป็นตัวกลางและเป็นผู้ช่วยคนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเข้าถึงผู้ใช้สารเสพติด และช่วยส่งเสริมให้ผู้ใช้สารเสพติดได้รับการตามความต้องการและความจำเป็นของพวกเขา ช่วยให้เกิดความก้าวหน้าและความสำเร็จในการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด นอกจากนี้การทำงานกับอาสาสมัครซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติด ยังช่วยให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ในการทำงานกับผู้ใช้สารเสพติดผ่านการเรียนรู้จากตัวอาสาสมัครซึ่งเป็นทั้งกลุ่มเป้าหมายและคนทำงานในเวลาเดียวกัน โครงการต่างๆ ที่มีผู้ใช้สารเสพติดมาทำงานเป็นอาสาสมัคร ต่างได้เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางในการที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้ใช้สารเสพติดและให้การช่วยเหลือดูแลผู้ใช้สารเสพติด ทั้งการดูแลด้านสุขภาพและการสนับสนุนให้พวกเขาสามารถทำงานและดูแลตัวเองได้

2. ผลต่อตัวผู้ใช้สารเสพติดที่มาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ผลที่เกิดขึ้นโดยตรงกับตัวผู้ใช้สารเสพติดที่มาทำงานเป็นอาสาสมัคร คือ ความภาคภูมิใจและการเห็นถึงคุณค่าของตนเอง จากการได้ทำงานช่วยเหลือเพื่อนของพวกเขาให้ปลอดภัย และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ช่วยสร้างความนับถือตนเองและความภาคภูมิใจในตนเองให้แก่ผู้ใช้สารเสพ

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ติดที่ทำงานเป็นอาสาสมัคร ช่วยให้พวกเขามีความมั่นใจในตนเอง เห็นความสำคัญของตนเองและงานอาสาสมัครที่นอกจากจะช่วยให้เขาได้ดูแลตัวเองแล้ว ยังช่วยให้เขาได้ดูแลเพื่อนของพวกเขาอีกด้วย

แรงจูงใจในการเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัคร

การใช้สารเสพติดมีความสนใจและตัดสินใจที่จะเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัคร ไม่ว่าจะมาจากการทาบตามของคนทำงานอยู่ก่อนแล้ว หรือการสมัครเข้ามาด้วยตนเองก็ตาม พวกเขาต่างก็มีแรงจูงใจและเหตุผลในการเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครที่แตกต่างกันไป จากการสัมภาษณ์อาสาสมัครที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่วิจัย สามารถสรุปได้ว่าแรงจูงใจที่สำคัญที่ทำให้ผู้ใช้สารเสพติดตัดสินใจเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ประกอบด้วย

1. แรงจูงใจจากการที่เคยได้รับการดูแลจากอาสาสมัครมาก่อน เคยเห็นการทำงานของอาสาสมัครคนอื่นมาก่อน เคยเป็นผู้ได้รับการดูแลและช่วยเหลือจากอาสาสมัครมาก่อน เมื่อวันที่ยังรู้สึกว่าตัวเองพร้อมก็อยากตอบแทนในสิ่งที่ตนเองเคยได้รับและแบ่งปันโอกาสเหล่านี้ให้เพื่อนคนอื่นบ้าง

“เราเคยได้รับการดูแลจากเพื่อนที่เป็นอาสาสมัครมาก่อน พอเขามาชวนให้ลองมาสมัครดูก็คิดว่าน่าสนใจ เพราะถ้าได้ทำก็จะได้ช่วยงานเพื่อนและได้ช่วยเพื่อนคนอื่นต่อยาว”

“นี่ถึงตัวเองตอนที่เข้ายาและยังไม่ได้รับการบำบัด ตอนที่ยังไม่มีคนมาสนใจดูแล พอมีคนมาสนใจมาดูแลเรารู้สึกดีและอยากให้คนอื่นได้รับความรู้สึกแบบนี้บ้าง”

2. แรงจูงใจจากการเห็นเพื่อนหรือคนในครอบครัวต้องเจ็บป่วยและเสียชีวิตจากการติดเชื้อเอชไอวีหรือการใช้สารเสพติด

“เคยมีเพื่อนที่ติดเชื้อแล้วก็เสียชีวิต เรารู้สึกว่าถ้าวันนั้นมีอาสาสมัครทำงานกับเขาแบบที่มีทุกวันนี่เขาก็คงไม่ต้องตาย วันนี้ถ้าเราจะช่วยคนอื่นได้ก็อยากจะทำ”

3. แรงจูงใจที่อยากจะพัฒนาตัวเองและดูแลตัวเอง

“คิดว่าการเป็นอาสาสมัครนอกจากได้ช่วยเพื่อนแล้ว ยังได้ดูแลตัวเอง เพราะการเป็นอาสาสมัครทำให้เราได้รับข้อมูล เข้าถึงบริการต่างๆ ได้ ก็จะช่วยให้เราได้ดูแลตัวเองไปด้วย”

“การทำงานเป็นอาสาสมัคร เราต้องพัฒนาตัวเอง ต้องเปลี่ยนแปลงตัวเอง ไม่งั้นเพื่อนก็จะไม่เชื่อถือเรา ก็เหมือนเป็นโอกาสให้เราได้พัฒนาตัวเองไปด้วย”

4. แรงจูงใจด้านรายได้และค่าตอบแทน อาสาสมัครทุกคนมองว่า การมีงานทำ การมีรายได้ เป็นสิ่งที่จะช่วยกอบกู้คุณค่าในตัวเองของผู้ใช้สารเสพติด และสร้างการยอมรับทั้งจากตนเองและคนใกล้ชิด โดยเฉพาะคนในครอบครัว เป็นการแสดงให้เห็นว่าพวกเขาสามารถดูแลตัวเองได้ ไม่เป็นภาระของครอบครัว ขณะเดียวกันงานที่ทำก็เป็นงานที่มีคุณค่า ได้ช่วยเหลือเพื่อนและสังคมด้วย

“มาเป็นอาสาสมัครเพราะอยากมีงานทำและมีรายได้มาดูแลตัวเองและครอบครัว”

“อยู่บ้านก็ไม่ได้ทำอะไร มีงานตรงนี้ก็ดีกว่าอยู่เฉยๆ อย่างน้อยก็ไม่ต้องขอเงินที่บ้าน”

“เวลามีคนถามว่าไปไหนแต่เช้า พอบอกว่า ไปทำงาน มันรู้สึกภูมิใจ เมื่อก่อนใครถามว่าไปไหน ก็ไม่รู้จะตอบว่าอะไร เพราะวันๆ ก็ไม่ได้ไปไหนนอกจากไปใช้ยา”

5. แรงจูงใจที่อยากได้รับการยอมรับจากครอบครัว ชุมชน และสังคม

“การเป็นอาสาสมัคร เป็นงานคนมองว่าเป็นงานที่ได้บุญ เป็นงานที่เสียสละ เป็นงานที่มีคุณค่า เราทำงานตรงนี้ก็ทำให้เขายอมรับในตัวเรามากขึ้นด้วย”

สภาพการปฏิบัติงานในปัจจุบันและบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงาน ป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

การทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดมีการขยายขอบเขตและเครือข่ายการทำงานมากขึ้นนับตั้งแต่โครงการแรกจนกระทั่งปัจจุบัน การดำเนินงานต่างๆ มีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจนมากขึ้น ลักษณะการทำงานในปัจจุบันเป็นการดำเนินงานภายใต้โครงการขององค์กรหรือมูลนิธิที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากแหล่งต่างๆ มีการจัดตั้งสำนักงานและศูนย์ให้บริการ หรือ Drop In Center (DIC) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ให้สมาชิกซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติดสามารถเข้ามาใช้บริการเพื่อพบปะพูดคุยและทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันได้ โดยมีการดำเนินงานในพื้นที่จังหวัดต่างๆ ที่แต่ละองค์กรรับผิดชอบดูแล มีผู้จัดการศูนย์ เจ้าหน้าที่ภาคสนาม และอาสาสมัครซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติดเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดผ่านการทำงานเชิงรุกเพื่อค้นหา เข้าถึง และให้บริการต่างๆ แก่กลุ่มเป้าหมาย การทำงานของอาสาสมัครเริ่มมีการจ่ายค่าตอบแทน และมีการกำหนดขอบเขตการทำงานและหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน มีระยะเวลาปฏิบัติงานที่ชัดเจน และมีกฎระเบียบในการทำงานที่อาสาสมัครต้องยึดถือและปฏิบัติตามเช่นเดียวกับคนทำงานตำแหน่งอื่นๆ ซึ่งอาจไม่ได้เป็นผู้ใช้สารเสพติด ขณะเดียวกันก็เริ่มมีผู้ใช้สารเสพติดให้ความสนใจที่จะเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครมากขึ้นด้วยเหตุผลและแรงจูงใจที่แตกต่างกัน ทำให้ต้องมีการกำหนดแนวทาง ขั้นตอน กระบวนการ และเกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัครเอาไว้เป็นหลักในการพิจารณา สภาพการปฏิบัติงานที่มีโครงสร้าง หน้าที่ ความรับผิดชอบ และภารกิจที่ได้รับมอบหมายชัดเจน มีตัวชี้วัดที่เป็นเป้าหมายในการประเมินผลการปฏิบัติงาน ความคาดหวังของคนรอบข้าง ทั้งจากเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดที่ตนดูแล เพื่อนร่วมงาน ครอบครัว และชุมชน ต่างสร้างความกดดันให้กับอาสาสมัครจนบางครั้งก็เกิดภาวะเครียดจากการทำงาน หมดไพบในการทำงาน หรือกลับไปใช้สารเสพติดหนักขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็เป็นแรงกระตุ้นและผลักดันให้อาสาสมัครพยายามพัฒนาตนเองและเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทางที่ดีขึ้น แต่ก็เชื่อว่าอาสาสมัครทุกคนจะเข้มแข็งและสามารถก้าวผ่านความถ้อยท้อจากสภาพการปฏิบัติงานที่ต้องเผชิญได้ แต่หากพวกเขาได้รับการดูแลด้วยความเข้าใจจากคนรอบข้าง ก็จะช่วยให้พวกเขาสามารถพัฒนาตนเองต่อไปได้

“ทุกวันนี้ต้องทำงานตอบตัวชี้วัดโครงการ บางครั้งก็เครียดและกดดัน เครียดมากก็จะกลับไปใช้ยาเยอะอีก ก็ต้องคอยเตือนตัวเอง”

“เราทำงานมีค่าตอบแทน เขาก็คาดหวังให้เราต้องทำงานให้ได้ตามเป้าหมาย”

“เวลาประชุมทีม หัวหน้าเขาก็ตามว่าเข้าถึงเพื่อนได้กี่คนแล้ว ก็มีโดนตำหนิบ้างว่าทำไมมาทำงานสาย ทำไมส่งงานช้า บางครั้งเราก็มีปัญหาส่วนตัว แต่ก็รู้ว่าไม่ใช่ข้ออ้างที่จะมาใช้ได้”

“ได้ทำงานตรงนี้ก็ดี ได้รู้อะไรเยอะขึ้น ได้พัฒนาตัวเอง แล้วก็ช่วยเหลือเพื่อนด้วย”

ขั้นตอน กระบวนการ และเกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัครในปัจจุบัน

ในส่วนของขั้นตอนและกระบวนการคัดเลือกผู้ใช้สารเสพติดเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัคร ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ในช่วงแรกอาศัยการชักชวนและทาบทามโดยเจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติดชวนเพื่อนที่มีความสามารถในการที่จะเข้าถึงและชักชวนกลุ่มเพื่อนของเขาให้มาร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้มาช่วยงาน จนเมื่อโครงการที่มีการดำเนินงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดมีการขยายขอบเขตการทำงานที่ครอบคลุมพื้นที่มากขึ้น จึงเริ่มมีการใช้กระบวนการของประกาศรับสมัคร สัมภาษณ์ และคัดเลือกตามเกณฑ์คุณสมบัติที่โครงการต้องการ แต่ก็ยังคงดำเนินควบคู่ไปกับการทาบทามและชักชวนจากคนรู้จักให้มาเข้าสู่กระบวนการรับสมัครและผ่านการคัดเลือกตามขั้นตอนและเกณฑ์ของคุณสมบัติที่กำหนดไว้

ขั้นตอนการรับสมัคร โดยปกติจะมีการติดประกาศรับสมัครไว้ที่บริเวณสำนักงานหรือศูนย์บริการ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เพื่อนผู้ใช้สารเสพติดจะเข้ามาใช้บริการเป็นประจำทุกวัน ซึ่งหากสมาชิกคนใดสนใจที่จะสมัครเข้ามาเป็นอาสาสมัครก็สามารถมาขอใบสมัครจากเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บริการและยื่นใบสมัครได้ทันที นอกจากนี้ยังมีการติดประกาศรับสมัครไว้ที่โรงพยาบาล ทั้งในส่วนของคลินิกยาเสพติดหรือคลินิกเอชไอวี เพื่อเปิดโอกาสให้เพื่อนผู้ใช้สารเสพติดที่ไม่สะดวกหรือไม่มีโอกาสเข้าไปใช้บริการที่ศูนย์บริการก็สามารถสมัครได้ โดยขอใบสมัครจากพยาบาลผู้ดูแลคลินิกเพื่อกรอกข้อมูลส่วนและยื่นใบสมัครไว้กับพยาบาลประจำคลินิกได้เลย จากนั้นเจ้าหน้าที่จากศูนย์บริการจะเป็นผู้ไปเก็บรวบรวมใบสมัครจากโรงพยาบาลเพื่อมาพิจารณาและคัดเลือกเพื่อเรียกสัมภาษณ์ต่อไป นอกจากการติดประกาศรับสมัครไว้ตามจุดต่างๆ แล้ว บางครั้งเจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครก็เป็นผู้ทาบทามและชักชวนผู้ที่เห็นว่ามีความรู้ความสามารถและเหมาะสมกับการทำงานเป็นอาสาสมัคร เช่น มีเครือข่ายเพื่อน สามารถจัดการการใช้สารเสพติดของตัวเองไม่ให้กระทบต่อการทำงานได้ มีมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถสื่อสารกับเพื่อนได้ ให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโครงการอยู่เป็นประจำ ก็จะเข้าไปชักชวนให้มาสมัคร หรือบางครั้งอาจได้รับการแนะนำจากพยาบาลซึ่งเป็นผู้ดูแลผู้ใช้สารเสพติดว่ามีผู้ที่มีความรู้ความสามารถและเหมาะสมจะทำงานเป็นอาสาสมัครได้ เจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครที่ปฏิบัติงานอยู่ก็จะเข้าไปพูดคุยเพื่อทาบทามและชักชวนให้มากรอกใบสมัครและเข้ารับการสัมภาษณ์ตามขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนการสัมภาษณ์ จะเป็นการถามเกี่ยวกับคุณสมบัติพื้นฐานทั่วไปของผู้สมัคร ประกอบกับคำถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องเอชไอวี/เอดส์และโรคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงทัศนคติใน

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

การทำงานกับเพื่อนผู้ใช้สารเสพติด นอกจากนี้ยังมีการหยิบยกสถานการณ์จำลองขึ้นมาเพื่อทดสอบไหวพริบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของอาสาสมัคร เช่น หากต้องเจอกับเหตุการณ์ที่เพื่อนชักชวนให้ใช้สารเสพติดในระหว่างการปฏิบัติงานจะมีทักษะการปฏิเสธอย่างไร เป็นต้น

เกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัคร โดยปกติจะขึ้นอยู่กับเนื้อหาและหน้าที่ความรับผิดชอบที่อาสาสมัครต้องทำ โดยมีเกณฑ์หลักๆ ที่ใช้ในการพิจารณา ดังนี้

1. สามารถจัดการการใช้สารเสพติดของตนเองไม่ให้เกิดกระทบกับการทำงานได้
2. มีเครือข่ายเพื่อน สามารถเข้าถึงและทำงานกับเพื่อนในพื้นที่ได้
3. อ่านออกเขียนได้
4. สามารถขี่หรือมียานพาหนะเป็นของตัวเอง
5. หากมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับประเด็นการทำงานของอาสาสมัคร เช่น ความรู้เรื่องเอชไอวี ไวรัสตับอักเสบบี จะได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษ

บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

อาสาสมัครซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติด นับได้ว่าเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดอย่างมาก ซึ่งอาสาสมัครต้องมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

1. การลงพื้นที่เพื่อค้นหาผู้ใช้สารเสพติด เป็นการค้นหาและเข้าถึงเพื่อนที่ยังไม่เคยเข้าสู่ระบบบริการมาก่อน เพื่อชักชวนให้เข้ามาใช้บริการและดูแลสุขภาพของตัวเองตามความพร้อมและความสมัครใจของเพื่อนผู้ใช้สารเสพติด
2. การส่งต่อเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดให้เข้ารับบริการด้านสาธารณสุขด้วยความพร้อมและความสมัครใจ เช่น การตรวจหาเชื้อเอชไอวีด้วยความสมัครใจ (VCCT) การรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอชไอวี (ARV) และการบำบัดด้วยสารทดแทนเมทาโดนระยะยาว (MMT)
3. การติดตามเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดด้วยการลงพื้นที่หรือสอบถามผ่านเครือข่ายเพื่อน โดยเฉพาะเป็นการติดตามเพื่อนที่ขาดการรักษาที่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะการขาดนัดการรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอชไอวี และหายหรือหลุดไปจากระบบการรักษาด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น ไปทำงานที่อื่น เจ็บป่วยหรือถูกจับกุมคุมขังอยู่ในเรือนจำ หรือถูกส่งตัวไปบำบัดในสถานบำบัดต่างๆ ซึ่งการรักษาที่ไม่ต่อเนื่องอาจส่งผลต่อประสิทธิภาพในการรักษาของเพื่อนสมาชิก
4. การจัดกิจกรรมให้กับเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดแบบรายบุคคลหรือกลุ่มย่อย ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การจัดกิจกรรมด้วยตัวอาสาสมัครเอง เช่น การให้ข้อมูลความรู้แบบตัวต่อตัว การให้บริการเข็มและอุปกรณ์การฉีดที่สะอาด การเยี่ยมบ้าน และการที่อาสาสมัครเป็นผู้ช่วยหรือร่วมกับ

เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรม เช่น การจัดกิจกรรมให้ความรู้แบบกลุ่มย่อย การจัดอบรม การร่วมจัดนิทรรศการให้ความรู้กับหน่วยงานต่างๆ

5. การจัดทำแผนการปฏิบัติงานและบันทึกข้อมูลการให้บริการ เช่น การทำแผนการปฏิบัติงานของตนเอง การวางแผนการทำงานร่วมกับทีมตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย และการบันทึกข้อมูลในแบบฟอร์มการทำงานต่างๆ

จะเห็นได้ว่าบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ได้รับนั้น จำเป็นต้องอาศัยความรู้ความสามารถที่ต้องได้รับการสนับสนุนในด้านกาพัฒนาศักยภาพ เพื่อให้พวกเขาสามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ

กระบวนการติดตาม ประเมินผล และหนุนเสริมการทำงานของอาสาสมัคร

โดยปกติแล้วการติดตาม ประเมินผล และหนุนเสริมการทำงานของอาสาสมัคร เป็นบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่สำคัญในการดูแลอาสาสมัครของเจ้าหน้าที่ภาคสนามและผู้จัดการประจำสำนักงานหรือศูนย์ให้บริการ (DIC) ในแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

การติดตาม ประเมินผล และหนุนเสริมการทำงานของอาสาสมัคร เริ่มต้นตั้งแต่การให้อาสาสมัครเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการวางแผนการทำงานของทีมงานภาคสนาม ซึ่งประกอบไปด้วยผู้จัดการ เจ้าหน้าที่ภาคสนาม และอาสาสมัครในทีม เพื่อกำหนดแผนการปฏิบัติงานร่วมกันว่าใครจะต้องรับผิดชอบภารกิจในส่วนใดบ้าง ทั้งในส่วนของภารกิจในฐานะที่เป็นงานในความรับผิดชอบของตัวเอง และภารกิจในฐานะที่ต้องเป็นตัวแทนของทีมงานไปร่วมปฏิบัติงานหรือเข้าร่วมกิจกรรมกับภาคีเครือข่ายอื่นๆ ซึ่งหัวใจสำคัญของการวางแผนการทำงานร่วมกันก็เพื่อกำหนดเป้าหมายการทำงานของทีมในภาพรวม เช่น การกำหนดพื้นที่ที่จะขยายการเข้าถึงเพื่อนรายใหม่ แผนการส่งต่อเพื่อนเข้ารับบริการที่โรงพยาบาล รวมไปถึงการติดตามเพื่อนที่หายไปจากระบบบริการร่วมกับเจ้าหน้าที่พยาบาลผู้ดูแลและให้บริการแก่เพื่อนสมาชิกในพื้นที่

ทั้งนี้การติดตาม ประเมินผล และหนุนเสริมการทำงานของอาสาสมัคร จะดำเนินงานผ่าน 2 กิจกรรมที่สำคัญ คือ

1. การประชุมทีมประจำวัน ซึ่งโดยหลักการจะมีการประชุมเป็นประจำทุกวันที่มีการปฏิบัติงาน โดยแบ่งเป็น การประชุมก่อนการปฏิบัติงานในช่วงเช้า โดยใช้เวลาประมาณ 30 นาที เพื่อยืนยันแผนการปฏิบัติงานในวันนั้นๆ ตลอดจนประเมินความพร้อมของอาสาสมัครก่อนการปฏิบัติงาน เพื่อป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นหากอาสาสมัครไม่อยู่ในสภาพที่พร้อมสำหรับการปฏิบัติงาน อันอาจเป็นผลข้างเคียงมาจากพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของอาสาสมัคร ทั้งนี้ในกรณีของอาสาสมัครที่อยู่ในพื้นที่ที่ไกลจากสำนักงานและมีความยากลำบากในการเดินทางมาประชุมทุกวัน มีการอนุโลมให้รายงานตัวและแจ้งแผนการปฏิบัติงานประจำวันทางโทรศัพท์แก่เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลอาสาสมัครแทนการ

เข้ามาประชุมร่วมกับทีมที่สำนักงานได้ พร้อมทั้งตกลงเวลาที่จะกลับมาพบกันอีกครั้งเพื่อสรุปงานในช่วงบ่าย หลังจากนั้นเมื่อเสร็จสิ้นการปฏิบัติงานในช่วงบ่าย ทีมงานทั้งหมดจะกลับมาประชุมร่วมกันอีกครั้ง โดยจะใช้เวลาไม่เกิน 1.30 ชั่วโมง เพื่อตรวจสอบว่าอาสาสมัครทุกคนกลับมาจากการปฏิบัติงานในที่ต่างๆ เรียบร้อยแล้ว ไม่มีใครได้รับอุบัติเหตุหรือประสบปัญหาระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ถูกจับในระหว่างการเดินทาง หรือติดค้างอยู่ในพื้นที่ปฏิบัติงาน ทั้งยังเป็นการกลับมารายงานว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนหรือไม่ และหากติดปัญหาหรือต้องการการสนับสนุนในส่วนใดก็จะได้มีการวางแผนร่วมกันต่อไป จะเห็นได้ว่าหัวใจสำคัญของการประชุมทีมประจำวัน คือ การตรวจสอบความพร้อมก่อนการปฏิบัติงานและการติดตามความเรียบร้อยหลังการปฏิบัติงาน ซึ่งมีเป้าหมายหลักเพื่อการดูแลความปลอดภัยของอาสาสมัครผู้ปฏิบัติงานเป็นสำคัญ

2. การประชุมทีมประจำสัปดาห์และประจำเดือน เพื่อสรุปผลการปฏิบัติงานในแต่ละสัปดาห์และแต่ละเดือน พร้อมทั้งวางแผนการปฏิบัติงานในสัปดาห์และเดือนถัดไป ซึ่งหากมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแผนงานไม่ว่าด้วยสาเหตุใดก็จะได้หารือและทำข้อตกลงร่วมกัน นอกจากนี้ยังเป็นการหารือร่วมกันเกี่ยวกับสถานการณ์ ปัญหา และอุปสรรคต่างๆ ในการปฏิบัติงาน เพื่อวางแผนการหนุนเสริมให้สอดคล้องกับความต้องการของอาสาสมัครแต่ละคนด้วย ทั้งการหนุนเสริมตามแผนการปฏิบัติงานที่วางแผนไว้ร่วมกัน และการหนุนเสริมตามการร้องขอเป็นรายกรณี

จะเห็นได้ว่าการประชุมทีมทั้ง 2 ระยะเวลาเป็นกระบวนการในการติดตาม ประเมินผล และหนุนเสริมการปฏิบัติงานของอาสาสมัครที่สำคัญ ซึ่งผลการปฏิบัติงานที่สะท้อนออกมาจากสิ่งที่อาสาสมัครรายงานในระหว่างการประชุมจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลอาสาสมัครสามารถประเมินผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร ตลอดจนวางแผนการหนุนเสริมการทำงานของอาสาสมัครได้อย่างเหมาะสมตามความจำเป็นของอาสาสมัครแต่ละคน

ทั้งนี้นอกจากการติดตาม ประเมินผล และหนุนเสริมภายในทีมภาคสนามในพื้นที่การปฏิบัติงานของอาสาสมัครแล้ว ยังมีการหนุนเสริมการปฏิบัติงานของอาสาสมัครจากองค์กรและโครงการผ่านการฝึกอบรมในหัวข้อต่างๆ ซึ่งจะอ้างอิงกับแผนงานและงบประมาณในโครงการเป็นหลัก

ปัญหาและอุปสรรคที่อาสาสมัครต้องเผชิญในการปฏิบัติงาน

ในการทำงานของอาสาสมัคร พวกเขาต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ มากมายในระหว่างการปฏิบัติงาน ซึ่งปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่

1. ไม่สามารถวางแผนการจัดการการใช้สารเสพติดของตนเองที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน ส่งผลให้การใช้สารเสพติดมีผลกระทบต่อการทำงาน โดยเฉพาะในส่วนของวินัยและความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย เช่น มาทำงานสาย ไม่รักษาเวลานัดหมาย ส่งงานไม่ตรงเวลา ไม่มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

2. ไม่สามารถควบคุมและจัดการกับความต้องการใช้สารเสพติดของตนเองเมื่อต้องเผชิญกับปัจจัยกระตุ้นความต้องการในระหว่างปฏิบัติงาน เนื่องจากการปฏิบัติงานของอาสาสมัครมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องและเผชิญหน้ากับปัจจัยกระตุ้นความต้องการใช้สารเสพติดของตนเอง อยู่เสมอ โดยเฉพาะการเข้าไปค้นหาและปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลเพื่อนผู้ใช้สารเสพติด ทำให้อาสาสมัครต้องเข้าไปปฏิบัติงานใกล้ชิดกับบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของการใช้สารเสพติดที่ตนคุ้นเคย ทั้งแหล่งการใช้สารเสพติด อุปกรณ์การเสพซึ่งเป็นอุปกรณ์ป้องกันการติดเชื้อที่ต้องพกติดตัว เพื่อนำไปให้บริการแก่เพื่อนสมาชิก รวมไปถึงการที่ต้องไปพบปะกับเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดที่อาจจะเคยมีประสบการณ์การใช้สารเสพติดร่วมกันมาก่อน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้อาสาสมัครจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องควบคุมตัวเองและเอาชนะใจตัวเองให้ได้ เพื่อไม่ให้ปัจจัยกระตุ้นเหล่านี้เข้ามามีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร

3. ไม่ได้ได้รับความเชื่อถือจากคนรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว ชุมชน เพื่อนร่วมงาน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ตลอดจนเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดที่ตนเองรับผิดชอบดูแล อันเนื่องมาจากทัศนคติที่มีต่อผู้ใช้สารเสพติด และไม่เชื่อมั่นในศักยภาพของผู้ใช้สารเสพติดที่มาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ เช่น ครอบครัวของเพื่อนไม่ไว้ใจและกลัวว่าจะมาชวนกันไปใช้สารเสพติด ชุมชนในพื้นที่การปฏิบัติงานไม่ไว้ใจเพราะกลัวว่าจะนำยาเสพติดมาแพร่ระบาดในชุมชน เพื่อนผู้ใช้สารเสพติดไม่เชื่อถือว่ามีอาสาสมัครซึ่งเป็นผู้ใช้ยาเหมือนกันจะมีข้อมูลความรู้ในเรื่องต่างๆ อย่างแท้จริงและเชื่อถือได้

4. ไม่สามารถให้ข้อมูลหรือตอบคำถามของเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดได้ เช่น ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้สารเสพติดที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี โรคที่มีความสัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์ แนวทางการรักษาและยาต้านไวรัสเอชไอวี สิทธิการรักษา อุปกรณ์ป้องกันการติดเชื้อ รวมไปถึงการตอบข้อสงสัยเกี่ยวกับข้อมูลความเชื่อที่บอกต่อกันมาโดยไม่มีหลักฐานหรือข้อเท็จจริงยืนยันได้ว่าเป็นความจริง เป็นต้น อันเนื่องมาจาก มีข้อมูลไม่เพียงพอ ไม่เคยได้รับความรู้หรือการพัฒนาศักยภาพในเรื่องเหล่านี้มาก่อน หรือไม่มีข้อมูลที่ทันสมัย

5. ไม่สามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้เนื่องจากขาดทักษะในการทำงานนั้นๆ เช่น การบันทึกข้อมูลการให้บริการลงในแบบฟอร์มของโครงการ การจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้ความรู้แก่เพื่อนผู้ใช้สารเสพติด ซึ่งอาจเป็นเพราะไม่เคยได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านทักษะนั้นๆ มาก่อน หรือไม่เคยมีโอกาสดำเนินการด้านทักษะนั้นๆ มาก่อน

6. มีความเสี่ยงจากการการถูกรบกวนและติดตามจากเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายในระหว่างการลงพื้นที่ปฏิบัติงานด้วยสถานะของการเป็นผู้ใช้สารเสพติด ประกอบกับการปฏิบัติงานต้องเข้าไปในแหล่งที่มีผู้ใช้สารเสพติด และยังต้องนำเข็มและชุดอุปกรณ์ป้องกันการติดเชื้อไปให้บริการแก่เพื่อนผู้ใช้สารเสพติดด้วย หากถูกเรียกตรวจ ก็มีความเสี่ยงที่จะถูกรบกวนการปฏิบัติหน้าที่ได้

จะเห็นได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของอาสาสมัครซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติดนั้น นอกจากเรื่องงานโดยตรงแล้ว ยังมีอุปสรรคในฐานะที่เขาเป็นผู้ใช้สารเสพติดซึ่งยังคงถูกเลือกปฏิบัติในหลายๆ ประเด็นด้วย

2. ผลการวิเคราะห์ความต้องการพัฒนาศักยภาพที่จำเป็นของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

คุณสมบัติของอาสาสมัครในฝันหรืออาสาสมัครในอุดมคติที่ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด

จากการสัมภาษณ์ อาสาสมัคร เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลและปฏิบัติงานร่วมกับอาสาสมัครทั้งส่วนของเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิที่รับผิดชอบดูแลอาสาสมัครโดยตรง และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัคร รวมถึงกลุ่มตัวแทนผู้ถูกเบียดเบียนการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดในประเทศไทย สามารถสรุปคุณสมบัติของอาสาสมัครในฝันหรืออาสาสมัครในอุดมคติที่ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

ตารางที่ 5 ตารางแสดงคุณสมบัติของอาสาสมัครในฝันหรืออาสาสมัครในอุดมคติที่ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด

หมวดหมู่	คุณสมบัติ	ข้อมูลจากการสัมภาษณ์
ด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง	1. มีความสามารถจัดการการใช้สารเสพติดของตัวเองได้อย่างเหมาะสม 2. มีบุคลิกดี สะอาด สุภาพ รู้กาลเทศะ 3. มีวินัย ตรงต่อเวลา 4. มีความน่าเชื่อถือและได้รับความไว้วางใจ	“ถ้าอาสาสมัครยังเมาให้เพื่อนเห็นแล้วใครจะเชื่อถือเรา” “เป็นอาสาสมัครก็ต้องเป็นตัวอย่างให้เพื่อน จะแต่งตัวแย่งๆ ก็ไม่ได้ ใครเขาจะเชื่อถือ” “เรื่องที่อาสาสมัครโดนตำหนิ บ่อยก็เรื่องวินัย โดยเฉพาะการมาทำงานสายและส่งงานไม่ตรงเวลา”
ด้านความรู้	1. มีข้อมูลที่ถูกต้องและทันสมัยเกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์ และโรคที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์ ได้แก่ ไวรัสตับอักเสบบี วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์	“ในการทำงาน เรื่องเอชไอวี กับไวรัสตับอักเสบบี เป็นข้อมูลที่สำคัญที่สุด ส่วนโรคอื่นๆ เพื่อนสมาชิกไม่ค่อยสนใจ อาจจะรู้สึกว่าเป็นเรื่องไกลตัว” “นอกจาก

หมวดหมู่	คุณสมบัติ	ข้อมูลจากการสัมภาษณ์
	<p>2. มีข้อมูลเรื่องการบำบัดรักษาและการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด</p> <p>3. มีข้อมูลเรื่องสิทธิและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ใช้สารเสพติด</p>	<p>ข้อมูลเรื่องโรค ก็จะมีข้อมูลเกี่ยวกับการลดอันตรายที่เพื่อนสมาชิกมักจะสนใจ เพราะมันเกี่ยวข้องกับผู้ใช้ยาอย่างเราโดยตรง เช่น เรื่องการน็อคยา ตำแหน่งฉีดที่ปลอดภัย อุปกรณ์ การฉีดที่ป้องกันการติดเชื้อได้”</p> <p>“ส่วนใหญ่เราก็หาข้อมูลความรู้จากแผ่นพับหรือเอกสารที่ตั้งอยู่ในศูนย์ ก็ไม่รู้ว่าข้อมูลมันยังใช้ได้ อยู่ไหม แต่เราก็ไม่รู้ว่าจะไปหาข้อมูลจากไหนที่เชื่อถือได้”</p>
ด้านทักษะ	<p>1. มีทักษะการเข้าถึงเพื่อน และให้คำปรึกษาเพื่อนได้</p> <p>2. มีทักษะการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เพื่อน</p> <p>3. มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ</p> <p>4. มีทักษะการเขียนและการทำงานเอกสารได้อย่างถูกต้อง</p>	<p>“ทักษะการสื่อสาร ทั้งฟัง พูด อ่าน เขียนเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเราต้องทำงานติดต่อกับคนและข้อมูลความรู้ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา”</p> <p>“การถ่ายทอดความรู้ให้กับเพื่อนสมาชิกเป็นทักษะที่จำเป็น ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดแบบรายบุคคลหรือให้ความรู้แบบกลุ่ม”</p> <p>“ทักษะการเขียนก็สำคัญ เพราะอาสาที่ต้องทำงานเอกสาร บันทึกข้อมูลหลายอย่าง ถ้ามีทักษะการเขียนก็จะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ”</p>
ด้านทัศนคติ	<p>1. มีความเชื่อมั่นในคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน</p>	<p>“เราต้องเชื่อก่อนว่าเราพัฒนาได้ ไม่งั้นเราก็จะเป็นเหมือนเดิม”</p>

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

หมวดหมู่	คุณสมบัติ	ข้อมูลจากการสัมภาษณ์
	2. มีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้ใช้สาร เสพติด 3. มีทัศนคติที่ดีต่องานอาสาสมัคร 4. ให้โอกาสผู้อื่นเสมอ 5. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ	“เราต้องไม่ตีตราตัวเองว่าเราเป็น ผู้ใช้ยาแล้วจะทำงานไม่ได้ ถ้าเรา เคารพตัวเอง คนอื่นก็จะเคารพ เราด้วย” “มีคนให้โอกาสเรามาเป็น อาสาสมัคร เราก็ต้องรู้จักให้ โอกาสคนอื่นต่อด้วย” “งาน อาสาเป็นงานที่ต้องทำด้วยใจ ต้องช่วยเพื่อนด้วยความเต็มใจ และจริงใจ เพื่อนจะรับรู้ได้”

จะเห็นได้ว่าคุณสมบัติของอาสาสมัครในฝันหรืออาสาสมัครในอุดมคติที่ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ บุคลิกภาพ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่แสดงถึงศักยภาพที่จำเป็นซึ่งจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นการพัฒนาให้อาสาสมัครมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์และมีศักยภาพที่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่ได้รับได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ จึงสามารถนำคุณสมบัติทั้ง 4 ด้าน มากำหนดเป็นเป้าหมายของการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ได้

เมื่อทราบถึงเป้าหมายของการพัฒนาศักยภาพที่ต้องการแล้ว จึงต้องมาพิจารณาสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาศักยภาพสำหรับอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างศักยภาพที่เหมาะสมให้แก่อาสาสมัครต่อไป

ความต้องการพัฒนาศักยภาพที่จำเป็นสำหรับอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

เมื่อพิจารณาจากคุณสมบัติของอาสาสมัครในฝันหรืออาสาสมัครในอุดมคติที่ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ เปรียบเทียบกับคุณสมบัติของอาสาสมัครที่มีอยู่ในปัจจุบัน ทั้งกลุ่มอาสาสมัครและเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลและปฏิบัติงานร่วมกับอาสาสมัครต่างเห็นตรงกันว่าอาสาสมัครในปัจจุบันยังคงต้องการการเสริมศักยภาพในหลายๆ ด้านเพื่อพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นอาสาสมัครในฝันหรืออาสาสมัครในอุดมคติที่ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ตามคุณสมบัติที่ต้องการได้ ซึ่งความต้องการพัฒนาศักยภาพที่จำเป็น ประกอบด้วย

1. การปรับบุคลิกภาพของอาสาสมัครเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของอาสาสมัครและสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ใช้สารเสพติด

“ภาพลักษณ์ของการเป็นผู้ใช้ยาที่ไม่ดีอยู่แล้ว ถ้าเราไม่ทำตัวให้ดูดี คนอื่นก็จะไม่เชื่อถือและไม่ไวใจเรา”

2. การพัฒนาองค์ความรู้ของอาสาสมัคร ซึ่งประกอบไปด้วย ความรู้เรื่องเอชไอวี/เอดส์และโรคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้สารเสพติด ได้แก่ ไวรัสตับอักเสบบี วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลความรู้เรื่องเอชไอวีเป็นหลัก ที่จะต้องมีความครอบคลุมถึง ข้อมูลพื้นฐานของโรค ช่องทางการติดต่อของโรค ความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ ความสามารถในการประเมินพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อ การดูแลและป้องกันตนเองจากการติดเชื้อ แนวทางและกระบวนการตรวจและรับการรักษา การดูแลตนเองหลังการติดเชื้อ ยาต้านไวรัส สิทธิในการรักษา สถานที่ให้บริการ รองลงมาคือข้อมูลความรู้เรื่องไวรัสตับอักเสบบี ซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้ใช้สารเสพติด โดยเฉพาะผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีฉีด ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ดูแลอยู่ นอกจากนี้ยังรวมถึง ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด (Harm Reduction) ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องของการใช้เข็มและอุปกรณ์การฉีดที่สะอาดปลอดภัยเพื่อป้องกันการติดเชื้อจากการใช้เข็มและอุปกรณ์การฉีดร่วมกัน

“ข้อมูลความรู้เป็นเรื่องสำคัญสำหรับการทำงาน เพราะจะไปช่วยเพื่อนมารับบริการ ถ้าอยู่ๆ ไปบอกให้เขามาตรวจเลือด เขาก็ไม่มา เราก็ต้องมีข้อมูลไปคุยกับเขา ชวนเขาประเมินให้ได้ว่าเขาเสี่ยงไหม แล้วถ้าเขาเสี่ยงก็ต้องให้ข้อมูลเขาได้ว่าทำไมถึงต้องมาตรวจเลือด”

“เราทำงานตรงนี้ เพื่อนก็คาดหวังว่าเราจะมีข้อมูลมีคำแนะนำไปให้เขา เวลาเขาเป็นอะไรไม่ใช่จะไปโรงพยาบาล มีอะไรเขาก็ถามเราก่อน ถ้าเราไม่มีข้อมูลหรือบอกข้อมูลเพื่อนผิดไปเพื่อนก็อาจจะเป็นอันตรายได้”

“ข้อมูลสำคัญสำหรับการทำงาน ส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องเอชไอวี ไวรัสตับอักเสบบี แล้วก็เรื่อง Harm (Harm Reduction) เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเพื่อนเราโดยตรง”

3. การพัฒนาองค์ความรู้ของอาสาสมัครในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้สารเสพติด เพื่อป้องกันและช่วยให้ผู้ใช้สารเสพติดไม่ถูกละเมิดสิทธิจากความไม่รู้ และได้รับการต่างๆ ตามสิทธิของตน

“นอกจากข้อมูลเรื่องโรค ก็จะเป็นข้อมูลเรื่องสิทธิและกฎหมาย เพราะผู้ยากก็จะกลัวเรื่องเจอด่าน กลัวถูกตรวจฉี กลัวถูกจับ”

“สิทธิการรักษาพยาบาลเป็นเรื่องที่พวกเราสนใจ ทั้งไปใช้บริการเอง ทั้งพาเพื่อนไปส่ง บางที่พยาบาลถามว่ามีสิทธิการรักษาอะไรบ้าง เราก็ไม่รู้ตอบไม่ได้ ถ้ามีข้อมูลก็จะได้นำแนะนำเพื่อนได้”

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

4. การพัฒนาทักษะและความสามารถในด้านต่างๆ ของอาสาสมัคร ซึ่งประกอบด้วย 1) ทักษะการจัดการการใช้สารเสพติดของตนเอง เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและสร้างบุคลิกภาพที่ดีให้แก่อาสาสมัคร และ 2) ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร ได้แก่ ทักษะการเข้าถึงเพื่อนเพื่อสร้างความไว้วางใจ ทักษะการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดข้อมูลความรู้ต่างๆ ให้กับเพื่อน ทักษะการทำงานเอกสารที่อยู่ในความรับผิดชอบของอาสาสมัคร ทักษะการบันทึกข้อมูลและเขียนรายงานสถานการณ์กรณีที่เกิดเหตุการณ์หรือปัญหาที่พบในขณะปฏิบัติงาน และทักษะการใช้คอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร

“คิดว่ายังต้องพัฒนาเรื่องบุคลิก เวลาไปติดต่ออะไรกับใครก็ได้ดูน่าเชื่อถือ”

“เรื่องแรกที่ยากพัฒนา คือ เรื่องการจัดการการใช้ยา ถ้าทำได้ก็ดี เพราะถ้าเราเป็นอาสาแล้วเรายังใช้ยาอยู่จะไปพูดไปเตือนเพื่อนเขาก็จะย้อนเอาได้ว่าเราก็ยังเลิกไม่ได้ แต่ตอนนี้ยังเลิกไม่ได้แต่ก็ต้องใช้แบบปลอดภัย ไม่ให้กระทบกับงาน ไม่เบียดเบียนคนอื่น”

“อยากพัฒนาทักษะการพูด ปกติจะไม่ค่อยกล้าพูดกับคนเยอะๆ ถ้าให้พูดกันสองสามคนก็พอทำได้”

“การเข้าถึงเพื่อนรายใหม่ก็เป็นปัญหา เวลาต้องไปไปหาเพื่อนที่เราไม่รู้จัก จะทำยังไงให้เขาเชื่อถือเราไว้ใจเรา”

“ปัญหาตอนนี้คือเรื่องงานเอกสาร เพราะเขียนไม่เก่ง เขียนผิดบ่อย โดนให้กลับมาแก้ประจำ”

“อยากเรียนรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยีด้วย ทุกวันนี้ต้องถ่ายรูปต้องรายงานตัวกับหัวหน้าทางโทรศัพท์ บางทีก็ใช้ไม่ค่อยเป็น ยิ่งคอมพิวเตอร์ยิ่งไม่ได้เลย ไม่เคยใช้ ถ้าทำได้ก็ดี”

5. การพัฒนาให้อาสาสมัครมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง สามารถยอมรับและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

“ยอมรับตัวเองสำคัญที่สุด ต้องรู้จักตัวเอง ยอมรับทั้งข้อดีข้อเสียของตัวเอง”

“ถ้าเราเห็นคุณค่าในตัวเองคนอื่นก็จะเห็นคุณค่าของเรา แต่เราก็ต้องเคารพคนอื่นด้วย”

จะเห็นได้ว่า อาสาสมัคร ให้ความสำคัญกับศักยภาพที่จำเป็นทั้ง 4 ด้าน และยังคงมีความต้องการการพัฒนาศักยภาพที่จำเป็นทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ศักยภาพด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านทัศนคติ

ลักษณะของการพัฒนาศักยภาพในปัจจุบัน ปัญหา และข้อจำกัดที่พบในการพัฒนาศักยภาพสำหรับอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในปัจจุบันยังไม่เพียงพอและไม่สอดคล้องกับต่อความต้องการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัคร เนื่องจาก

เป็นการกำหนดหัวข้อของการพัฒนาศักยภาพตามภารกิจของโครงการที่องค์กรได้รับงบประมาณสนับสนุน จึงอาจสรุปได้ว่า ปัญหาและข้อจำกัดของการพัฒนาศักยภาพในปัจจุบัน ประกอบด้วย

1. ภารกิจและเป้าหมายของโครงการเป็นตัวกำหนดกรอบของการพัฒนาศักยภาพในช่วงระยะเวลาของโครงการนั้นๆ กล่าวคือ องค์กรต้นสังกัดของอาสาสมัครจะมีการดำเนินงานโดยรับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการต่างๆ ซึ่งมีการกำหนดเป้าหมายและภารกิจของโครงการเอาไว้แล้ว ว่าจะมีความมุ่งหมายให้ดำเนินการเรื่องใดเป็นสำคัญ เช่น ที่ผ่านมา ในโครงการแซมเปียน มีเป้าหมายของโครงการที่เน้นการค้นหา เข้าถึง และส่งต่อผู้ใช้สารเสพติดเข้าสู่ระบบบริการ ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาให้อาสาสมัครสามารถทำการค้นหา เข้าถึง และส่งต่อผู้ใช้สารเสพติดเข้าสู่ระบบบริการได้ โดยเป็นการให้ข้อมูลความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงและโรคติดเชื้อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้สารเสพติด โดยเฉพาะเอชไอวี/เอดส์ เพื่อให้อาสาสมัครได้นำความรู้นี้ไปใช้ในการทำงานเพื่อค้นหา เข้าถึง และส่งต่อผู้ใช้สารเสพติดเข้าสู่ระบบบริการได้ซึ่งเป็ซึ่งเป็น ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลความรู้พื้นฐาน เช่น เอชไอวี/เอดส์ ที่จำเป็นต้องการทำงานเพื่อให้คนทำงานสามารถถ่ายทอดและนำไปใช้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่อาสาสมัครที่ช่วยส่งเสริมให้อาสาสมัครได้รับการยอมรับ แต่ต่อมาเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาของโครงการแซมเปียน โครงการใหม่ที่เข้ามา คือ โครงการ STAR ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพัฒนากลไกการทำงานร่วมกันของภาคประชาสังคมกับภาครัฐ การพัฒนาศักยภาพที่โครงการให้ความสำคัญก็คือเรื่องของการพัฒนาระบบบริการเทคนิค วิธีการของการทำงานเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม เช่น การจัดคลินิกเคลื่อนที่ ซึ่งช่องว่างดังกล่าวนี้ ส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครที่เข้ามาทำงานในแต่ละช่วงของโครงการมีความแตกต่างกัน และไม่สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร เนื่องจากการพัฒนาศักยภาพถูกออกแบบให้เป็นไปตามภารกิจของโครงการ มิได้ถูกออกแบบให้ตอบสนองความต้องการของอาสาสมัครผู้ปฏิบัติงาน

2. ปัญหาการเข้าออกของอาสาสมัคร ซึ่งแบ่งออกเป็น การเข้าออกในรูปแบบปกติ คือ ออกด้วยความสมัครใจ เช่น ได้งานใหม่ ย้ายที่อยู่ และการเข้าออกในรูปแบบที่ไม่ปกติ คือ การออกด้วยความไม่เต็มใจ เช่น การถูกจับกุมคุมขัง การเจ็บป่วย และเสียชีวิต ส่งผลให้เกิดความไม่ต่อเนื่องของการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร รวมไปถึงการพลาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาศักยภาพในช่วงที่โครงการกำหนดไว้

3. การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครที่มีการดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน มักเป็นการพัฒนาศักยภาพผ่านการฝึกอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ขององค์กรโดยคาดหวังว่าเจ้าหน้าที่จะเป็นผู้ไปถ่ายทอดข้อมูลความรู้ให้กับอาสาสมัครอีกต่อหนึ่ง แต่บางครั้งเรื่องที่จัดอบรมให้เจ้าหน้าที่บางครั้งก็ไม่ใช่ประเด็นที่อาสาสมัครต้องการหรือจำเป็นต้องใช้ในการทำงาน “หลังจากที่เจ้าหน้าที่ได้รับการอบรมมาแล้ว ก็จะนำความรู้ที่ถ่ายทอดให้อาสาสมัครในทีม แต่จะถ่ายทอดได้มากน้อยก็ขึ้นอยู่กับ

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ความสามารถของเจ้าหน้าที่แต่ละคน และบางครั้งเรื่องที่ไม่ไปอบรมมาก็ไม่ได้ตรงกับความต้องการที่อาสาสมัครอยากจะทำ”

4. การพัฒนาศักยภาพให้แก่อาสาสมัครที่เข้ามาทำงานใหม่ไม่มีแบบแผนที่ชัดเจน ไม่มีการกำหนดกรอบความรู้ที่ชัดเจนว่าอาสาสมัครต้องได้รับการพัฒนาเรื่องอะไรบ้างก่อนจะเริ่มทำงาน ส่วนใหญ่อาสาสมัครใช้วิธีการหาข้อมูลจากเอกสารหรือแผ่นพับ ซึ่งไม่มั่นใจว่าข้อมูลทันสมัยหรือไม่

จะเห็นได้ว่าแนวทางการพัฒนาศักยภาพให้แก่อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในปัจจุบันยังคงมีข้อจำกัดอยู่มาก ทั้งในด้านของงบประมาณ บุคลากร และโปรแกรมการพัฒนาศักยภาพที่มีความเหมาะสมและชัดเจนสามารถวัดและประเมินผลได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการพัฒนาศักยภาพในอนาคต

แนวทางการพัฒนาศักยภาพให้แก่อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในปัจจุบันยังคงมีข้อจำกัดอยู่มาก ทั้งในด้านของงบประมาณ บุคลากร และโปรแกรมการพัฒนาศักยภาพที่มีความเหมาะสมและชัดเจนสามารถวัดและประเมินผลได้ อาสาสมัครและเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ดูแลการทำงานของอาสาสมัคร รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร จึงได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในอนาคตไว้ ดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพต้องคำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของอาสาสมัครว่าต้องการเรื่องอะไร โดยพิจารณาจาก ฐานความรู้เดิม ทักษะคิด และประสบการณ์ของความรู้เดิมที่มีอยู่แล้วมาเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการออกแบบการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัคร

“เราต้องไปถามว่าอาสาสมัครต้องการเรียนรู้เรื่องอะไร ไม่ใช่คิดมาเสร็จแล้วว่าจะสอนอะไรเขาบ้าง”

“อาสาสมัครแต่ละคนมีต้นทุนมาไม่เท่ากัน เราต้องทำให้เจอว่าแต่ละคนมีอะไรติดตัวมาแล้วบ้าง แล้วค่อยหาทางต่อยอดและพัฒนาจากสิ่งที่มี”

อาสาสมัครควรมีส่วนร่วมในการออกแบบการพัฒนาศักยภาพหรือกิจกรรมที่ใช้ในการอบรม เช่น ฝึกผ่านบทบาทสมมติ เพื่อเปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้ทบทวนความเข้าใจในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา รวมถึงออกแบบกิจกรรมภายใต้รูปแบบหรือกิจกรรมที่ใช้อยู่ในการทำงานปกติ เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญและถูกต้องมากขึ้น

2. ควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เพื่อให้อาสาสมัครได้แสดงความคิดเห็นและแสดงความสามารถอย่างเต็มที่ เช่น การกำหนดกติกาและข้อตกลงที่คำนึงถึงการยอมรับความแตกต่าง

3. พิจารณาศักยภาพอื่นที่นอกเหนือจากศักยภาพที่ใช้ในการทำงานปกติ เพื่อกระตุ้นให้เห็นถึงศักยภาพที่ตัวเองมี และนำมาใช้ออกแบบการทำงานบนพื้นฐานของศักยภาพตัวเองได้ เนื่องจากแต่ละคนก็มีศักยภาพและความถนัดที่ไม่เหมือนกัน

4. ควรมีการกำหนดกรอบระยะเวลาในการจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้อาสาสมัครรู้สึกว่าการให้ความสำคัญกับการพัฒนาอาสาสมัคร ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานระหว่างกันของอาสาสมัครในแต่ละพื้นที่ ด้วยความแตกต่างกันทั้งบริบทและประสบการณ์ของแต่ละพื้นที่ ทำให้อาสาสมัครได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านประสบการณ์ของเพื่อนต่างพื้นที่ และนำมาปรับใช้ในการทำงานของตนเองได้

จะเห็นได้จากข้อจำกัด ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ที่ชี้ให้เห็นว่า การผูกติดการพัฒนาศักยภาพไว้กับเป้าหมายและภารกิจของโครงการและหน่วยงานที่สนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานโครงการนั้น เป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลให้อาสาสมัครไม่ได้รับการพัฒนาศักยภาพที่ต่อเนื่อง เพียงพอ และสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ ดังนั้นแนวทางหนึ่งที่เป็นไปได้ในการที่จะเข้ามาช่วยเติมเต็มช่องว่างของปัญหาการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในปัจจุบันก็คือ การส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาศักยภาพที่เปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้ช่วยเหลือและแบ่งปันองค์ความรู้และประสบการณ์ของตนเองแก่เพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน เนื่องจากอาสาสมัครแต่ละคนก็มีประสบการณ์และมโนทัศน์ความรู้ในตัวเองที่แตกต่างกัน หากมีโปรแกรมที่จะเข้ามาช่วยออกแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนอาสาสมัครด้วยกันเองได้ ก็จะช่วยให้การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องในพื้นที่ปฏิบัติงาน อีกทั้งยังจะช่วยส่งเสริมให้อาสาสมัครได้ตระหนักถึงศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง และส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของอาสาสมัครในการที่จะได้ช่วยถ่ายทอดประสบการณ์และสามารถช่วยพัฒนาศักยภาพของเพื่อนอาสาสมัครด้วยกันได้อีกด้วย ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมและการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ประกอบกับแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งมีกระบวนการของการพัฒนาโปรแกรม ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 2 ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ระยะที่ 2 (D1) การออกแบบโปรแกรมโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย

1. ผลการจัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและบทบาทการเข้าร่วมโปรแกรม

ในการชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและบทบาทในการเข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัคร ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ กับอาสาสมัครของมูลนิธิโอโซนสงขลา จำนวน 10 คน ในวันที่ 17 กรกฎาคม 2561 ณ ห้องประชุมสำนักงานมูลนิธิโอโซน จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ทำการชี้แจงรายละเอียดของงานวิจัย ความเป็นมา วัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และเปิดโอกาสให้อาสาสมัครร่วมกันระบุนิยามความคาดหวังและผลที่คาดว่าจะได้รับจากการเข้าร่วมกระบวนการวิจัย พร้อมทั้งทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของผู้วิจัยและอาสาสมัครในการเข้าร่วมโปรแกรม

ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า ในส่วนของความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัยและโปรแกรมที่จะพัฒนาร่วมกันต่อจากนี้ไป อาสาสมัครยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในหลายประเด็น ได้แก่

1. อาสาสมัครมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนกับคำว่า “การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน” โดยเข้าใจว่าการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน หมายถึง การที่อาสาสมัครเรียนรู้ผ่านการฝึกอบรมและนำความรู้ที่ได้ไปช่วยเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดที่อยู่ในความดูแลของตน โดยไม่เข้าใจถึงบทบาทของตนเองว่าแท้จริงแล้ว การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ในงานวิจัยครั้งนี้ หมายถึง การที่อาสาสมัครช่วยเหลือเพื่อนอาสาสมัครด้วยกันให้เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครนั่นเอง

2. อาสาสมัครยังเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าโปรแกรมนี้นับเป็นกิจกรรมฝึกอบรมรูปแบบหนึ่ง โดยคิดว่าโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน จะใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนในการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครเพื่อส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ที่จะทำร่วมกันพัฒนาขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ มีลักษณะเป็นการฝึกอบรม ซึ่งผู้วิจัยจะเป็นผู้จัดการฝึกอบรมให้กับอาสาสมัครในด้านต่างๆ เพื่อพัฒนาให้อาสาสมัครมีศักยภาพสูงมากขึ้น ทั้งความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

3. อาสาสมัครยังเข้าใจคลาดเคลื่อนในประเด็นเรื่องบทบาทของอาสาสมัครที่มีต่อการเข้าร่วมโปรแกรมในครั้งนี้ ว่าเป็นผู้เข้ารับการอบรม และบทบาทของผู้วิจัย คือ การเป็นวิทยากรที่จะมาจัดอบรมให้ความรู้แก่อาสาสมัคร

จากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของอาสาสมัครดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ทำการชี้แจงและทำความเข้าใจร่วมกันในประเด็นที่ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนอีกครั้ง โดยย้ำว่า “การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน” นั้น หมายถึง การที่อาสาสมัครผู้ใช้สารเสพติดจะทำการเรียนรู้จากอาสาสมัครผู้ใช้สารเสพติด

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ด้วยกันเอง เพื่อช่วยกันสนับสนุนระหว่างกัน และพัฒนาให้อาสาสมัครที่มีประสบการณ์และความสามารถที่แตกต่างกัน ได้พัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ ให้ดีขึ้น โดยอาสาสมัครจะมีบทบาทตั้งแต่การเป็นผู้ร่วมกันพัฒนาโปรแกรม ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน และเป็นผู้ทดลองใช้โปรแกรมด้วยตนเอง ซึ่งมีผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการควบคุม

หลังจากชี้แจงและทำความเข้าใจประเด็นต่างๆ ร่วมกันแล้ว ผู้วิจัยจึงเปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้ระดมความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมโปรแกรม เพื่อเป็นการกำหนดผลที่ต้องการได้รับการเข้าร่วมโปรแกรม ซึ่งพบว่าอาสาสมัครมีความคาดหวังในประเด็นต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 6 ตารางสรุปความคาดหวังของอาสาสมัครที่มีต่อการเข้าร่วมโปรแกรม

ความคาดหวังต่อโปรแกรม	ข้อมูลที่ได้จากการระดมความคิดเห็นของอาสาสมัคร
1. โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นจะช่วยกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร	“ต้องการแนวทางและองค์ความรู้ในการทำงานแบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่เป็นมาตรฐานและสามารถให้ข้อมูลและช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ไปในทิศทางเดียวกันได้” “อยากได้โปรแกรมที่เป็นแบบแผนและเป็นแนวทางปฏิบัติในการทำงาน” “อยากให้เป็นโปรแกรมที่จะช่วยกำหนดมาตรฐานของอาสาสมัคร”
2. ได้แนวทางในการประเมินสภาพความพร้อมในการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร	“อยากให้โปรแกรมสามารถนำไปใช้ดูแลตรวจเช็คความพร้อมในการทำงานของอาสาสมัครได้”
3. ได้โปรแกรมที่เข้าใจง่ายและใช้พัฒนาศักยภาพอาสาสมัครได้จริง	“อยากให้ได้โปรแกรมที่เข้าใจง่ายและนำไปใช้ได้” “ช่วยพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครให้ดีขึ้นได้จริง” “อยากให้มีเครื่องมือที่พร้อมใช้ในการปฏิบัติงาน”
4. โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นสามารถวัดผลได้	“อยากเห็นผลการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนและวัดผลได้”
5. ได้เครื่องมือในการฝึกอบรมอาสาสมัครรุ่นใหม่	“อยากได้โปรแกรมที่ช่วยฝึกอบรม (training) อาสาสมัครรุ่นใหม่ หรือเป็นต้นแบบให้แก่อาสาสมัคร”

ความคาดหวังต่อโปรแกรม	ข้อมูลที่ได้จากการระดมความคิดเห็นของ อาสาสมัคร
6. โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นประสบ ผลสำเร็จเป็นที่ยอมรับ	“อยากให้โปรแกรมประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับ ของทุกภาคส่วน” “อยากให้โปรแกรมเป็นที่ยอมรับและประสบ ความสำเร็จตามเป้าหมายของโปรแกรม”

2. ผลการจัดประชุมเพื่อออกแบบ วางแผนกิจกรรม กำหนดแนวทางการประเมินผล และ จัดเตรียมทรัพยากร

2.1 ผลการพัฒนาร่างแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ เพื่อระบุประเด็นศักยภาพที่ต้องการพัฒนา

ในขั้นตอนนี้แบ่งการประชุมออกเป็น 3 ครั้ง เพื่อดำเนินการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) พัฒนาร่าง
แบบประเมินศักยภาพตนเอง 2) ทดลองใช้และปรับปรุงแบบประเมินศักยภาพตนเอง และ
3) สรุปแบบประเมินศักยภาพตนเองและทำการประเมินศักยภาพตนเอง ซึ่งการประชุมแต่ละครั้ง มี
รายละเอียด ดังนี้

การประชุมครั้งที่ 1 จัดเพื่อพัฒนาร่างแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริม
การทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ จัดขึ้นเมื่อ วันที่ 18 – 19 กรกฎาคม 2561 ณ ห้อง
ประชุมสำนักงานมูลนิธิไอโซนจังหวัดสงขลา

การประชุมครั้งนี้ เป็นการทบทวนข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาศักยภาพของ
อาสาสมัคร โดยนำข้อสรุปที่ได้จากการสัมภาษณ์ในขั้นตอนของการศึกษาบริบทการปฏิบัติงานและ
ความต้องการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครกลับมาให้อาสาสมัครได้ทบทวนร่วมกันว่า ศักยภาพที่
จำเป็นสำหรับอาสาสมัครมีอะไรบ้าง อาสาสมัครในฝันหรืออาสาสมัครในอนาคตต้องมีศักยภาพใน
ด้านใดบ้าง และศักยภาพใดบ้างที่อาสาสมัครต้องการพัฒนา เพื่อตรวจสอบรวมกันอีกครั้งว่าข้อมูลที่ได้
มานั้นสอดคล้องกับความคิดเห็นและความต้องการของอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรม ซึ่งในขั้นตอนนี้
พบว่า อาสาสมัครเห็นด้วยกับข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ “คิดว่าครอบคลุมครบถ้วนทุกด้าน
แล้ว” “ถ้ามีคุณสมบัติครบทุกข้อตามนี้ก็จะเป็นอาสาสมัครในฝันสำหรับผมได้เลย” แต่ทั้งนี้ ผู้วิจัยและ
อาสาสมัครเห็นร่วมกันว่า การที่จะรู้ให้แน่ชัดได้ว่าอาสาสมัครแต่ละคนมีความต้องการพัฒนาศักยภาพ
ที่แตกต่างกันอย่างไรนั้น จำเป็นต้องมีเครื่องมือที่จะช่วยให้อาสาสมัครได้ทบทวนและประเมิน
ศักยภาพตนเอง ผู้วิจัยจึงเสนอให้อาสาสมัครช่วยกันพัฒนาแบบประเมินศักยภาพตนเองของ
อาสาสมัครขึ้น ซึ่งอาสาสมัครเห็นด้วยว่า การใช้การประเมินศักยภาพตนเองเป็นแนวทางที่เหมาะสม
“ถ้าได้ประเมินตนเองเราก็จะรู้ว่าเรามีศักยภาพแต่ละข้ออยู่ในระดับไหน จะได้วางแผนต่อได้ว่าแล้ว

จะพัฒนาต่อไปอย่างไร” “ไม่เคยมีใครให้เราประเมินตัวเองมาก่อน มีแต่คนอื่นมาประเมินเรา ถ้าเรา
ได้ลองประเมินตัวเองก็น่าจะดี จะได้ทบทวนตัวเองด้วย” โดยมีความเห็นร่วมกันว่าควรนำประเด็น
ศักยภาพที่จำเป็นสำหรับอาสาสมัครในพื้นที่ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่ได้
จากการสัมภาษณ์ในขั้นของการศึกษาบริบทการปฏิบัติงานและความต้องการพัฒนาศักยภาพของ
อาสาสมัครมาปรับใช้เป็นประเด็นสำหรับการประเมินศักยภาพตนเอง “ศักยภาพที่รวบรวมมา
ค่อนข้างครบถ้วนแล้ว อาจจะมีบางข้อเท่านั้นที่คิดว่าช่วยกันปรับแก้ก็อีกนิดหน่อยก็นำไปใช้ได้เลย”
“อาจจะสามารถนำมาปรับบางข้อให้ไปรวมกันได้ หรือขยายความบางข้อให้ชัดเจนและครอบคลุมมาก
ขึ้น” “บางข้อที่คล้ายกันก็จับมารวมกันได้” “บางข้อที่อธิบายยังไม่ชัดก็เขียนเพิ่มเติมให้ชัดขึ้นจะได้
เข้าใจตรงกัน” ซึ่งอาสาสมัครมีข้อเสนอสำหรับการปรับปรุงแก้ไขประเด็นการพัฒนาศักยภาพ ดังนี้

ตารางที่ 7 ตารางแสดงประเด็นศักยภาพที่จำเป็นของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไข
ปัญหาเอชไอวี/เอดส์

หมวดหมู่	ประเด็นศักยภาพของ อาสาสมัคร ที่ได้จากการสัมภาษณ์	ประเด็นศักยภาพของอาสาสมัคร ที่ปรับปรุงแก้ไขใหม่
ด้าน บุคลิกภาพ และการ จัดการ ตนเอง	<ol style="list-style-type: none"> 1. บุคลิกดี สะอาด สุภาพ รู้ กาลเทศะ 2. มีวินัย ตรงต่อเวลา 3. น่าเชื่อถือและได้รับความ ไว้วางใจ 4. สามารถจัดการการใช้สาร เสพติดของตนเองได้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความน่าเชื่อถือ คือ บุคลิกภาพดี แต่งกายสะอาด สุภาพเรียบร้อย เหมาะสมกับกาลเทศะ 2. มีวินัยในการทำงานและมีความรับผิดชอบต่องานที่ ได้รับมอบหมาย 3. มีความสามารถจัดการการใช้สารเสพติดของตนเองได้ เพื่อไม่ให้กระทบกับการใช้ชีวิตและการปฏิบัติงาน 4. มีความซื่อสัตย์และมีคุณธรรมในการทำงาน คือ ไม่ โกหก ไม่เอาเปรียบ ไม่คดโกง 5. มีความพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็ม ใจ
ด้านความรู้	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีข้อมูลที่ถูกต้องและ ทันสมัยเกี่ยวกับเอชไอวีและ โรคที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเอช ไอวี เช่น ไวรัสตับอักเสบบี วัณ โรค โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ 2. มีข้อมูลเรื่องการ บำบัดรักษาและการลด อันตรายจากการใช้สารเสพติด 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเอชไอวี/เอดส์ 2. มีความรู้ความเข้าใจเรื่องโรคไวรัสตับอักเสบบีที่สัมพันธ์ กับเอชไอวี/เอดส์ 3. มีความรู้ความเข้าใจเรื่องวัณโรคที่สัมพันธ์กับเอชไอวี/ เอดส์ 4. มีความรู้ความเข้าใจเรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ที่ สัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์

หมวดหมู่	ประเด็นศักยภาพของ อาสาสมัคร ที่ได้จากการสัมภาษณ์	ประเด็นศักยภาพของอาสาสมัคร ที่ปรับปรุงแก้ไขใหม่
		<p>5. มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด (Harm Reduction) ที่สัมพันธ์กับ เอชไอวี/เอดส์</p> <p>6. มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับผู้ใช้สารเสพติด</p>
ด้านทักษะ	<p>1. ทักษะในการวิเคราะห์และ ให้บริการเพื่อนได้อย่าง เหมาะสม</p> <p>2. ทักษะการจัดการกระบวนการ เรียนรู้ให้แก่เพื่อน</p> <p>3. ทักษะการติดต่อ ประสานงานกับหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง</p> <p>4. ทักษะในการช่วยจัดบริการ ร่วมกับชุมชน</p>	<p>1. ทักษะด้านการจูงใจเพื่อนให้เข้าสู่ระบบบริการ ตั้งแต่ สร้างความเชื่อใจและไว้วางใจ รวมถึงการรักษา ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน</p> <p>2. ทักษะด้านการเป็นผู้ฟังที่ดีและการให้คำปรึกษาเมื่อ เพื่อนต้องการ</p> <p>3. ทักษะด้านการพูด การสื่อสาร และการติดต่อ ประสานงานกับผู้อื่น</p> <p>4. ทักษะด้านการจัดกิจกรรมกลุ่มและการเป็นผู้นำ กระบวนการ (วิทยากร)</p> <p>5. ทักษะด้านการเขียนและการทำงานเอกสารตามที่ได้รับ มอบหมาย</p> <p>6. ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยในการทำงาน</p>
ด้านทัศนคติ	<p>1. เชื่อมมั่นในคุณค่าความเป็น มนุษย์ที่เท่าเทียมกัน</p> <p>2. มีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและ ผู้ช้ยา</p> <p>3. มีทัศนคติที่ดีต่องาน อาสาสมัคร</p> <p>4. ให้โอกาสผู้อื่นเสมอ</p> <p>5. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็ม ใจ</p>	<p>1. การเห็นคุณค่าในตนเองและเชื่อว่าตนเองสามารถ พัฒนาได้</p> <p>2. การเชื่อในคุณค่าความเป็นคนที่เท่าเทียมกันและไม่ เลือกปฏิบัติ</p> <p>3. การเคารพในสิทธิของผู้อื่น</p>

จากนั้นจึงได้มีการหารือกันในส่วนของการแบ่งระดับสำหรับการประเมินศักยภาพตนเอง
ซึ่งผู้วิจัยเสนอให้แบ่งเป็น 5 ระดับ เพื่อให้เห็นระดับของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยกำหนดเกณฑ์
ขึ้นมา ดังนี้

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ตารางที่ 8 ตารางแสดงระดับและเกณฑ์การประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

ระดับการประเมินตนเอง	เกณฑ์ที่ผู้วิจัยเสนอ	เกณฑ์ที่อาสาสมัครเสนอให้ปรับ
ระดับที่ 1	ยังไม่สนใจ	ยังไม่สนใจและไม่เห็นความสำคัญกับเรื่องนี้
ระดับที่ 2	เริ่มสนใจ	เริ่มคิด เริ่มวางแผน เริ่มอยากเปลี่ยนแปลงในเรื่องนี้
ระดับที่ 3	เริ่มลงมือทำบางอย่าง	เริ่มลงมือทำ ทำบ้างไม่ทำบ้าง เริ่มเห็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น
ระดับที่ 4	ลงมือทำอย่างสม่ำเสมอ	ทำได้ต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ได้ผลดี
ระดับที่ 5	ทำเป็นประจำจนเป็นกิจวัตร	ทำงานเป็นนิสัย เป็นวิถีชีวิต เป็นกิจวัตร

จากผลการประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดประเด็นการประเมินตนเองและการระบุความแตกต่างของระดับการประเมินตนเองในแต่ละระดับ สามารถสรุปออกมาเป็น (ร่าง) แบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ได้ ดังนี้

ตารางที่ 9 ตารางแสดงแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ (ฉบับที่ 1)

ศักยภาพที่ต้องการประเมิน	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3	ระดับ 4	ระดับ 5
	ยังไม่สนใจและไม่เห็นความสำคัญกับเรื่องนี้	ทำได้ต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ได้ผลดี	เริ่มลงมือทำ ทำบ้างไม่ทำบ้าง เริ่มเห็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น	ทำได้ต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ได้ผลดี	ทำงานเป็นนิสัย เป็นวิถีชีวิต เป็นกิจวัตร
ด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง					
1. มีความน่าเชื่อถือ คือ บุคลิกภาพดี แต่งกายสะอาด สุภาพเรียบร้อย เหมาะสมกับกาลเทศะ					

ศักยภาพที่ต้องการประเมิน	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3	ระดับ 4	ระดับ 5
	ยังไม่สนใจ และไม่เห็น ความสำคัญ กับเรื่องนี้	ทำได้ ต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ได้ผลดี	เริ่มลงมือ ทำ ทำบ้าง ไม่ทำบ้าง เริ่มเห็น การเปลี่ยนแปลง ที่ดี ขึ้น	ทำได้ ต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ได้ผลดี	ทำงานเป็น นิสัย เป็น วิถีชีวิต เป็น กิจวัตร
2. มีวินัยในการทำงานและมีความ รับผิดชอบต่องานที่ได้รับ มอบหมาย					
3. มีความสามารถจัดการการใช้ สารเสพติดของตนเองได้ เพื่อไม่ให้ กระทบกับการใช้ชีวิตและการ ปฏิบัติงาน					
4. มีความซื่อสัตย์และมีคุณธรรม ในการทำงาน ไม่โกหก ไม่เอา เปรียบ ไม่คดโกง					
5. มีความพร้อมที่จะให้ความ ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ					
ด้านความรู้					
6. มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเอชไอ วี/เอดส์					
7. มีความรู้ความเข้าใจเรื่องโรค ไวรัสตับอักเสบบีที่สัมพันธ์กับเอช ไอวี/เอดส์					
8. มีความรู้ความเข้าใจเรื่องวัณ โรคที่สัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์					
9. มีความรู้ความเข้าใจเรื่อง โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ที่ สัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์					
10. มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการ ลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด (Harm Reduction) ที่สัมพันธ์กับ เอชไอวี/เอดส์					

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ศักยภาพที่ต้องการประเมิน	ระดับ 1 ยังไม่สนใจ และไม่เห็น ความสำคัญ กับเรื่องนี้	ระดับ 2 ทำได้ ต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ได้ผลดี	ระดับ 3 เริ่มลงมือ ทำ ทำบ้าง ไม่ทำบ้าง เริ่มเห็น การเปลี่ยนแปลง ที่ดี ขึ้น	ระดับ 4 ทำได้ ต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ได้ผลดี	ระดับ 5 ทำงานเป็น นิสัย เป็น วิถีชีวิต เป็น กิจวัตร
11. มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้ สารเสพติด					
ด้านทักษะ					
12. ทักษะด้านการจูงใจเพื่อนให้ เข้าสู่ระบบบริการ ตั้งแต่สร้าง ความเชื่อใจและไว้วางใจ รวมถึง การรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง กัน					
13. ทักษะด้านการเป็นผู้ฟังที่ดี และการให้คำปรึกษาเมื่อเพื่อน ต้องการ					
14. ทักษะด้านการพูด การสื่อสาร และการติดต่อประสานงานกับ ผู้อื่น					
15. ทักษะด้านการจัดกิจกรรม กลุ่มและการเป็นผู้นำกระบวนการ (วิทยากร)					
16. ทักษะด้านการเขียนและการ ทำงานเอกสารตามที่ได้รับ มอบหมาย					
17. ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี เพื่อช่วยในการทำงาน					
ด้านทัศนคติ					
18. การเห็นคุณค่าในตนเองและ เชื่อว่าตนเองสามารถพัฒนาได้					

3438750056

CD :Thesais 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ศักยภาพที่ต้องการประเมิน	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3	ระดับ 4	ระดับ 5
	ยังไม่สนใจ และไม่เห็น ความสำคัญ กับเรื่องนี้	ทำได้ ต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ได้ผลดี	เริ่มลงมือ ทำ ทำบ้าง ไม่ทำบ้าง เริ่มเห็น การเปลี่ยนแปลง ที่ดี ขึ้น	ทำได้ ต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ได้ผลดี	ทำงานเป็น นิสัย เป็น วิถีชีวิต เป็น กิจวัตร
19. การเชื่อในคุณค่าความเป็นคนที่เท่าเทียมกันและไม่เลือกปฏิบัติ					
20. การเคารพในสิทธิของผู้อื่น					

เมื่อสิ้นสุดการประชุม ผู้วิจัยและอาสาสมัครได้ (ร่าง) แบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่ร่วมกันพัฒนาขึ้น โดยที่ทุกคนเห็นว่าควรจะมีการทดลองใช้แบบประเมินดังกล่าว เพื่อที่จะได้เห็นว่าสามารถใช้ได้จริงหรือไม่ และควรต้องปรับปรุงอย่างไรเพื่อให้มีความชัดเจนมากขึ้น และสามารถใช้ประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะได้นำหรือกันต่อในการประชุมครั้งต่อไป

การประชุมครั้งที่ 2 จัดเพื่อทดลองใช้และปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ จัดขึ้นเมื่อ วันที่ 23 – 24 สิงหาคม 2561 ณ ห้องประชุมสำนักงานมูลนิธิโอโซนจังหวัดสงขลา

การประชุมครั้งนี้ เป็นการนำแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่ได้พัฒนาขึ้นในการประชุมครั้งก่อนหน้ามาทดลองใช้เพื่อประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัคร

ในระหว่างที่อาสาสมัครทำการทดลองประเมินศักยภาพตนเอง อาสาสมัครใช้วิธีพิจารณาจากคำอธิบายถึงความแตกต่างของแต่ละระดับของการประเมิน แล้วเทียบกับสิ่งที่ตนเป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเขียนเหตุผลกำกับไว้ในแต่และข้อว่าเพราะเหตุใดจึงประเมินตนเองอยู่ในระดับนั้น เพื่อนำเหตุผลเหล่านั้นมาอธิบายให้เพื่อนในทีมฟังในช่วงของการแลกเปลี่ยนผลการประเมินศักยภาพตนเอง ข้อสังเกตเห็นของผู้วิจัย พบว่า อาสาสมัครยังมีความเข้าใจที่ไม่ตรงกันในหลายประเด็น โดยเฉพาะในการประเมินศักยภาพด้านความรู้ เนื่องจากแต่ละคนมีกรอบของข้อมูลความรู้ในเรื่องนั้นๆ ไม่ตรงกัน เช่น ความรู้เรื่องเอชไอวี/เอดส์ เมื่อพูดถึง ระดับ 5 สำหรับบางคนแล้ว ระดับ 5 คือ ต้องมีความรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับเอชไอวี/เอดส์ทุกเรื่อง ไม่ว่าจะไม่มีใครมาถามอะไรเรื่องนี้ก็ต้องตอบได้ ตั้งแต่ความแตกต่างของเอชไอวีกับเอดส์ ไปจนถึงสูตรยาต้านไวรัสเอชไอวี “เวลาเพื่อนถามว่ากัญชาต้านแล้วจะมีผลกับยาเสพติดหรือสารทดแทนเมทาโดนที่ใช้ในการบำบัดหรือไม่ เราก็ต้องอธิบายเพื่อนได้ว่ายาสูตร

ไหนจะมีผลกระทบต่อฤทธิ์ของยาเสพติดหรือเมทาโดนที่เพื่อนกินอยู่หรือไม่ ถ้าตอบได้แบบนี้ถึงจะอยู่ระดับ 5 ได้” แต่สำหรับบางคนแล้ว ระดับ 5 ในเรื่องนี้ หมายถึงเพียงเรื่องของอาการประหม่อมความเสียงขึ้นตอนการเข้ารับการรักษา ตรวจรักษา แนวทางการรักษาด้วยยาต้านไวรัส และสามารถแนะนำช่องทางการรับบริการได้ก็ถือว่าครอบคลุมประเด็นสำคัญของข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเอชไอวี/เอดส์แล้ว “แค่ให้เขาประหม่อมความเสียงได้ รู้ว่าพฤติกรรมไหนที่ทำแล้วมีโอกาสติดเชื้อ และเมื่อรู้ว่ามีความเสี่ยงก็รู้ว่าต้องไปตรวจเลือดที่ไหนหรือติดต่อใครก็พอแล้ว” ส่วนบางคนก็มองว่า ระดับ 5 ในเรื่องนี้ ต้องรู้ไปถึงเรื่องของโรคฉวยโอกาสต่างๆ ด้วยว่ามีอะไรบ้าง มีอาการอย่างไร จะได้สามารถระมัดระวังตัวเมื่อมีอาการ “นอกจากข้อมูลพื้นฐานของเอชไอวีแล้ว เราควรต้องบอกได้ด้วยว่าถ้าเขาไม่ดูแลตัวเองให้ดี ไม่กินยาให้ครบตามที่หมอสั่ง จะมีโอกาสเกิดโรคฉวยโอกาสได้ และบอกเพื่อนได้ว่าโรคฉวยโอกาสมีอะไรบ้าง เขาจะได้ดูแลตัวเองหากมีอาการหรือสงสัยว่าจะมีโรคฉวยโอกาสเขาจะได้รับไปหาหมอ”

จะเห็นได้ว่า การประเมินศักยภาพตนเองในเรื่องของ “ศักยภาพด้านความรู้” เป็นประเด็นที่อาสาสมัครมีความสับสนกันมาก ผู้วิจัยจึงเสนอให้อาสาสมัครช่วยกันระดมความเห็นและกำหนดขอบเขตของความรู้ในแต่ละหัวข้อที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครร่วมกันก่อน จนได้ขอบเขตของศักยภาพด้านความรู้ออกมาเป็นที่เข้าใจตรงกัน จึงสามารถทำการประเมินตนเองต่อได้

หลังจากที่ได้พยายามทดลองประเมินศักยภาพตนเองโดยใช้แบบประเมินที่ร่างขึ้นเป็น ฉบับที่ 1 แล้ว อาสาสมัครเห็นว่า แบบประเมินศักยภาพตนเองนี้ยังมีความไม่ชัดเจนและทำให้เกิดความสับสน จึงต้องมีการปรับปรุงทั้งในส่วนของคำอธิบายประเด็นศักยภาพทั้ง 4 ด้าน รวม 20 ข้อ และคำอธิบายความแตกต่างของแต่ละระดับ ทั้ง 5 ระดับ ก่อนที่จะนำมาใช้ในการประเมินศักยภาพตนเองอีกครั้ง ซึ่งอาสาสมัครเสนอว่าควรที่จะหารี้อยู่ร่วมกันเพื่ออธิบายความแตกต่างของศักยภาพในแต่ละระดับว่าหมายถึงอะไร เพื่อจะช่วยให้เป็นแนวทางให้อาสาสมัครแต่ละคนมองเห็นภาพที่ชัดเจนและตรงกันว่าตนเองควรประเมินตนเองอยู่ในระดับใด โดยอาสาสมัครมีข้อเสนอแนะให้จัดทำคำอธิบายความแตกต่างสำหรับแต่ละระดับใหม่ ดังนี้

ระดับที่ 1	รู้ว่าเรื่องนี้สำคัญ แต่ยังไม่ได้ลงมือทำอะไรเพื่อพัฒนาเรื่องนี้
ระดับที่ 2	คิดว่าเรื่องนี้สำคัญและเริ่มคิดวางแผนที่จะพัฒนาตัวเองเรื่องนี้
ระดับที่ 3	เริ่มพัฒนาตัวเองเรื่องนี้บ้างแล้ว แต่ยังไม่สามารถทำอะไรได้
ระดับที่ 4	มีการพัฒนาตัวเองเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอและได้ผลดี
ระดับที่ 5	มีการพัฒนาตัวเองเรื่องนี้จนได้ผลดีมาก และสามารถถ่ายทอดเทคนิคในการพัฒนาตัวเองเรื่องนี้ให้เพื่อน

ข้อสังเกตในการทำความเข้าใจความแตกต่างของระดับการประเมินศักยภาพในแต่ละประเด็น ควรเริ่มต้นทำความเข้าใจและกำหนดร่วมกันจากระดับที่สูงที่สุดก่อน คือ ระดับ 5 เพราะนั่น

คือเป้าหมายหรือภาพของอาสาสมัครในฝันที่ทุกคนควรจะได้เห็นภาพร่วมกันว่ามีศักยภาพในแต่ละประเด็นเป็นอย่างไร แล้วจึงค่อยๆ กำหนดคุณลักษณะของอาสาสมัครที่มีศักยภาพในประเด็นนั้นๆ ในระดับที่รองลงมาที่ละขั้นจนครบทั้ง 5 ระดับ และครบทุกประเด็น จนได้แบบประเมินศักยภาพตนเองที่อาสาสมัครทุกคนพอใจและเห็นว่าเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการประเมินศักยภาพตนเองได้

นอกจากนี้อาสาสมัครยังได้ช่วยกันปรับปรุงข้อความของประเด็นศักยภาพสำหรับการประเมินตนเองของอาสาสมัครทั้ง 4 ด้าน รวม 20 ข้อ ใหม่ ให้ตรงกับความต้องการและความเข้าใจของอาสาสมัครทุกคนในทีมอีกครั้งหนึ่ง จนได้แบบประเมินศักยภาพตนเอง ฉบับที่ 2 (ฉบับปรับปรุงแก้ไขใหม่) ดังนี้

ตารางที่ 10 ตารางแสดงแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไข ปัญหาเอชไอวี/เอดส์ (ฉบับที่ 2 - ปรับปรุงแก้ไขใหม่)

ศักยภาพที่ต้องการประเมิน	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3	ระดับ 4	ระดับ 5
	รู้ว่าเรื่องนี้สำคัญ แต่ยังไม่ได้ลงมือทำอะไรเพื่อพัฒนาเรื่องนี้	คิดว่าเรื่องนี้สำคัญและเริ่มคิดวางแผนที่จะพัฒนาตัวเองเรื่องนี้นะ	เริ่มพัฒนาตัวเองเรื่องนี้บ้างแล้ว แต่ยังทำได้ไม่สม่ำเสมอ	มีการพัฒนาตัวเองเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และได้ผลดี	มีการพัฒนาตัวเองเรื่องนี้จนได้ผลดีมาก และสามารถถ่ายทอดเทคนิคในการพัฒนาตัวเองเรื่องนี้ให้เพื่อน
ด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง					
1. อาสาสมัครมีความน่าเชื่อถือ มีบุคลิกภาพดี แต่งกายสุภาพ เรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ					
2. อาสาสมัครมีวินัยในการทำงานและมีความรับผิดชอบ ต่องานที่ได้รับมอบหมาย					

ศักยภาพที่ต้องการประเมิน	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3	ระดับ 4	ระดับ 5
	รู้ว่าเรื่องนี้สำคัญ แต่ยังไม่ได้ลงมือทำอะไรเพื่อพัฒนาเรื่องนี้	คิดว่าเรื่องนี้สำคัญและเริ่มคิดวางแผนที่จะพัฒนาตัวเองเรื่องนี้นะ	เริ่มพัฒนาตัวเองเรื่องนี้บ้างแล้ว แต่ยังสามารถไม่สม่ำเสมอ	มีการพัฒนาตัวเองเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และได้ผลดี	มีการพัฒนาตัวเองเรื่องนี้จนได้ผลดีมาก และสามารถถ่ายทอดเทคนิคในการพัฒนาตัวเองเรื่องนี้ให้เพื่อน
3. อาสาสมัครสามารถจัดการการใช้สารเสพติดของตนเองไม่ให้กระทบกับการปฏิบัติงาน					
4. อาสาสมัครมีความซื่อสัตย์และมีคุณธรรมในการทำงาน ไม่โกหก ไม่เอาเปรียบ ไม่คดโกง					
5. อาสาสมัครมีความพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ					
ด้านข้อมูลความรู้					
6. อาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจเรื่องเอชไอวี/เอดส์อย่างรอบด้าน					
7. อาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจเรื่องไวรัสตับอักเสบบีที่สัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์					
8. อาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจเรื่องวัณโรคที่สัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์					
9. อาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจเรื่องโรคติดต่อทาง					

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ศักยภาพที่ต้องการประเมิน	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3	ระดับ 4	ระดับ 5
	รู้ว่าเรื่องนี้สำคัญ แต่ยังไม่ได้ลงมือทำอะไรเพื่อพัฒนาเรื่องนี้	คิดว่าเรื่องนี้สำคัญและเริ่มคิดวางแผนที่จะพัฒนาตัวเองเรื่องนี้	เริ่มพัฒนาตัวเองเรื่องนี้บ้างแล้ว แต่ยังสามารถไม่สม่ำเสมอ	มีการพัฒนาตัวเองเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และได้ผลดี	มีการพัฒนาตัวเองเรื่องนี้จนได้ผลดีมาก และสามารถถ่ายทอดเทคนิคในการพัฒนาตัวเองเรื่องนี้ให้เพื่อน
เพศสัมพันธ์ที่สัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์					
10. อาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดที่สัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์					
11. อาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้สารเสพติด					
ด้านทักษะความสามารถ					
12. อาสาสมัครมีทักษะด้านการเข้าถึงเพื่อนผู้ใช้สารเสพติด การสร้างความไว้วางใจและการจูงใจเพื่อนให้เข้าสู่ระบบบริการ					
13. อาสาสมัครมีทักษะด้านการเป็นผู้ฟังที่ดีและการให้คำปรึกษาเมื่อเพื่อนต้องการ					
14. อาสาสมัครมีทักษะด้านการพูด การสื่อสาร และการติดต่อประสานงานกับผู้อื่น					

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ศักยภาพที่ต้องการประเมิน	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3	ระดับ 4	ระดับ 5
	รู้ว่าเรื่องนี้สำคัญ แต่ยังไม่ได้ลงมือทำอะไรเพื่อพัฒนาเรื่องนี้	คิดว่าเรื่องนี้สำคัญและเริ่มคิดวางแผนที่จะพัฒนาตัวเองเรื่องนี้	เริ่มพัฒนาตัวเองเรื่องนี้บ้างแล้ว แต่ยังสามารถยังไม่สม่ำเสมอ	มีการพัฒนาตัวเองเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และได้ผลดี	มีการพัฒนาตัวเองเรื่องนี้จนได้ผลดีมาก และสามารถถ่ายทอดเทคนิคในการพัฒนาตัวเองเรื่องนี้ให้เพื่อน
15. อาสาสมัครมีทักษะด้านการจัดกิจกรรมกลุ่มและการเป็นผู้นำกระบวนการ (วิทยากร)					
16. อาสาสมัครมีทักษะด้านการเขียนและการทำงานเอกสารตามที่ได้รับมอบหมาย					
17. อาสาสมัครมีทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีต่างๆ เพื่อช่วยในการทำงาน					
ด้านทัศนคติ					
18. อาสาสมัครเห็นคุณค่าในตนเองและเชื่อว่าตนเองสามารถพัฒนาได้					
19. อาสาสมัครเชื่อในคุณค่าความเป็นคนที่เท่าเทียมกันและไม่เลือกปฏิบัติ					
20. อาสาสมัครเคารพในสิทธิของผู้อื่น					

จากผลการประชุมในครั้งนี้ ทำให้ได้แบบประเมินศักยภาพตนเองที่มีความชัดเจนมากขึ้น และอาสาสมัครทุกคนได้ร่วมกันทำความเข้าใจความหมายและความแตกต่างของศักยภาพในแต่ละ

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ประเด็นและระดับการประเมินที่แตกต่างกัน ซึ่งจะนำแบบประเมินตนเองนี้ไปใช้สำหรับทำการประเมินตนเองในครั้งต่อไป

การประชุมครั้งที่ 3 จัดขึ้นเพื่อสรุปแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และให้อาสาสมัครแต่ละคนได้ประเมินศักยภาพตนเองนำไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ จัดขึ้นเมื่อ วันที่ 17 – 19 ตุลาคม 2561 ณ ห้องประชุมสำนักงานมูลนิธิไอโซนจังหวัดสงขลา

ในขั้นตอนนี้ อาสาสมัครได้ทำการประเมินศักยภาพตนเอง หลังจากที่ได้แบบประเมินศักยภาพตนเองที่อาสาสมัครเห็นชอบร่วมกันแล้วว่าจะใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินตนเองก่อนเข้าร่วมโปรแกรมเพื่อให้เห็นว่าศักยภาพของตนเองในแต่ละด้านในปัจจุบันอยู่ในระดับใด และเมื่อผ่านกระบวนการเรียนรู้ในโปรแกรมแล้วจะกลับมาประเมินตนเองอีกครั้งเพื่อพิจารณาว่าตนเองมีพัฒนาการหรือได้รับการเสริมศักยภาพในด้านใดอย่างไรบ้าง

ตารางที่ 11 ตารางแสดงผลการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

- ระดับที่ 1 รู้ว่าเรื่องนี้สำคัญ แต่ยังไม่ได้ลงมือทำอะไรเพื่อพัฒนาเรื่องนี้
- ระดับที่ 2 คิดว่าเรื่องนี้สำคัญและเริ่มคิดวางแผนที่จะพัฒนาตัวเองเรื่องนี้
- ระดับที่ 3 เริ่มพัฒนาตัวเองเรื่องนี้บ้างแล้ว แต่ยังไม่สม่ำเสมอ
- ระดับที่ 4 มีการพัฒนาตัวเองเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอและได้ผลดี
- ระดับที่ 5 มีการพัฒนาตัวเองเรื่องนี้จนได้ผลดีมาก และสามารถถ่ายทอดเทคนิคในการพัฒนาตัวเองเรื่องนี้ให้เพื่อนได้

ศักยภาพที่จำเป็นของอาสาสมัคร	ระดับการประเมิน (ระดับ 1 – ระดับ 5)									
	V1 – V10 หมายถึง อาสาสมัคร คนที่ 1 – คนที่ 10									
	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10
ด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง										
1. อาสาสมัครมีความน่าเชื่อถือ มีบุคลิกภาพดี แต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ	3	5	4	4	4	2	2	2	2	2

ศักยภาพที่จำเป็นของ อาสาสมัคร	ระดับการประเมิน (ระดับ 1 – ระดับ 5) V1 – V10 หมายถึง อาสาสมัคร คนที่ 1 - คนที่ 10									
	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10
	2. อาสาสมัครมีวินัยในการทำงานและมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย	4	4	4	4	4	3	3	2	2
3. อาสาสมัครสามารถจัดการการใช้สารเสพติดของตนเองไม่ให้กระทบกับการปฏิบัติงาน	5	5	3	3	4	4	4	1	3	2
4. อาสาสมัครมีความซื่อสัตย์และมีคุณธรรมในการทำงาน ไม่โกหก ไม่เอาเปรียบ ไม่คดโกง	5	4	4	4	4	3	4	4	3	3
5. อาสาสมัครมีความพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	4	5	4	4	4	4	4	3	3	3
ด้านข้อมูลความรู้										
6. อาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจเรื่องเอชไอวี/เอดส์อย่างรอบด้าน	4	4	4	5	4	3	2	4	3	3
7. อาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจเรื่องไวรัสตับอักเสบบีที่สัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์	5	4	3	3	4	3	3	4	3	3
8. อาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจเรื่องวัณโรคที่สัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์	4	5	4	3	4	2	3	2	3	2
9. อาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจเรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ที่สัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์	4	5	4	3	3	3	4	2	4	4

3438750056

CD :Thesiss 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ศักยภาพที่จำเป็นของ อาสาสมัคร	ระดับการประเมิน (ระดับ 1 – ระดับ 5) V1 – V10 หมายถึง อาสาสมัคร คนที่1 - คนที่ 10									
	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10
	10. อาสาสมัครมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการลด อันตรายจาก การใช้สารเสพติดที่สัมพันธ์ กับเอชไอวี/เอดส์	4	5	3	4	4	3	3	4	3
11. อาสาสมัครมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องสิทธิและ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ ผู้ใช้สารเสพติด	5	5	3	3	3	3	2	3	3	3
ด้านทักษะความสามารถ										
12. อาสาสมัครมีทักษะ ด้านการเข้าถึงเพื่อนผู้ใช้ สารเสพติด การสร้างความ ไว้วางใจและการจูงใจ เพื่อนให้เข้าสู่ระบบบริการ	5	5	3	4	4	4	2	2	3	2
13. อาสาสมัครมีทักษะ ด้านการเป็นผู้ฟังที่ดีและ การให้คำปรึกษาเมื่อเพื่อน ต้องการ	4	3	3	4	4	4	3	4	3	3
14. อาสาสมัครมีทักษะ ด้านการพูด การสื่อสาร และการติดต่อ ประสานงานกับผู้อื่น	4	5	3	3	4	3	3	3	2	2
15. อาสาสมัครมีทักษะ ด้านการจัดกิจกรรมกลุ่ม และการเป็นผู้นำ กระบวนการ (วิทยากร)	4	5	4	4	3	3	3	3	3	1
16. อาสาสมัครมีทักษะ ด้านการเขียนและการ ทำงานเอกสารตามที่ได้รับ มอบหมาย	5	5	4	3	5	3	3	3	1	3

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ศักยภาพที่จำเป็นของ อาสาสมัคร	ระดับการประเมิน (ระดับ 1 – ระดับ 5) V1 – V10 หมายถึง อาสาสมัคร คนที่ 1 - คนที่ 10									
	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10
	17. อาสาสมัครมีทักษะ ด้านการใช้เทคโนโลยีต่างๆ เพื่อช่วยในการทำงาน	3	5	3	3	3	3	2	3	3
ด้านทัศนคติ										
18. อาสาสมัครเห็นคุณค่า ในตนเองและเชื่อว่าตนเอง สามารถพัฒนาได้	3	4	4	4	3	4	2	2	3	2
19. อาสาสมัครเชื่อใน คุณค่าความเป็นคนที่เท่า เทียมกันและไม่เลือก ปฏิบัติ	2	2	3	3	3	3	3	3	2	2
20. อาสาสมัครเคารพใน สิทธิของผู้อื่น	3	4	4	4	3	3	5	4	4	3

จะเห็นได้ว่า อาสาสมัครแต่ละคนมีระดับการประเมินศักยภาพตนเองในแต่ละประเด็นที่แตกต่างกันไป นั่นหมายถึงว่า อาสาสมัครแต่ละคนมีความถนัดและมีจุดแข็งจุดอ่อนที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นผลมาจากระยะเวลาการทำงานและประสบการณ์ทำงานที่ต่างกัน ซึ่งความแตกต่างของศักยภาพ เช่นนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนให้เกิดขึ้นได้ เพราะอาสาสมัครที่ประเมินตนเองอยู่ในระดับสูง คือ ระดับ 5 หรือ ระดับ 4 ย่อมแสดงว่าเขามีความถนัดและมีประสบการณ์ในพัฒนาศักยภาพของตนเองในด้านนั้นเพียงพอที่จะถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ให้แก่เพื่อนอาสาสมัครคนอื่นที่ประเมินตนเองอยู่ในระดับต่ำกว่าให้สามารถพัฒนาศักยภาพตนเองในประเด็นนั้นๆ ได้ หรือแม้แต่อาสาสมัครที่ประเมินตนเองอยู่ในระดับเดียวกันก็ยังสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนอาสาสมัครที่อยู่ในระดับเดียวกันได้ด้วย

หลักการสำคัญของการประเมินศักยภาพตนเอง

ในการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัคร ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตและสรุปเป็นหลักการสำคัญของการประเมินศักยภาพตนเองที่จะช่วยให้การประเมินศักยภาพตนเองสามารถบรรลุผลได้ด้วยดี ดังนี้

1. เราคือผู้ที่รู้จักตัวเองดีที่สุด การประเมินตนเองจึงทำให้เราได้ทบทวนตัวเองและรู้จักตัวเองมากขึ้น

2. การประเมินตนเองเปิดโอกาสให้ผู้ประเมินได้ทบทวนศักยภาพของตนเองบนพื้นฐานของข้อมูลและหลักฐานจากประสบการณ์และสิ่งที่ตนเองได้ปฏิบัติจริง

3. ผลการประเมินตนเองไม่ได้เป็นตัวชี้วัดว่าใครดีกว่าใครหรือเก่งกว่าใคร และไม่ใช้การจับผิดว่าใครทำหรือไม่ทำอะไร แต่จะช่วยให้ผู้ประเมินได้ตระหนักถึงจุดแข็งจุดอ่อนของตนเอง และเห็นช่องว่างและโอกาสที่จะได้พัฒนาตนเอง โดยพิจารณาได้ว่าควรจะขอความช่วยเหลือจากใครในเรื่องใด

4. การประเมินตนเองด้วยแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อพัฒนาตนเองไปด้วยกัน

บทบาทของผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในกระบวนการประเมินศักยภาพตนเอง

ในการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัคร จำเป็นต้องมีผู้ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในระหว่างกระบวนการประเมินศักยภาพตนเอง ซึ่งผู้ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกควรมีบทบาทที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ จึงจะทำให้กระบวนการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครบรรลุผลได้ด้วยดี

1. สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันแบบเพื่อนช่วยเพื่อน

2. เปิดโอกาสให้ผู้ประเมินตนเองแต่ละคนได้มีโอกาสพูดและแสดงความคิดเห็นในทุกขั้นตอนของกระบวนการประเมินตนเอง

3. กระตุ้นการพูดคุยและแสดงความคิดเห็นในกลุ่มผู้ประเมินตนเองเพื่อช่วยในการทำความเข้าใจกับแต่ละประเด็นของศักยภาพที่ต้องการประเมินและความแตกต่างของแต่ละระดับในการประเมินตนเอง

4. ถามคำถามเชิงบวกเพื่อส่งเสริมให้ผู้ประเมินตนเองได้แบ่งปันประสบการณ์ของตนเองในแต่ละประเด็น

5. เคารพความคิดเห็นและการตัดสินใจของผู้ประเมินตนเอง

ข้อสังเกตของผู้วิจัยระหว่างกิจกรรมการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัคร

ระหว่างกระบวนการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัคร ผู้วิจัยได้รวบรวมประเด็นที่สังเกตเห็นได้ในระหว่างกระบวนการ ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นข้อควรคำนึงในระหว่างการจัดกิจกรรมประเมินศักยภาพตนเอง เพื่อให้กระบวนการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครสามารถบรรลุผลได้ด้วยดี ดังนี้

1. ในครั้งแรกของการประเมินตนเองอาสาสมัครส่วนใหญ่ยังประเมินตนเองอยู่ในระดับที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง อาจเพราะยังค่อยไม่เข้าใจความหมายของประเด็นการประเมินตนเองแต่ละประเด็นและความแตกต่างของแต่ละระดับ

2. การให้อาสาสมัครได้บอกเล่าเหตุผลของการประเมินตนเองในแต่ละข้อว่าตนอยู่ในระดับใดให้เพื่อนในทีมได้รับฟัง ทำให้เพื่อนๆ ในทีมมีโอกาสช่วยอธิบายและช่วยทำให้ผู้ประเมินตนเองเข้าใจประเด็นการประเมินตนเองได้ดีขึ้น

3. การเปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้ทบทวนการประเมินตนเองของตัวเองซ้ำ พบว่าอาสาสมัครมีแนวโน้มที่จะต้องการเปลี่ยนแปลงผลการประเมินของตนเอง เริ่มเข้าใจและรู้จักตนเองมากขึ้น ยอมรับตนเองมากขึ้น

4. การประเมินตนเองหลังจากเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ไปแล้ว พบว่าอาสาสมัครยังตระหนักถึงศักยภาพที่แท้จริงของตนเองมากขึ้น

2.2 ผลการประชุมสรุปและวางแผนการทดลองจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

ในขั้นตอนนี้ อาสาสมัครช่วยกันระดมความคิดเห็นเพื่อเสนอแนวทางและรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ โดยสามารถสรุปกิจกรรมที่อาสาสมัครเสนอได้ ดังนี้

การพัฒนาด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง จากผลการประเมินตนเองทำให้อาสาสมัครเล็งระบุมความต้องการพัฒนาศักยภาพร่วมกันในประเด็นเรื่อง “การจัดการการใช้สารเสพติดของตนเอง” เนื่องจากเห็นว่าเป็นประเด็นที่มีอาสาสมัครประเมินตนเองอยู่ในระดับต่ำ และอาสาสมัครเชื่อว่า การมีศักยภาพด้านการจัดการการใช้สารเสพติดของตนเอง จะส่งผลต่อบุคลิกภาพและการจัดการตนเองด้านอื่นด้วย อาสาสมัครจึงได้เสนอรูปแบบกิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมแลกเปลี่ยนเทคนิคการจัดการตนเอง โดยมีข้อเสนอจากอาสาสมัคร คือ

“แต่ละคนมีปัญหาที่ต้องการพัฒนาไม่เหมือนกัน อาจจะมีเปิดโอกาสให้แต่ละคนได้เล่าถึงปัญหาที่ตัวเองต้องการพัฒนา แล้วให้เพื่อนในทีมช่วยกันแบ่งปันเทคนิคจากประสบการณ์ของตัวเอง เพื่อให้คำแนะนำกับเพื่อน”

“เชื่อว่าปัญหาของเราน่าจะมีเพื่อนที่เคยเจอปัญหาแบบเดียวกันมาก่อน ก็อยากรู้ว่าเขาจัดการกับมันยังไง เราจะได้นำเทคนิคที่เพื่อนแนะนำไปลองทำดูบ้าง”

การพัฒนาด้านความรู้ อาสาสมัครได้เสนอรูปแบบกิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมทบทวนคำถามที่พบบ่อยในการทำงาน โดยมีข้อเสนอจากอาสาสมัคร คือ

“เวลาทำงานจะมีคำถามที่มีเพื่อนถามเราบ่อยๆ บางอย่างเราก็ตอบได้ บางอย่างเราก็ตอบไม่ได้ อยากให้ช่วยกันรวบรวมคำถามที่เคยเจอบ่อยๆ ในเวลาทำงาน แล้วให้เพื่อนๆ ในทีมช่วยกันตอบ

คำถาม คำถามที่เราไม่รู้ อาจมีเพื่อนในทีมที่รู้ ก็จะได้ช่วยกันทบทวนความรู้และพัฒนาความรู้ไปพร้อมๆ กัน”

“นอกจากคำถามเกี่ยวกับข้อมูลความรู้แล้ว ยังมีความเชื่อผิดๆ ที่เพื่อนๆ มักจะเคยได้ยิน มาแล้วก็มีคำถามอาสาสมัครว่าจริงหรือไม่ บางอย่างเราก็ไม่รู้ ถ้าช่วยกันรวบรวมแล้วมาหาคำตอบ ด้วยกันก็จะได้เป็นแนวทางให้เราไปตอบเพื่อนได้ถูกต้องและตอบตรงกัน ไม่ใช่อาสาสมัครแต่ละคนก็ให้ข้อมูลเพื่อนไม่เหมือนกัน เพื่อนก็จะสับสนได้ แต่ถ้าเราทบทวนและหาคำตอบด้วยกัน ก็จะเป็นมาตรฐานให้เราไปตอบเพื่อนได้เหมือนกัน”

“เห็นด้วยว่า เราน่าจะมาช่วยกันแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ที่ตัวเองมีอยู่ แล้วช่วยกันตอบคำถามหรือหาทางอธิบายเกี่ยวกับความเชื่อที่ผิดๆ ซึ่งเพื่อนๆ เรามักได้ยินคนบอกต่อๆ กันมา แต่ก็ไม่เคยมีใครรู้ว่าความจริงคืออะไร จะได้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน และนำคำตอบไปใช้ในการทำงานได้”

การพัฒนาด้านทักษะ อาสาสมัครได้เสนอรูปแบบกิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์ โดยมีข้อเสนอจากอาสาสมัคร คือ

“ให้แต่ละคนบอกปัญหาของตัวเองว่าต้องการพัฒนาทักษะด้านไหน แล้วก็ให้เพื่อนในทีมช่วยแนะนำว่าที่ผ่านมาเขาให้วิธีการอะไรในการพัฒนาทักษะของตนในเรื่องนั้นๆ ก็จะช่วยให้เพื่อนได้เรียนรู้และนำไปปรับใช้กับตัวเองได้”

“อาจจะมิกิจกรรมที่ให้อาสาสมัครได้ฝึกปฏิบัติจริงๆ เช่น อาจจะลองจัดกิจกรรมให้ความรู้กับกลุ่มเพื่อนโดยสลับกันเป็นวิทยากร โดยแต่ละคนเลือกหัวข้อที่อยากจะเป็นวิทยากรเอง แล้วให้เพื่อนในทีมช่วยกันให้คำแนะนำเพื่อจะได้นำเสียงสะท้อนจากเพื่อนไปปรับปรุงตัวได้”

“อาจจะลองแบ่งกลุ่มหรือจับคู่กับแล้วช่วยกันวางแผนจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่เพื่อนสมาชิก โดยระหว่างที่วางแผนการจัดกิจกรรมด้วยกันก็จะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน แบ่งบทบาทหน้าที่กันทำ ก็จะได้ฝึกทักษะด้านต่างๆ ที่จำเป็นในการทำงานจริง”

“ส่วนการประเมินก็ใช้การสะท้อนความคิดเห็นซึ่งกันและกันว่าในระหว่างที่ได้ทำงานร่วมกันนั้นมองเห็นการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาอะไรบ้าง”

“การสะท้อนความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงการทำงานร่วมกันให้ดีขึ้นอาจจะทำร่วมกันในกลุ่มใหญ่ก็ได้ จะได้เรียนรู้จากเพื่อนกลุ่มอื่นหรือคู่อื่นด้วย”

กิจกรรมพัฒนาทัศนคติ อาสาสมัครได้เสนอรูปแบบ ดังนี้

กิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยมีข้อเสนอจากอาสาสมัคร คือ

เรื่องทัศนคติส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเคารพตนเองและผู้อื่น ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องของการเคารพและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ซึ่งผู้เฒ่าเองก็มีประสบการณ์ที่โดนละเมิดสิทธิ์บ่อยครั้ง

“อาจจะใช้การเขียนเรื่องเล่าเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิ์หรือถูกเลือกปฏิบัติ ทั้งที่เราถูกละเมิดหรือที่เราไปละเมิดสิทธิ์คนอื่น แล้วนำมาเล่าให้เพื่อนฟัง แล้วให้เพื่อนในทีมช่วยกันแสดงความคิดเห็นและให้คำแนะนำว่าถ้าเจอกับเหตุการณ์เช่นนี้จะต้องทำอะไร”

“ทัศนคติเป็นเรื่องที่ถ่ายทอดแลกเปลี่ยนได้ยาก แต่เชื่อว่าการแลกเปลี่ยนเรื่องทัศนคติจะเกิดขึ้นในระหว่างการแลกเปลี่ยนเทคนิคการจัดการตนเอง เพราะมันเกี่ยวกับเรื่องของการเชื่อมั่นใจตัวเอง และอาจจะเกิดการพัฒนาเรื่องทัศนคติในระหว่างกิจกรรมการพัฒนาทักษะความรู้ด้วยเช่นกัน ในส่วนของความเชื่อที่ว่าตัวเองสามารถพัฒนาได้”

จากข้อเสนอของอาสาสมัครเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ผู้วิจัยจึงได้ข้อเสนอทั้งหมดมาสรุปและร่างเป็นชุดกิจกรรมสำหรับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ เพื่อนำเสนอให้แก่อาสาสมัครได้ช่วยกันพิจารณาก่อนจะดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผน ซึ่งอาสาสมัครทุกคนเห็นด้วยกับร่างโปรแกรมที่ผู้วิจัยนำเสนอ จึงได้ตกลงจัดทำแผนการดำเนินการจัดกิจกรรมพร้อมทั้งระบุทรัพยากรที่จำเป็นต่างๆ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนดำเนินการจัดกิจกรรมในขั้นตอนถัดไปร่วมกัน ซึ่งโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีรายละเอียด ดังนี้

สรุปแผนการกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ โดยมีองค์ประกอบของกิจกรรม ดังนี้

1. วัตถุประสงค์

เพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่

3. เนื้อหา

เนื้อหาเกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครทั้ง 4 ด้าน คือ บุคลิกภาพและการจัดการตนเอง ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ

4. กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นกระบวนการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ที่เน้นการให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมกระบวนการ นำสิ่งที่ตนได้ปฏิบัติจริงมาแลกเปลี่ยนและแบ่งปันให้แก่เพื่อนในทีมได้เรียนรู้และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานของตนเองได้ โดยแบ่งออกเป็น 4 กิจกรรม ดังนี้

4.1 กิจกรรมเตรียมความพร้อม เป็นการทบทวนทำความเข้าใจถึงหลักการของแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน อธิบายถึงบทบาทของผู้เข้าร่วมกระบวนการ และทำข้อตกลงสำหรับการ

เรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้ยังเป็นการทบทวนศักยภาพของตนเองในด้านที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อน เพื่อพิจารณาว่าบทบาทของเราในการเรียนรู้เรื่องนั้นๆ ควรจะเป็นอย่างไร

4.2 กิจกรรมคำถามที่ต้องการคำตอบ เป็นกิจกรรมที่เน้นการทบทวนองค์ความรู้ในหัวข้อที่อาสาสมัครพิจารณาจากผลการประเมินตนเองควบคู่ไปกับความจำเป็นต่อการปฏิบัติงาน จากนั้นจึงเลือกกำหนดหัวข้อที่ต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันผ่านการระดมประเด็นคำถามและความเชื่อต่างๆ ซึ่งมักพบจากการทำงานที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ต้องการแลกเปลี่ยน จากนั้นก็จะช่วยกันแลกเปลี่ยนประเด็นคำตอบและชี้แจงข้อมูลความเชื่อที่ผิดๆ

4.3 กิจกรรมแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่เน้นการแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์จากสิ่งทีอาสาสมัครได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติงานที่ผ่านมาของตนเองและถ่ายทอดเทคนิคและประสบการณ์เหล่านี้ให้แก่เพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน ผ่านประเด็นปัญหาและเรื่องเล่าสถานการณ์ที่อาสาสมัครที่ต้องการคำแนะนำจากเพื่อนนำมาเล่าและขอให้เพื่อนช่วยให้ข้อเสนอแนะ

4.4 กิจกรรมคู่มือเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นกิจกรรมที่อาสาสมัครเลือกจับคู่กับเพื่อนในทีม โดยพิจารณาตามประเด็นการพัฒนาศักยภาพที่ตนเองต้องการพัฒนา ประกอบกับผลการพัฒนาศักยภาพตนเองของอาสาสมัครแต่ละคน เพื่อมองหาว่าเพื่อนคนใดเหมาะที่จะเป็นคู่มือในการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของตนเองในประเด็นที่ต้องการได้

5. แหล่งความรู้และสื่อการเรียนรู้

แหล่งความรู้ที่สำคัญสำหรับโปรแกรมนี้ คือ แหล่งความรู้ที่เป็นตัวบุคคล ซึ่งก็คืออาสาสมัครผู้มีประสบการณ์ ซึ่งจะสามารถแบ่งปันทั้งเทคนิคการจัดการตนเอง ความรู้ ทักษะ และทัศนคติหรือความคิดความเชื่อที่ยึดถือเป็นหลักในการทำงานให้แก่เพื่อนอาสาสมัครด้วยกันได้ ซึ่งในการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกันแบบเพื่อนช่วยเพื่อนนี้ อาสาสมัครจะเลือกออกแบบวิธีการในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกันเอง โดยอาจมีการเลือกใช้สื่ออื่นๆ ประกอบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามความเหมาะสมและความถนัดของแต่ละคน

6. การประเมินผล

การประเมินผลการเรียนรู้ในกิจกรรมจะอาศัยการสะท้อนคิดของอาสาสมัครที่เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อประเมินสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้และศักยภาพที่ตนเองได้รับการพัฒนา และสะท้อนถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรม รวมถึงการสะท้อนความคิดเห็นต่อบทบาทของเพื่อนอาสาสมัครผู้เข้าร่วมกระบวนการ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ร่วมสังเกตเพื่อติดตามและประเมินผลในระหว่างการจัดกิจกรรมและเมื่อสิ้นสุดกิจกรรมด้วย

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ตารางที่ 12 ตารางแสดง แผนการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

กิจกรรมที่จัด	ชั่วโมงที่	วันที่จัดกิจกรรม	จำนวน ชั่วโมง
<p>1. กิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนการเข้าร่วมการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนผ่านชุดกิจกรรมใน โปรแกรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการ เรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพ อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหา เอชไอวี/เอดส์</p> <p>1.1 ทำความเข้าใจร่วมกันถึงหลักการของแนวคิดการ เรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน อธิบายถึงบทบาทของผู้เข้าร่วม กระบวนการ ทำข้อตกลงร่วมกัน</p> <p>1.2 ทบทวนสถานการณ์ปัญหาและศักยภาพตนเองจากผล การประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครครั้งล่าสุดก่อน เข้าร่วมกิจกรรมในโปรแกรม และเปิดโอกาสให้อาสาสมัคร ได้พิจารณาเปลี่ยนแปลงผลการประเมินตนเองของตนเอง ใหม่ก่อนจะนำผลการประเมินตนเองครั้งล่าสุดนี้ไปใช้เป็น กรอบสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนใน กิจกรรมต่อไป</p>	1-6	19 มี.ค. 2562 (1 วัน)	6
<p>2. กิจกรรมคำถามที่ต้องการคำตอบ ซึ่งเป็นการทบทวน องค์ความรู้และปรับทัศนคติของอาสาสมัครผ่านการระดม คำถามที่อาสาสมัครมักพบเจอเป็นประจำจากการ ปฏิบัติงานในแต่ละวันและช่วยกันแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อทำ ความเข้าใจคำถามและสามารถให้คำตอบให้ได้อย่างถูกต้อง ทั้งในส่วนที่เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลความรู้ทั่วไปและ ส่วนของความเชื่อที่บอกต่อๆ กันมา ในหัวข้อเกี่ยวกับ</p> <p>2.1 คำถามเกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อ ทางเพศสัมพันธ์</p> <p>2.2 คำถามเกี่ยวกับไวรัสตับอักเสบบี</p> <p>2.3 คำถามเกี่ยวกับการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด (Harm Reduction)</p> <p>2.4 คำถามเกี่ยวกับสิทธิและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ ใช้สารเสพติด ซึ่งรวมไปถึงการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิของ</p>	7 - 24	20 - 22 มี.ค. 2562 (3 วัน)	18

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

กิจกรรมที่จัด	ชั่วโมงที่	วันที่จัดกิจกรรม	จำนวน ชั่วโมง
ตนเอง สิทธิของผู้อื่น การเคารพและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ด้วย			
3. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์ ผ่านการแลกเปลี่ยนเทคนิคการจัดการตนเอง โดยบอกเล่าถึงปัญหาข้อจำกัด และความท้าทายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองซึ่งอาสาสมัครแต่ละคนเคยประสบมาในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เพื่อนในทีมช่วยกันแบ่งปันเทคนิคที่แต่ละคนเคยใช้จัดการกับตัวเองมาแล้ว	25 - 42	27 – 29 มี.ค. 2562 (3 วัน)	18
4. กิจกรรมคู่มือเพื่อนช่วยเพื่อน ด้วยการจับคู่กันเพื่อวางแผนและกำหนดรูปแบบการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนกับคู่มือของตัวเองในแต่ละรอบ ก่อนจะลงพื้นที่เรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนผ่านการปฏิบัติงานจริง โดยพิจารณาเลือกคู่มือของตัวเองจากผลการประเมินศักยภาพตนเองของแต่ละคนเป็นหลักในการเลือกว่าจะจับคู่กับใคร 4.1 การจับคู่มือลงพื้นที่ รอบที่ 1 และสรุปผลร่วมกัน 4.2 การจับคู่มือลงพื้นที่ รอบที่ 2 และสรุปผลร่วมกัน 4.3 การจับคู่มือลงพื้นที่ รอบที่ 3 และสรุปผลร่วมกัน	43 – 102	23 เม.ย. – 2 พ.ค. 2562	60
รวม			102

เมื่อได้รายละเอียดของชุดกิจกรรมและแผนการดำเนินกิจกรรมในแต่ละกิจกรรมเรียบร้อยแล้ว ในขั้นตอนถัดไปจึงเป็นการทดลองจัดกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานที่กำหนดไว้ เพื่อสังเกตผลที่เกิดขึ้นของแต่ละกิจกรรม

ระยะที่ 3 (D1) การทดลองใช้โปรแกรมที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น

ขั้นตอนการ หรือ ขั้นตอนการปฏิบัติงานตามแผน

1. ผลการจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อม

เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเตรียมความพร้อมของอาสาสมัครก่อนที่จะเริ่มทำกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เน้นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นกันเองและสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่อาสาสมัครผู้เข้าร่วมทุกคนจะต้องรู้สึกปลอดภัยและสบายใจที่จะบอกเล่าเรื่องราวและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของตัวเองให้เพื่อนอาสาสมัครในทีมได้ร่วมรับฟังและเรียนรู้ไปด้วยกัน ซึ่งในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยให้อาสาสมัคร

3438750056

แต่ละคนเล่าถึงความประทับใจและความภาคภูมิใจของตนเองในการมาทำงานเป็นอาสาสมัคร เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศเชิงบวกให้เกิดขึ้นในทีม จากนั้นผู้วิจัยได้ชักชวนให้อาสาสมัครทบทวนความเข้าใจหลักการของการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน

ผลการจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อม พบว่า อาสาสมัครมีความผ่อนคลายมากขึ้น บรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นไปด้วยความสนุกสนาน อาสาสมัครมีความกระตือรือร้นในการตอบคำถาม และมีส่วนร่วมต่อกิจกรรม มีการรับฟังข้อคิดเห็นของเพื่อนและช่วยอธิบายในสิ่งที่เพื่อนไม่เข้าใจ อาสาสมัครมีความเข้าใจหลักการของการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนมากขึ้น จากเดิมที่อาสาสมัครยังมีความเข้าใจที่คาดเคลื่อนว่า “เพื่อนช่วยเพื่อน” หมายถึง อาสาสมัคร ช่วยเหลือ เพื่อนผู้ใช้สารเสพติด หลังจากที่ผู้วิจัยได้อธิบายซ้ำอีกครั้งว่า “เพื่อนช่วยเพื่อน” สำหรับการวิจัยนี้ หมายถึง อาสาสมัคร ช่วยเหลือ อาสาสมัคร ด้วยกัน โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการฝึกปฏิบัติในกิจกรรมต่างๆ ที่กำลังจะได้ฝึกต่อจากขั้นตอนนี้ ก็ทำให้อาสาสมัครเข้าใจบทบาทและแนวทางที่จะต้องดำเนินการร่วมกันต่อไปได้ดีขึ้น

“ตอนแรกเข้าใจว่าเพื่อนช่วยเพื่อนหมายถึงงานที่พวกเราทำอยู่แล้ว คือ ช่วยเหลือเพื่อนผู้ใช้สารเสพติด และเราก็เป็นอาสาสมัครเพื่อนช่วยเพื่อน แต่ตอนนี้เข้าใจแล้วว่าเพื่อนช่วยเพื่อนหมายถึงพวกเราอาสาสมัครต้องช่วยเพื่อนอาสาสมัครด้วยกันเรียนรู้และพัฒนาพวกเราตัวเอง”

“เริ่มมองเห็นแล้วว่าพวกเราช่วยกันได้ เพราะเรามีอาสาที่มีประสบการณ์ต่างกัน บางคนเก่งเรื่องนี้ บางคนก็เก่งอีกเรื่องหนึ่ง”

“ยังไม่ค่อยมั่นใจว่าตัวเองจะช่วยเพื่อนได้ไหม อาจจะต้องให้เพื่อนช่วยเรามากกว่า”

หลังจากทำความเข้าใจร่วมกันถึงหลักการของแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนแล้ว อาสาสมัครยังได้ร่วมกันทบทวนผลการประเมินศักยภาพของตนเองอีกครั้ง โดยนำผลการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครครั้งล่าสุดก่อนเริ่มกิจกรรมในโปรแกรมกลับมาทบทวน และเปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้พิจารณาและเปลี่ยนแปลงผลการประเมินตนเองของตนเองใหม่ก่อนจะนำผลการประเมินตนเองครั้งล่าสุดนี้ไปใช้เป็นกรอบสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนในกิจกรรมต่อไป ซึ่งมีอาสาสมัครที่รู้สึกลังเลและต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงผลการประเมินศักยภาพของตนเอง เนื่องจากเริ่มรู้สึกไม่มั่นใจว่าที่ตนเองประเมินไปก่อนหน้านี้เป็นการประเมินที่ตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ แต่อาสาสมัครขอเก็บผลการประเมินไว้เช่นเดิมก่อน โดยจะขอทดลองฝึกการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนในกิจกรรมแรกให้ผ่านไปก่อนแล้วจึงจะขอกลับมาทบทวนผลการประเมินตนเองอีกครั้ง

“ไม่แน่ใจแล้วว่าที่ประเมินไปมันถูกไหม บางข้ออาจจะประเมินสูงไป แต่ขอเก็บแบบนี้ไว้ก่อนเดี๋ยวลองทำกิจกรรมก่อน แล้วอาจจะมาขอลดคะแนนทีหลัง”

“ข้อไหนที่ผมประเมินไว้สูง หมายถึง ผมต้องเป็นคนช่วยเพื่อนใช่ไหม ชักเริ่มไม่แน่ใจแล้ว”

“ถ้าผ่านกิจกรรมไปแล้วขอกลับมาดูผลประเมินอีกรอบได้ไหม ถึงตอนนั้นอาจจะขอปรับคะแนนตัวเองก็ได้”

จะเห็นได้ว่า อาสาสมัครเริ่มมองเห็นหลักการและแนวทางในการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ที่ยึดเอาข้อมูลจากผลการประเมินศักยภาพตนเองเป็นตัวกำหนดบทบาทว่าอาสาสมัครคนใดจะเป็นผู้แบ่งปันและถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของตนให้แก่เพื่อน เนื่องจากมีผลการประเมินตนเองอยู่ในระดับที่สูงกว่า และอาสาสมัครคนใดที่สามารถเรียนรู้จากเพื่อนที่ประเมินตนเองสูงกว่าได้ ซึ่งไม่ได้มีใครเป็นคนกำหนดให้ แต่พวกเขาเป็นผู้ประเมินตนเองและกำหนดบทบาทในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนของตนเอง ซึ่งพวกเขาตระหนักดีว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่ยึดหลักข้อมูลจากผลการประเมินศักยภาพตนเองเป็นตัวกำหนดบทบาทและแนวทางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน นั้นหมายถึงว่า พวกเขาจะต้องประเมินตนเองด้วยความจริง ไม่ประเมินตนเองสูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง เพราะยิ่งประเมินตนเองตรงกับความเป็นจริงมากเท่าใด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนก็จะมีประสิทธิภาพมากเท่านั้น

2. ผลการจัดกิจกรรมคำถามที่ต้องการคำตอบ

กิจกรรมนี้ อาสาสมัครช่วยกันระดมคำถามที่ตนเองมักพบเจอในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะประเด็นคำถามที่ถูกถามจากเพื่อนสมาชิกผู้ใช้สารเสพติดที่ตนดูแลอยู่ในพื้นที่ เนื่องจากมีหลายคำถามที่อาสาสมัครไม่แน่ใจที่จะตอบหรือให้ข้อมูลแก่เพื่อนสมาชิก เนื่องจากไม่มั่นใจข้อมูลความรู้ที่ตนเองมีไม่เคยผ่านการอบรมพัฒนาศักยภาพในประเด็นดังกล่าวมาก่อน หรือไม่แน่ใจว่าข้อมูลที่ตนเองมีนั้นเป็นข้อเท็จจริงที่เชื่อถือได้หรือไม่ กิจกรรมนี้จึงเป็นกิจกรรมที่ช่วยทบทวนและเสริมสร้างศักยภาพด้านความรู้ให้แก่อาสาสมัครได้ โดยหลังจากที่ระดมข้อคำถามหรือประเด็นความเชื่อที่ได้ยินต่อๆ กันมาเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ แต่ไม่แน่ใจว่าเป็นข้อมูลความเชื่อที่ถูกต้องหรือไม่ อาสาสมัครที่ประเมินศักยภาพตนเองอยู่ในระดับสูงกว่าเพื่อนอาสาสมัครในทีมจะเป็นตัวหลักในการช่วยตอบข้อคำถามและความเชื่อเหล่านี้ให้แก่เพื่อน แต่ขณะเดียวกันเพื่อนคนอื่นๆ ในทีมหากมีข้อมูลความรู้ในประเด็นใด ก็สามารถร่วมให้ข้อมูลแก่เพื่อนในทีมได้เช่นกัน

คำถามที่ต้องการคำตอบจากการระดมจากอาสาสมัครผู้เข้าร่วม

คำถามเกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์ ประกอบไปด้วย “เอชไอวีกับเอดส์ต่างกันอย่างไร” “เอชไอวีอยู่ด้วยกันไม่ติดจริงหรือ” “สูบป้องกันไม่ติดเอชไอวีจริงหรือ” “เอดส์รักษาได้จริงหรือ” “ใส่ถุงยางอนามัย 2 ชั้นปลอดภัยกว่าจริงหรือ” “เวลาไปตรวจเลือดเขาเอาเลือดเป็นถุงๆ เลยจริงหรือ” “เคยใช้เข็มร่วมกับคนที่เป็นเอดส์ที่เขาตายไปแล้วเราจะติดเชื้อไหม”

คำถามเกี่ยวกับไวรัสตับอักเสบบีที่สัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์ ประกอบไปด้วย “เชื้อไวรัสตับอักเสบบีทำไมทนกว่าเชื้อไวรัสเอชไอวี” “ใช้มีดโกน/ที่ตัดเล็บเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีน้อย แต่เสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีมาก เพราะอะไร” “ทำไมผู้ใช้ยาชนิดฉีดถึงมีเชื้อไวรัสตับอักเสบบีมาก”

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

“ไวรัสตับอักเสบบีเกิดจากอะไร เหมือนหรือต่างกับเอชไอวีอย่างไร” “ไวรัสตับอักเสบบีติดต่อเหมือนเอชไอวีหรือไม่” “ไวรัสตับอักเสบบีอาการเป็นอย่างไร” “ยารักษาไวรัสตับอักเสบบีแพงจริงหรือไม่” “ไวรัสตับอักเสบบีรักษาได้ครั้งเดียวจริงหรือ” “ไวรัสตับอักเสบบีรักษาหายขาดได้จริงหรือ” “ร่างกายยังแข็งแรงจะติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีได้อย่างไร”

คำถามเกี่ยวกับการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดที่สัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์ ประกอบไปด้วย “เข็มที่ใช้แล้วเอามาต้มถือว่าปลอดภัยสามารถเอากลับไปใช้ใหม่ได้จริงหรือ” “ใช้เฮโรอีนผสมเมทแอมเฟตามีนจะทำให้ติดเชื้อเร็วกว่าใช้ยาตัวอื่นจริงหรือ” “เมทาโดนคืออะไร” “วิธีการและขั้นตอนการรับการรักษาด้วยเมทาโดนเป็นอย่างไร” “เมทาโดนลดอาการเสียนยาได้จริงหรือ” “กินเมทาโดนแล้วกลับมาใช้ยาอีกจะไม่เมาแล้วจริงหรือ” “ทำไมต้องเปลี่ยนตำแหน่งฉีด” “อาการหนาวน้ำเกิดจากอะไร” “กระท่อมช่วยแก้อาการเสียนได้จริงหรือ” “ฉีดยาไอซ์ผสมกับเฮโรอีนได้หรือไม่” “กระท่อมมีฤทธิ์เป็นอย่างไร” “ฉีดยาเข้าใต้ลิ้นได้ด้วยหรือ” “ถ้าน็อคยาใช้น้ำลือกโซนช่วยได้จริงหรือ” “ยาบ้าฉีดได้จริงหรือ” “เวลาเพื่อนน็อคยาให้ติดที่ลูกอ๊ณฑะแล้วเพื่อนจะฟื้นจริงหรือ” “น้ำกระท่อมกินแล้วฉี่ไม่ม่วงจริงหรือ” “ฉีดยาบ้าเพียวๆ จะทำให้เส้นเลือดอุดตันจริงหรือ” “เมื่อเกิดอาการหนาวน้ำให้กินยาต้มใจแล้วจะหายจริงหรือ” “ใช้น้ำกลั่นผสมยาฉีดไม่เมาจริงหรือ” “ถ้าน็อคยาให้ฉีดน้ำเกลือจริงหรือ” “ฉีดยาบ้าทำให้เป็นโรคไตจริงหรือ” “4x100 ทดแทนเมทาโดนกับเฮโรอีนได้จริงหรือ” “ถ้าเพื่อนน็อคยาห้ามพาไปโรงพยาบาลเพราะหมอจะฉีดยาให้ตายจริงหรือ” “การตรวจฉี่ใครตรวจก็ฉี่ม่วงจริงหรือ”

คำถามเกี่ยวกับสิทธิและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้สารเสพติด ประกอบด้วย “สิทธิการรักษามีอะไรบ้าง” “ตรวจเลือดฟรีปีละ 2 ครั้ง จริงหรือ” “เจ้าหน้าที่ที่ไม่ใช่ตำรวจสามารถเข้าค้นบ้านได้โดยไม่มีหมายค้นจริงหรือ” “ถ้าเราไม่ยอมตรวจฉี่ที่ด่านซึ่งไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอยู่ เราสามารถปฏิเสธการตรวจได้หรือไม่” “แผ่นตรวจปัสสาวะมีมาตรฐานเชื่อถือได้หรือไม่” “บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ ปปส. มีอำนาจถึงขั้นไหน” “พกเข็ม/อุปกรณ์ป้องกันไว้กับตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจจะจับไหม”

จากการระดมคำถามที่อาสาสมัครมักพบเจอจากการปฏิบัติงานใน พบว่ามี 4 หัวข้อหลัก ซึ่งพวกเขาให้ความสำคัญมากที่สุดและสอดคล้องกับประเด็นการทำงานในโครงการตนเองรับผิดชอบ ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ คำถามเรื่องเอชไอวี ไวรัสตับอักเสบบี การลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด และเรื่องสิทธิและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้สารเสพติด โดยในแต่ละหัวข้อสามารถวิเคราะห์เพื่อประมวลผลได้ดังนี้

1. คำถามเรื่องเอชไอวี พบว่า ส่วนใหญ่เป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อและแพร่เชื้อไปยังบุคคลอื่น
2. คำถามเรื่องไวรัสตับอักเสบบี ส่วนใหญ่เป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับ ตัวโรค ว่าคืออะไร มีลักษณะอาการอย่างไรและสิทธิในการรักษาเป็นอย่างไร

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

3. คำถามเรื่องลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด ส่วนใหญ่เป็นคำถามเกี่ยวกับ ตัวสารเสพติด การออกฤทธิ์ของสารเสพติดที่ใช้ การใช้สารเสพติดแบบผสมผสานมีผลต่อการออกฤทธิ์อย่างไร รวมถึงความเชื่อที่ถูกบอกให้ปฏิบัติตามกันมา

4. คำถามเรื่องสิทธิและกฎหมาย ส่วนใหญ่เป็นคำถามเกี่ยวกับ ขอบเขตการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และเมื่อใดจึงเรียกว่าตนเองถูกละเมิดสิทธิ

ทั้งนี้หากพิจารณาจากรายละเอียดของคำถามในแต่ละเรื่อง พบว่า คำถามมี 2 ลักษณะ คือ คำถามที่สามารถหาข้อมูลที่สามารถนำมายืนยันและอ้างอิงคำตอบได้ และคำถามที่เป็นความเชื่อจากการบอกเล่าปากต่อปากให้ปฏิบัติตามกันมา และยิ่งจะเป็นความเชื่อที่ได้รับความเชื่อถือมาก เมื่อถูกบอกมาจากผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้อาวุโสในวงการ

การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ผู้ที่รับบทบาทเป็น “ผู้แบ่งปันและถ่ายทอดความรู้” จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีทั้ง ข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำ อ้างอิงได้ และมีบุคลิกที่น่าเชื่อถือ รวมถึงมีทักษะในการสื่อสารที่ชัดเจน ชัดเจน ตลอดจนยอมรับความจริงเมื่อตนเองยังไม่มีคำตอบหรือข้อมูลที่ชัดเจนให้ได้

ในการกำหนดบทบาทให้อาสาสมัครเป็นผู้ตอบคำถามหรือให้ข้อมูลแก่เพื่อนอาสาสมัครด้วยกันนั้น อาศัย “แบบประเมินศักยภาพตนเอง” ในการชวนทีมพิจารณาหาผู้ที่มีศักยภาพสูงที่สุดในหัวข้อนั้นๆ คือ มีคะแนนการประเมินศักยภาพตนเองในหัวข้อนั้นๆ สูงที่สุดหรือรองลงมา เพื่อกำหนดบทบาทให้เป็นผู้นำในการตอบคำถาม เพื่อเป็นตัวอย่างในการฝึกอาสาสมัครแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างการแลกเปลี่ยนในประเด็นคำถามต่อไปนี้

หัวข้อ	ประเด็นคำถาม	ผู้ตอบคำถาม	คำตอบ	หลักการตอบ
เอชไอวี	อยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อเอชไอวี ไม่ติดเชื้อจริงหรือ?	วี	หากไม่ได้มีเพศสัมพันธ์ด้วยการสอดใส่ทั้งทางช่องคลอดและทวารหนัก หรือใช้เข็มและอุปกรณ์การฉีดยาร่วมกัน หรือคลอດด้วยวิธีธรรมชาติจากแม่ที่มีเชื้อเอชไอวียอมไม่ติด เพราะไม่ได้มีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการรับเชื้อ	อธิบายโดยใช้หลักการวิเคราะห์ความเสี่ยงหรือหลักการ QQR (ปริมาณ คุณภาพ และแหล่งที่อยู่ของเชื้อ)
ไวรัสตับอักเสบบี	โรคไวรัสตับอักเสบบี	ซี	จริง เพราะปัจจุบันมียาที่สามารถรักษาให้หายขาด	อธิบายและให้รายละเอียดเชื้อยาที่

หัวข้อ	ประเด็นคำถาม	ผู้ตอบคำถาม	คำตอบ	หลักการตอบ
	สามารถรักษาให้หายขาดได้จริงหรือ?	หัวข้อนี้ ซึ่ ไม่ใช่ ผู้ที่มีระดับศักยภาพสูงที่สุด แต่อยู่ในระดับรองลงมา จึงขอช่วยเพื่อนตอบ เพราะมีข้อมูลที่ตอบคำถามได้	แต่ก็สามารถกลับมาเป็นซ้ำได้หากได้รับเชื้ออีก	รักษาให้หายขาดได้ และวิธีการที่ใช้ในการรักษา ซึ่งเป็นข้อมูลที่ตนเองมีโอกาสเข้ารับการอบรมเรื่องนี้มาก่อน ในขณะที่เพื่อนอีกหลายคนในทีมไม่เคยผ่านการอบรมเรื่องนี้มาโดยตรง
การลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด	ทำไมต้องเปลี่ยนตำแหน่งฉีด?	ซ้ำ	เพื่อรักษาเส้นเลือด เพราะการฉีดแต่ละครั้งทำให้เส้นเลือดเสียหาย จากวิธีการฉีด อุปกรณ์ที่เราใช้ไม่เหมาะสม และสารเสพติดที่เราใช้ฉีดเข้าไป จึงต้องเปลี่ยนตำแหน่งฉีดทุกครั้ง และฉีดเฉพาะในจุดที่มีความเสี่ยงน้อยที่สุด	อธิบายโดยใช้ภาพ “ตำแหน่งฉีดที่ปลอดภัย” มาประกอบให้เพื่อนเห็นและเข้าใจ ได้ชัดเจนขึ้น และเป็นตัวอย่างที่ดีให้เพื่อนในการใช้สื่อประกอบการอธิบาย ซึ่งเพื่อนสามารถนำไปใช้ในการทำงานได้เช่นกัน
สิทธิและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้อสารเสพติด	เจ้าหน้าที่ไม่มีสิทธิตรวจปัสสาวะที่ด่าน หากไม่มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอยู่ด้วย และเราสามารถปฏิเสธได้ใช่ไหม?	เอียง	หากถูกตรวจค้นและขอตรวจปัสสาวะที่ด่านโดยไม่มี เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อยู่เราสามารถปฏิเสธการตรวจได้ แต่ต้องยินยอมให้เจ้าหน้าที่ลงบันทึก และมีจดหมายไปที่บ้านเรา เพื่อให้ไปตรวจปัสสาวะที่โรงพยาบาลภายในระยะเวลาที่กำหนด	อธิบายโดยอ้างอิงถึงหลักปฏิบัติที่ถูกเขียนไว้ตามกฎหมาย

(หมายเหตุ : ชื่อของอาสาสมัครที่ใช้การวิจัยนี้เป็นเพียงนามสมมติเพื่อให้สามารถอธิบายผลการวิจัยได้เข้าใจง่ายขึ้นเท่านั้น)

ทั้งนี้ในการตอบคำถามแต่ละหัวข้อ ผู้ที่มีบทบาทเป็นผู้ตอบคำถามหรือให้ข้อมูล จะถูกเพื่อนชักถามไปเรื่อยๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบที่ชัดเจนและเชื่อถือได้ และสามารถทำให้เพื่อนอาสาสมัครที่

3438750056

CU_Thesis_5684229227_dissertation / rev: 06082562_14:14:00 / seq: 12

เป็นผู้เรียนรู้สามารถนำข้อมูลที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในการตอบคำถามของเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดที่ตนดูแลอยู่ในพื้นที่ต่อไปได้อย่างชัดเจน

ในขณะที่คำถามซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ อาสาสมัครซึ่งมีบทบาทเป็นผู้ตอบคำถามในหัวข้อนั้นๆ จะต้องมีความพร้อมในการแยกข้อคำถามเหล่านั้นออกมา เพื่อชี้ให้เห็นว่าเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับความเชื่อ ไม่มีการอธิบายที่มาและปรากฏหลักฐานชัดเจน ในกรณีนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่อาสาสมัครผู้ตอบคำถามต้องใช้เทคนิคในการพยายามอธิบายให้เห็นว่าไม่สามารถค้นหาคำตอบในเชิงประจักษ์ได้จริง จึงไม่สามารถระบุให้ชัดเจนได้ว่าจริงหรือไม่ ซึ่งอาจจะต้องบอกเพื่อนว่า ขอไปหาข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องนี้มาก่อน เช่น ถามผู้ที่มีความรู้มากกว่า หรือถามจากเจ้าหน้าที่พยาบาลที่ดูแลเราอยู่ โดยไม่ตอบคำถามเพื่อนไปโดยที่เราไม่แน่ใจในคำตอบ

จากกิจกรรมนี้ พบว่า อาสาสมัครได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจและได้พัฒนาศักยภาพตนเองในด้านความรู้ ไม่เฉพาะผู้ที่ถามคำถามหรือเป็นผู้รับถ่ายทอดความรู้เท่านั้น แต่เพื่อนที่มีบทบาทเป็นผู้ตอบคำถามหรือผู้ถ่ายทอดความรู้ก็ได้ทบทวนความรู้ของตัวเองด้วย ซึ่งนอกจากพัฒนาศักยภาพเรื่องความรู้แล้ว อาสาสมัครยังได้พัฒนาศักยภาพในด้านของทักษะทั้ง ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะการพูด ทักษะการฟัง และทักษะการเป็นผู้นำกระบวนการไปด้วยในเวลาเดียวกันด้วย จากการที่ได้ฝึกตอบคำถามและให้ข้อมูลความรู้แก่เพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน ยิ่งไปกว่านั้น อาสาสมัครยังได้พัฒนาศักยภาพในส่วนของทัศนคติในด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและเชื่อว่าตนเองสามารถพัฒนาได้ เนื่องจากการได้เห็นเพื่อนอาสาสมัครของตนเองสามารถเป็นผู้ตอบคำถามและให้ข้อมูลได้อย่างชัดเจน ทำให้อาสาสมัครที่เหลือในทีมมีความกระตือรือร้นและเชื่อมั่นว่าเพื่อนสามารถพัฒนาได้เราเองก็สามารถพัฒนาได้เช่นกัน แต่อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนนี้ คือ การเคารพและยอมรับในความสามารถที่แท้จริงของตัวเองและของเพื่อนด้วย

3. ผลการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์

กิจกรรมนี้ เป็นส่วนของการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความท้าทายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเองเป็นหลัก โดยอาสาสมัครทุกคนเลือกประเด็นที่คิดว่าตัวเองมีปัญหาและเป็นความท้าทายที่ตนเองต้องเผชิญมากที่สุดเพื่อเล่าให้เพื่อนอาสาสมัครในทีมฟัง จากนั้นจึงช่วยกันพิจารณาว่าปัญหาและความท้าทายของแต่ละคนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพในประเด็นใด แล้วจึงให้อาสาสมัครที่มีระดับการประเมินศักยภาพตนเองสูงที่สุดในประเด็นนั้นๆ ได้ถ่ายทอดและแบ่งปันเทคนิคและประสบการณ์ของตนเองในการจัดการปัญหาและข้ามผ่านความท้าทายในเรื่องนั้นๆ มาได้อย่างไร จากนั้นจึงเปิดโอกาสให้เพื่อนอาสาสมัครคนอื่นๆ ได้แลกเปลี่ยนและแบ่งปันประสบการณ์ของตนด้วย ซึ่งพบว่าปัญหาและความท้าทายที่อาสาสมัครส่วนใหญ่ต้องเผชิญ คือ ปัญหาเรื่องการจัดการใช้สารเสพติดของตัวเอง โดยแต่ละคนมีระดับของปัญหาที่ต่างกันออกไป จากนั้นอาสาสมัครผู้ที่มีระดับศักยภาพตนเองอยู่ในระดับสูงสุดในประเด็นศักยภาพด้านการจัดการการใช้สารเสพติดของ

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ตนเองไม่ให้ส่งผลกระทบต่อการทำงาน เป็นผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันเทคนิคและประสบการณ์ในการจัดการการใช้สารเสพติดของตนให้เพื่อนได้ร่วมเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(หมายเหตุ : ชื่อของอาสาสมัครที่ใช้ในงานวิจัยนี้เป็นเพียงนามสมมติเพื่อให้สามารถอธิบายผลการวิจัยให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นเท่านั้น)

“ขวัญ” เป็นผู้ที่ประเมินศักยภาพตนเองในหัวข้อการจัดการการใช้สารเสพติดของตนเองไม่ให้ส่งผลกระทบต่อการทำงานอยู่ในระดับต่ำที่สุดในทีม คือ ประเมินตนเองอยู่ ระดับ 1 ซึ่งขวัญเล่าถึงปัญหาของตนเองให้เพื่อนในทีมฟังว่า “ช่วงนี้มีปัญหาทะเลาะกับพ่อและแฟนบ่อย ทำให้เกิดความเครียดและลงเอยด้วยการใช้ยามากขึ้นและถี่ขึ้น และเริ่มรู้สึกว่าสภาพร่างกายและจิตใจของตัวเองไม่พร้อมสำหรับการทำงาน จึงอยากขอคำแนะนำจากเพื่อนๆ ว่าจะจัดการกับสถานการณ์ที่ตนเองเป็นอยู่ได้อย่างไร และจะจัดการเรื่องการใช้จ่ายของตนเองอย่างไรไม่ให้กระทบกับการปฏิบัติงาน”

“เอี้ยง” ซึ่งเป็นผู้ที่ประเมินศักยภาพตนเองในหัวข้อการจัดการการใช้สารเสพติดของตนเองไม่ให้ส่งผลกระทบต่อการทำงานอยู่ในระดับสูงที่สุดในทีม คือ ประเมินตนเองอยู่ ระดับ 5 จึงให้คำแนะนำกับ ขวัญ ว่า “ขวัญไม่ได้มีปัญหาเรื่องการจัดการการใช้สารเสพติด แต่แท้จริงแล้วขวัญมีปัญหาส่วนตัวกับทางครอบครัวซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ไม่ปกติในช่วงนี้ จึงส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจ และทำให้ขวัญกลับไปใช้สารเสพติดในปริมาณมากขึ้นและถี่ขึ้นกว่าเดิม การจัดการปัญหานี้อาจไม่ได้ใช่เรื่องของการจัดการการใช้สารเสพติด แต่ขวัญต้องจัดการกับปัญหาความขัดแย้งกับคนในครอบครัว เพราะถ้าขวัญไม่ทะเลาะกับคนที่บ้าน ขวัญก็จะไม่ใช้สารเสพติดจนส่งผลกระทบต่อการทำงาน เช่นนี้ เพราะที่ผ่านมาขวัญก็สามารถจัดการการใช้สารเสพติดของตนเองได้ดีกว่านี้ และเอี้ยงยังได้ให้กำลังใจแก่ขวัญว่าพวกเราทุกคนในทีมนี้ก็เคยมีปัญหทะเลาะกับคนในครอบครัวกันทุกคน ถ้าขวัญรู้สึกไม่สบายใจและอยากจะมีเพื่อนปรึกษาหรือระบายความรู้สึก ก็สามารถพูดคุยปรึกษากับเพื่อนอาสาสมัครในทีมได้ เพราะถ้าขวัญได้มีเพื่อนพูดคุยและปรึกษาด้วยก็อาจจะช่วยลดความเครียดและลดการใช้สารเสพติดลงได้ และเมื่อกลับมาควบคุมการใช้สารเสพติดของตนเองได้เหมือนเดิมแล้วก็จะส่งผลถึงบุคลิกภาพด้านอื่นๆ ให้พัฒนาดีขึ้นด้วย นอกจากนี้มีอีกเรื่องที่ขวัญจะต้องระมัดระวัง เพราะการที่ช่วงนี้ขวัญใช้สารเสพติดในปริมาณมากขึ้นและถี่ขึ้น ในขณะที่ขวัญก็ยังรับการบำบัดด้วยสารทดแทนเมทาโดนอยู่ด้วย ขวัญจะต้องระมัดระวังเรื่องการใช้จ่ายเกินขนาดอันเนื่องมาจากฤทธิ์ของเมทาโดนและฤทธิ์ของสารเสพติดที่ช่วยเสริมกันทำให้อาจเกิดการนื้อคยาได้”

นอกจากนี้เพื่อนอาสาสมัครคนอื่นๆ ในทีมยังได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรื่องเล่าปัญหาและความท้าทายที่ตัวเองต้องเผชิญและแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์เรื่องการจัดการการใช้สารเสพติดของตนเองเพิ่มเติม ซึ่งบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเป็นไปด้วยการแสดงออกของการให้กำลังใจ เพราะ

ทุกคนต้องการที่จะช่วยให้ขวัญเห็นว่าเขาไม่ได้เผชิญปัญหาเหล่านี้เพียงลำพังคนเดียว แต่เพื่อนๆ คนอื่นๆ ก็มีปัญหาของตนเองที่แตกต่างกันไปเช่นกัน

ปิ่น ซึ่งประเมินศักยภาพตนเองในหัวข้อนี้อยู่ใน ระดับ 4 เล่าให้เพื่อนฟังว่า “ผมรู้ตัวว่าถ้าบังเอิญไปเจอเพื่อนใช้ยาอยู่ พอเห็นมันก็จะทนไม่ได้ มันอยากจะใช้ด้วย ที่ผ่านมาเลยเลือกที่จะไม่เข้าไปเจอเพื่อนเวลาที่เพื่อนใช้ยาอยู่ ถ้าไปถึงแล้วเจอว่าเขาใช้ยาอยู่ ก็จะออกมาเลย แล้วค่อยนัดไปพบใหม่หรือไปเวลาอื่นแทน”

จะเห็นได้ว่า เอียง และ ปิ่น รับผิดชอบเป็น “เพื่อนผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์” และ ขวัญ รับผิดชอบเป็น “เพื่อนผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์” ในกิจกรรมนี้ ในขณะที่เพื่อนอาสาสมัครคนอื่นๆ ในทีมก็ได้ร่วมแลกเปลี่ยนและมีบทบาทเป็นทั้ง เพื่อนผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์และเพื่อนผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ไปพร้อมๆ กัน ซึ่งผลการจัดกิจกรรมนี้ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์จากสิ่งทีเพื่อนอาสาสมัครคนอื่นเคยผ่านมาแล้ว ได้มีโอกาสให้กำลังใจซึ่งกันและกัน บรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนไม่ทำให้ผู้ที่มีปัญหา รู้สึกว่าถูกตำหนิ แต่กลับได้รับคำแนะนำที่มีประโยชน์และได้รับกำลังใจจากเพื่อนในทีม เป็นการช่วยกระชับความสัมพันธ์ในทีมให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นด้วย เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และยินดีที่จะช่วยเหลือสนับสนุนให้เพื่อนสามารถข้ามผ่านประสบการณ์ความยากลำบากเหล่านั้นไปให้ได้

4. ผลการจัดกิจกรรมคู่หูเพื่อนช่วยเพื่อน

จากกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่ผ่านมามีทั้ง 2 กิจกรรม จะเห็นได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเป็นการนำเอาองค์ความรู้ เทคนิค และประสบการณ์ที่สั่งสมอยู่ในตัวของอาสาสมัครมาแบ่งปันให้แก่เพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน ผ่านคำถาม ประเด็นปัญหา และความท้าทายที่อาสาสมัครช่วยกันระดมออกมา แต่กิจกรรมทั้ง 2 กิจกรรมที่ผ่านมายังคงเป็นกิจกรรมที่เป็นการแลกเปลี่ยนอยู่แต่ในห้องประชุม ยังไม่มีโอกาสให้อาสาสมัครได้เรียนรู้ผ่านการสังเกตและทดลองปฏิบัติในพื้นที่การปฏิบัติจริง ประกอบกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ผ่านมามีเป็นการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนในลักษณะของกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งจะเห็นได้ว่า ความต้องการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครแต่ละคนมีความแตกต่างกัน สังเกตได้จากระดับการประเมินศักยภาพตนเองที่ต่างกันในแต่ละประเด็น ส่งผลให้การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนในลักษณะของกิจกรรมกลุ่มอาจไม่สามารถตอบสนองความต้องการพัฒนาศักยภาพแบบเฉพาะเจาะจงเป็นรายบุคคลได้

กิจกรรมนี้จึงออกแบบให้เป็นการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนผ่านการจับคู่กันลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริง เพื่อเปิดโอกาสให้อาสาสมัครแต่ละคนได้พิจารณาจับคู่กับเพื่อนอาสาสมัครที่จะสามารถช่วยเหลือให้ตนเองสามารถพัฒนาศักยภาพในประเด็นที่ตนเองต้องการได้อย่างเฉพาะเจาะจง

และสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละคนมากขึ้น ทั้งยังสามารถกำหนดรูปแบบและเทคนิควิธีการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่จะช่วยกระตุ้นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองได้

ในกิจกรรมนี้ ผู้วิจัยได้นำผลการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครมาจัดเรียงลำดับคะแนนเพื่อให้เห็นภาพรวมและสะท้อนให้เห็นการทบทวนศักยภาพของอาสาสมัครแต่ละคนอีกครั้งว่ามีความถนัดและความสามารถในเรื่องใด และเมื่อนำมาประมวลผลร่วมกับอาสาสมัครภายในทีม และกำหนดว่าใครจะรับบทบาทเป็น “เพื่อนผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์” และอาสาสมัครสามารถที่จะเรียนรู้การพัฒนาศักยภาพเรื่องอะไรจากเพื่อนคนใดที่มีความสามารถและถนัดในเรื่องนั้น

กิจกรรมคู่หูเพื่อนช่วยเพื่อน จึงเป็นการฝึกการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนผ่านการลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริง ซึ่งดำเนินการโดยใช้กระบวนการ 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การเรียงลำดับผลคะแนนจากผลการประเมินศักยภาพตนเอง ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าหลังจากที่อาสาสมัครได้ประเมินตนเองผ่าน “แบบประเมินศักยภาพตนเอง” แล้ว สามารถนำคะแนนการประเมินตนเองมาจัดเรียงและแบ่งอาสาสมัครออกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มอาสาสมัครที่มีประสบการณ์ทำงานมาก่อนช้านาน และทำงานร่วมกับมูลนิธิโอโซนมากกว่า 3 ปี มีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพในโครงการต่างๆ หรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ซึ่งมีจำนวน 2 คน (เอี้ยง, ขำ)

กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มอาสาสมัครที่เป็นกลุ่มกลางเก่ากลางใหม่ กลุ่มนี้มีประสบการณ์และผ่านการทำงานในระยะเวลาที่น้อยกว่ากลุ่มที่ 1 แต่ก็พอมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาศักยภาพจากโครงการต่างๆ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่มาบ้าง ซึ่งมีจำนวน 3 คน (วี, ซี, ปิ่น)

กลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มอาสาสมัครที่เข้ามาทำงานได้ไม่นาน หรือเข้าๆออกๆ ไม่ได้ทำงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้ขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาศักยภาพจากโครงการ ซึ่งมีจำนวน 5 คน (กั้ง, แมว, บ่าว, ขวัญ, แหม่น)

ทั้ง 3 กลุ่มนี้จะเห็นได้ชัดว่ามีความแตกต่างกันทั้งระยะเวลาและประสบการณ์ที่ทำงานเป็นอาสาสมัครและความต่อเนื่องในการทำงาน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งในปัจจัยที่เกี่ยวข้องอันส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครด้วย

ขั้นตอนที่ 2 การทดลองจัดกิจกรรม โดยเริ่มจากการให้อาสาสมัครที่มีคะแนนการประเมินตนเองจัดอยู่ใน กลุ่มที่ 1 และ 2 ซึ่งมีบทบาทเป็น “เพื่อนผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์” ในกิจกรรมนี้ เสนอตัวเลือกระดับที่ตนเองมีความถนัด ซึ่งจะเห็นได้จากการผลการประเมินตนเองที่มีคะแนนอยู่ในระดับที่สูงในระดับนั้นๆ และให้อาสาสมัครซึ่งมีคะแนนการประเมินตนเองอยู่ในกลุ่มที่ 3 ซึ่งมีบทบาทเป็น “เพื่อนผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์” เลือกประเด็นที่ต้องการเรียนรู้จากอาสาสมัครกลุ่ม “เพื่อนผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์” พร้อมทั้งจับคู่กันเพื่อเริ่มวางแผนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งได้ผลการจับคู่และกำหนดประเด็นศักยภาพที่ต้องการพัฒนา ดังนี้

ด้าน	ประเด็นศักยภาพที่ต้องการพัฒนา	ผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์	ผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์
ด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง	อาสาสมัครมีความน่าเชื่อถือ (บุคลิกภาพ/การวางตัว/การพูดจา/การเข้าสังคม)	ปิ่น	บัว
ด้านความรู้ (ข้อมูล/องค์ความรู้)	อาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจเรื่องไวรัสตับอักเสบบีที่สัมพันธ์กับเอชไอวี/เอ็ดส์	เอี้ยง	แมว
ด้านทักษะความสามารถ	อาสาสมัครมีทักษะการจัดกิจกรรมกลุ่มและการเป็นผู้นำกระบวนการ (วิทยากร)	วี	ขวัญ
ด้านทักษะความสามารถ	อาสาสมัครมีทักษะการเขียนและการทำงานเอกสาร	ซี	แทน
ด้านทัศนคติ	อาสาสมัครเคารพและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น	ซ่า	กั้ง

จากนั้นผู้วิจัยกำหนดให้ทั้ง 4 คู่ มีเวลา 9 วัน ในการออกแบบวิธีการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนของตนเองผ่านการปฏิบัติงานจริงคู่กัน โดยแต่ละคู่จะต้องกำหนดเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาไว้ล่วงหน้า โดยพิจารณาจากผลการประเมินตนเองของ “เพื่อนผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์” ว่าปัจจุบันมีผลการประเมินตนเองในประเด็นที่เลือกที่จะพัฒนาอยู่ในระดับใด และกำหนดเป็นเป้าหมายของการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งอาสาสมัครที่จับคู่กับทั้ง 2 คน จะต้องช่วยกันออกแบบวิธีการที่จะเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนตลอดระยะเวลาที่กำหนดเพื่อให้ไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ร่วมกันได้ โดยผู้วิจัยจะดำเนินการติดตามด้วยการร่วมลงพื้นที่สังเกตการดำเนินการของแต่ละคู่ คู่ละ 1 ครั้ง โดยให้แต่ละคู่เลือกกำหนดได้เองตามความสะดวกว่าจะให้ผู้วิจัยลงไปร่วมสังเกตได้ในช่วงใด และผู้วิจัยจะจัดให้มีการสนทนากลุ่มเพื่อสรุปผลความคืบหน้าระหว่างการทำกิจกรรมอีก 3 ครั้ง เพื่อเปิดโอกาสให้แต่ละคู่ได้มาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเล่าถึงสิ่งที่คู่ของตัวเองได้รับให้กับเพื่อนคู่อื่นๆ ฟังด้วย

ขั้นตอนที่ 3 อาสาสมัครที่ทำหน้าที่ “เพื่อนผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์” และอาสาสมัครที่ทำหน้าที่ “เพื่อนผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์” ทำข้อตกลงกันผ่านการหารือร่วมกัน เพื่อกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาศักยภาพด้วยการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งการกำหนดเป้าหมายของแต่ละคู่จะพิจารณาจากผลการประเมินตนเองเพื่อกำหนดทิศทางของการเรียนรู้และพัฒนาสำหรับคู่ของตน ดังนี้

ศักยภาพที่ ต้องการพัฒนา	ผู้ถ่ายทอดและ แบ่งปัน ประสบการณ์ (ระดับ คะแนน)	ผู้รับถ่ายทอด ประสบการณ์ (ระดับ คะแนน)	เป้าหมายการพัฒนาศักยภาพของ เพื่อนผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์
อาสาสมัครมีวินัยในการทำงานและมีความ รับผิดชอบต่องานที่ ได้รับมอบหมาย	ปิ่น (4)	บัว (2)	จาก ระดับ 2 เป็น 3 = ผู้รับถ่ายทอด ประสบการณ์มีแผนการพัฒนาด้าน การตรงต่อเวลา ทั้งในส่วนของกรมา ทำงานให้ทันเวลา และการส่ง เอกสารรายงานต่างๆ ให้มีความถูกต้อง และ โดยตั้งใจว่าจะวางแผนการทำงานของ ตัวเองใหม่ ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง จะ สะสางงานให้เสร็จวันต่อวันเพื่อไม่ให้มีงาน ค้าง และจะจัดการชีวิตตัวเองให้สามารถมา ทำงานได้ตรงเวลามากขึ้น
อาสาสมัครมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องไวรัส ตับอักเสบบีที่สัมพันธ์กับ เอชไอวี/เอดส์	เอียง (5)	แมว (3)	จาก ระดับ 3 เป็น 4 = ผู้รับถ่ายทอด ประสบการณ์มีความมั่นใจ สามารถแสดง ให้เห็นว่ามีความเข้าใจในเรื่องไวรัสตับ อักเสบบีได้อย่างครบถ้วนทุกรายละเอียด เนื้อหาที่จำเป็นในการดูแลเพื่อนผู้ใช้ยา
อาสาสมัครมีทักษะการ จัดกิจกรรมกลุ่มและ เป็นผู้นำกระบวนการ (วิทยากร)	วี (4)	ขวัญ (3)	จาก ระดับ 3 เป็น 4 = ผู้รับถ่ายทอด ประสบการณ์มีความมั่นใจในการเป็นผู้จัด กระบวนการหลักมากขึ้น สามารถอธิบาย ขั้นตอนและกระบวนการในการจัดกิจกรรม ได้อย่างครบถ้วน
อาสาสมัครมีทักษะการ เขียนและงานเอกสาร	ซี (5)	แทน (3)	จาก 3 เป็น 4 = ผู้รับถ่ายทอด ประสบการณ์สามารถจัดทำเอกสารตามที่ ได้รับมอบหมายอย่างครบถ้วน ส่งงานตาม เวลาได้อย่างถูกต้องโดยไม่พบข้อผิดพลาด
อาสาสมัครเคารพและ ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น	ซ่า (4)	กั้ง (3)	จาก 3 เป็น 4 = ผู้รับถ่ายทอด ประสบการณ์สามารถแสดงให้เห็นว่า ตนเองมีความตระหนักและให้ความสำคัญ กับการเคารพสิทธิ โดยเฉพาะในเรื่องการ ตัดสินใจของเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดเป็นหลัก

3438750056

ศักยภาพที่ ต้องการพัฒนา	ผู้ถ่ายทอดและ แบ่งปัน ประสบการณ์ (ระดับ คะแนน)	ผู้รับถ่ายทอด ประสบการณ์ (ระดับ คะแนน)	เป้าหมายการพัฒนาศักยภาพของ เพื่อนผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์
			เสมอทุกครั้ง โดยสามารถอธิบายและยก เหตุผลประกอบได้

ขั้นตอนที่ 4 การติดตามการลงพื้นที่ทำกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน

ผู้วิจัยกำหนดให้มีการติดตามเพื่อสังเกตการเปลี่ยนแปลงของอาสาสมัครคู่หูเพื่อนช่วยเพื่อน
ไว้ 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 การร่วมติดตามสังเกตการณ์ในระหว่างการทำกิจกรรม ซึ่งทั้งนี้แผนการร่วม
ติดตามต้องได้รับการยินยอมจากอาสาสมัครก่อน เนื่องจากบางกลุ่มเป็นการจัดกิจกรรมที่ต้อง
เกี่ยวข้องกับเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดซึ่งเป็นสมาชิกในความดูแลของอาสาสมัครด้วย จึงต้องสอบถาม
ความสมัครใจและความสะดวกของเพื่อนสมาชิกเป็นสำคัญว่าสะดวกหรือไม่ที่จะมีผู้วิจัยเข้าร่วม
สังเกตการณ์ด้วย โดยแผนการติดตามจะทำการติดตามคู่ละ 1 ครั้ง ซึ่งมีสิ่งที่คุณวิจัยสังเกตได้จากการลง
พื้นที่ติดตามการปฏิบัติงานคู่กันของ “คู่หูเพื่อนช่วยเพื่อน” ในแต่ละคู่ ดังนี้

คู่มือที่ 1 เอียง (ผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์) และ แมว (ผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์)
ผู้วิจัยร่วมติดตามประเมินผลการทำกิจกรรม เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2562 พบว่า คู่นี้ต้องการพัฒนา
ศักยภาพด้านความรู้ความเข้าใจเรื่องไวรัสตับอักเสบบีที่มีความสัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์ โดย
อาสาสมัครผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์มีความสามารถในการถ่ายทอดและสอนงานได้เป็น
อย่างดี แม้จะยังเป็นการสอนในลักษณะของการทำให้ดู แต่อาสาสมัครผู้ถ่ายทอดและแบ่งปัน
ประสบการณ์จะคอยกระตุ้นอาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์โดยการตั้งคำถาม เช่น สังเกตเห็น
อะไรบ้าง ถ้าคราวหน้าให้ทำเองมีความกังวลอะไรหรือไม่ ซึ่งอาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ก็
ได้สะท้อนให้เห็นถึงความกังวลเรื่องของคำศัพท์เฉพาะและการอธิบายข้อมูลให้เชื่อมโยงกัน ซึ่ง
อาสาสมัครที่เป็นผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์จึงใช้วิธีกำหนดโจทย์ให้อาสาสมัครผู้รับถ่ายทอด
ประสบการณ์ได้กลับไปฝึกทบทวนและเตรียมความพร้อมสำหรับการลงพื้นที่ร่วมกันครั้งต่อไป โดย
แนะนำเอกสารให้กลับไปอ่านทบทวนเพื่อเตรียมความพร้อมในการที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลแก่เพื่อนสมาชิก
เรื่องไวรัสตับอักเสบบีที่สัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์ด้วยตนเอง โดยได้หารือและวางแผนร่วมกันว่าจะต้อง
ทำอย่างไรและเตรียมตัวอย่างไรบ้าง ซึ่งอาสาสมัครผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ได้คอยให้

คำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนการเตรียมตัวต่างๆ ที่ตนเองเคยใช้และได้ผลมาแล้ว เพื่อให้อาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ได้ทดลองนำเทคนิคเหล่านั้นไปฝึกฝน

คู่มือที่ 2 ปิ่น (ผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์) และ บ่าว (ผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์) ผู้วิจัยร่วมลงพื้นที่เพื่อติดตามและประเมินผลการทำกิจกรรม เมื่อ วันที่ 27 เมษายน 2562 พบว่า คู่มือนี้ต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการตนเองในประเด็นเรื่องการมีวินัยในการทำงานและมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย โดยอาสาสมัครผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ได้ใช้การวางแผนและสร้างวินัยในการจัดการงานเอกสารของตนเองเป็นแบบอย่าง เพื่อให้อาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ได้ทดลองทำเพื่อให้เห็นความสม่ำเสมอและเพิ่มโอกาสในการส่งงานได้ตามเวลา รวมถึงการทบทวนทำความเข้าใจเกี่ยวกับเอกสารและแบบฟอร์มต่างๆ ที่อาสาสมัครต้องรับผิดชอบเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญและหน้าที่ของเอกสารแต่ละประเภท เพื่อให้การกรอกข้อมูลมีความถูกต้อง ชัดเจน และมีประโยชน์ตรงตามวัตถุประสงค์ของการจัดทำเอกสารนั้นๆ ทั้งนี้จากการสังเกต ผู้วิจัยพบว่า อาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ได้ประจักษ์และยอมรับในผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์เป็นอย่างมาก จึงยิ่งทำให้มีความเชื่อมั่นและตั้งใจที่จะฝึกเพื่อพัฒนาตนเองให้สามารถจัดทำงานเอกสารได้ถูกต้อง ครบถ้วน และสามารถส่งงานได้ตามเวลา

คู่มือที่ 3 ซี (ผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์) และ แทน (ผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์) ผู้วิจัยร่วมลงพื้นที่เพื่อติดตามและประเมินผลการทำกิจกรรม เมื่อ วันที่ 28 เมษายน 2562 พบว่า คู่มือนี้ต้องการพัฒนาศักยภาพด้านทักษะการเขียนและการทำงานเอกสาร โดยอาสาสมัครที่เป็นผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ได้ลงพื้นที่คู่มือกับอาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์มาก่อนหน้าวันนี้แล้ว ซึ่งวันที่ผู้วิจัยลงไปสังเกตการณ์ นับเป็นครั้งที่ 3 ของการจับคู่กันลงพื้นที่ปฏิบัติงานของคู่มือนี้ ผู้วิจัยพบว่า อาสาสมัครผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ได้ตกลงกับอาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ว่าในทุกวันก่อนและหลังการปฏิบัติงานร่วมกันจะวางแผนและเตรียมความพร้อมในการทำงานร่วมกัน ซึ่งทั้งคู่ได้ร่วมกันจัดเตรียมแบบฟอร์มและเอกสารสำคัญที่ต้องใช้ในการลงพื้นที่ด้วยกันทุกเช้าและเมื่อกลับมาจากการลงพื้นที่ก็ช่วยกันจัดการงานเอกสารต่างๆ ให้เสร็จครบถ้วนสมบูรณ์ในแต่ละวันโดยไม่ค้างงานเอาไว้ และอาสาสมัครผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ได้ทำหน้าที่คอยกระตุ้นและช่วยตรวจสอบความถูกต้องของงานเอกสารให้แก่อาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์เพื่อช่วยพัฒนาทักษะการเขียนและการจัดการงานเอกสารของอาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

คู่มือที่ 4 วิ (ผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์) และ ขวัญ (ผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์) ผู้วิจัยลงพื้นที่ติดตามและประเมินผลการทำกิจกรรม เมื่อ วันที่ 30 เมษายน 2562 พบว่า อาสาสมัครคู่มือนี้ต้องการพัฒนาศักยภาพด้านทักษะการจัดกิจกรรมกลุ่มและการเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้

(วิทยากร) โดยได้ทดลองจัดกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะการเป็นผู้จัดกระบวนการกลุ่ม ก่อนการติดตามจากผู้วิจัยมาแล้ว 3 ครั้ง และได้ร่วมประชุมเพื่อฟังสรุปภาพรวมมาแล้ว 2 รอบ จากการลงพื้นที่ติดตามและประเมินผล ผู้วิจัยพบว่า อาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์และอาสาสมัครผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ มีทักษะที่ค่อนข้างใกล้เคียงกัน โดยทั้งคู่มีจุดแข็งและจุดอ่อนที่ต่างกัน สำหรับอาสาสมัครผู้แบ่งปันประสบการณ์มีจุดเด่นเรื่องการพูดและการสื่อสารที่ดีทำให้มีทักษะการจัดกิจกรรมกลุ่มและการเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ดีกว่าเนื่องจากมีประสบการณ์ทำงานมานานกว่า แต่ก็ยังมีข้อบกพร่องในเรื่องของความแม่นยำในส่วนของการสื่อสาร ซึ่งปรากฏว่าอาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์กลับมีความแม่นยำในข้อมูลความรู้มากกว่า แต่กลับมีจุดอ่อนเรื่องการพูดและการสื่อสารที่ใช้ในการถ่ายทอดและจัดกิจกรรมกลุ่มในการให้ความรู้กับกลุ่มเป้าหมาย การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนของคู่นี้จึงเน้นไปที่ทักษะการพูด การสื่อสาร และการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้ความรู้กับกลุ่มเป้าหมาย โดยอาสาสมัครผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ได้พยายามสรุปให้เห็นขั้นตอนในการเตรียมความพร้อมของตนเองเพื่อเสริมความมั่นใจในการที่จะเป็นผู้จัดกระบวนการกลุ่มเพื่อให้อาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ได้นำไปฝึกฝนและพัฒนาตนเอง

คู่มือที่ 5 ชำ (ผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์) และ กิ่ง (ผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์) ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อติดตามและประเมินผลการทำกิจกรรม เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2562 พบว่า คู่มือต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการเคารพในสิทธิของผู้อื่น ซึ่งอาสาสมัครผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ใช้ประสบการณ์ของตนเองในการชวนคุยให้คิดวิเคราะห์ถึงการเคารพสิทธิของผู้อื่น เพื่อให้อาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์มีความตระหนักในเรื่องนี้เสมอ โดยอาสาสมัครผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์พยายามอธิบายเชื่อมโยงเรื่องการเคารพสิทธิเข้ากับสถานการณ์ประจำวัน ตลอดจนใช้กรณีศึกษาของเพื่อนสมาชิกมาเป็นส่วนประกอบของการอธิบายและยกตัวอย่างให้เห็นแนวทางการปฏิบัติงานที่จะต้องให้ความสำคัญกับสิทธิของเพื่อนสมาชิกโดยเฉพาะการเก็บรักษาข้อมูลของเพื่อนสมาชิกเป็นความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาตไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม นอกจากนี้อาสาสมัครผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ยังได้แนะนำข้อควรระวังเกี่ยวกับการไม่ปล่อยปละละเลยใจแทนเพื่อนสมาชิกว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเคารพสิทธิของเพื่อนสมาชิกอีกด้วย

ส่วนที่ 2 การประชุมเพื่อสรุปผลของกิจกรรมคู่มือเพื่อนช่วยเพื่อน ตลอดระยะเวลา 9 วันของการฝึกฝนในกิจกรรมคู่มือเพื่อนช่วยเพื่อน นักวิจัยได้กำหนดให้มีการประชุมเพื่อสรุปผลและสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกันในทุกๆ 2 วัน ทำให้เกิดการประชุมสรุปผลการฝึกปฏิบัติในกิจกรรมนี้ 3 รอบ ซึ่งมีสิ่งที่ผู้วิจัยสังเกตได้ ดังนี้

รอบที่ 1 วันที่ 26 เมษายน 2562 : เป็นการประชุมครั้งที่ 1 ทุกคู่ได้เริ่มทดลองฝึกการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนไปแล้ว อย่างน้อย 1 ครั้ง พบว่าอาสาสมัครผู้รับบทบาทในฐานะ “ผู้ถ่ายทอดและ

แบ่งปันประสบการณ์” ในความต่างประสบการณ์ของการสอนงานและต่างบุคลิกกัน ทำให้หลายคู่ยังเป็นลักษณะของการทำให้ดูแบบอย่างไม่มีแบบแผนหรือสร้างข้อตกลงในการเรียนรู้ระหว่างกันมากนัก

รอบที่ 2 วันที่ 29 เมษายน 2562 : ในการประชุมครั้งที่ 2 ทุกคู่ได้นำสิ่งที่ถูกสะท้อนในการประชุมครั้งที่ 1 มาวางแผน โดยเฉพาะการทำความเข้าใจเรื่องเป้าหมายที่มีร่วมกันของทั้งอาสาสมัครผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์และอาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ที่ตกลงร่วมกันไว้ มากำหนดกรอบและรายละเอียดในการฝึกมากขึ้น

รอบที่ 3 วันที่ 2 พฤษภาคม 2562 : การประชุมครั้งที่ 3 อาสาสมัครผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ ให้ความสนใจในรายละเอียดที่ใช้ประกอบการสนับสนุนอาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ โดยพิจารณาเริ่มต้นจาก “สิ่งที่ตัวเองถนัดและสามารถถ่ายทอดได้” ไปให้อาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ได้มากที่สุดคืออะไร และการกำหนดเป้าหมายระยะสั้น เพื่อให้อาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ได้เห็นความสำเร็จของการเริ่มเรียนรู้ปรับวิธีการทำงานอย่างไร

สิ่งที่ผู้วิจัยสังเกตได้จากการลงไปติดตามระหว่างการทำกิจกรรมและการประชุมสรุปผลร่วมกัน มีดังนี้

1. การถ่ายทอดการเรียนรู้ผ่านการแบ่งปันเทคนิคการทำงานจากอาสาสมัครที่เป็นผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์สู่อาสาสมัครที่เป็นผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ผ่านการทำให้ดูเป็นตัวอย่างและแนะนำเทคนิคที่ตนเองเคยใช้อย่างเป็นขั้นเป็นตอนเพื่อให้อาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ได้ทดลองนำไปฝึกฝนตามเป็นรูปแบบที่ถูกใช้มากที่สุดในการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน
2. การกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ของอาสาสมัครที่เป็นเพื่อนผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ที่เน้นการกำหนดเป้าหมายโดยแบ่งเป็นเป้าหมายระยะสั้นๆ ช่วยให้เป้าหมายมีความชัดเจนและประเมินผลได้ จากนั้นจึงค่อยขยับและกำหนดเป้าหมายที่จะไปถึงในระยะต่อไป เพื่อให้อาสาสมัครมีกำลังใจที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและเห็นขั้นตอนที่ชัดเจนและปฏิบัติได้จริง
3. การเรียนรู้ผ่านเพื่อนผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ที่ได้ผลดีนั้น มักเกิดขึ้นจากความศรัทธาที่ได้เห็นผลงานหรือการยอมรับที่เป็นที่ประจักษ์ และนับเป็นปัจจัยสำคัญในการจะทำให้อาสาสมัครซึ่งเป็นผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์มีความมั่นใจและมีแรงกระตุ้นอยากที่จะเรียนรู้จากเพื่อนอาสาสมัครคนนั้นๆ
4. ในกรณีที่อาสาสมัครผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์และอาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์มีศักยภาพที่ใกล้เคียงกัน อาสาสมัครที่เป็นผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์จะต้องพยายามค้นหาจุดแข็งของตนเองให้พบ เพื่อนำมาเป็นประเด็นในการสร้างแรงจูงใจและสร้างความเชื่อมั่นจากอาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ให้ได้ ขณะเดียวกันก็ต้องยอมรับในสิ่งที่ตนเองอาจจะด้อยกว่าอาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์และมองว่าเป็นโอกาสที่จะได้แลกเปลี่ยนและแบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกันในเรื่องที่ตนเองไม่ถนัดไปพร้อมกันด้วย

5. ในขั้นตอนของการติดตามและประเมินผลการฝึกปฏิบัติในกิจกรรมคู่หูเพื่อนช่วยเพื่อนที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และร่วมสังเกตการณ์ รวมถึงร่วมประชุมเพื่อติดตามและสรุปผลการทำกิจกรรมร่วมกันในทีม ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า การติดตามและประเมินผลการทำกิจกรรมนี้ ควรมีเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลและปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เพราะความใกล้ชิดจะช่วยให้เห็นช่องว่างของศักยภาพของอาสาสมัครในทีมที่ควรได้รับการพัฒนาและสามารถวางแผนการหนุนเสริมในส่วนที่อาสาสมัครในทีมยังขาดและต้องการการส่งเสริมได้อย่างเหมาะสม

ขั้นสังเกตผล

1. ผลการสังเกตของผู้วิจัยเพื่อติดตามประเมินผลระหว่างการดำเนินการทำกิจกรรม

กิจกรรมเตรียมความพร้อม

ผลการสังเกตพบว่า การที่ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการอธิบายและทำความเข้าใจร่วมกันกับอาสาสมัครผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับหลักการของแนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่นำมาใช้ในการพัฒนาโปรแกรมนี้ เป็นโอกาสดีในการใช้พื้นที่ก่อนเริ่มต้นสู่กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อสร้างบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่เน้นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และยังเป็นโอกาสในการย้ำถึงบทบาทของผู้วิจัยว่าเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เท่านั้น ส่วนผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ก็คือ อาสาสมัคร ซึ่งจะเป็นทั้ง “เพื่อนผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์” และ “เพื่อนผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์” ซึ่งกันและกัน ทำให้อาสาสมัครได้เข้าใจว่า “เพื่อนช่วยเพื่อน” หมายถึง การช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนที่มีสถานะเป็น “เพื่อน” ซึ่งหมายถึง คนที่มีแต่ความปรารถนาดีให้แก่กัน

กิจกรรมคำถามที่ต้องการคำตอบ

ในกิจกรรมนี้อาสาสมัครได้ทบทวนคำถามที่มักพบเจอจากการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะคำถามที่มาจากเพื่อนสมาชิกซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติดที่ตนเองดูแลอยู่ ซึ่งคำถามส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลความรู้และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเอชไอวีและโรคที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเอชไอวี ไม่ว่าจะเป็นไวรัสตับอักเสบบี วัณโรค โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดในประเด็นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรมนี้ อาสาสมัครได้ช่วยกันจัดแบ่งหมวดหมู่ของคำถามที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับศักยภาพด้านข้อมูลความรู้ในหัวข้อใด จากนั้นจึงให้อาสาสมัครผู้ที่มีคะแนนการประเมินศักยภาพตนเองสูงที่สุด คือ ระดับ5 และ ระดับ4 ในหัวข้อนั้นๆ เป็นผู้ให้ข้อมูลและตอบคำถามที่เพื่อนในทีมช่วยกันระดมออกมา ผู้ที่ตอบคำถามจะรับบทบาทเป็น “ผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์” และเพื่อนคนอื่นๆ ในทีมจะรับบทบาทเป็น “ผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์” โดย ผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์จะทำหน้าที่ถ่ายทอดและแบ่งปันข้อมูลความรู้ที่ตนเองมีให้แก่เพื่อนในทีม ซึ่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนใน

ลักษณะนี้ นอกจากจะทำให้เพื่อนผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ได้พัฒนาศักยภาพตนเองจากการได้รับความรู้จากเพื่อนผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์แล้ว ขณะเดียวกันเพื่อนผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ก็ได้พัฒนาตนเองด้วยเช่นกัน เนื่องจากได้ทบทวนข้อมูลความรู้ที่ตัวเองมีอยู่ นอกจากนี้ยังได้ฝึกทักษะการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของศักยภาพด้านทักษะ ทั้งทักษะการพูดและการสื่อสาร รวมถึงทักษะการเป็นผู้นำกระบวนการเรียนรู้ (วิทยากร) ได้ด้วย และการได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เพื่อนในทีมยังช่วยสร้างให้เกิด ความน่าเชื่อถือและช่วยเสริมสร้างทัศนคติเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองอีกด้วย ขณะที่ในส่วนของเพื่อนผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ซึ่งนอกจากจะได้ความรู้โดยตรงแล้ว ยังได้ฝึกทักษะของการเป็นผู้ฟังที่ดี รวมไปถึงได้พัฒนาทัศนคติในด้านของการเห็นคุณค่าในตนเองและเชื่อว่าตนเองสามารถพัฒนาได้ เนื่องจากการได้เห็นเพื่อนอาสาสมัครของตนเองสามารถเป็นผู้ตอบคำถามและให้ข้อมูลได้อย่างชัดเจน ทำให้อาสาสมัครที่เหลือในทีมมีความกระตือรือร้นและเชื่อมั่นว่าเพื่อนสามารถพัฒนาได้เราเองก็สามารถพัฒนาได้เช่นกัน แต่อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนนี้ คือ การเคารพและยอมรับในความสามารถที่แท้จริงของตัวเองและของเพื่อนด้วย

กิจกรรมแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์

บรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นไปในลักษณะของการแบ่งปันประสบการณ์ร่วมกัน เพราะส่วนใหญ่ปัญหาหลักของอาสาสมัครซึ่งต่างก็เป็นผู้ที่ยังใช้สารเสพติดร่วมกับการรับการบำบัดด้วยสารทดแทนจะเป็นเรื่องการจัดการการใช้เสพติดของตนเอง ซึ่งอาสาสมัครทุกคนล้วนเคยผ่านประสบการณ์ความยากลำบากเหล่านั้นมาแล้วทั้งสิ้น โดยแต่ละคนก็มีเทคนิคหรือประสบการณ์ที่แตกต่างกันในการช่วยให้ตัวเองสามารถข้ามผ่านความท้าทายเหล่านั้นมาได้ กระบวนการในกิจกรรมนี้เพื่อนอาสาสมัครในทีมจึงช่วยกันเสนอประเด็นปัญหาและความท้าทายที่เกิดขึ้นกับตัวเอง จากนั้นให้เพื่อนอาสาสมัครที่มีคะแนนการประเมินตนเองในเรื่องนั้นๆ อยู่ในระดับสูงที่สุด คือ ระดับ5 หรือ ระดับ4 เป็นผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองก่อน จากนั้นจึงจะเปิดโอกาสให้เพื่อนอาสาสมัครที่เหลือในทีมสามารถร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนเองให้เพื่อนฟังได้ด้วย ซึ่งช่วยให้ผู้ที่มีปัญหาไม่รู้สึกลำบากใจ เพราะทุกคนก็ผ่านประสบการณ์เหล่านั้นมาแล้ว เช่นเดียวกัน ทั้งยังได้รับคำแนะนำที่มีประโยชน์และได้รับกำลังใจจากเพื่อนในทีม นับเป็นการช่วยกระชับความสัมพันธ์ในทีมให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นด้วย เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และยินดีที่จะช่วยเหลือสนับสนุนให้เพื่อนสามารถข้ามผ่านประสบการณ์ความยากลำบากเหล่านั้นไปให้ได้

กิจกรรมคู่มือเพื่อนช่วยเพื่อน

กิจกรรมนี้เป็นการเรียนรู้ผ่านการลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริง อาสาสมัครได้เห็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง ได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง แม้ว่าการจับคู่กับลงพื้นที่ในช่วงแรกอาจจะยังไม่ค่อย

คุ้นเคยกันมากนัก แต่อาสาสมัครก็ค่อยๆ ปรับตัวจนเริ่มสนิทสนมและทำงานร่วมกันได้ อาจจะมีติดปัญหาบ้างในกรณีที่เพื่อนสมาชิกบางคนไม่สะดวกให้มีอาสาสมัครที่ตนเองไม่รู้จักมาเยี่ยมด้วย ซึ่งก็ทำให้ต้องเปลี่ยนแปลงกันบ้าง แต่โดยภาพรวมก็ราบรื่นและเป็นไปด้วยดี อาสาสมัครสามารถแสดงบทบาทของการเป็นผู้แบ่งปันประสบการณ์/พี่เลี้ยงและผู้ร่วมเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ อาจจะมีบ้างในครั้งของการลงพื้นที่คู่กันที่บางครั้งอาสาสมัครผู้ร่วมเรียนรู้ก็ไม่แน่ใจว่าตัวเองต้องทำอะไรบ้าง จะต้องสังเกตอะไร หรือต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างไร

ข้อสังเกตของผู้วิจัยระหว่างการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน พบว่า ยิ่งอาสาสมัครประเมินศักยภาพตนเองได้ตรงกับความเป็นจริงมากเท่าใดก็จะทำให้การนำผลการประเมินศักยภาพตนเองไปใช้ในการกำหนดแนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนทำได้อย่างเหมาะสม เพราะหากอาสาสมัครประเมินศักยภาพตนเองสูงกว่าความเป็นจริง เมื่อต้องเป็นผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ของตนให้แก่เพื่อนอาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ก็จะเกิดความไม่มั่นใจและไม่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ได้

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่าข้อจำกัดที่สำคัญของกิจกรรมนี้ คือ การติดตามประเมินผลการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถลงพื้นที่ไปกับอาสาสมัครได้ทุกที่ เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของความยินยอมของเพื่อนสมาชิกของอาสาสมัครจึงต้องให้อาสาสมัครกลับมาสรุปประเด็นที่อาสาสมัครได้เรียนรู้หลังจากลงพื้นที่เสร็จแล้วร่วมกัน และการทำกิจกรรมของอาสาสมัครหลายครั้งที่สิ่งที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ บางกิจกรรมก็ใช้เวลามากกว่าที่คิด บางช่วงก็เวลาไม่พออาสาสมัครหลายคนต้องเดินทางมาจากต่างอำเภอเพื่อมาเข้าร่วมกิจกรรม บางครั้งก็ติดปัญหาเรื่องเวลาในการเดินทาง ประกอบกับอาสาสมัครบางส่วนยังไม่เข้าใจในบทบาทของตนเองในกระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ไม่รู้ว่าต้องทำอะไรบ้าง บางส่วนก็คิดไม่ออกว่าจะถ่ายทอดศักยภาพของตนเองให้เพื่อนอย่างไร บางส่วนก็ไม่รู้ว่าจะต้องสังเกตการทำงานของเพื่อนอย่างไร จะเรียนรู้ผ่านการลงพื้นที่คู่กันอย่างไร การสรุปบททวนร่วมกันหลังการลงพื้นที่จึงเป็นสิ่งที่ช่วยอาสาสมัครในการวางแผนการเรียนรู้ของตนเองให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับความต้องการพัฒนาศักยภาพของแต่ละคู่ได้ดีขึ้น การได้รับฟังผลการทำกิจกรรมของเพื่อนคนอื่นๆ เป็นข้อมูลให้อาสาสมัครสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากเพื่อนผู้อื่นมาปรับใช้กับการเรียนรู้ของตัวเองได้

2. ผลการสังเกตของผู้วิจัยเพื่อประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการทำกิจกรรม

ข้อสังเกตต่อกระบวนการและกิจกรรมในภาพรวม

สิ่งที่ได้เรียนรู้/ศักยภาพที่อาสาสมัครได้รับการพัฒนา

อาสาสมัครได้รับการพัฒนาศักยภาพทั้งด้านความรู้ ทักษะ ทักษะคิด รวมถึงบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ตลอดทั้งกระบวนการ การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงของการพัฒนาแบบประเมินตนเอง ในการแลกเปลี่ยนเหตุผลของการประเมิน

ตนเองในแต่ละข้อแต่ละระดับ มีการสะท้อนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และต่างก็ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน ไม่มีบรรยากาศของการไม่พอใจซึ่งกันและกัน

การประเมินศักยภาพตนเองช่วยให้อาสาสมัครได้ทบทวนและตระหนักถึงศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง ได้เห็นว่าทุกคนมีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนอยู่ในตัวเองทั้งสิ้น ไม่มีใครที่มีความถนัดหรือทำได้ดีไปหมดทุกด้าน แต่ไม่มีใครที่แย่ไปหมดทุกด้าน ทำให้อาสาสมัครได้เห็นศักยภาพของตนเองที่สามารถแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ ขณะเดียวกันก็มีศักยภาพที่ยังต้องการการพัฒนาซึ่งสามารถเรียนรู้จากเพื่อนคนอื่นได้

กระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ทั้ง 3 กิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ช่วยยืนยันผลการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครว่ามีความแม่นยำและสะท้อนความเป็นจริงหรือไม่ เพราะอาสาสมัครที่ประเมินตนเองอยู่ในระดับสูงจะต้องรับหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ต้องเป็นผู้ให้ข้อมูลความรู้และแบ่งปันเทคนิคต่างๆ ของตนเองให้แก่เพื่อนผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ ดังนั้นหากอาสาสมัครประเมินตนเองสูงกว่าความเป็นจริงก็จะไม่สามารถถ่ายทอดและแบ่งปันความรู้เทคนิค และประสบการณ์ให้กับเพื่อนได้ ซึ่งจะทำให้เพื่อนเสียโอกาสในการเรียนรู้และตนเองก็เสียความน่าเชื่อถือในสายตามเพื่อนไปด้วย แต่หากอาสาสมัครทุกคนประเมินศักยภาพตนเองให้ตรงกับความเป็นจริง กิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเหล่านี้ก็จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพทั้งของผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์และผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ของอาสาสมัครในทีมให้มีความใกล้ชิดและสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันในทีมให้ดีขึ้นอีกด้วย

ข้อจำกัดของกิจกรรม

ผู้วิจัยพบว่า ในขั้นตอนของการพัฒนาแบบประเมินศักยภาพตนเองเป็นขั้นตอนที่ใช้ระยะเวลาเนิ่นนาน เนื่องจากมีรายละเอียดค่อนข้างมากทั้งในส่วนของประเด็นศักยภาพที่ต้องการพัฒนาและการกำหนดความแตกต่างของแต่ละระดับสำหรับใช้ในการประเมิน ซึ่งจำเป็นต้องทำความเข้าใจให้ตรงกันเพื่อให้การประเมินศักยภาพตนเองมีความแม่นยำและสะท้อนความเป็นจริงได้มากที่สุด ทำให้กว่าจะได้เริ่มกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนก็เหลือระยะเวลาในการวิจัยที่จำกัด ซึ่งหากมีระยะเวลาให้อาสาสมัครได้ฝึกฝนมากกว่านี้ โดยเฉพาะในช่วงของกิจกรรมคู่มือเพื่อนช่วยเพื่อนก็จะช่วยให้สามารถติดตามผลของการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงศักยภาพของอาสาสมัครได้ชัดเจนมากขึ้น

ข้อจำกัดอีกประการหนึ่ง คือ ข้อจำกัดของนักวิจัยซึ่งไม่ได้อยู่ในพื้นที่วิจัยและไม่ได้เป็นคนในทีมของอาสาสมัครส่งผลให้การติดตามประเมินผลทำได้ไม่ต่อเนื่อง ประกอบกับความคาดหวังที่จะมีเจ้าหน้าที่เข้ามาร่วมเป็นผู้สังเกตการณ์ในการติดตามประเมินผลก็ไม่เป็นไปตามที่ได้หารือกันไว้ เนื่องจากในระหว่างกระบวนการวิจัย เจ้าหน้าที่ติดตามภารกิจอื่นจึงไม่ได้เข้ามาร่วมสังเกตการณ์และร่วมติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมไปพร้อมกับผู้วิจัยด้วย

การจัดกิจกรรมแต่ละครั้งใช้ระยะเวลาในแต่ละช่วงของกิจกรรมยาวนานกว่ากำหนดการที่วางเอาไว้เสมอ เนื่องจากอาสาสมัครผู้ใช้สารเสพติดค่อนข้างจะมีข้อจำกัดทั้งในเรื่องของการบำบัดด้วยสารทดแทนเมทาโดน ที่ทำให้อาสาสมัครผู้เข้าร่วมกิจกรรมต้องไปรับสารทดแทนที่โรงพยาบาลก่อนจึงจะเดินทางมาเข้าร่วมกิจกรรมได้ และกว่าจะเดินทางมาพร้อมเพรียงกันก็ทำให้เริ่มกิจกรรมได้ล่าช้ากว่ากำหนดการไปแล้ว ประกอบกับผู้ใช้สารเสพติดต้องการเวลาพักเพื่อไปสูบบุหรี่บ่อยครั้งซึ่งเป็นธรรมชาติของผู้ใช้สารเสพติด อาสาสมัครจึงขอให้เพิ่มข้อตกลงให้มีการกำหนดเวลาพักระหว่างการทำกิจกรรมทุกๆ 1.30 - 2 ชั่วโมง ก็ส่งผลให้แต่ละกิจกรรมต้องขยายระยะเวลาออกไปอีก ทำให้การดำเนินกิจกรรมในแต่ละช่วงใช้ระยะเวลายาวนานกว่าที่วางแผนไว้และทำให้บางกิจกรรมเหลือเวลาการทำกิจกรรมน้อยกว่าที่กำหนดไว้

ปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้กิจกรรมประสบความสำเร็จ

การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่เชื่อมโยงกับการพิจารณาผลการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการประเมินตนเองที่แม่นยำและเที่ยงตรง ซึ่งผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการจัดกิจกรรมจะต้องคอยตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้เกิดการทบทวนตัวเองให้ดีกว่าก่อนที่จะประเมินศักยภาพตนเองในแต่ละข้อ ประกอบกับการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของอาสาสมัครทุกคนในทีมที่ช่วยกันสะท้อนความคิดเห็นเพื่อให้การประเมินศักยภาพตนเองมีความแม่นยำและสะท้อนความเป็นจริงมากที่สุด

ความแตกต่างของอาสาสมัครที่เข้าร่วมกิจกรรมนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน การมีอาสาสมัครในทีมที่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันเป็นปัจจัยที่ทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนประสบความสำเร็จ เพราะอาสาสมัครที่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานที่ยาวนานกว่าก็มีแนวโน้มที่จะมีประสบการณ์และมีศักยภาพที่สูงกว่าอาสาสมัครซึ่งมีระยะเวลาการปฏิบัติงานที่น้อยกว่า ทำให้สามารถจัดกลุ่มของอาสาสมัครได้อย่างชัดเจนว่าอาสาสมัครกลุ่มใดจะทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์และอาสาสมัครกลุ่มใดจะทำหน้าที่เป็นผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์

นอกจากนี้การให้ความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตั้งแต่ระดับผู้บริหารองค์กรที่เห็นความสำคัญและยินดีให้เข้ามาใช้พื้นที่การปฏิบัติงานขององค์กรเป็นพื้นที่วิจัย การให้ความร่วมมือของอาสาสมัครและเจ้าหน้าที่ทุกคน ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาในการทำมาความคุ้นเคยกันในระยะเริ่มต้นพอสมควร การใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรายบุคคลเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้เข้าไปแนะนำตัวและทำความรู้จักคุ้นเคยกับผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกคนทีละคน นับเป็นการเปิดประตูทำความเข้าใจกันที่มีประสิทธิภาพมาก เมื่อได้พูดคุยกันในการสัมภาษณ์แล้ว การทำกิจกรรมร่วมกันหลังจากนั้นจึงไม่ใช่เรื่องยาก เพราะมีความรู้สึกถึงความป็นพวกเดียวกันไปแล้ว

ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร

1) เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลและปฏิบัติงานร่วมกับอาสาสมัคร

ผู้วิจัยได้มีโอกาสพูดคุยและสอบถามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลและปฏิบัติงานร่วมกับอาสาสมัคร พบว่า เจ้าหน้าที่ในฐานะหัวหน้างานของอาสาสมัคร สังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับอาสาสมัครแต่ละคนได้อย่างชัดเจน “เห็นชัดมากกว่าเรามีการเปลี่ยนแปลง บางคนเดินมาบอกเองว่าอยากจะทำเป็นวิทยากรให้ความรู้ในการจัดกิจกรรมกลุ่มกับเพื่อนสมาชิกด้วยตัวเอง จากที่เมื่อก่อนไม่เคยสนใจ แต่วันนี้เขาเห็นเพื่อนคนอื่นทำได้ เขาก็รู้สึกว่าเขาอยากจะทำ การประเมินตนเองทำให้เขาเห็นช่องว่างการพัฒนาตัวเอง ให้อำนาจตัวเองบ้างที่เขาไม่เคยให้ความสำคัญ” อาสาสมัครได้ทำลายกำแพงที่เคยปิดกั้นการพัฒนาศักยภาพตัวเอง เปิดรับการทดลองสิ่งใหม่ๆ พร้อมทั้งจะเรียนรู้มากขึ้น ยอมรับตัวเองมากขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นในภาพรวม

2) ผู้ใช้สารสนเทศซึ่งเป็นสมาชิกและเป็นผู้รับบริการที่อยู่ในความดูแลของอาสาสมัคร

ผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากตัวแทนของสมาชิกซึ่งเป็นผู้รับบริการของอาสาสมัคร พบว่า ผู้รับบริการมีความพึงพอใจกับการให้บริการของอาสาสมัครมากขึ้น เนื่องจากอาสาสมัครมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการ มีการพัฒนาการจัดกิจกรรมให้มีความน่าสนใจมากขึ้น มีการกำหนดหัวข้อที่จะให้ความรู้แก่ผู้รับบริการที่หลากหลายมากขึ้น “ที่ผ่านมาเราอบรมแต่เรื่องเดิมๆ พวกเราฟังหลายรอบก็เบื่อแล้ว อยากให้เขาหาข้อมูลใหม่ๆ มาเล่าให้พวกเราฟังบ้าง หากิจกรรมมาให้พวกเราทำบ้าง ดีกว่าให้พวกเรานั่งๆ นอนๆ ไปวันๆ อยู่ที่ศูนย์ฯ” ส่วนการลงพื้นที่เป็นคู่ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการให้บริการแต่อย่างใด จะมีเพียงการเยี่ยมบ้านหรือการลงไปในพื้นที่ชุมชนบางแห่งเท่านั้นที่ผู้รับบริการบางคนอาจจะไม่สะดวกที่จะต้อนรับอาสาสมัครที่ตนไม่คุ้นเคย แต่ผู้รับบริการก็เชื่อว่าหากอาสาสมัครที่ดูแลพื้นที่อยู่เดิมค่อยๆ แนะนำคู่มือของตัวเองให้เพื่อนสมาชิกได้รู้จัก โดยอาจจะเริ่มจากการพบปะกันที่โรงพยาบาลก่อน แล้วค่อยๆ สร้างความคุ้นเคย ก็น่าจะทำให้เพื่อนสมาชิกเกิดความไว้วางใจในตัวอาสาสมัครที่มาลงพื้นที่เป็นคู่กันได้ “ช่วงแรกก็อาจจะกังวลว่าพาใครมาด้วย เพราะไม่รู้จักมาก่อน แต่ถ้าอาสาเก่าพามาแนะนำให้รู้จัก ไม่นานก็คุ้นเคยกันได้ แล้วจะไปเยี่ยมกันที่บ้านก็ไม่มีปัญหา ผู้ใช้ยามันมีเรื่องความไว้วางใจ บางทีเราก็ต้องปลอดภัยไว้ก่อน ไม่รู้ว่าใครเป็นใคร จะมีสายตำรวจปมมาใหม่เราก็ไม่รู้ เราก็ต้องเอาให้ชัดให้แน่ใจไว้ก่อนว่าปลอดภัย”

ข้อเสนอแนะ

1. สิ่งที่อาสาสมัครได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมโปรแกรม

จากผลการจัดกิจกรรมถอดบทเรียนร่วมกับอาสาสมัคร พบว่า สิ่งที่อาสาสมัครได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรม แบ่งเป็นกิจกรรมหลักใน 2 ส่วน คือ ส่วนของการประเมินศักยภาพตนเองและ ส่วนของกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนทั้ง 3 กิจกรรม ดังนี้

ส่วนของการประเมินศักยภาพตนเอง โดยใช้เครื่องมือแบบประเมินศักยภาพตนเองที่ร่วมพัฒนาระหว่างผู้วิจัยและอาสาสมัครนั้น ทำให้อาสาสมัครได้ทบทวนและยอมรับขีดความสามารถของตัวเองอันนำไปสู่การพัฒนาตัวเองต่อไป ในขณะที่เดียวกันก็มีโอกาสได้เห็นว่ามีเพื่อนอาสาสมัครคนอื่นมีศักยภาพแตกต่างหรือเหมือนกับตนเองอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาสาสมัครที่มีศักยภาพในเรื่องที่ตนเองสนใจและต้องการที่จะพัฒนาให้ดีขึ้น ทำให้สามารถเลือกที่จะขอคำแนะนำหรือความช่วยเหลือจากเพื่อนอาสาสมัครที่มีศักยภาพสูงกว่าในเรื่องที่ตนเองต้องการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม

ส่วนของการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งในขั้นตอนนี้เป็นการออกแบบกิจกรรมร่วมกันของนักวิจัยร่วมกับอาสาสมัคร โดยได้กิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนออกมาใน 3 รูปแบบ คือ

1) กิจกรรมคำถามที่ต้องการคำตอบ ซึ่งจากคำถามที่ถูกรวบรวมมาจากอาสาสมัครพบว่ามีคำถามจำนวนมากที่เป็นลักษณะของความเชื่อที่บอกต่อๆ กันมาและหาข้อพิสูจน์ไม่ได้ ซึ่งต้องใช้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงมาอธิบาย ดังนั้นหากอาสาสมัครไม่มีข้อมูลที่เป็นจริงและอ้างอิงที่มาอย่างน่าเชื่อถือได้ ก็จะไม่สามารถนำคำตอบเหล่านั้นไปใช้ในการให้ข้อมูลแก่เพื่อนสมาชิกได้ ซึ่งอาสาสมัครผู้ให้ข้อมูลก็ต้องยอมรับตนเองด้วยว่าหากไม่รู้คำตอบที่แน่ชัดก็ต้องยอมรับและบอกแก่เพื่อนอาสาสมัครในทีมว่าตนเองก็ไม่แน่ใจในข้อมูลที่มีเพื่อจะได้ช่วยกันวางแผนว่าจะต้องค้นหาข้อมูลที่เชื่อถือได้เพิ่มเติมอย่างไร หรือเสนอให้เจ้าหน้าที่เข้ามาช่วยให้คำตอบและหาข้อมูลมาให้ เพื่อให้มั่นใจว่าจะได้ข้อมูลที่นำมาเชื่อถือไปใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง

2) กิจกรรมแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์ จากกิจกรรมนี้อาสาสมัครได้เรียนรู้ว่าเพื่อนอาสาสมัครคนใดมีจุดแข็งจุดอ่อนในเรื่องใด และสามารถนำประสบการณ์และเทคนิควิธีการปฏิบัติของตนเองมาแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดให้แก่กัน ซึ่งเทคนิคและประสบการณ์เหล่านี้เป็นสิ่งที่อาสาสมัครได้ทดลองปฏิบัติและประสบความสำเร็จมาแล้ว เพื่อนอาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์จึงสามารถนำไปทดลองปรับใช้เพื่อวางแผนการพัฒนาตนเองได้ เช่น กรณีการจัดการใช้สารเสพติดของอาสาสมัครคนหนึ่งซึ่งรู้ตัวเองว่าหากมีเงินอยู่กับตัวมากก็จะยิ่งกระตุ้นความต้องการใช้สารเสพติดมาก จึงใช้วิธีฝากบัตรเอทีเอ็มไว้กับภรรยาและพกเงินสดตามจำนวนที่ได้คำนวณให้พอดีกับความต้องการใช้จ่ายในแต่ละวันไว้ล่วงหน้าแล้ว เพื่อลดปัจจัยกระตุ้นเรื่องเงินที่จะนำไปใช้ซื้อสารเสพติดของตัวเองลง จะเห็นได้ว่าการแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์ที่อาสาสมัครแต่ละคนได้ทดลองและพิสูจน์มาแล้วนั้นเป็นวิธีการที่ช่วยให้เพื่อนอาสาสมัครได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของเพื่อนและสามารถนำเทคนิคเหล่านั้นไปทดลองใช้หรือประยุกต์ให้เข้ากับวิถีชีวิตของตนเองได้ เป็นการแลกเปลี่ยนแนวทางในการที่จะพัฒนาศักยภาพตนเองในด้านนั้นๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม และเมื่อได้ทดลองจนสัมฤทธิ์ผลจริงแล้วก็ยังสามารถนำไปถ่ายทอดและแบ่งปันต่อไปให้กับอาสาสมัครคนอื่นๆ ต่อไปได้อีกด้วย

3) กิจกรรมคู่หูเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นกิจกรรมที่ได้นำเครื่องมือที่ถูกพัฒนาขึ้น คือ แบบประเมินศักยภาพตนเองมาประมวลผลและใช้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงโอกาสในการเลือกจับคู่และร่วมกันฝึกปฏิบัติระหว่างอาสาสมัครผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า และอาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ทำงานน้อยกว่าหรือเพิ่งเข้ามาทำงานได้ไม่นานและยังไม่มีโอกาสเข้ารับการอบรมต่างๆ ของทางโครงการ ซึ่งสิ่งที่อาสาสมัครได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้ คือ ผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ทำงานมากกว่าจะต้องใช้จุดแข็งของตนเองถ่ายทอดเทคนิคและวิธีการปฏิบัติงานให้กับผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน โดยผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์จะต้องกำหนดเป้าหมายที่ตนเองต้องการพัฒนาร่วมกันกับผู้ถ่ายทอดแบ่งปันประสบการณ์ เพื่อจะได้ช่วยกันออกแบบวิธีการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนของคู่ตนเองได้อย่างเหมาะสมกับเป้าหมายของการพัฒนาตนเอง ขณะเดียวกันผลการประเมินศักยภาพของอาสาสมัครในภาพรวมของทีมยังเป็นประโยชน์สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลอาสาสมัครและฝ่ายพัฒนาศักยภาพขององค์กรในการวางแผนการหนุนเสริมการปฏิบัติงานของอาสาสมัครให้สอดคล้องกับความต้องการพัฒนาศักยภาพของทีมอาสาสมัครอีกด้วย

2. ศักยภาพที่อาสาสมัครได้รับการพัฒนาจากการเข้าร่วมโปรแกรม

อาสาสมัครที่เข้าร่วมในงานวิจัยนี้ นอกจากได้เรียนรู้ทั้งบทบาทของผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์และบทบาทของผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนแล้ว อาสาสมัครยังได้รับการพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ ได้แก่

ศักยภาพที่ได้รับการพัฒนา	
ด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง	อาสาสมัครได้เรียนรู้เทคนิคการจัดการตนเองจากเพื่อนผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ ซึ่งอาสาสมัครได้สะท้อนประสบการณ์ให้ผู้วิจัยฟังว่าได้มีการนำเทคนิคที่ได้เรียนรู้ไปทดลองใช้กับตนเองและพบว่าสามารถช่วยให้ตนเองมีบุคลิกภาพและการจัดการตนเองได้ดีขึ้น ซึ่งผู้วิจัยเองก็ได้สังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับอาสาสมัครที่เข้าร่วมกิจกรรมที่เห็นได้ชัดเจนว่ามีบุคลิกภาพที่ดีขึ้น กล้าพูดกล้าแสดงออกมากขึ้น มีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น อาการเมาซึ่งเป็นผลข้างเคียงจากการใช้สารเสพติดลดลง อาสาสมัครแต่ละคนมีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมและมีการแลกเปลี่ยนมากขึ้น สะท้อนว่าตนเองได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง โดยเฉพาะการจัดการวางแผนการใช้สารเสพติดของตนเองไม่ให้ส่งผลกระทบต่อการทำงานโดยการนำเทคนิคที่ได้รับ

ศักยภาพที่ได้รับการพัฒนา	
	การถ่ายทอดจากเพื่อนอาสาสมัครมาปรับใช้ในการจัดการตนเองให้เหมาะสมมากขึ้น นอกจากนี้ในส่วนของการเตรียมตัวให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงานทั้งด้านการแต่งกาย การวางตัวให้เป็นมิตร ตลอดจนการเตรียมความพร้อมของอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงานทำงานให้มีความพร้อม
ด้านความรู้ (ข้อมูลและองค์ความรู้)	อาสาสมัครได้เห็นช่องว่างขององค์ความรู้ที่ตัวเองมี และเรียนรู้ที่จะแสวงหาความรู้ผ่านแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่เชื่อถือได้และสามารถเข้าถึงได้ และได้เรียนรู้การให้ข้อมูลที่แม่นยำด้วยความมั่นใจที่มากขึ้น อาสาสมัครมีองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานมากขึ้น สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เพื่อนสมาชิกที่อยู่ในความดูแลของตนได้ ครอบคลุมประเด็นคำถามและความสนใจของเพื่อนสมาชิกได้ดีขึ้น
ด้านทักษะความสามารถ	อาสาสมัครได้พัฒนาทักษะการสื่อสารทั้งการฟังและการพูดเพื่อถ่ายทอดแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกันมากขึ้น รวมไปถึงการฝึกบทบาททั้งการเป็นผู้ถ่ายทอดและรับถ่ายทอดประสบการณ์ในกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนได้ช่วยพัฒนาทักษะการทำงานของอาสาสมัครในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้ดีขึ้น สังเกตได้จาก การทดลองจัดกิจกรรมกลุ่มให้แก่เพื่อนสมาชิก พบว่า อาสาสมัครมีการให้ความสำคัญกับการสอบถามรายละเอียดเรื่องความเหมาะสมของเวลาและสถานที่ในการจัดกิจกรรม และมีการประเมินความพร้อมของเพื่อนสมาชิกในการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง และยังมีการสอบถามเพื่อนสมาชิกถึงประเด็นที่เพื่อนสมาชิกต้องการทราบเพื่อให้มั่นใจว่าเพื่อนสมาชิกมีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมและได้รับข้อมูลที่ตรงตามความสนใจ
ด้านทัศนคติ	อาสาสมัครได้เรียนรู้การไม่ตัดสินผู้อื่น การยอมรับและเคารพในการตัดสินใจของผู้อื่น รวมถึงระมัดระวังการละเมิดสิทธิในการเปิดเผยข้อมูลความลับของเพื่อนสมาชิกและผู้อื่นโดยไม่ตั้งใจ และที่สำคัญที่สุดคือ อาสาสมัครได้เรียนรู้ที่จะยอมรับในศักยภาพและความสามารถที่แท้จริงของตนเอง ยอมรับในจุดอ่อนของตนเอง และเชื่อว่าตนเองสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้

3. สรุปคุณสมบัติของการเป็นอาสาสมัครเพื่อนช่วยเพื่อนที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน

3.1 บทบาทของ “เพื่อนผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์” หรือในกิจกรรมคู่มือเพื่อนช่วยเพื่อน อาจเรียกได้ว่าเป็น “พี่เลี้ยง” ของอาสาสมัครผู้ร่วมเรียนรู้ ต้องเป็นผู้ที่มีศักยภาพที่จะเป็นของอาสาสมัครในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูงจากสิ่งที่ได้ประเมินศักยภาพตนเองเอาไว้ (ระดับ 4-5) โดยผลการประเมินตนเองนั้นต้องเป็นที่ยอมรับของทีม และในการรับบทบาทเป็นผู้แบ่งปันหรือผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์นั้น ต้องแสดงให้เห็นด้วยหลักฐานที่เป็นประสบการณ์หรือการเป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมหรือดำเนินงาน มีทักษะในการถ่ายทอดและสอนงาน รวมไปถึงการยอมรับในข้อจำกัดของเพื่อน และสามารถเสนอทางเลือกที่เหมาะสมและเป็นไปได้ให้กับเพื่อนที่เป็นผู้ร่วมเรียนรู้ได้

3.2 บทบาทของ “เพื่อนผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์” ต้องยอมรับและรับฟังความเห็นจากผู้อื่น เป็นผู้ฟังที่ดี มีความสนใจใคร่รู้และกล้าถามในสิ่งที่ตนต้องการพัฒนา ไม่ปิดกั้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการถ่ายทอดผ่านรูปแบบต่างๆ

4. ประโยชน์ของกิจกรรมต่อการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง

1) กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นกระบวนการที่ใช้เครื่องมือสำคัญ คือแบบประเมินศักยภาพตนเองที่เข้าใจได้ง่าย และอาสาสมัครทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาขึ้นเอง ทำให้อาสาสมัครทุกคนได้ร่วมกันทำความเข้าใจและร่วมประเมินตนเองได้ไม่ยากและสามารถนำไปใช้งานได้จริง

2) การประเมินศักยภาพตนเอง ทำให้อาสาสมัครภายในทีมได้เห็นศักยภาพและจุดแข็งจุดอ่อนของเพื่อนในทีม เห็นว่าใครมีจุดแข็งและจุดอ่อนในเรื่องใด และเมื่อผนวกเข้ากับการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ทำให้อาสาสมัครสามารถวางแผนการพัฒนาศักยภาพของตนเองและเพื่อนในทีมที่จะได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่ต้องรอการจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพหรือการฝึกอบรมตามรอบของโครงการ

3) กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ถือเป็นหนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งในการทำงานของทีม จากเดิมที่ต่างคนต่างทำงาน แต่เมื่อต้องรับบทบาทในการสนับสนุนและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นโอกาสให้อาสาสมัครมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น ได้เรียนรู้และให้กำลังใจซึ่งกันและกันได้พูดคุยกันมากกว่าแค่เรื่องการปฏิบัติงาน แต่ยังสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ส่วนตัวของเพื่อนร่วมทีม ที่ช่วยส่งเสริมให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งอาสาสมัครยังช่วยเป็นกำลังใจและเป็นแรงบันดาลใจให้กันและกันในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องอีกด้วย

4) การฝึกฝนที่เกิดจากการทำซ้ำบ่อยๆ ทั้งการค้นหาข้อมูลข้อเท็จจริงที่ใช้ในการทำงาน และการฝึกทักษะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอโดยมีเพื่อนอาสาสมัครด้วยกันคอยให้ความช่วยเหลือ ทำให้อาสาสมัครเกิดความเชี่ยวชาญและความชำนาญในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายมากขึ้น

5. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1) การยอมรับขีดความสามารถที่แท้จริงของตนเองและเพื่อนร่วมทีม เป็นหัวใจสำคัญ เพราะความแตกต่างของศักยภาพและความสามารถนี้ เป็นทรัพยากรที่สำคัญสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน

2) การให้ความร่วมมือและเต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนและแบ่งปันประสบการณ์ของอาสาสมัคร ช่วยให้กระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนประสบความสำเร็จ

3) การชี้แจงลำดับขั้นของแต่ละระดับว่ามีความสัมพันธ์กับประเด็นการพัฒนาศักยภาพ จนนำมาวิเคราะห์และออกแบบการฝึกจริงได้อย่างชัดเจน และเห็นว่านำไปใช้ได้จริง

4) เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัคร ช่วยสร้างการมีส่วนร่วมทั้งกับอาสาสมัคร ผู้วิจัย และทีมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่

6. ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงโปรแกรมให้ดีขึ้น

6.1 ปัญหาและอุปสรรค

1) หลายครั้งที่ไม่สามารถเริ่มจัดกิจกรรมได้ตามกำหนดเวลา เนื่องจากอาสาสมัครใช้เวลาในการเดินทาง และอาสาสมัครอยู่ระหว่างการรับการบำบัดด้วยสารทดแทนเมทาโดนทำให้ต้องไปรับยาที่โรงพยาบาลด้วยตนเองทุกวัน (การให้บริการสารทดแทนเมทาโดน โดยปกติจะให้บริการในโรงพยาบาลเท่านั้น ห้ามนำยาออกนอกโรงพยาบาลหากไม่ได้รับอนุญาตหรืออนุมัติเป็นพิเศษ ทำให้อาสาสมัครต้องไปรับและกินยาที่โรงพยาบาลด้วยตนเองก่อนที่จะมาทำงานเป็นประจำทุกวัน)

2) อาสาสมัครประเมินตนเองไม่ตรงตามขีดความสามารถที่แท้จริงของตนเอง ซึ่งบางคนประเมินสูงกว่าความเป็นจริง ซึ่งเพื่อนอาสาสมัครในทีมก็ได้มีการตั้งคำถามและชวนให้ทบทวนตนเองแล้ว แต่เมื่อผู้ประเมินตนเองยืนยันการประเมินตนเองในระดับนั้น เพื่อนร่วมทีมก็ยอมรับและเคารพการตัดสินใจ แต่เมื่อเข้าสู่ขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เมื่อต้องเป็นผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ก็จะมีช่วงที่ไม่สามารถตอบคำถามหรือให้ข้อมูลแก่เพื่อนได้ ซึ่งเป็นช่วงที่อาสาสมัครได้กลับมาทบทวนการประเมินศักยภาพของตนเองอีกครั้ง

3) การแสดงความเห็นหรือการแลกเปลี่ยนของอาสาสมัครยังเป็นคนเดิมซ้ำๆ และพบว่าอาสาสมัครบางคนที่ยังไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นมากเท่าที่ควร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาสาสมัครที่เข้ามาทำงานได้ไม่นาน มีประสบการณ์ทำงานน้อยกว่าเพื่อนอาสาสมัครคนอื่นๆ ในทีม ทำให้ไม่กล้าที่จะแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในทีม

6.2 ข้อเสนอต่อการปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรมให้ดียิ่งขึ้น

1) ควรเพิ่มระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม โดยเฉพาะ กิจกรรมคู่หูเพื่อนช่วยเพื่อน เนื่องจากเห็นว่าเป็นประโยชน์และได้เห็นภาพการปฏิบัติงานจริง ได้เห็นเพื่อนทำงานจริงๆ และได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของอาสาสมัครผู้ร่วมเรียนรู้อาจต้องใช้เวลา

ค่อนข้างมากจึงจะเห็นการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นกิจกรรมที่ทำในระยะเวลาจำกัด จึงเห็นเพียงพัฒนาการหรือการพัฒนาศักยภาพตามที่ได้กำหนดเป้าหมายและวางแผนการฝึกปฏิบัติร่วมกันระหว่างผู้ร่วมเรียนรู้และผู้แบ่งปันประสบการณ์ที่ตกลงกันในช่วงของกิจกรรมการเรียนรู้เท่านั้น หากต้องการให้เกิดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและเห็นผลชัดเจนขึ้น อาจต้องใช้ระยะเวลายาวนาน เช่น อย่างน้อย 3 เดือน เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง แต่เนื่องจากการวิจัยมีข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลาและงบประมาณ อีกทั้งผู้วิจัยไม่ได้ปฏิบัติงานอยู่ในทีมด้วย การติดตามหรือเข้ามาช่วยจัดกระบวนการเรียนรู้ก็อาจทำได้ไม่สะดวกและไม่ต่อเนื่อง ประกอบข้อจำกัดของอาสาสมัคร ทั้งเรื่องของพื้นที่ที่การปฏิบัติงานที่อยู่ไกลกัน แม้ว่าจะอยู่ในจังหวัดเดียวกัน แต่รับผิดชอบพื้นที่คนละอำเภอ ซึ่งหากต้องร่วมกันลงพื้นที่ติดต่อกันก็อาจติดปัญหาเรื่องการเดินทางและงบประมาณได้ อีกทั้งอาสาสมัครเองก็มีภารกิจและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหลายอย่างไม่เฉพาะแต่เพียงการลงพื้นที่ปฏิบัติงานภาคสนามเท่านั้น แต่หากสามารถวางแผนร่วมกันภายในทีม และนำแนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนนี้มาใช้ในการทำงานต่อหลังจากสิ้นสุดระยะเวลาการวิจัยไปแล้ว โดยอาจจะเสนอให้เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลอาสาสมัครเป็นผู้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและช่วยอำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเช่นนี้ต่อไปในอนาคตได้ นอกจากนี้ ในการจับคู่กัน หากมีโอกาสหรือเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง ควรพิจารณาให้มีการสลับคู่เพื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายมากขึ้น

2) การทำความเข้าใจความหมายและความแตกต่างของระดับการประเมินศักยภาพตนเองแต่ละระดับ จำเป็นอย่างยิ่งที่อาสาสมัครผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะต้องร่วมกันวิพากษ์หรือซักถามเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในแต่ละระดับของการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ต้องให้เกิดการคิดวิเคราะห์จนตกผลึกและยอมรับเป็นมติร่วมกันก่อนการให้แต่ละคนพิจารณาเลือกระดับของตัวเอง เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนที่อาจจะเกิดขึ้นจากความเข้าใจของอาสาสมัคร

3) ในกิจกรรมคำถามที่ต้องการคำตอบ ควรย้ำให้เห็นถึงความแตกต่างของคำถามที่แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นคำถามที่สามารถหาคำตอบที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์มาอ้างอิงที่มาได้ และกลุ่มที่เป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อซึ่งมักมีเรื่องของทัศนคติเข้ามาเป็นส่วนประกอบในการตอบคำถาม และไม่สามารถหาหลักฐานยืนยันได้ จึงอาจทำให้อาสาสมัครเกิดความสับสนและสร้างความไม่น่าเชื่อถือได้ จึงควรมีการแนะนำเทคนิคในการแยกคำถามเชิงข้อมูลความรู้และข้อเท็จจริงออกจากคำถามที่เป็นความเชื่อที่พูดต่อๆ กันมา เพื่อป้องกันความสับสน

4) ในอนาคตควรมีการพัฒนาเครื่องมือในการวัดผลเพิ่มเติมเพื่อใช้ร่วมกับการประเมินความก้าวหน้าในการพัฒนาศักยภาพด้วยการสะท้อนความคิดเห็นและสะท้อนคิดร่วมกัน อาจจะช่วยให้การประเมินผลมีความชัดเจนมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เห็นผลสัมฤทธิ์หรือการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนมากขึ้นว่ามีความก้าวหน้าและมีการพัฒนาอย่างไร แต่ก็ไม่ควรละเลยการสะท้อนคิดของแต่ละบุคคล

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ร่วมกับการรับฟังข้อคิดเห็นจากเพื่อนร่วมเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนแบบที่ทำอยู่ในโปรแกรมนี้เนื่องจากเป็นวิธีการที่ได้พบทวนตัวเองที่ดีมาก

ระยะที่ 4 (D2) การสรุปโปรแกรมและจัดทำร่างข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

1. ผลการสรุปและสังเคราะห์ “โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์”

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ขั้นตอนการพัฒนาและทดลองใช้โปรแกรมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็น “โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์” ซึ่งมีองค์ประกอบของโปรแกรม ดังนี้

1. ความเชื่อพื้นฐานของโปรแกรม

อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์แต่ละคนมีศักยภาพในตัวเอง มีจุดแข็งจุดอ่อนที่แตกต่างกัน แต่ละคนมีศักยภาพและสามารถนำจุดแข็งของตัวเองมาถ่ายทอดให้แก่เพื่อนอาสาสมัครด้วยกันเพื่อช่วยให้ตนเองและเพื่อนสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวคิดสำคัญที่นำมาใช้ในโปรแกรม

แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น ทั้งในส่วนของ การกำหนดรูปแบบ วิธีการ หลักสูตร เนื้อหา สถานที่ และระยะเวลาในการจัด ซึ่งผู้เรียนสามารถเลือกกำหนดเวลาเรียนของตนเองได้ตามสะดวก โดยสามารถปรับให้มีความเหมาะสมได้ตามความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์และแก้ไขปัญหาของผู้เรียนได้ และช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด ตัดสินใจ และเรียนรู้ด้วยตนเอง พัฒนาตนเอง แก้ไขปัญหาต่างๆ ของตนเอง และช่วยให้ผู้เรียนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยยึด **หลักการสำคัญของการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ 7 ประการ (Knowles, 1978)** ได้แก่ การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การกำหนดโครงสร้างทางกายภาพให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง การกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ของตนเอง การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการประเมินความก้าวหน้าและผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง ร่วมกับ **แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Collison and Parcell, 2004)** ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ระหว่างเพื่อนซึ่งมีภูมิหลังหรือบริบทแวดล้อมที่ใกล้เคียงกัน เป็นกระบวนการที่เพื่อนนำเอาประสบการณ์และองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวเองมา

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ถ่ายทอดและแบ่งปันให้กับเพื่อน โดยมีได้กำหนดตายตัวว่าใครเป็นผู้สอนและใครเป็นผู้เรียน แต่เป็นกระบวนการที่เพื่อนจะถ่ายทอด แบ่งปัน และเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง โดยอาศัยกลุ่มเพื่อนเป็นผู้ช่วยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

3. วัตถุประสงค์ของโปรแกรม

1. เพื่อให้อาสาสมัครได้ทบทวนและยอมรับในศักยภาพที่แท้จริงทั้งของตนเองและเพื่อนอาสาสมัครในทีมเดียวกัน

2. เพื่อให้อาสาสมัครสามารถนำศักยภาพที่แตกต่างกันมาใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพซึ่งกันและกัน ทั้งศักยภาพด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ที่จะช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันเอชไอวี/เอดส์

3. เพื่อให้อาสาสมัครสามารถออกแบบและวางแผนการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้

4. เพื่อให้อาสาสมัครได้รับการเสริมสร้างศักยภาพที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานทั้งด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ

5. เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในทีมอาสาสมัครและเจ้าหน้าที่ภาคสนาม

4. บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในโปรแกรม

ประกอบด้วย อาสาสมัครซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์และผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ ซึ่งใครจะมีบทบาทใดนั้นขึ้นอยู่กับศักยภาพ ความสามารถ และความถนัดของอาสาสมัครแต่ละคน โดยสามารถสลับสับเปลี่ยนบทบาทกันได้ตามหัวข้อของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนในแต่ละหัวข้อ นอกจากนี้ยังมีบทบาทของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบดูแลอาสาสมัครซึ่งจะทำหน้าที่เป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้และผู้ติดตามประเมินผล โดยแต่ละคนจะมีบทบาทดังนี้

บทบาทของผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์

1. เป็นผู้ที่มีศักยภาพ ความสามารถ และความถนัดในเรื่องนั้นๆ บนพื้นฐานของการมีประสบการณ์และการผ่านการปฏิบัติจริงมาแล้ว

2. มีข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำ โดยการให้ข้อมูลใดๆ แก่เพื่อนจะต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและประสบการณ์จริงเป็นสำคัญ หากเรื่องใดที่ไม่แน่ใจหรือไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนก็จะต้องยอมรับว่ายังไม่มีความรู้หรือยังไม่สามารถให้ข้อมูลได้ โดยไม่ให้ข้อมูลที่ตนไม่แน่ใจ เพราะจะทำให้เพื่อนผู้ร่วมเรียนรู้เกิดความสับสนและได้รับข้อมูลที่ผิดพลาดไปได้

3. สามารถถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองในเรื่องนั้นๆ ให้กับเพื่อนอาสาสมัครคนอื่นๆ ในทีมได้ ตามหัวข้อที่ตนเองมีความถนัดและมีประสบการณ์มากกว่าเพื่อน

3438750056

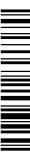
CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

บทบาทของผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์

1. เป็นผู้ที่มีความต้องการที่จะเรียนรู้จากเพื่อนอาสาสมัครที่มีประสบการณ์หรือมีองค์ความรู้มากกว่าตนในเรื่องนั้นๆ
2. เชื่อมั่นและยอมรับในศักยภาพของเพื่อนผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ให้แก่ตน
3. มีความตั้งใจจริงที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง
4. มีความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้
5. ตั้งคำถามในลักษณะที่สร้างสรรค์ ไม่ตั้งคำถามหรือขอความช่วยเหลือในลักษณะของการทำทนายหรือลองภูมิเพื่อน
6. เคารพและให้เกียรติเพื่อนผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์
7. หากมีข้อสงสัยหรือไม่มั่นใจว่าข้อมูลของผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์เชื่อถือได้หรือไม่ ก็สามารถตั้งคำถามเพื่อตรวจสอบความเข้าใจและความถูกต้องได้
8. หากตนเองมีข้อมูลที่มากกว่าเพื่อนก็สามารถแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองกับเพื่อนได้เช่นเดียวกัน แต่ต้องไม่ลืมว่าการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งหมดต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและประสบการณ์จริงเท่านั้น

บทบาทของผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ (Facilitator) และผู้ติดตามประเมินผล

1. ทำหน้าที่เป็นผู้สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันแบบเพื่อนช่วยเพื่อนของอาสาสมัคร
2. เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นในทุกขั้นตอน ผ่านการตั้งคำถามเชิงบวกเพื่อกระตุ้นการแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็น ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมได้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ของตนเอง
3. ย้ำกับผู้เข้าร่วมโปรแกรมเสมอว่าความคิดเห็นและประสบการณ์ของทุกคนมีคุณค่า ไม่มีถูกไม่มีผิด และทุกประสบการณ์ล้วนเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น
4. เคารพความคิดเห็นและการตัดสินใจของผู้เข้าร่วมโปรแกรม
5. กระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมเห็นว่าทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้ ถ้าเพื่อนสามารถทำได้ เราก็สามารถทำได้เช่นกัน อยู่ที่ความตั้งใจและการหมั่นฝึกฝนและเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
6. ทำหน้าที่เป็นผู้ติดตามประเมินผล โดยสังเกตการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงของอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรมที่เกิดขึ้นตลอดทุกขั้นตอนของโปรแกรม ตลอดจนสังเกตผลของการใช้โปรแกรมในภาพรวมด้วยว่าโปรแกรมมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของอาสาสมัครหรือไม่ ซึ่งผู้ติดตามประเมินผลต้องเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดและสามารถติดตามการปฏิบัติงานจริงของอาสาสมัครในพื้นที่ได้อย่างใกล้ชิด จึงจะสามารถสังเกตการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นตลอดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นตอนต่างๆ ของโปรแกรมได้อย่างชัดเจน

5. เนื้อหาสาระ

เนื้อหาสาระที่สำคัญสำหรับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่สำคัญ คือ เนื้อหาสาระเกี่ยวกับศักยภาพที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่จะทำให้อาสาสมัครมีศักยภาพเพียงพอที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเนื้อหาสาระที่จะใช้ในโปรแกรมนี้ต้องถูกกำหนดขึ้นโดยอาสาสมัครเอง เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นสำหรับการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครอย่างแท้จริง โดยสามารถแบ่งเนื้อหาสาระเกี่ยวกับศักยภาพที่จำเป็นในด้านต่างๆ ของอาสาสมัครได้ ดังนี้

ด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง ประกอบด้วย การจัดการตนเองด้านการใช้สารเสพติดเพื่อไม่ให้กระทบต่อการปฏิบัติงาน การมีบุคลิกภาพดีน่าเชื่อถือ การมีวินัยและความรับผิดชอบ ต่องานที่ได้รับมอบหมาย การมีความซื่อสัตย์และมีคุณธรรมในการปฏิบัติงาน

ด้านความรู้ ประกอบไปด้วย องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเอชไอวี/เอดส์ และประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ไวรัสตับอักเสบบี วัณโรค โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ที่ต้องครอบคลุมถึงความสำคัญของโรค ช่องทางการติดต่อ การวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ แนวทางการรักษา องค์ความรู้เกี่ยวกับการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดที่ครอบคลุมถึงแนวทางและทางเลือกในการบำบัดรักษาด้วย นอกจากนี้ยังรวมถึงความรู้เรื่องสิทธิและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ใช้สารเสพติด โดยเฉพาะสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการรักษา รวมไปถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายยาเสพติด และแนวทางการจัดการและดูแลผู้ที่ใช้สารเสพติดที่เปลี่ยนแปลงไป

ด้านทักษะ ประกอบด้วย ทักษะการเข้าถึงเพื่อนเพื่อสร้างความไว้วางใจและสนใจให้เข้ามาใช้บริการด้านสุขภาพ ทักษะการสื่อสารและการจัดกิจกรรมกลุ่ม ทักษะการเขียนและการจัดการงานเอกสาร

ด้านทัศนคติ ประกอบด้วย การเห็นคุณค่าในตนเองและเชื่อว่าตนเองสามารถพัฒนาได้ และการเชื่อในคุณค่าความเป็นคนที่เท่าเทียมกันไม่เลือกปฏิบัติและเคารพในสิทธิของผู้อื่น

6. กิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ประกอบด้วย

1) การสร้างบรรยากาศความไว้วางใจซึ่งกันและกันภายในทีม เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน โดยอาจเริ่มต้นจากการทบทวนแรงจูงใจและความภาคภูมิใจในการมาทำงานเป็นอาสาสมัครของแต่ละคน

2) การทำความเข้าใจกับหลักการของการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนและกำหนดกติกากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน พร้อมทั้งอธิบายถึงบทบาทของผู้เข้าร่วมโปรแกรมว่าแต่ละคนสามารถเป็นได้ทั้ง ผู้ถ่ายทอดแบ่งปันประสบการณ์และผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ ขึ้นอยู่กับความถนัดและศักยภาพของแต่ละคนในแต่ละหัวข้อของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3) การทบทวนและประเมินศักยภาพที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร เพื่อให้อาสาสมัครได้รู้จักและยอมรับในศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง และยอมรับว่าแต่ละคนมีจุดแข็งจุดอ่อนที่แตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างนี้เป็นโอกาสในการที่จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพซึ่งกันและกันได้

4) การออกแบบและวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง ในโปรแกรมนี้ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้จะทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเสริมและอำนวยความสะดวก ตลอดจนถึงคำถามเชิงบวกเพื่อกระตุ้นความคิด และเปิดโอกาสให้อาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรมได้ออกแบบและวางแผนวิธีการที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนของตนเอง ตลอดจนออกแบบแนวทางการวัดและประเมินผล การเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของตนเองด้วย

5) การแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์ในการจัดการจัดการตนเอง เป็นกิจกรรมที่เน้นการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่อาสาสมัครแต่ละคนเคยข้ามผ่านความท้าทายในการจัดการตนเองด้านต่างๆ มาแล้ว และนำที่ตนเองได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของตัวเองมาถ่ายทอดและแบ่งปันให้แก่เพื่อนอาสาสมัครที่กำลังประสบปัญหาการจัดการตนเองในเรื่องนั้นๆ ให้สามารถนำคำแนะนำและเทคนิคต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการตนเองได้

6) การช่วยกันทบทวนความรู้ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องที่จะช่วยให้อาสาสมัครสามารถปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องเป็นข้อมูลความรู้ที่ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ สามารถนำไปใช้ได้จริงในการปฏิบัติงาน ตอบสนองสิ่งที่กลุ่มเป้าหมายต้องการและจำเป็นต้องใช้ในการดูแลตนเองให้ปลอดภัย ประกอบด้วย องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเอชไอวี/เอดส์ และประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ไวรัสตับอักเสบบี วัณโรค โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด สิทธิและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ผู้ใช้สารเสพติด

7) การช่วยกันฝึกทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานผ่านการลงมือปฏิบัติจริงร่วมกัน โดยการเปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้จับคู่หรือจับกลุ่มกันเพื่อลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริงร่วมกัน โดยออกแบบและวางแผนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนของคู่หรือกลุ่มของตนเองผ่านการลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริง ซึ่งนับว่าเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญมากในโปรแกรมนี้ เนื่องจากการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด คือ การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง ซึ่งนอกจากจะได้พัฒนาทักษะ

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

การปฏิบัติงานโดยตรงแล้ว อาสาสมัครยังจะได้เรียนรู้และพัฒนาศักยภาพด้านอื่นๆ ผ่านการปฏิบัติงานร่วมกับอาสาสมัครที่ลงพื้นที่ร่วมกันอีกด้วย

8) การสรุปบทวนและสะท้อนคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้และพัฒนา เป็นขั้นตอนสำคัญที่เปิดโอกาสให้อาสาสมัครที่เข้าร่วมโปรแกรมได้ทบทวนและสะท้อนคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้และพัฒนาทั้งในระหว่างการทำกิจกรรมต่างๆ ในโปรแกรม นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้สะท้อนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ให้ข้อเสนอแนะซึ่งกันและกัน ตลอดจนเสนอแนะข้อคิดเห็นที่มีต่อโปรแกรมเพื่อปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรมที่สามารถตอบสนองความต้องการของอาสาสมัครได้ดียิ่งขึ้นด้วย

7. แหล่งความรู้และสื่อการเรียนรู้

แหล่งความรู้ที่สำคัญ คือ อาสาสมัครผู้ที่มีประสบการณ์ ซึ่งจะสามารถถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ของตนให้แก่เพื่อนอาสาสมัครด้วยกันเพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานให้แก่กัน

สื่อการเรียนรู้ ได้แก่ เอกสาร แผ่นพับ แผ่นพลิก ใบงาน และอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน

8. การประเมินผล

การประเมินผล เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้อาสาสมัครมีศักยภาพในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ โดยแบ่งออกเป็น

1) การประเมินตนเองของอาสาสมัคร โดยอาจใช้แบบประเมินตนเองที่อาสาสมัครช่วยกันพัฒนาขึ้นร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อทบทวนตัวเอง

2) การประเมินโดยเพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน โดยใช้การสะท้อนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นการเปิดโอกาสให้เพื่อนผู้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้มาด้วยกันตลอดทั้งโปรแกรมได้ช่วยสะท้อนสิ่งที่พวกเขาสังเกตเห็นเพื่อช่วยยืนยันสิ่งที่อาสาสมัครได้ประเมินตนเองว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่

3) การประเมินโดยหัวหน้างานและผู้รับบริการของอาสาสมัคร เป็นการสอบถามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลอาสาสมัครและกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้รับบริการจากอาสาสมัครเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับอาสาสมัครในด้านต่างๆ ได้แก่ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน คุณภาพการให้บริการ บุคลิกภาพ ความสามารถในการจัดการตนเอง องค์กรความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน

4) การประเมินผลการพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ ของอาสาสมัคร ซึ่งควรเปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแบบประเมินด้วย ไม่ว่าจะเป็น แบบประเมินความรู้ แบบประเมินทักษะ และแบบประเมินทัศนคติ

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

9. สภาพแวดล้อม

สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมที่จะสร้างบรรยากาศของความไว้วางใจและเอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ ต้องเป็นสภาพแวดล้อมที่อยู่ในพื้นที่ปฏิบัติงานจริง อาสาสมัครสามารถเดินทางมาเข้าร่วมกิจกรรมได้สะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการจัดกิจกรรม มีห้องประชุมที่มีพื้นที่และมีอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการจัดประชุมเพียงพอสำหรับอาสาสมัคร ต้องมีพื้นที่ปฏิบัติงานจริงที่สามารถเป็นสนามฝึกปฏิบัติให้แก่อาสาสมัครที่เข้าร่วมโปรแกรมได้ลงพื้นที่เพื่อนำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมโปรแกรมไปฝึกปฏิบัติงานจริงได้ด้วย

10. ข้อควรคำนึงในการนำโปรแกรมไปใช้

การนำโปรแกรมไปใช้มีข้อควรคำนึงที่ผู้นำโปรแกรมไปใช้ควรต้องให้ความสำคัญและระมัดระวัง ประกอบด้วย

1) **ผู้ที่จะนำโปรแกรมไปใช้** ต้องยึดหลักความเชื่อพื้นฐานที่เชื่อว่าอาสาสมัครทุกคนมีศักยภาพ และแต่ละคนมีศักยภาพและความถนัดที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพซึ่งกันและกันได้ นอกจากนี้จะต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัครเพื่อจะสามารถติดตามประเมินผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับอาสาสมัครได้อย่างใกล้ชิด โดยจะต้องวางตัวเป็นกลาง และเคารพทุกความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโปรแกรม

2) **สภาพแวดล้อม** หัวใจสำคัญของการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน คือ ความไว้วางใจและการยอมรับซึ่งกันและกัน ดังนั้น การนำโปรแกรมไปใช้จะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันของอาสาสมัครในทีม ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้ ต้องสร้างความเข้าใจและทำข้อตกลงร่วมกับอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรมตั้งแต่นั้นว่า โปรแกรมนี้เป็นโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัคร การแสดงความคิดเห็นและประสบการณ์ที่นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในโปรแกรมจะไม่มีผลต่อการพิจารณาประเมินผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครแต่ละคน แต่จะเป็นไปเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองเท่านั้น เพราะการที่ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้เป็นเจ้าของหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ดูแลอาสาสมัคร อาจส่งผลให้อาสาสมัครไม่กล้าที่จะนำสถานการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในการปฏิบัติงานมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโปรแกรม ซึ่งจะทำให้ข้อมูลที่นำมาใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันนั้นไม่เป็นข้อมูลที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง จึงเป็นสิ่งที่ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องระมัดระวังและให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

3) **เงื่อนไขการนำโปรแกรมไปใช้** โปรแกรมนี้เหมาะสำหรับการนำไปใช้ในทีมผู้ปฏิบัติงานภาคสนามซึ่งมีอาสาสมัครผู้มีประสบการณ์ใช้สารเสพติดเป็นผู้ปฏิบัติงาน ค้นหา เข้าถึง และชักชวนเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดของพวกเขาเข้าสู่ระบบบริการด้านสุขภาพต่างๆ ตามความจำเป็นของแต่ละคน ซึ่งโปรแกรมนี้เป็นชุดของแผนงานและกิจกรรมที่ต้องดำเนินการเป็นขั้นตอนอย่าง

ต่อเนื่องและใช้ระยะเวลานาน การนำโปรแกรมไปใช้จึงต้องกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานตามโปรแกรมให้มีความต่อเนื่องและให้ระยะเวลาสำหรับการดำเนินโปรแกรมเพื่อให้สามารถติดตามผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน

4) การทำความเข้าใจกับธรรมชาติของผู้ใช้สารสนเทศ เนื่องจากโปรแกรมนี้เป็นโปรแกรมสำหรับการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้สารสนเทศ ซึ่งอาสาสมัครส่วนใหญ่ยังคงใช้สารสนเทศและอยู่ระหว่างการบำบัดด้วยสารทดแทนซึ่งต้องไปรับที่โรงพยาบาลเป็นประจำทุกวัน ดังนั้นช่วงเวลาในการจัดกิจกรรม โดยเฉพาะในช่วงเช้า จะต้องเผื่อเวลาสำหรับให้อาสาสมัครไปรับยาให้เรียบร้อยเสียก่อนจึงจะเริ่มกระบวนการได้ นอกจากนี้ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ต้องหมั่นสังเกตอาการของอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรม เมื่อเห็นผู้เข้าร่วมมีอาการง่วงซึม ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากฤทธิ์ของสารเสพติดที่ใช้และสารทดแทนเมทาโดนที่อาจทำให้มีอาการง่วงซึมได้ ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้จะต้องจัดสรรเวลาให้มีช่วงพักสำหรับอาสาสมัครผู้เข้าร่วมได้ออกไปผ่อนคลายนอกห้องเป็นระยะ อาสาสมัครส่วนใหญ่จะใช้เวลาพักเพื่อดื่มกาแฟและสูบบุหรี่เพื่อจะช่วยให้ตัวเองกลับมาสดชื่นและพร้อมสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้

2. ร่างข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปสู่ปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

หลังจากที่ได้สรุปโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ออกมาเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจึงได้จัดทำ ร่างข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น โดยมีรายละเอียดดังนี้

แนวทางการดำเนินการเพื่อนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

การที่จะขับเคลื่อนโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่นได้นั้น หัวใจสำคัญ คือ ต้องทำให้ผู้ที่ไม่เคยเข้าร่วมหรือไม่เคยรู้รายละเอียดเกี่ยวกับโปรแกรมนี้นมาก่อนเกิดความสนใจ และเล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากโปรแกรมนี้นี้ ดังนั้นจึงควรกำหนดแนวทางการดำเนินการเพื่อนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการทบทวนจากข้อสังเกตและข้อเสนอแนะที่ได้รับตลอดกระบวนการพัฒนาโปรแกรมในการวิจัย และทำการร่างออกมาเป็นข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น ดังนี้

1) อาสาสมัครและทีมเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลอาสาสมัครในพื้นที่วิจัย ควรมีการหารือร่วมกันในการที่จะกำหนดแนวทางในการผนวกเอาโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นนี้ให้ผสมผสานสอดคล้องเข้ากับแผนการปฏิบัติงานปกติของอาสาสมัคร เพื่อเปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้พัฒนาตนเองผ่านโปรแกรมนี้อย่างต่อเนื่อง

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

2) นำเสนอข้อมูลการวิจัยและโปรแกรมที่ได้พัฒนาขึ้นให้ผู้บริการองค์กรและภาคีเครือข่าย การปฏิบัติงานทั้งในและนอกพื้นที่วิจัยได้รับทราบ เพื่อกระตุ้นความสนใจและเล็งเห็นความสำคัญของ โปรแกรมว่าสามารถเข้ามาช่วยเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไข ปัญหา เอชไอวี/เอดส์ได้ ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งในการเติมเต็มช่องว่างของการพัฒนาศักยภาพที่เป็นอยู่ใน ปัจจุบัน

3) จัดเวทีถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ของอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรม เพื่อเปิด พื้นที่ให้อาสาสมัครผู้มีประสบการณ์ตรงได้มีโอกาสถ่ายทอดสิ่งที่ตนเองเรียนรู้และได้รับการเข้าร่วมโปรแกรมให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่อื่นได้รับทราบ และเป็นการนำเสนอข้อมูลและรายละเอียด เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาโปรแกรมและโปรแกรมที่ได้พัฒนาขึ้น พร้อมอาสาสมัครและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่วิจัยที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมเป็น

4) เชิญชวนผู้สนใจจากพื้นที่อื่นให้มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แบบเพื่อนช่วยเพื่อนในโปรแกรมร่วมกับอาสาสมัครที่ผ่านการเข้าร่วมโปรแกรมมาแล้วในพื้นที่วิจัย เพื่อส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนและแบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกันแบบเพื่อนช่วย เพื่อน

5) องค์กรหรือหน่วยงานที่สนใจนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นนี้ไปทดลองและปรับใช้ให้เหมาะสม กับบริบทของตนเอง โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์บริบทและความต้องการพัฒนาศักยภาพของ อาสาสมัครในความดูแลของตนเองก่อน ซึ่งสามารถนำเอาแบบประเมินศักยภาพตนเองที่อาสาสมัคร ผู้เข้าร่วมโปรแกรมในงานวิจัยนี้ได้พัฒนาขึ้นไปใช้เป็นต้นแบบเพื่อจัดทำแบบประเมินศักยภาพตนเอง ของอาสาสมัครในทีมของตนได้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงสถานการณ์และช่องว่างความต้องการพัฒนา ศักยภาพที่แท้จริงของอาสาสมัครในทีมของตน

6) กำหนดกลไกสนับสนุนในการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น โดยอาจ กำหนดให้ฝ่ายพัฒนาศักยภาพขององค์กรหรือหน่วยงานที่สนใจเป็นผู้รับผิดชอบศึกษารายละเอียด ของโปรแกรมที่ได้พัฒนาขึ้นนี้ และเป็นสื่อกลางในการติดต่อประสานงานกับอาสาสมัครผู้ที่เคยผ่าน การเข้าร่วมโปรแกรมมาแล้วเพื่อแลกเปลี่ยนและซักถามข้อสงสัยซึ่งกันและกันในระหว่างการพัฒนา แนวทางการขับเคลื่อนโปรแกรมสู่การปฏิบัติและขยายผล

ส่วนที่ 3 การจัดทำข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการ เรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไข ปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

ระยะที่ 5 (R3) การรับฟังข้อดีเห็นและวิพากษ์โปรแกรมและร่างข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่นโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ผลการวิพากษ์โปรแกรมและร่างข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปสู่การปฏิบัติโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งจากพื้นที่วิจัยและจากพื้นที่อื่น ครั้งที่ 1 (24 พฤษภาคม 2562)

หลังจากขั้นตอนของการพัฒนาโปรแกรมเสร็จสิ้นลงแล้ว โดยได้ทดลองจัดกิจกรรมและถอดบทเรียนที่ได้จากการเข้าร่วมโปรแกรมร่วมกับอาสาสมัครที่เข้าร่วมโปรแกรมแล้ว ผู้วิจัยจึงได้จัดเวทีวิพากษ์เพื่อเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์เข้ามาร่วมรับฟังข้อสรุปที่ได้จากการวิจัยและร่วมวิพากษ์ พร้อมทั้งให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะสำหรับการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น ซึ่งเวทีวิพากษ์ในครั้งที่ 1 จัดขึ้นที่ ห้องประชุมอาคารบริการ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในวันที่ 24 พฤษภาคม 2562 โดยมีตัวแทนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งองค์กรภาคประชาสังคมที่ทำงานด้านการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด ผู้ให้บริการสาธารณสุข ตัวแทนอาสาสมัคร และตัวแทนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานภาคสนามจากหลายพื้นที่เข้าร่วมแลกเปลี่ยน รวม 15 คน ซึ่งมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่สำคัญ ดังนี้

ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมจากเวทีวิพากษ์

“แต่เดิมเราก็เคยมีแนวทางให้ลงพื้นที่คู่กัน โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 2 ข้อ ข้อแรก คือ ให้ลงพื้นที่เป็นคู่เพื่อที่จะช่วยดึงกันเรื่องการใช้จ่าย หวังว่าจะช่วยแก้ปัญหาเรื่องการจัดการการใช้จ่ายได้ เพราะถ้าลงพื้นที่คนเดียวอาจจะจัดการไม่ได้ ถ้ามีเพื่อนก็จะได้ช่วยกันห้ามช่วยกันปราม อีกข้อ คือ ให้อาสาใหม่ได้ไปดูอาสาเก่าทำงาน แคะให้ไปดูว่าเพื่อนทำงานยังไง ไม่ได้มีการวางแผนอะไร แค่ติดสอยห้อยตามรุ่นที่ไปทำงานแค่นั้น ไม่ได้มีแนวทางหรือวางแผนการเรียนรู้อะไรเลย แต่พอนานไปการลงพื้นที่เป็นคู่ก็ไม่ได้ทำอีกต่อไปแล้ว แต่วันนี้ได้เห็นจากงานวิจัยนี้แล้วว่า การลงพื้นที่เป็นคู่มีประโยชน์มากกว่าแค่ดูแลเรื่องการใช้จ่าย ถ้าเรามีการออกแบบและวางแผนดีๆ นำแนวทางจากงานวิจัยนี้ไปใช้ ก็จะมีหวังผลเรื่องการเรียนรู้จากประสบการณ์ทำงานของเพื่อนอาสาสมัครรุ่นพี่ได้จริง และจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอาสาสมัครมากๆ ซึ่งคิดว่า ส่วนนี้เราทำได้เลยไม่ต้องรอนโยบายอะไร ถ้าทีมพื้นที่พร้อม ก็ลองทำได้เลย ไม่ต้องกังวลเรื่องตัวชีวิตว่าลงพื้นที่เป็นคู่แล้วตัวชีวิตจะเข้าถึงเพื่อนได้น้อยลง เพราะถ้าทำแล้วช่วยให้การเข้าถึงเพื่อนมีคุณภาพมากขึ้น อาสาสมัครได้พัฒนาศักยภาพ ก็ถือเป็นตัวชีวิตโครงการได้เหมือนกัน” (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“การพัฒนาอาสาสมัครเป็นส่วนหนึ่งของงานโครงการอยู่แล้ว แต่ไม่ได้เขียนแนวปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเอาไว้ว่าจะพัฒนาอย่างไร ซึ่งงานวิจัยนี้มีกระบวนการที่ชัดเจน ดังนั้นถ้าจะนำไปขยายผล

ก็สามารถเข้าไปเสนอแนวคิดและข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยให้กับผู้บริหารขององค์กรที่รับทุนหลัก (PR) ได้เลย ซึ่งเขาเป็นผู้ดูแลองค์กรที่รับทุนย่อยในโครงการที่ทำงานด้านนี้อยู่แล้วและเขาเป็นผู้รับผิดชอบดูแลออกแบบการพัฒนาอาสาสมัครในโครงการด้วย ก็จะเป็นช่องทางให้นำไปกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรที่รับทุนได้” (เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาศักยภาพขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“ที่ผ่านมาระยะนี้ได้ถามความต้องการพัฒนาศักยภาพจากเจ้าหน้าที่ ไม่ได้ถามไปถึงตัวอาสาสมัครเลย ซึ่งโปรแกรมนี้ให้ความสำคัญกับการค้นหาความต้องการพัฒนาศักยภาพที่แท้จริงของอาสาสมัคร” (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“ถึงงานวิจัยจะจบลงแล้ว แต่เราเห็นประโยชน์ที่ได้จากการเข้าร่วมงานวิจัยนี้มาก และหลังจากนี้จะให้อาสาสมัครของเราจับคู่กันลงพื้นที่ต่อเหมือนช่วงที่เขาได้ฝึกทำในช่วงที่เข้าร่วมงานวิจัย เพราะจากการเข้าร่วมงานวิจัย เราเห็นอาสาสมัครของเราหลายคนดีขึ้น บางคนมาบอกว่าเรา วันนี้อยากจะลองเป็นวิทยากรจัดกิจกรรมกลุ่มดูบ้าง ทั้งที่ผ่านมาก็ไม่เคยสนใจที่จะทำ บอกแต่ว่าทำไม่ได้ แต่วันนี้เขาเดินมาบอกเราเองว่าเขาอยากลอง เราถือว่ามันเป็นสิ่งที่เขาได้พัฒนาจากการเข้าร่วมโปรแกรมนี้ และเชื่อว่าถ้าเขามีเพื่อนคู่หูจับคู่เรียนรู้กันแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เขาก็จะไม่กลัวและกล้าลองพัฒนาตัวเองในเรื่องที่เขาเคยกังวลและไม่กล้าทำมาตลอด เพราะเขารู้ว่าเขาไม่ได้ทำมันคนเดียว แต่มีเพื่อนคอย support อยู่ข้างๆ” (เจ้าหน้าที่ภาคสนามผู้ดูแลอาสาสมัครที่เข้าร่วมการวิจัย)

“ช่องว่างของการพัฒนาศักยภาพที่ผ่านมามีแต่คนอื่นมาเก็บข้อมูลจากเราไปแล้วก็ไปเขียนตำรา มาสอนเรา แต่เราไม่เคยได้ออกแบบและกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพของตัวเองแบบนี้เลย” (เจ้าหน้าที่ภาคสนามจากองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“ในอนาคตถ้าสามารถนำเอาแนวทางจากการวิจัยนี้ไปใช้ในการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานสำหรับอาสาสมัครที่เข้ามาทำงาน โดยให้อาสาสมัครเข้ามามีบทบาทในการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของตัวเองได้ ก็จะเป็นข้อมูลที่ได้มาจากผู้ปฏิบัติงานจริง เพราะที่ผ่านมามาอาสาสมัครโดนลดบทบาทไปมาก ทั้งที่เป็นกลไกขับเคลื่อนงานภาคสนามที่มีความสำคัญมาก” (เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาศักยภาพจากองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“ทางมูลนิธิรักษ์ไทย ในฐานะองค์กรผู้รับทุนหลักที่ดูแลงานด้านนี้ จะนำข้อมูลกลับไปคุยกับทีมงานต่อไปว่าจะนำไปใช้หรือขยายผลอย่างไร” (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“สิ่งที่ยังเป็นจุดอ่อนของโปรแกรมนี้ คือ เรื่องของการติดตามผล เพราะในงานวิจัย ผู้วิจัยเป็นผู้ลงไปติดตามและสังเกตผล แต่ถ้าเราจะเอาไปทำต่อ ก็ต้องคิดว่าใครจะเป็นคนติดตาม และจะวัดผลการเปลี่ยนแปลงอย่างไร เช่น อาจจะมีวัดผลจาก performance หรือ ผลงานการเข้าถึงเพื่อนที่ทำให้ได้ตัวชีวิตเพิ่มขึ้น คนที่จะเอาไปใช้ก็ต้องมาออกแบบดูว่าเราจะวัดอย่างไรให้สอดคล้องกับการทำงานและเป้าหมายของโครงการ” (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“เมื่องานวิจัยเสร็จสิ้นแล้ว ถ้าสามารถเรียบเรียงแล้วนำเสนอผลการวิจัยและบทเรียนจากการวิจัยให้แก่หน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานในด้านนี้ได้รับทราบ ก็จะเป็นประโยชน์ทั้งกับหน่วยงานที่ดูแลอาสาสมัครและตัวอาสาสมัครเอง” (เจ้าหน้าที่สาธารณสุข)

“หากโปรแกรมได้รับการนำไปขยายผลต่อไปแล้ว ถ้าได้เก็บข้อมูลดูต่อไปว่าผลที่ได้จากการขยายผลเกิดอะไรบ้าง แล้วถ้ารวบรวมข้อมูลเหล่านี้ได้ก็จะเป็นข้อมูลสำคัญที่จะสะท้อนให้เห็นศักยภาพของอาสาสมัครและบทบาทที่เขามีส่วนช่วยในการดูแลเพื่อนของเขาและชุมชนของเขา ในบทบาทที่หน่วยงานอื่นไม่สามารถทำได้ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานด้านยาเสพติดของประเทศต่อไป” (นักวิชาการจากเครือข่ายวิชาการสารเสพติด)

“คนที่จะรู้ว่าอาสาสมัครดีไม่ดีหรือเป็นอย่างไร คนที่รู้ดีที่สุดคือตัวของเขาเอง ดังนั้นจุดเด่นของงานวิจัยนี้คือการให้อาสาสมัครได้ประเมินตนเอง ได้รู้จักตัวเอง และเมื่อเขาเห็นภาพของตัวเองก็จะสามารถพัฒนาตนเองได้ต่อไป ซึ่งศักยภาพที่รวบรวมออกมาได้ 4 ด้าน นับเป็นประโยชน์อย่างมาก” (เจ้าหน้าที่สาธารณสุข)

“กระบวนการเรียนรู้แบบนี้ ช่วยพัฒนาทั้งตัวผู้เรียน พัฒนางองค์กร และพัฒนาประเทศได้ด้วย เพราะเป็นการเรียนรู้ที่นอกเหนือจากการเรียนรู้จากตำรา แต่เป็นการเรียนรู้ที่สนใจถึงประสบการณ์และบทเรียนที่ได้มาจากการปฏิบัติจริง เป็นกระบวนการที่ผนวกรวมทั้งข้อมูลจากเอกสารตำราเข้ากับข้อมูลสถานการณ์ปัญหาและสิ่งที่ได้จากการปฏิบัติจริงของคนทำงานที่คลุกคลีอยู่กับงานนี้จริงๆ” (เจ้าหน้าที่สาธารณสุข)

“หากกลุ่มอื่นๆ ที่ทำงานด้านเอชไอวีในกลุ่มประชากรอื่นที่นอกเหนือจากผู้ใช้สารเสพติดได้มาทำกระบวนการแบบนี้เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาตัวเองขึ้นมา ก็จะเป็นประโยชน์” (เจ้าหน้าที่สาธารณสุข)

“ในกระบวนการวิจัย เมื่อมีการดำเนินกระบวนการต่างๆ ไปแล้ว ถ้ามีการประเมิน สรุป และคืนข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อให้ได้รับทราบข้อมูลเป็นระยะก็จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการทำงานในพื้นที่ รวมไปถึงการนำไปใช้ในพื้นที่อื่นๆ ได้ด้วย” (เจ้าหน้าที่สาธารณสุข)

“ไม่ยากให้โปรแกรมนี้จบลงไปหลังจากสิ้นสุดการวิจัย แต่ก็เป็นความท้าทายที่จะทำให้ผู้รับผิดชอบในระดับนโยบายหรือพื้นที่อื่นๆ เห็นความสำคัญและนำเอาโปรแกรมนี้ไปใช้ประโยชน์ต่อไป เพราะมองว่าโปรแกรมนี้เอาไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกกลุ่มประชากร” (เจ้าหน้าที่สาธารณสุข)

“ในฐานะของหัวหน้างาน เห็นได้ชัดว่าอาสาสมัครที่เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตัวเองไปในทางที่ดีขึ้น มีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น และกล้าที่จะแสดงศักยภาพของตัวเองมากขึ้น” (เจ้าหน้าที่ภาคสนามจากองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“ทางเครือข่ายวิชาการสารเสพติดจะมีการเปิดรับโครงการที่จะขอสนับสนุนทุนในการดำเนินงาน ซึ่งก็อาจจะเป็นช่องทางหนึ่งในการที่จะขยายผลต่อไปได้” (ตัวแทนจากเครือข่ายวิชาการสารเสพติด)

“ในงานวิจัยนี้เรามีแต่อาสาสมัครที่เป็นผู้ชาย ถ้าเกิดมีอาสาสมัครที่เป็นผู้หญิงอยู่ในทีมด้วย ไม่น่าจะเป็นข้อจำกัดอะไรหรือไม่กับการทำงานที่ต้องจับคู่เรียนรู้ร่วมกัน รวมถึงมุมมองของคนในชุมชนจะมองอย่างไรหากเป็น คู่หูต่างเพศกันจับคู่กัน หรือจะเป็นอุปสรรคอะไรหรือไม่ต่อการทำงาน ซึ่งมีผู้ข้อเสนอในที่ประชุมว่า ถ้ากังวลว่าการลงพื้นที่กันเป็นคู่ 2 คนจะมีปัญหาที่คนอื่นมองไม่ดี กรณีที่เป็นอาสาสมัครต่างเพศกัน (หญิง-ชาย) ก็อาจจะลองเพิ่มเป็นการลงพื้นที่เป็นทีม 3 คนแทน” (นักวิชาการจากเครือข่ายวิชาการสารเสพติดและเจ้าหน้าที่จากองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“ในการขยายผลต่อ อาจจะต้องมองในมุมมองของชุมชนด้วย ทำอย่างไรที่จะทำให้งานอาสาสมัครยั่งยืนได้ รวมไปถึงการปรับมุมมองของชุมชนที่มีต่อการทำงานของอาสาสมัคร” (เจ้าหน้าที่สาธารณสุข)

“มองว่างานนี้อาจจะเป็นตัวช่วยในอนาคตที่อาจจะทำให้พื้นที่หรืออาสาสมัครเองสามารถพึ่งตัวเองได้ในด้านการพัฒนาศักยภาพตัวเอง เพราะในอนาคตเราอาจจะหวังพึ่งแหล่งทุนต่างๆ ไม่ได้ แต่จะทำอย่างไรให้องค์ความรู้ที่อยู่ในตัวของผู้ปฏิบัติงานถูกนำมาใช้ประโยชน์จริงในการพัฒนาศักยภาพของตัวเองในพื้นที่ได้” (เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาศักยภาพองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“ทุกวันนี้การทำงาน คือ อาสาสมัครจะรับการสั่งงานจากเจ้าหน้าที่จากองค์กร รับตัวชีวิตไป แล้วก็ทำงานตอบตัวชีวิตเชิงปริมาณไปเรื่อยๆ อาสาสมัครไม่รู้ด้วยซ้ำว่าตัวชีวิตนั้นมีที่มาที่ไปอย่างไร ไม่มีการวางแผนการทำงานของตัวเอง ทำตามแผนที่เจ้าหน้าที่หรือโครงการวางไว้ให้ ซึ่งโปรแกรมนี้อาจจะช่วยให้เขารู้จักที่จะวางแผนการพัฒนาตัวเอง การทำงานก็จะมีเป้าหมายที่มากกว่าแค่ทำงานตอบสนองตัวชีวิตโครงการ แต่จะมีเป้าหมายในการพัฒนาคนทำงานไปพร้อมกันด้วย” (เจ้าหน้าที่ภาคสนามจากองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์)

“ผู้ที่ดูแลการรับสมัครอาสาสมัครในอนาคต อาจจะนำแบบประเมินตนเองนี้ไปใช้ในการประเมินศักยภาพของคนที่เราจะรับเข้ามาเป็นอาสาสมัครก็ได้ เพื่อจะได้รู้ว่าเรามีพื้นฐานอะไรมาแล้วบ้าง” (เจ้าหน้าที่จากองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“นอกจากการลงพื้นที่ด้วยกันจะช่วยในเรื่องของการเรียนรู้และพัฒนาตนเองแล้ว ยังช่วยในเรื่องความต่อเนื่องในการทำงานด้วย เพราะถ้ามีอาสาสมัครคนไหนต้องออกจากงานไป ที่ผ่านมาก็เพื่อนสมาชิกที่อาสาคนนั้นดูแลอยู่ก็จะขาดการติดตามที่ต่อเนื่อง อาสาใหม่ที่เข้ามาแทนก็ไม่รู้จัก ทำให้การดูแลเพื่อนสมาชิกขาดช่วงขาดตอนไป แต่ถ้าลงพื้นที่เป็นคู่ ถ้าคนหนึ่งออกไปอีกคนหนึ่งก็ยังมีข้อมูลที่จะทำงานต่อเนื่องได้เลย” (เจ้าหน้าที่ภาคสนามจากองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“แบบประเมินตนเองนี้ไม่ได้ใช้ได้เฉพาะอาสาสมัครเท่านั้น แต่เจ้าหน้าที่ก็สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลที่สำคัญในการที่จะทำแผนในการทำงานร่วมกันต่อไปได้ด้วย” (เจ้าหน้าที่ภาคสนามจากองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“จากกระบวนการวิจัยนี้ เราได้ทบทวนการทำงานของตัวเอง ซึ่งบางอย่างเราก็มีการทำอยู่บ้าง แต่หลายอย่างเราก็ละเลยไป ที่ผ่านมาก็ทำงานไปข้างหน้าเรื่อยๆ และละเลยที่จะกลับมาทบทวนตัวเอง ซึ่งโปรแกรมนี้ช่วยให้เราได้ทบทวนตัวเองและวางแผนการพัฒนาจากสิ่งที่เราเป็นอยู่” (อาสาสมัครผู้เข้าร่วมการวิจัย)

“ในการประเมินตนเองแบบเพื่อนช่วยเพื่อนนี้ จะช่วยสร้างบรรยากาศให้อาสาสมัครได้เห็นศักยภาพของตัวเอง อยากให้นำไปขยายในพื้นที่อื่นองค์กรอื่นต่อไปด้วย” (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“เป็นห่วงในการนำไปปฏิบัติว่าผู้ที่นำโปรแกรมไปใช้จะปฏิบัติได้ครบถ้วนทุกกระบวนการหรือไม่ ก็อาจจะเป็นข้อควรระวังที่เราต้องคำนึงถึง ถ้าเอาไปใช้ก็ต้องเอาไปให้ครบทั้งกระบวนการ ไม่ใช่หยิบเอาบางส่วนไปใช้ เพราะมันต้องเอาไปใช้ตั้งแต่แนวคิด หลักการ กระบวนการ และเครื่องมือด้วย แต่จะเอาไปประยุกต์ให้เหมาะสมกับงานหรือพื้นที่ตัวเองได้ แต่ก็ไม่ใช่หยิบไปแต่เครื่องมือหรือกิจกรรม แต่ไม่ได้เอาแนวคิดหรือหลักการไปด้วย ถ้าแบบนั้นก็ไม่ได้ผล” (เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“อยากให้พื้นที่ที่มีการดำเนินการต่อ ทางมูลนิธิอาจจะสามารถเขียนโครงการเพื่อขอการสนับสนุนงบประมาณต่อได้ เช่น งบ สคร. หรือ สป.สช. เพื่อที่จะขยายผลหรือทำงานนี้ให้ต่อเนื่องได้” (เจ้าหน้าที่สาธารณสุข)

“พื้นที่อื่นที่อยากจะเอากระบวนการนี้ไปทำ โดยเฉพาะแบบประเมินตนเอง ไม่ได้หมายความว่าเราจะเอาตารางนี้ไปใช้ให้เขาประเมินตนเองได้เลย แต่หน้าที่ของเราคือต้องไปสร้างตารางการประเมินตนเองแบบนี้ของเราเองที่มาจากคนทำงานของเราเอง ไม่ใช่มาจากเจ้าหน้าที่กำหนดขึ้นมา ไม่งั้นก็จะ

3438750056

ไม่ต่างจากตัวชีวิตที่กำหนดมาจากโครงการที่เราไม่เคยมีส่วนร่วมกำหนด” (เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนา ศักยภาพองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“จากงานวิจัยนี้ทำให้คิดว่า เราต้องเอาการทำงานเป็นคู่ (ลงพื้นที่มากกว่า 1 คน) กลับมาใช้ ด้วยมุมมองที่ต่างไปจากเดิม คือ ไม่ได้ให้ลงคู่กันแค่ให้ช่วยดึงกันไม่ให้ไปใช้ยา แต่การลงพื้นที่คู่กันต้องมีเป้าหมายและมีการวางแผนสำหรับการเรียนรู้ร่วมกันแบบเพื่อนช่วยเพื่อนแบบนี้ด้วย” (เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนา ศักยภาพองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

สรุปร่างข้อเสนอแนะสำหรับการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

จากความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมเวที ผู้วิจัยได้นำมาสรุปเป็น ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโปรแกรม และแนวทางในการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

- ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโปรแกรม

ด้วยข้อจำกัดทางการวิจัย ทั้งในส่วนของผู้วิจัย ระยะเวลา และงบประมาณ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอ สำหรับการปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรมให้มีความเหมาะสมมากขึ้น ดังนี้

1. การทบทวนเพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครที่พัฒนาขึ้นมาใช้ในโปรแกรม พบว่า ยังมีข้อจำกัดในบางส่วนที่ควรจะต้องได้รับการทบทวนและพัฒนา หากมีหน่วยงานหรือองค์กรใดต้องการนำโปรแกรมนี้ไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนา ศักยภาพอาสาสมัครขององค์กร กล่าวคือ การกำหนดความหมายและการทำความเข้าใจความแตกต่างของแต่ละระดับในการประเมินตนเองนั้น นับว่ามีความสำคัญต่อการประเมินตนเองได้อย่างแม่นยำ ดังนั้นหากจะมีการนำเอาแบบประเมินศักยภาพตนเองนี้ไปประยุกต์ใช้ หากไม่ต้องการพัฒนาขึ้นมาใหม่ทั้งหมด ก็จะต้องทบทวนรายละเอียดของแต่ละประเด็นและความหมายของแต่ละระดับให้ดี

2. ปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการติดตามประเมินผลให้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยเสนอให้ผู้รับผิดชอบดูแลพื้นที่การทำงานภาคสนามหรือฝ่ายสนับสนุนการพัฒนา ศักยภาพของแต่ละองค์กรเป็นผู้เข้ามารับผิดชอบดำเนินการจัดโปรแกรม และอาจร่วมกับเจ้าหน้าที่ภาคสนามซึ่งเป็นผู้ดูแลอาสาสมัครโดยตรงให้ทำหน้าที่เป็นผู้ติดตามประเมินผลการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนของอาสาสมัครอย่างใกล้ชิด

- ข้อเสนอแนะต่อการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

1. การจับคู่กันลงพื้นที่ เป็นส่วนที่ผู้ปฏิบัติงานภาคสนามในแต่ละพื้นที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทันที แต่ต้องทำความเข้าใจในหลักการของการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ที่จะต้องมีการกำหนดบทบาทของ “เพื่อนผู้แบ่งปันประสบการณ์” และ “เพื่อนผู้ร่วมเรียนรู้” โดยต้องระบุให้ชัดเจนว่าใครจะรับบทบาทใด ตามผลการประเมินศักยภาพตนเองของแต่ละคน จากนั้นต้องมีการวางแผน กำหนดเป้าหมาย และกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกัน

2. การประเมินศักยภาพตนเอง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในหลายส่วน ดังนี้

2.1 สามารถนำไปใช้เป็นกรอบการประเมินผลสำหรับอาสาสมัครในแต่ละปีได้ โดยจะใช้กำหนดเป้าหมายและวางแผนการพัฒนาตัวเองของอาสาสมัครร่วมกับเจ้าหน้าที่

2.2 สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือกระตุ้นเจ้าหน้าที่ในการวางแผนติดตามและหนุนเสริมการทำงานของอาสาสมัครได้อย่างต่อเนื่อง

2.3 การนำแบบประเมินศักยภาพตัวเองของอาสาสมัครไปใช้ ต้องเป็นสิ่งที่แต่ละพื้นที่ตกลงและทำความเข้าใจร่วมกันในรายละเอียดของแต่ละประเด็น โดยเริ่มจากการกำหนดเป้าหมายของอาสาสมัครในฝัน (ระดับ 5) สำหรับบริบทของตัวเอง โดยทุกคนในทีมจะต้องเห็นภาพเดียวกัน เพื่อจะช่วยให้การประเมินศักยภาพตนเองมีความเที่ยงตรงและแม่นยำที่สุด

3. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน 3 กิจกรรมในโปรแกรม ควรมีการนำไปใช้ทั้ง 3 กิจกรรม เนื่องจากแต่ละกิจกรรมมีเป้าหมายในการตอบโจทย์การพัฒนาศักยภาพในแต่ละด้านที่แตกต่างกัน โดย 2 กิจกรรมแรก คือ กิจกรรมคำถามที่ต้องการคำตอบ จะเน้นไปที่การพัฒนาศักยภาพด้านข้อมูลความรู้ร่วมกับการพัฒนาศักยภาพด้านทัศนคติและความเชื่อต่างๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร ส่วนกิจกรรมแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์ จะเน้นไปที่การพัฒนาศักยภาพด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง รวมไปถึงการพัฒนาศักยภาพด้านทัศนคติที่พ่วงมาด้วย โดย 2 กิจกรรมนี้จะทำหน้าที่เป็นกิจกรรมที่ฝึกทบทวนและทำความเข้าใจหลักการของการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนก่อนที่จะไปถึง กิจกรรมคู่มือเพื่อนช่วยเพื่อน ที่จะต้องจับคู่กับลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริงร่วมกัน

2. ผลการรับฟังข้อเสนอแนะ รอบที่ 2 (4 มิถุนายน 2562)

หลังจากการจัดเวทีวิพากษ์เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่นในรอบที่ 1 เสร็จสิ้นไปแล้ว มีผู้เข้าร่วมซึ่งเป็นตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นผู้รับทุนหลักจากแหล่งทุนที่สนับสนุนโครงการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด และทำหน้าที่เป็นองค์กรที่ดูแลและออกแบบงานด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานภายใต้โครงการดังกล่าว ซึ่งมีบทบาทในการดูแลองค์กรพัฒนาเอกชนอื่นซึ่งเป็นผู้รับทุนย่อยจากโครงการ มีความสนใจที่จะพัฒนาข้อเสนอแนะต่อการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลให้มีแนวทางที่ชัดเจนมากขึ้น จึงได้หารือร่วมกับผู้วิจัยและตัวแทนจากอีก 2 องค์กรที่เข้าร่วมเวทีวิพากษ์ในครั้งที่ 1 เพื่อกำหนดการจัดเวทีวิพากษ์เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น รอบที่ 2 ขึ้น โดยนอกจากจะมี ตัวแทนผู้เข้าร่วมจากเวทีวิพากษ์ รอบที่ 1 แล้ว ก็ได้ชักชวนทีมงานจากฝ่ายบริหารและฝ่ายพัฒนาศักยภาพขององค์กรผู้รับทุนหลักซึ่งเป็นผู้กำหนดแนวทางและนโยบายการพัฒนาคุณภาพขององค์กรที่รับงบประมาณโครงการเข้ามาร่วมรับฟังและหารือแนวทางการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ

และขยายผลสู่พื้นที่อื่น ซึ่งเวทีวิพากษ์ ครั้งที่ 2 จัดขึ้นที่ ห้องประชุมมูลนิธิริรักษ์ไทย กรุงเทพมหานคร ในวันที่ 4 มิถุนายน 2562 โดยมีตัวแทนผู้เข้าร่วมจากเวทีวิพากษ์ ครั้งที่ 1 และตัวแทนจากฝ่ายบริหาร และฝ่ายพัฒนาศักยภาพขององค์กรผู้รับทุนหลักและดูแลองค์กรผู้รับทุนย่อยในโครงการป้องกันแก้ไข ปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนโลก เข้าร่วมเวที รวม 7 คน ซึ่งมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่สำคัญ ดังนี้

ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมจากเวทีวิพากษ์

“แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนน่าสนใจ โดยเฉพาะที่ให้อาสาสมัครจับคู่และออกแบบ การเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของของคู่ตัวเอง และใช้แบบประเมินตนเองเป็นกรอบในการกำหนด แนวทางการพัฒนาศักยภาพ” (เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไข ปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“การนำไปใช้และขยายผล อาจจะทำให้ทีมพัฒนาศักยภาพลองไปพิจารณาดูว่าถ้าจะเอาโปรแกรมนี้ ไปใช้ ใครจะเป็นคนนำไปใช้ ใครจะเป็นคนไปจัดกระบวนการแบบนี้ให้อาสาสมัคร เพราะโปรแกรม แบบนี้ต้องมีคนที่จะไปทำหน้าที่เหมือนที่ผู้วิจัยทำ คือ จัดกระบวนการให้อาสาสมัครได้ทำกิจกรรมต่างๆ ตามโปรแกรม และทำหน้าที่ติดตามประเมินผลเพื่อดูพัฒนาการของอาสาสมัครและคุณภาพรวมของ โปรแกรมว่าทำแล้วเป็นไปตามหลักการของแนวคิดเพื่อนช่วยเพื่อนตามที่ออกแบบไว้หรือไม่ หรือ ปัญหาอะไรในระหว่างการใช้โปรแกรมก็จะช่วยหาทางแก้ไข” (เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารขององค์กร พัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“คิดว่าคนที่เอาโปรแกรมนี้ไปใช้ อาจจะเป็นทีมสนับสนุนด้านเทคนิค (TA – Technical Assistant) ที่รับผิดชอบการหนุนเสริมคนทำงานภาคสนามอยู่แล้ว โปรแกรมนี้อาจจะเป็นเครื่องมือให้ TA มีแนวทางการติดตามและสนับสนุนการทำงานภาคสนามได้” (หัวหน้าฝ่ายพัฒนาศักยภาพของ องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“เรามีแผนงานที่จะจัดทำหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพคนทำงานอยู่ โปรแกรมนี้อาจจะเป็นส่วน หนึ่งที่เราน่าจะดูว่าจะเอาไปใช้ในส่วนใดได้บ้าง” (หัวหน้าฝ่ายพัฒนาศักยภาพขององค์กรพัฒนา เอกชนที่ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

“คิดว่าถ้าเอาไปใช้จริง น่าจะต้องทำเป็นคู่มือออกมาประกอบ หรือต้องมีการจัดอบรมให้กับ เจ้าหน้าที่ที่จะเอาเครื่องมือนี้ไปใช้ เพื่อให้เขาเข้าใจหลักการและแนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วย เพื่อน และเข้าใจบทบาทของคนที่จะเป็น facilitator สำหรับโปรแกรมนี้ เพราะคนเป็น facilitator แบบที่นักวิจัยทำในงานวิจัยนี้ ก็จะต้องเข้าใจหลักการ และเข้าใจบทบาทของตัวเองด้วย จึงจะทำให้ โปรแกรมดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ” (เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงาน ป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด)

จากข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมในเวทีวิพากษ์ รอบที่ 2 ผู้เข้าร่วมเวทีได้เพิ่มเติมข้อเสนอแนะในส่วนของกลไกสนับสนุนให้เกิดการดำเนินงานตามแนวทางการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่นที่ได้กำหนดขึ้นจากเวทีวิพากษ์ รอบที่ 1

ข้อเสนอแนะต่อการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

กลไกสนับสนุนให้เกิดการดำเนินงานตามแนวทางที่กำหนด สามารถแบ่งออกเป็นข้อเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 3 ส่วน คือ

1. ข้อเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับผู้บริหารองค์กร

หากผู้บริหารองค์กรมีความสนใจในโปรแกรมนี้นี้ ควรที่จะมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบด้านการพัฒนาศักยภาพหรือฝ่ายพัฒนาศักยภาพขององค์กร นำโปรแกรมไปศึกษาและพิจารณากำหนดแนวทางการปฏิบัติและขยายผลที่ชัดเจน

2. ข้อเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องระดับผู้จัดการฝ่ายพัฒนาศักยภาพขององค์กร

หากฝ่ายพัฒนาศักยภาพขององค์กรสนใจในโปรแกรมนี้นี้ ก็ควรที่จะต้องศึกษารายละเอียดของโปรแกรมอย่างจริงๆ เพื่อกำหนดและวางแผนการนำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม มีการกำหนดบทบาทหน้าที่และผู้รับผิดชอบในการที่จะนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผล จากนั้นเสนอแผนต่อผู้บริหารองค์กรได้รับทราบ พร้อมกันนั้นต้องมีการจัดทำแผนการดำเนินงานในการที่จะต้องลงไปทำความเข้าใจและชี้แจงรายละเอียดแก่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่และอาสาสมัครซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของโปรแกรมนี้นี้ โดยอาจพัฒนาเป็นคู่มือประกอบเพื่อให้รายละเอียดที่จำเป็นเกี่ยวกับโปรแกรม ทั้งในส่วนของแนวคิด ทฤษฎีและเครื่องมือที่ใช้ในโปรแกรม เพื่อให้ฝ่ายปฏิบัติการที่จะต้องเป็นผู้นำโปรแกรมไปปฏิบัติเข้าใจถึงหลักการและที่มาที่ไปของแนวคิดและวิธีการ รวมถึงรายละเอียดของแต่ละกิจกรรมด้วย

3. ข้อเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องระดับผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ภาคสนาม

ในส่วนของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ หากมีความสนใจสามารถนำโปรแกรมไปทดลองใช้ได้ โดยควรที่จะศึกษารายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบของโปรแกรมให้ดีเสียก่อน และควรพิจารณาถึงบทบาทของเจ้าหน้าที่ผู้ที่จะรับหน้าที่ในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดโปรแกรม จะต้องระมัดระวังในเรื่องของผลประโยชน์ของการเป็นเจ้านายลูกน้องต่ออาสาสมัคร ซึ่งอาจจะทำให้ผลการจัดกิจกรรม โดยเฉพาะผลกรประเมินตนเองมีความคาดเคลื่อนได้ เนื่องจากอาสาสมัครอาจจะไม่กล้าประเมินตนเองตามความเป็นจริง เพราะเกรงว่าเจ้าหน้าที่จะมองว่าตนด้อยศักยภาพกว่าเพื่อนคนอื่น ทำให้อาจจะเกิดการประเมินตนเองที่สูงกว่าความเป็นจริง ก็จะทำให้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนอื่นๆ มีความคาดเคลื่อนได้

3. ผลการวิพากษ์โปรแกรมและข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น
โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

หลังจากการพัฒนาโปรแกรมด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอนและการจัดทำข้อเสนอแนะ โดยการจัดเวทีวิพากษ์กับกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยได้นำโปรแกรมการศึกษานอกระบบ โรงเรียนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่สังเคราะห์ขึ้น และข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่นที่พัฒนาขึ้นจากเวทีวิพากษ์ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 ท่าน โดยแบ่งเป็น ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษานอกระบบ จำนวน 6 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการปฏิบัติงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด จำนวน 2 ท่าน เพื่อขอความเห็นและคำแนะนำเกี่ยวกับโปรแกรมและข้อเสนอมติที่ได้จัดทำขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 8 ท่านนี้มาปรับปรุงและสรุปเป็นโปรแกรมการศึกษานอกระบบ โรงเรียนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงโปรแกรมและข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น ดังนี้

ข้อวิพากษ์จากผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการปรับปรุงโปรแกรม

1. ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้ปรับความเชื่อพื้นฐานของโปรแกรมให้เป็นความเชื่อที่มีต่อโปรแกรม ไม่ใช่ความเชื่อต่อตัวอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรม

“ความเชื่อพื้นฐานของโปรแกรมควรปรับให้มีความสอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน”

“ควรปรับความเชื่อพื้นฐานโดยอธิบายให้ชัดเจนว่าเป็นความเชื่อเกี่ยวกับใครอย่างไร และความเชื่อนี้จะมีผลต่อโปรแกรมอย่างไร”

2. ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้ปรับการอธิบายบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโปรแกรมโดยระบุให้ชัดเจนว่าเป็นใครและมีบทบาทอย่างไรต่อการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ

“ควรปรับคำที่ใช้เรียกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ให้มีความสอดคล้องกันเพื่อป้องกันความสับสนว่าหมายถึงใคร”

3. ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้ปรับปรุงเนื้อหาสาระของโปรแกรมให้มีความเชื่อมโยงกับการส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

“เนื้อหาของโปรแกรมบางส่วนยังไม่เห็นความเชื่อมโยงไปสู่การป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ควรเขียนให้เห็นความเชื่อมโยงกับประเด็นเอชไอวี/เอดส์”

4. ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้ปรับองค์ประกอบของโปรแกรมให้เชื่อมโยงกับแนวคิดการพัฒนา โปรแกรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนเชิงพัฒนาตามแนวคิดของ Boyle (1981) ที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็น กรอบแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรม

“การพัฒนาโปรแกรมเราใช้แนวคิดของ Boyle ตอนที่เขียนองค์ประกอบของโปรแกรมก็ควร ที่จะเขียนให้เห็นภาพว่ามีความเกี่ยวข้องกับขั้นตอนต่างๆ ของการพัฒนาโปรแกรมตามแนวคิดที่เรา เลือกลมาใช้อย่างไรด้วย”

5. ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้ระบุสื่อการเรียนรู้ให้มีความเฉพาะเจาะจงโดยเชื่อมโยงกับการส่งเสริม การทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

“สื่อการเรียนรู้ยังเป็นแบบทั่วไป ควรเขียนให้เห็นความเฉพาะเจาะจงกับประเด็นการ ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ด้วย จะได้เห็นภาพได้ชัดเจนว่าหมายถึงสื่อการ เรียนรู้อะไรบ้างที่เกี่ยวข้องและจะควรใช้ในโปรแกรม”

6. ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้ขยายความในส่วนของผลการประเมินผลให้มีความชัดเจนว่ามีรูปแบบ ใดบ้างและใครเป็นผู้ประเมิน

“การประเมินผลควรระบุให้ชัดเจนมากขึ้นว่ารูปแบบที่ใช้เป็นอย่างไร และใครจะต้องเป็นผู้ทำ การประเมินบ้าง จะได้เห็นบทบาทและวิธีการในการประเมินได้ชัดเจนยิ่งขึ้น”

7. ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้ปรับกิจกรรมการเรียนรู้ในโปรแกรมให้มีความสอดคล้องกับแนวคิดการ เรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนและหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิด ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนในโปรแกรม

“กิจกรรมการเรียนรู้ต้องเขียนให้เห็นความสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วย เพื่อนที่เป็นแนวคิดหลักของโปรแกรมนี้”

8. ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้อธิบายรายละเอียดของกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละกิจกรรมให้มีความ ชัดเจนมากขึ้นว่าใครเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและมีบทบาทในกิจกรรมนั้นๆ อย่างไร

“กิจกรรมการเรียนรู้แต่ละกิจกรรมควรเพิ่มเติมรายละเอียดให้เห็นภาพมากขึ้นว่าทำอะไร”

ข้อวิพากษ์จากผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการปรับปรุงข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและ ขยายผลสู่พื้นที่อื่น

3. ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้เพิ่มเติมกลไกสนับสนุนในส่วนของหน่วยงานระดับนโยบายว่าจะเข้ามา มี ส่วนในการสนับสนุนให้เกิดการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลได้อย่างไร

4. ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้ขยายความเกี่ยวกับบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกลไกสนับสนุนให้ มี ความชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะบทบาทของผู้บริหารองค์กรที่ควรต้องทำหน้าที่ในการจัดเตรียม โครงสร้างการปฏิบัติงานให้มีความเหมาะสมในการที่จะรองรับการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผล

5. ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้เพิ่มเติมในส่วนของการจัดทำคู่มือสำหรับผู้ที่จะนำโปรแกรมไปปฏิบัติ และขยายผล โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่จะทำหน้าที่ในการจัดกระบวนการเรียนรู้

6. ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้มีการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร ซึ่งระบุถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาสาสมัคร บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัคร และศักยภาพที่จำเป็นทั้ง 4 ด้านในการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร เพื่อเป็นแนวทางสำหรับอาสาสมัครและเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลอาสาสมัครในการที่จะนำมาใช้กำหนดแนวทางและวางแผนการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร

7. ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้เพิ่มเติมในส่วนของการเตรียมความพร้อมในส่วนของผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ติดตามประเมินผลการเรียนรู้และสังเกตการเปลี่ยนแปลงของอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรมด้วย โดยจะต้องมีการพัฒนาทักษะที่จำเป็นให้แก่เจ้าหน้าที่ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้และติดตามประเมินผลการเรียนรู้ของอาสาสมัคร

จากข้อวิพากษ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงรายละเอียดของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัคร ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และข้อเสนอแนะสำหรับการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น ดังนี้

สรุปโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งมีองค์ประกอบของโปรแกรม ดังนี้

1. ความเชื่อพื้นฐานของโปรแกรม

ความเชื่อพื้นฐานของโปรแกรมนี้นี้ คือ โปรแกรมนี้เป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งเป็นทั้งกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเจ้าของปัญหาและผู้ปฏิบัติงานที่ช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่นำมาใช้นี้เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้อาสาสมัครแต่ละคนซึ่งมีศักยภาพในตัวเองและมีจุดแข็งจุดอ่อนที่แตกต่างกัน สามารถดึงเอาศักยภาพของตนเองที่แตกต่างกันนี้มาถ่ายทอดให้แก่เพื่อนอาสาสมัครด้วยกันเพื่อช่วยให้ตนเองและเพื่อนอาสาสมัครด้วยกันสามารถพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นและช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. แนวคิดสำคัญที่นำมาใช้ในโปรแกรม

แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นในส่วนของการกำหนดองค์ประกอบต่างๆ ในการจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมได้ตามความต้องการของ

ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์และแก้ไขปัญหาของผู้เรียนได้ และช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด ตัดสินใจ และเรียนรู้ด้วยตนเอง พัฒนาตนเอง แก้ไขปัญหาต่างๆ ของตนเอง และช่วยให้ผู้เรียนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยยึด หลักการสำคัญของแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Collison and Parcell, 2004) ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ระหว่างเพื่อนซึ่งมีภูมิหลังหรือบริบทแวดล้อมที่ใกล้เคียงกัน เป็นกระบวนการที่เพื่อนนำเอาประสบการณ์และองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวเองมาถ่ายทอดและแบ่งปันให้กับเพื่อน โดยมีได้กำหนดตายตัวว่าใครเป็นผู้สอนและใครเป็นผู้เรียน แต่เป็นกระบวนการที่เพื่อนจะถ่ายทอด แบ่งปัน และเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองโดยอาศัยกลุ่มเพื่อนเป็นผู้สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ร่วมกับ หลักการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ 7 ประการ (Knowles, 1978) ได้แก่ 1) การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 2) การกำหนดโครงสร้างทางกายภาพให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ 3) การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง 4) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ของตนเอง 5) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง 6) การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และ 7) การประเมินความก้าวหน้าและผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3. วัตถุประสงค์ของโปรแกรม

- 1) เพื่อให้อาสาสมัครได้ทบทวนและยอมรับในศักยภาพที่แท้จริงทั้งของตนเองและเพื่อนอาสาสมัครในทีมเดียวกัน
- 2) เพื่อให้อาสาสมัครสามารถนำศักยภาพที่แตกต่างกันมาใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพซึ่งกันและกัน ทั้งศักยภาพด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ที่จะช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันเอชไอวี/เอดส์
- 3) เพื่อให้อาสาสมัครสามารถออกแบบและวางแผนการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้
- 4) เพื่อให้อาสาสมัครได้รับการเสริมสร้างศักยภาพที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานทั้งด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ
- 5) เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในทีมอาสาสมัครและเจ้าหน้าที่ภาคสนาม

4. บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในโปรแกรม

ประกอบด้วย อาสาสมัครซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์และผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ ซึ่งใครจะมีบทบาทใดนั้นขึ้นอยู่กับศักยภาพ ความสามารถ และความถนัดของอาสาสมัครแต่ละคน โดยสามารถสลับสับเปลี่ยนบทบาทกันได้ตามหัวข้อของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนในแต่ละหัวข้อ นอกจากนี้ยังมีบทบาทของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบดูแลอาสาสมัครซึ่งจะทำหน้าที่เป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้และผู้ติดตามประเมินผล โดยแต่ละคนจะมีบทบาทดังนี้

4.1 บทบาทของอาสาสมัครผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์

- 1) เป็นผู้ที่มีศักยภาพ ความสามารถ และความถนัดในเรื่องนั้นๆ บนพื้นฐานของการมีประสบการณ์และการผ่านการปฏิบัติจริงมาแล้ว
- 2) มีข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำ โดยการให้ข้อมูลใดๆ แก่เพื่อนจะต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและประสบการณ์จริงเป็นสำคัญ หากเรื่องใดที่ไม่แน่ใจหรือไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนก็ต้องยอมรับว่ายังไม่มีข้อมูลหรือยังไม่สามารถให้ข้อมูลได้ โดยไม่ให้ข้อมูลที่ตนไม่แน่ใจ เพราะจะทำให้เพื่อนผู้ร่วมเรียนรู้เกิดความสับสนและได้รับข้อมูลที่ผิดพลาดไปได้
- 3) สามารถถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองในเรื่องนั้นๆ ให้กับเพื่อนอาสาสมัครคนอื่นๆ ในทีมได้ ตามหัวข้อที่ตนเองมีความถนัดและมีประสบการณ์มากกว่าเพื่อน

4.2 บทบาทของอาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์

- 1) เป็นผู้ที่มีความต้องการที่จะเรียนรู้จากเพื่อนอาสาสมัครที่มีประสบการณ์หรือมีองค์ความรู้มากกว่าตนในเรื่องนั้นๆ
- 2) เชื่อมั่นและยอมรับในศักยภาพของเพื่อนผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์
- 3) มีความตั้งใจจริงที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง
- 4) มีความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้
- 5) ตั้งคำถามในลักษณะที่สร้างสรรค์ ไม่ตั้งคำถามหรือขอความช่วยเหลือในลักษณะของการทำทนายหรือลองภูมิเพื่อน
- 6) เคารพและให้เกียรติเพื่อนผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์
- 7) หากมีข้อสงสัยหรือไม่มั่นใจว่าข้อมูลของผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์เชื่อถือได้หรือไม่ ก็สามารถตั้งคำถามเพื่อตรวจสอบความเข้าใจและความถูกต้องได้
- 8) หากตนเองมีข้อมูลที่มากกว่าเพื่อนก็สามารถแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองกับเพื่อนได้เช่นเดียวกัน แต่ต้องไม่ลืมว่าการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งหมดต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและประสบการณ์จริงเท่านั้น

4.3 บทบาทของเจ้าหน้าที่ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ (Facilitator) และติดตามประเมินผล

- 1) ทำหน้าที่เป็นผู้สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันแบบเพื่อนช่วยเพื่อนของอาสาสมัคร
- 2) เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นในทุกขั้นตอน ผ่านการตั้งคำถามเชิงบวกเพื่อกระตุ้นการแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็น ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมได้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ของตนเอง
- 3) ย้ำกับผู้เข้าร่วมโปรแกรมเสมอว่าความคิดเห็นและประสบการณ์ของทุกคนมีคุณค่า ไม่มีถูกไม่มีผิด และทุกประสบการณ์ล้วนเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น

- 4) เคารพความคิดเห็นและการตัดสินใจของผู้เข้าร่วมโปรแกรม
- 5) กระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมเห็นว่าทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้ ถ้าเพื่อนสามารถทำได้ เราก็สามารถทำได้เช่นกัน อยู่ที่ความตั้งใจและการหมั่นฝึกฝนและเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
- 6) ทำหน้าที่เป็นผู้ติดตามประเมินผล โดยสังเกตการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงของอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรมที่เกิดขึ้นตลอดทุกขั้นตอนของโปรแกรม ตลอดจนสังเกตผลของการใช้โปรแกรมในภาพรวมด้วยว่าโปรแกรมมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของอาสาสมัครหรือไม่ ซึ่งผู้ติดตามประเมินผลต้องเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดและสามารถติดตามการปฏิบัติงานจริงของอาสาสมัครในพื้นที่ได้อย่างใกล้ชิด จึงจะสามารถสังเกตการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นตลอดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นตอนต่างๆ ของโปรแกรมได้อย่างชัดเจน

5. เนื้อหาสาระของโปรแกรม

เนื้อหาสาระที่สำคัญสำหรับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่สำคัญ คือ เนื้อหาสาระเกี่ยวกับศักยภาพที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่จะทำให้อาสาสมัครมีศักยภาพเพียงพอที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเนื้อหาสาระที่จะใช้ในโปรแกรมนี้นี้ต้องถูกกำหนดขึ้นโดยอาสาสมัครเอง เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นสำหรับการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครอย่างแท้จริง โดยสามารถแบ่งเนื้อหาสาระเกี่ยวกับศักยภาพที่จำเป็นในด้านต่างๆ ของอาสาสมัครได้ ดังนี้

5.1 ด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง ประกอบด้วย การจัดการตนเองด้านการใช้สารเสพติดเพื่อไม่ให้กระทบต่อการปฏิบัติงาน การมีบุคลิกภาพดีน่าเชื่อถือ การมีวินัยและความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย การมีความซื่อสัตย์และมีคุณธรรมในการปฏิบัติงาน

5.2 ด้านความรู้ ประกอบไปด้วย ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการปฏิบัติงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ได้แก่ องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเอชไอวี/เอดส์ และประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ไวรัสตับอักเสบบี วัณโรค โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ซึ่งจะเป็นองค์ความรู้ในประเด็นใดในหัวข้อเหล่านี้ก็ขึ้นอยู่กับบริบทและความต้องการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโปรแกรมที่จะต้องทำการประเมินศักยภาพตนเองเพื่อค้นหาความต้องการที่แท้จริง และนำข้อมูลที่ได้มากำหนดประเด็นความรู้ที่ต้องการพัฒนา เช่น ความสำคัญของโรค ช่องทางการติดต่อ การวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ แนวทางการรักษา องค์ความรู้เกี่ยวกับการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดที่ครอบคลุมถึงแนวทางและทางเลือกในการบำบัดรักษาด้วย นอกจากนี้ยังรวมถึงความรู้เรื่องสิทธิและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้อุปกรณ์ใช้สารเสพติด โดยเฉพาะสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการรักษา รวมไปถึงข้อมูล

เกี่ยวข้องกับกฎหมายยาเสพติด และแนวทางการจัดการและดูแลผู้ใช้สารเสพติดที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นต้น

5.3 ด้านทักษะ ประกอบด้วย ทักษะการเข้าถึงเพื่อนเพื่อสร้างความไว้วางใจและจูงใจให้ผู้ใช้สารเสพติดที่อยู่ในความดูแลของตนเข้ามาใช้บริการด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องเอชไอวี/เอดส์ เช่น การตรวจเลือดด้วยความสมัครใจ (VCCT) การรับการรักษาด้านไวรัสฯ เป็นต้น ทักษะการสื่อสารและการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้ข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเอชไอวี/เอดส์ ตลอดจนทักษะการเขียนและการจัดการงานเอกสารสำหรับบันทึกข้อมูลการให้บริการของอาสาสมัครแก่ผู้รับบริการซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติดที่อยู่ในความดูแลของอาสาสมัคร

5.4 ด้านทัศนคติ ประกอบด้วย การเห็นคุณค่าในตนเองและเชื่อว่าตนเองสามารถพัฒนาได้ถึงแม้ว่าตนเองจะยังคงเป็นผู้ใช้สารเสพติดแต่ก็มีความสามารถซึ่งหากได้รับการพัฒนาจะสามารถมีส่วนช่วยในการปฏิบัติงานส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ซึ่งเป็นปัญหาของตนเองได้ และการเชื่อในคุณค่าความเป็นคนที่เท่าเทียมกันไม่เลือกปฏิบัติโดยให้การปฏิบัติต่อทุกคนทั้งที่ติดเชื่อและไม่ติดเชื่อเอชไอวีอย่างเท่าเทียมกัน หรือแม้แต่ผู้ใช้สารเสพติดต่างชนิดและต่างวิธีกันก็ต้องไม่แบ่งแยกและไม่เลือกปฏิบัติ แต่การปฏิบัติงานและให้บริการแก่เพื่อนสมาชิกต้องเป็นไปตามหลักการประเมินความต้องการและการประเมินความเสี่ยงของเพื่อนสมาชิกที่มีความจำเป็นและควรได้รับการไต่ถาม รวมไปถึงการเคารพและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นโดยเฉพาะการรักษาข้อมูลของเพื่อนสมาชิกเป็นความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลโดยไม่ได้รับความยินยอมจากเพื่อนสมาชิกไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม

6. กิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ประกอบด้วย

6.1 การสร้างบรรยากาศความไว้วางใจซึ่งกันและกันภายในทีม เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน โดยอาจเริ่มต้นจากการทบทวนแรงจูงใจและความภาคภูมิใจในการมาทำงานเป็นอาสาสมัครของแต่ละคน

6.2 การทำความเข้าใจกับหลักการของการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนและกำหนดกติกาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน พร้อมทั้งอธิบายถึงบทบาทของผู้เข้าร่วมโปรแกรมว่าแต่ละคนสามารถเป็นได้ทั้ง ผู้ถ่ายทอดแบ่งปันประสบการณ์และผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ ขึ้นอยู่กับความถนัดและศักยภาพของแต่ละคนในแต่ละหัวข้อของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

6.3 การทบทวนและประเมินศักยภาพที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร เพื่อให้อาสาสมัครได้รู้จักและยอมรับในศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง และยอมรับว่าแต่ละคนมีจุดแข็งจุดอ่อนที่แตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างนี้เป็นโอกาสในการที่จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพซึ่งกันและกันได้

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

6.4 การออกแบบและวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง ในโปรแกรมนี้ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้จะทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเสริมและอำนวยความสะดวก ตลอดจนตั้งคำถามเชิงบวกเพื่อกระตุ้นความคิด และเปิดโอกาสให้อาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรมได้ออกแบบและวางแผนวิธีการที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนของตนเอง ตลอดจนออกแบบแนวทางการวัดและประเมินผล การเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของตนเองด้วย

6.5 การแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์ในการจัดการจัดการตนเอง เป็นกิจกรรมที่เน้นการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่อาสาสมัครแต่ละคนเคยข้ามผ่านความท้าทายในการจัดการตนเองด้านต่างๆ มาแล้ว และนำที่ตนเองได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของตัวเองมาถ่ายทอดและแบ่งปันให้แก่เพื่อนอาสาสมัครที่กำลังประสบปัญหาการจัดการตนเองในเรื่องนั้นๆ ให้สามารถนำคำแนะนำและเทคนิคต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการตนเองได้

6.6 การช่วยกันทบทวนความรู้ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องที่จะช่วยให้อาสาสมัครสามารถปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องเป็นข้อมูลความรู้ที่ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ สามารถนำไปใช้ได้จริงในการปฏิบัติงาน ตอบสนองสิ่งที่กลุ่มเป้าหมายต้องการและจำเป็นต้องใช้ในการดูแลตนเองให้ปลอดภัย ประกอบด้วย องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเอชไอวี/เอดส์ และประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ไวรัสตับอักเสบบี วัณโรค โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด สิทธิและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ใช้สารเสพติด

6.7 การช่วยกันฝึกทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานผ่านการลงมือปฏิบัติจริงร่วมกัน โดยการเปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้จับคู่หรือจับกลุ่มกันเพื่อลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริงร่วมกัน โดยออกแบบและวางแผนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนของกลุ่มหรือกลุ่มของตนเองผ่านการลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริง ซึ่งนับว่าเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญมากในโปรแกรมนี้ เนื่องจากการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด คือ การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง ซึ่งนอกจากจะได้พัฒนาทักษะการปฏิบัติงานโดยตรงแล้ว อาสาสมัครยังจะได้เรียนรู้และพัฒนาศักยภาพด้านอื่นๆ ผ่านการปฏิบัติงานร่วมกับอาสาสมัครที่ลงพื้นที่ร่วมกันอีกด้วย

6.8 การสรุปทบทวนและสะท้อนคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้และพัฒนา เป็นขั้นตอนสำคัญที่เปิดโอกาสให้อาสาสมัครที่เข้าร่วมโปรแกรมได้ทบทวนและสะท้อนคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้และพัฒนาทั้งในระหว่างการทำกิจกรรมต่างๆ ในโปรแกรม นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้สะท้อนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ให้ข้อเสนอแนะซึ่งกันและกัน ตลอดจนเสนอแนะข้อคิดเห็นที่มีต่อโปรแกรมเพื่อปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรมที่สามารถตอบสนองความต้องการของอาสาสมัครได้ดียิ่งขึ้นด้วย

7. แหล่งความรู้และสื่อการเรียนรู้

7.1 แหล่งความรู้ที่สำคัญ คือ อาสาสมัครผู้มีประสบการณ์ ซึ่งจะสามารถถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ของตนให้แก่เพื่อนอาสาสมัครด้วยกันเพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานให้แก่กัน

7.2 สื่อการเรียนรู้ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อเอกสารที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลความรู้ในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ เช่น เอกสาร แผ่นพับ แผ่นพลิก ใบงาน และอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน เช่น อุปกรณ์ป้องกันที่นำไปให้บริการแก่เพื่อนสมาชิกที่ตนดูแล

8. การประเมินผล

การประเมินผล เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้อาสาสมัครมีศักยภาพในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ โดยแบ่งออกเป็น

8.1 การประเมินตนเองของอาสาสมัคร โดยอาจใช้แบบประเมินตนเองที่อาสาสมัครช่วยกันพัฒนาขึ้นร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อทบทวนตัวเอง

8.2 การประเมินโดยเพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน โดยการใช้การสะท้อนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นการเปิดโอกาสให้เพื่อนผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้มาด้วยกันตลอดทั้งโปรแกรมได้ช่วยสะท้อนสิ่งที่พวกเขาสังเกตเห็นเพื่อช่วยยืนยันสิ่งที่อาสาสมัครได้ประเมินตนเองว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่

8.3 การประเมินโดยหัวหน้างานและผู้รับบริการของอาสาสมัคร เป็นการสอบถามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลอาสาสมัครและกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้รับบริการจากอาสาสมัครเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับอาสาสมัครในด้านต่างๆ ได้แก่ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน คุณภาพการให้บริการ บุคลิกภาพ ความสามารถในการจัดการตนเอง องค์กรความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน

9. สภาพแวดล้อม

สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมที่จะสร้างบรรยากาศของความไว้วางใจและเอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ ต้องเป็นสภาพแวดล้อมที่อยู่ในพื้นที่ปฏิบัติงานจริง อาสาสมัครสามารถเดินทางมาเข้าร่วมกิจกรรมได้สะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการจัดกิจกรรม มีห้องประชุมที่มีพื้นที่และมีอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการจัดประชุมเพียงพอสำหรับอาสาสมัคร ต้องมีพื้นที่ปฏิบัติงานจริงที่สามารถเป็นสนามฝึกปฏิบัติให้แก่อาสาสมัครที่เข้าร่วมโปรแกรมได้ลงพื้นที่เพื่อนำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมโปรแกรมไปฝึกปฏิบัติงานจริงได้ด้วย

10. ข้อควรคำนึงในการนำโปรแกรมไปใช้

การนำโปรแกรมไปใช้มีข้อควรคำนึงที่ผู้นำโปรแกรมไปใช้ควรต้องให้ความสำคัญและระมัดระวัง ประกอบด้วย

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

10.1 ผู้ที่จะนำโปรแกรมไปใช้ ต้องยึดหลักความเชื่อพื้นฐานที่เชื่อว่าอาสาสมัครทุกคนมีศักยภาพ และแต่ละคนมีศักยภาพและความถนัดที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพซึ่งกันและกันได้ นอกจากนี้จะต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัครเพื่อจะสามารถติดตามประเมินผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับอาสาสมัครได้อย่างใกล้ชิด โดยจะต้องวางตัวเป็นกลาง และเคารพทุกความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโปรแกรม

10.2 สภาพแวดล้อม หัวใจสำคัญของการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน คือ ความไว้วางใจ และการยอมรับซึ่งกันและกัน ดังนั้น การนำโปรแกรมไปใช้จะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันของอาสาสมัครในทีม ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้ ต้องสร้างความเข้าใจและทำข้อตกลงร่วมกับอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรมตั้งแต่นั้นว่า โปรแกรมนี้เป็นโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัคร การแสดงความคิดเห็นและประสบการณ์ที่นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในโปรแกรมจะไม่มีผลต่อการพิจารณาประเมินผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครแต่ละคน แต่จะเป็นไปเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองเท่านั้น เพราะการที่ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้เป็นเจ้าของหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ดูแลอาสาสมัคร อาจส่งผลให้อาสาสมัครไม่กล้าที่จะนำสถานการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในการปฏิบัติงานมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโปรแกรม ซึ่งจะทำให้ข้อมูลที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันนั้นไม่เป็นข้อมูลที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง จึงเป็นสิ่งที่ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องระมัดระวังและให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

10.3 เงื่อนไขการนำโปรแกรมไปใช้ โปรแกรมนี้เหมาะสำหรับการนำไปใช้ในทีมผู้ปฏิบัติงานภาคสนามซึ่งมีอาสาสมัครผู้มีประสบการณ์ใช้สารเสพติดเป็นผู้ปฏิบัติงานค้นหา เข้าถึง และชักชวนเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดของพวกเขาเข้าสู่ระบบบริการด้านสุขภาพต่างๆ ตามความจำเป็นของแต่ละคน ซึ่งโปรแกรมนี้เป็นชุดของแผนงานและกิจกรรมที่ต้องดำเนินการเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องและใช้ระยะเวลานาน การนำโปรแกรมไปใช้จึงต้องกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานตามโปรแกรมให้มีความต่อเนื่องและให้ระยะเวลาสำหรับการดำเนินโปรแกรมเพื่อให้สามารถติดตามผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน

10.4 การทำความเข้าใจกับธรรมชาติของผู้ใช้สารเสพติด เนื่องจากโปรแกรมนี้เป็นโปรแกรมสำหรับการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติด และอาสาสมัครส่วนใหญ่ยังคงใช้สารเสพติดและอยู่ระหว่างการบำบัดด้วยสารทดแทนซึ่งต้องไปรับที่โรงพยาบาลเป็นประจำทุกวัน ดังนั้นช่วงเวลาในการจัดกิจกรรม โดยเฉพาะในช่วงเช้า จะต้องเผื่อเวลาสำหรับให้อาสาสมัครไปรับยาให้เรียบร้อยเสียก่อนจึงจะเริ่มกระบวนการได้ นอกจากนี้ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องหมั่นสังเกตอาการของอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรม เมื่อเห็นผู้เข้าร่วมมีอาการง่วงซึม ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากฤทธิ์ของสารเสพติดที่ใช้และสารทดแทนเมทาโดนที่อาจทำให้มีอาการง่วงซึมได้ ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้จะต้องจัดสรรเวลาให้มีช่วงพักสำหรับอาสาสมัครผู้เข้าร่วมได้ออกไป

ผ่อนคลายนอกห้องเป็นระยะ อาสาสมัครส่วนใหญ่จะใช้เวลาพักเพื่อดื่มกาแฟและสูบบุหรี่เพื่อจะช่วยให้ตัวเองกลับมาสดชื่นและพร้อมสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้

สรุปข้อเสนอแนะในการนำไปแกมการศึกษาจากระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

1. แนวทางการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

3.1 การนำโปรแกรมไปปฏิบัติต้องเริ่มต้นการปรับทัศนคติและความคิดของผู้บทบาทต่อการนำโปรแกรมไปใช้ ไม่ว่าจะเป็น อาสาสมัครผู้เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของโปรแกรม เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบนำโปรแกรมไปใช้กับอาสาสมัคร และเจ้าหน้าที่ในระดับผู้บริหารหรือฝ่ายพัฒนาศักยภาพขององค์กร ให้เข้าใจและเห็นด้วยกับความเชื่อพื้นฐานของโปรแกรม

3.2 การนำเสนอแนวคิดและรายละเอียดของโปรแกรมให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ได้เข้าใจถึงรายละเอียดและที่มาที่ไปของโปรแกรมเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากเจ้าหน้าที่เหล่านี้จะเป็นผู้มีความสำคัญในการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและมีบทบาทเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนเป็นผู้มีความรับผิดชอบในการติดตามและประเมินผลการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับอาสาสมัครตลอดการดำเนินงานตามโปรแกรม

3.3 การค้นหาความต้องการพัฒนาศักยภาพที่แท้จริงของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของอาสาสมัคร โดยจะต้องมีการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของอาสาสมัครให้ชัดเจนว่าอาสาสมัครมีหน้าที่ความรับผิดชอบอะไรบ้าง และมีความคาดหวังต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครอย่างไรบ้าง จากนั้นจึงนำมากำหนดศักยภาพที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ โดยต้องให้อาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดสิ่งเหล่านี้ด้วย จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มากำหนดเป็นกรอบเนื้อหาสาระสำหรับโปรแกรมการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

3.4 ทำความเข้าใจร่วมกันถึงบทบาทของอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรม ซึ่งจะเป็นทั้งผู้ถ่ายทอดแบ่งปันประสบการณ์และผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ตามแต่ความถนัดและศักยภาพของอาสาสมัครแต่ละคน เนื่องจากอาสาสมัครจะต้องเป็นผู้ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมสะท้อนผลที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโปรแกรมในทุกขั้นตอน จึงจำเป็นที่จะทำความเข้าใจและทำข้อตกลงร่วมกันถึงบทบาทการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครในการเข้าร่วมโปรแกรมนี้อย่างละเอียดและชัดเจน

3.5 สำนวความคาดหวังของอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรมเพื่อระบุเป้าหมายของการนำโปรแกรมไปปฏิบัติร่วมกัน

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

3.6 ให้อาสาสมัครเป็นผู้ออกแบบและวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนของตนเอง ทดลองดำเนินกิจกรรมตามแผน และกำหนดแนวทางการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง

3.7 กำหนดแนวทางและบทบาทของเจ้าหน้าที่ในการติดตามและประเมินผลการทำกิจกรรมตามโปรแกรม และจัดให้มีการสรุปผลที่เกิดขึ้นจากการนำโปรแกรมไปปฏิบัติร่วมกับอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรม เพื่อจะได้นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาปรับปรุงการดำเนินงานในขั้นต่อไปเป็นระยะ รวมถึงการจัดให้มีการถอดบทเรียนร่วมกันเมื่อสิ้นสุดโปรแกรมด้วย

3.8 การขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น ควรจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามพื้นที่เพื่อเปิดโอกาสให้อาสาสมัครที่เข้าร่วมการวิจัยได้เล่าถึงประสบการณ์ที่ตนเองได้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยและพัฒนาโปรแกรมนี้ขึ้น เพื่อแบ่งปันประสบการณ์ ตลอดจนวิธีการและขั้นตอนการดำเนินงาน และข้อควรระวังต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางให้พื้นที่อื่นที่สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตน นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้อาสาสมัครจากพื้นที่วิจัยได้ช่วยเป็นพี่เลี้ยงให้แก่อาสาสมัครในพื้นที่อื่นในระหว่างการนำโปรแกรมไปขยายผลด้วย ซึ่งจะช่วยเพิ่มคุณค่าและช่วยกระตุ้นให้อาสาสมัครผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาโปรแกรมนี้อุทิศภาคภูมิใจและเป็นแรงบันดาลใจให้อาสาสมัครในพื้นที่อื่นได้พัฒนาตนเองต่อไปด้วย

2. กลไกสนับสนุนให้เกิดการดำเนินงานตามแนวทางที่กำหนด สามารถแบ่งออกเป็นข้อเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 3 ส่วน ดังนี้

2.1 ข้อเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับผู้บริหารองค์กรและฝ่ายพัฒนาศักยภาพองค์กร

ผู้บริหารองค์กรที่มีความสนใจในโปรแกรมนี้นี้ ต้องมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบในฝ่ายพัฒนาศักยภาพขององค์กรนำโปรแกรมไปศึกษาและพิจารณากำหนดแนวทางการปฏิบัติและขยายผลที่ชัดเจน ซึ่งฝ่ายพัฒนาศักยภาพขององค์กร ควรต้องศึกษารายละเอียดของโปรแกรมก่อนที่จะนำไปใช้เพื่อกำหนดและวางแผนการนำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม มีการกำหนดบทบาทหน้าที่และผู้รับผิดชอบในการที่จะนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลให้ชัดเจน จากนั้นเสนอแผนต่อผู้บริหารองค์กรได้รับทราบ พร้อมกันนั้นต้องมีการจัดทำแผนการดำเนินงานเพื่อทำความเข้าใจและชี้แจงรายละเอียดแก่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่และอาสาสมัครซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของโปรแกรมนี้นี้ได้รับทราบ โดยพัฒนาเป็นคู่มือประกอบเพื่อให้รายละเอียดที่จำเป็นเกี่ยวกับองค์ประกอบต่างๆ ของโปรแกรม ทั้งในส่วนของความเชื่อและแนวคิดพื้นฐานที่ใช้ในโปรแกรม และรายละเอียดขั้นตอนของกิจกรรมต่างๆ ในโปรแกรม รวมถึงข้อควรคำนึงต่างๆ ในการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ เพื่อให้ฝ่ายปฏิบัติการที่จะต้องเป็นผู้นำโปรแกรมไปปฏิบัติเข้าใจถึงหลักการและที่มาที่ไปของแนวคิดและวิธีการ รวมถึงรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนด้วย นอกจากนี้ควรมีการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของอาสาสมัครให้มีความชัดเจนเพื่อเป็นเป้าหมายในการกำหนดแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครให้พัฒนาไปสู่มาตรฐานที่กำหนดไว้ได้

2.2 ข้อเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่

ในส่วนของผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ จะต้องทำความเข้าใจบทบาทของตนเอง ในฐานะของผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจะต้องระมัดระวังในเรื่องอุปสรรคของการเป็นเจ้านาย ลูกน้องกับอาสาสมัคร ซึ่งอาจส่งผลให้การจัดกิจกรรม โดยเฉพาะการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครมีความคาดเคลื่อนได้ เนื่องจากอาสาสมัครอาจไม่กล้าประเมินตนเองตามความเป็นจริง เพราะเกรงว่าเจ้าหน้าที่จะมองว่าตนด้อยศักยภาพกว่าอาสาสมัครคนอื่น ทำให้เกิดการประเมินตนเองที่สูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง ซึ่งจะส่งผลให้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนอื่นมีความคาดเคลื่อนได้

2.3 ข้อเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในหน่วยงานระดับนโยบาย

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในหน่วยงานระดับนโยบาย เช่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดในแต่ละพื้นที่ หรือสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ตลอดจนหน่วยงานส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการต่างๆ ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและเพิ่มเติมองค์ความรู้ที่จำเป็นให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอาสาสมัคร นอกจากนี้ยังสามารถสนับสนุนด้านการยกระดับให้อาสาสมัครเหล่านี้เป็นบุคลากรที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานของรัฐในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในระดับประเทศ ซึ่งจะช่วยสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่อาสาสมัครในการที่จะพัฒนาตนเองและยกระดับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครให้มีมาตรฐานที่ดีขึ้นต่อไป

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์” มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) เพื่อวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และ 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปปฏิบัติและการขยายผลไปยังพื้นที่อื่น

การวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 3 ส่วน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัคร ส่วนที่ 2 เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นดำเนินการ ขั้นสังเกตผล และขั้นสะท้อนคิด ซึ่งผู้วิจัยนำมาผนวกเข้ากับขั้นตอนของการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบที่ประยุกต์มาจากแนวคิดของ Boyle (1981) ซึ่งประกอบไปด้วย (ขั้นวางแผน) 1) การวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการพัฒนาศักยภาพ 2) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและบทบาทของการเข้าร่วมโปรแกรม 3) การออกแบบ วางแผนกิจกรรม กำหนดการประเมินผล และจัดเตรียมทรัพยากร (ขั้นดำเนินการ) 4) การปฏิบัติงานตามแผน (ขั้นสังเกตผล) 5) การประเมินผลการปฏิบัติงาน (ขั้นสะท้อนคิด) 6) การถอดบทเรียนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ ดำเนินการโดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลทั้งในส่วนของการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร และดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ร่วมกับอาสาสมัครซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของการวิจัย และส่วนที่ 2 เป็นการจัดเวทีวิพากษ์เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

1. ผลการวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

1.1 ความเป็นมา ความสำคัญ และความเชื่อพื้นฐานของการริเริ่มชักชวนผู้ใช้สารเสพติดมาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

ความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญของการชักชวนผู้ใช้สารเสพติดเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ประกอบด้วย

1. ความเชื่อเรื่องของการเป็นพวกเดียวกัน ซึ่งเชื่อว่าคนที่ผ่านประสบการณ์หรืออยู่ในบริบทแวดล้อมเดียวกันมาก่อนย่อมเข้าใจกันและไว้วางใจกันซึ่งกันและกัน และสามารถสื่อสารกันได้ดีกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ร่วมกันมาก่อน
2. ความเชื่อในเรื่องของการเป็นเจ้าของปัญหา ซึ่งย่อมจะสามารถเข้าใจและจัดการกับปัญหาของตนเองได้ดีที่สุด
3. ความเชื่อในเรื่องมนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาได้หากพวกเขาได้รับโอกาส ความเป็นผู้ใช้สารเสพติดไม่ได้ทำให้ความเป็นมนุษย์ของพวกเขาลดลง หากพวกเขาได้รับโอกาส พวกเขาก็สามารถพัฒนาตนเอง จัดการตนเอง ดูแลตนเอง และสังคมรอบข้างได้เช่นกัน

ความสำคัญของการมีผู้ใช้สารเสพติดมาทำงานเป็นอาสาสมัคร สะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนจากความก้าวหน้าและความสำเร็จของการดำเนินโครงการต่างๆ ในการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดที่ผ่านมา ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้ใช้สารเสพติดเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ อาจแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ ผลต่อการช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และผลที่เกิดขึ้นกับตัวผู้ใช้สารเสพติดที่มาทำงานเป็นอาสาสมัคร กล่าวคือ นอกจากที่ผู้ใช้สารเสพติดซึ่งมาทำงานเป็นอาสาสมัครจะช่วยให้การป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์มีความก้าวหน้าแล้ว การทำงานเป็นอาสาสมัครยังสร้างภาคภูมิใจและช่วยให้พวกเขาเกิดความตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง เชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ที่สามารถพัฒนาได้ ช่วยสร้างความนับถือตัวเอง ช่วยกอบกู้ตัวตนของพวกเขาให้กลับมาเป็นที่ยอมรับทั้งของตนเองและของคนในสังคมอีกครั้ง และช่วยให้พวกเขามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอีกด้วย

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

1.2 แรงจูงใจผู้ใช้สารเสพติดในการเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหายาเสพติด

การตัดสินใจเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด/
เอดส์ของผู้ใช้สารเสพติดแต่ละคน มีเหตุผลและแรงจูงใจที่แตกต่างกัน ซึ่งแรงจูงใจเหล่านี้ เป็น
แรงผลักดันที่ช่วยให้ผู้ใช้สารเสพติดที่เข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครมีความพยายามที่จะพัฒนาตนเอง
และเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ต้องเผชิญในระหว่างกระบวนการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้สามารถ
ปฏิบัติงานได้ตามภารกิจและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และมุ่งมั่นตั้งใจในการที่จะให้ความช่วยเหลือ
เพื่อนผู้ใช้สารเสพติดด้วยกันให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อเอชไอวีและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งแรงจูงใจที่
สำคัญ ได้แก่

1. แรงจูงใจจากการที่เคยได้รับการดูแลจากอาสาสมัครมาก่อน
2. แรงจูงใจจากการเห็นเพื่อนหรือคนในครอบครัวต้องเจ็บป่วยและเสียชีวิตจากการติดเชื้อ
เอชไอวีหรือการใช้สารเสพติด
3. แรงจูงใจที่อยากจะพัฒนาตัวเองและดูแลตัวเอง
4. แรงจูงใจด้านรายได้และค่าตอบแทน
5. แรงจูงใจที่อยากได้รับการยอมรับจากครอบครัว ชุมชน และสังคม
จะเห็นได้ว่า

1.3 สภาพการปฏิบัติงาน บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ปัญหาและอุปสรรคที่อาสาสมัคร ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดต้องเผชิญ

บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหายา
เอชไอวี/เอดส์ ประกอบด้วย

1. การลงพื้นที่เพื่อค้นหาผู้ใช้สารเสพติด
2. การส่งต่อเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดให้เข้ารับบริการด้านสาธารณสุขด้วยความพร้อมและ
ความสมัครใจ
3. การติดตามเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดด้วยการลงพื้นที่หรือสอบถามผ่านเครือข่ายเพื่อน
โดยเฉพาะเป็นการติดตามเพื่อนที่ขาดการรักษาที่ต่อเนื่อง
4. การจัดกิจกรรมให้กับเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดแบบรายบุคคลหรือกลุ่มย่อย
5. การจัดทำแผนการปฏิบัติงานและบันทึกข้อมูลการให้บริการ

ทั้งนี้ในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด/
เอดส์พวกเขาต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ดังนี้

1. ปัญหาด้านการจัดการใช้สารเสพติดของตนเอง ที่ไม่สามารถจัดการได้อย่างเหมาะสม ทำ
ให้การใช้สารเสพติดของตนส่งผลกระทบต่อการทำงาน

2. ปัญหาด้านการเผชิญหน้ากับปัจจัยกระตุ้นความต้องการใช้สารเสพติดในระหว่างการปฏิบัติงาน ซึ่งบางครั้งทำให้ไม่สามารถควบคุมและจัดการกับความต้องการใช้สารเสพติดของตนเองได้ เมื่อต้องเผชิญกับปัจจัยกระตุ้นความต้องการในระหว่างปฏิบัติงานซึ่งส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือและความสามารถในการปฏิบัติงาน

3. ปัญหาด้านการไม่ได้รับความเชื่อถือจากคนรอบข้าง อันเนื่องมาจากทัศนคติและภาพจำที่มีต่อผู้ใช้สารเสพติด

4. ปัญหาการมีความรู้และทักษะที่จำเป็นไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่

5. ปัญหาความเสี่ยงจากการถูกรบกวนและติดตามจากเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน

2. ผลการวิเคราะห์ความต้องการเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

2.1 คุณสมบัติของอาสาสมัครในฝันและความต้องการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

คุณสมบัติที่สำคัญของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ แบ่งออกได้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ บุคลิกภาพและการจัดการตนเอง ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ซึ่งมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร จากการศึกษาพบว่า อาสาสมัครที่ปฏิบัติงานอยู่ในปัจจุบันยังคงต้องการการพัฒนาศักยภาพในทุกๆ ด้าน เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นอาสาสมัครในฝันที่จะช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ ทั้งนี้อาสาสมัครแต่ละคนต่างก็มีจุดแข็งจุดอ่อน ความถนัด และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อการมีศักยภาพที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งสามารถแบ่งศักยภาพที่จำเป็นและต้องการได้รับการพัฒนาสำหรับอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง

1.1 มีบุคลิกดี สะอาด สุภาพ รู้กาลเทศะ

1.2 มีความสามารถในการจัดการใช้สารเสพติดของตนเองได้อย่างเหมาะสม

1.3 มีวินัย ตรงต่อเวลา และมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย

1.4 มีความน่าเชื่อถือและได้รับความไว้วางใจ

2. ด้านความรู้

2.1 มีข้อมูลความรู้ที่ถูกต้องและทันสมัยเกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์ และโรคที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์ ได้แก่ ไวรัสตับอักเสบบี วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

2.2 มีข้อมูลความรู้เรื่องการบำบัดรักษาและการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด

2.3 มีข้อมูลความรู้เรื่องสิทธิและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้สารเสพติด

3438750056

3. ด้านทักษะ
 - 3.1 มีทักษะการเข้าถึงเพื่อน และให้คำปรึกษาเพื่อนได้
 - 3.2 มีทักษะการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เพื่อน
 - 3.3 มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ
 - 3.4 มีทักษะการเขียนและการทำงานเอกสารได้อย่างถูกต้อง
4. ด้านทัศนคติ
 - 4.1 มีความเชื่อมั่นในคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน
 - 4.2 มีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้ใช้สารเสพติด
 - 4.3 มีทัศนคติที่ดีต่องานอาสาสมัคร
 - 4.4 ให้โอกาสผู้อื่นเสมอ
 - 4.5 ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ

2.2 ลักษณะของการพัฒนาศักยภาพในปัจจุบัน ปัญหา และข้อจำกัดที่พบในการพัฒนา ศักยภาพสำหรับอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

จากการสัมภาษณ์ อาสาสมัคร เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลและปฏิบัติงานร่วมกับอาสาสมัครทั้งส่วนของ เจ้าหน้าที่ขององค์กรที่รับผิดชอบดูแลอาสาสมัครโดยตรง และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงาน ใกล้ชิดกับอาสาสมัคร รวมถึงกลุ่มตัวแทนผู้บุกเบิกการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่ม ผู้ใช้สารเสพติดในประเทศไทย พบว่า ปัญหาและข้อจำกัดของการพัฒนาศักยภาพในปัจจุบัน คือ การ ที่การพัฒนาศักยภาพถูกกำหนดด้วยภารกิจและเป้าหมายของโครงการเป็นสำคัญ ดังนั้นเมื่อภารกิจ และเป้าหมายของโครงการเปลี่ยนไป แนวทางการพัฒนาศักยภาพก็เปลี่ยนตามไปด้วย ซึ่งในโครงการ ป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในประเทศไทยมีการดำเนินงานมายาวนานแล้ว และรูปแบบ โครงการก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ปัญหาในช่วงระยะเวลานั้น โครงการในระยะเริ่มแรก จะเน้นการให้ข้อมูลความรู้และพัฒนาศักยภาพพื้นฐานที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครใน ทุกๆ ด้าน ทำให้อาสาสมัครที่เข้ามาปฏิบัติงานในช่วงเวลานั้นได้รับการพัฒนาศักยภาพพื้นฐานที่ จำเป็นครบถ้วน แต่ต่อมาเมื่อสิ้นสุดโครงการและมีโครงการเข้ามา เป้าหมายและภารกิจหลักของ โครงการเปลี่ยนไป เช่น เป็นโครงการที่พัฒนาต่อยอดมาจากโครงการเดิม ทางหน่วยงานที่ให้การ สนับสนุนงบประมาณก็จะไม่ต้องการลงทุนในการพัฒนาศักยภาพในประเด็นที่โครงการที่ดำเนินการ ไปก่อนหน้านี้ได้ทำการพัฒนาศักยภาพไปแล้ว ก็จะขยับไปพัฒนาศักยภาพในประเด็นอื่นต่อไปเรื่อยๆ ประกอบกับผู้ใช้สารเสพติดที่เข้ามาปฏิบัติงานเป็นอาสาสมัครนั้นมีการเข้าออกงานอยู่เสมอ ไม่ ว่าจะเป็นการเข้าออกที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ เช่น ได้งานใหม่ หรือย้ายที่อยู่ หรือการเข้าออกที่ เกิดขึ้นโดยไม่เต็มใจ เช่น ถูกจับ เจ็บป่วย หรือเสียชีวิต ก็ตาม ล้วนส่งผลให้เกิดความไม่ต่อเนื่องของ การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในเรื่องของงบประมาณ บุคลากร และ

มาตรฐานการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครที่ไม่ได้มีการกำหนดแนวทางไว้ว่าอาสาสมัครแต่ละคน ควรจะต้องผ่านการพัฒนาศักยภาพอะไรบ้างก่อนที่จะเริ่มทำงาน ซึ่งล้วนแล้วแต่ส่งผลให้อาสาสมัคร ไม่ได้รับการพัฒนาศักยภาพที่เพียงพอและสอดคล้องกับความจำเป็นในการปฏิบัติงานทั้งสิ้น

2.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการพัฒนาศักยภาพในอนาคต

จากข้อจำกัดและปัญหาของการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไข ปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในปัจจุบัน อาสาสมัคร และเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องผู้ดูแลและปฏิบัติงาน ร่วมกับอาสาสมัครจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงแนวทางการพัฒนาศักยภาพในอนาคต ดังนี้

1) การพัฒนาศักยภาพต้องคำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของอาสาสมัครว่าต้องการเรื่อง อะไร โดยพิจารณาจาก ฐานความรู้เดิม ทักษะคติ และประสบการณ์ของความรู้เดิมที่มีอยู่แล้วมาเป็น จุดเริ่มต้นสำคัญในการออกแบบการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัคร

2) การพัฒนาศักยภาพควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เพื่อให้อาสาสมัครได้แสดงความคิดเห็นและแสดงความสามารถอย่างเต็มที่ เช่น การกำหนดกติกาและข้อตกลงที่คำนึงถึงการยอมรับ ความแตกต่าง

3) การพัฒนาศักยภาพควรพิจารณาศักยภาพอื่นที่นอกเหนือจากศักยภาพที่ใช้ในการทำงาน ปกติ เพื่อกระตุ้นให้เขาเห็นถึงศักยภาพที่ตัวเองมี และนำมาใช้ออกแบบการทำงานบนพื้นฐานของ ศักยภาพตัวเองได้ เนื่องจากแต่ละคนก็มีศักยภาพและความถนัดที่ไม่เหมือนกัน

4) การพัฒนาศักยภาพควรมีการกำหนดกรอบระยะเวลาในการจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพ อาสาสมัครอย่างสม่ำเสมอ

5) การพัฒนาศักยภาพควรเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงาน ระหว่างกันของอาสาสมัครในแต่ละพื้นที่เพื่อจะได้เรียนรู้ประสบการณ์จากบริบทที่แตกต่างกันและ นำมาปรับใช้ในการทำงานของตนได้

ส่วนที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อน ช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

กระบวนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อน ช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

จากข้อจำกัด ปัญหา และอุปสรรคของการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงได้ นำผู้วิจัยจึงได้นำแนวทางการพัฒนาโปรแกรมและการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนา ศักยภาพผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ประกอบกับแนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน นำมาใช้เป็นกรอบ แนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วย

เพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งผู้วิจัยร่วมกับอาสาสมัครผู้ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่จังหวัดสงขลา จำนวน 10 คน ได้ดำเนินการตามกระบวนการของการพัฒนาโปรแกรม ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและบทบาทการเข้าร่วมกิจกรรม

ในส่วนของการชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและบทบาทการเข้าร่วมกิจกรรมของอาสาสมัคร ผู้วิจัยพบว่า อาสาสมัครยังมีความเข้าใจที่คาดเคลื่อนกับ คำว่า “การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน” ทำให้สับสนใจบทบาทของตนเองในการเข้าร่วมกิจกรรม เพราะเข้าใจว่าอาสาสมัครมีบทบาทเป็นเพียงผู้เข้ารับการอบรมจากวิทยากรและนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการทำงานช่วยเหลือเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดแบบเพื่อนช่วยเพื่อน โดยเข้าใจว่าการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน หมายถึง การฝึกอบรมให้อาสาสมัครสามารถปฏิบัติงานช่วยเหลือเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดได้เท่านั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการชี้แจงและทำความเข้าใจร่วมกันว่า “การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน” นั้น หมายถึง การที่อาสาสมัครผู้ใช้สารเสพติดจะทำการเรียนรู้จากอาสาสมัครผู้ใช้สารเสพติดด้วยกันเอง เพื่อช่วยกันสนับสนุนระหว่างกัน และพัฒนาให้อาสาสมัครที่มีประสบการณ์และความสามารถที่แตกต่างกัน ได้พัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ ให้ดีขึ้น โดยอาสาสมัครจะมีบทบาทตั้งแต่การเป็นผู้ร่วมกันพัฒนาโปรแกรม ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน และเป็นผู้ทดลองใช้โปรแกรมด้วยตนเอง ซึ่งมีผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งหลังจากที่ได้ทำความเข้าใจร่วมกันแล้ว อาสาสมัครจึงเข้าใจและตระหนักถึงบทบาทของตนเองและพร้อมสำหรับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ร่วมกับผู้วิจัยตลอดทั้งกระบวนการ

ขั้นตอนที่ 2 การจัดประชุมเพื่อ ออกแบบ วางแผนกิจกรรม กำหนดแนวทางการติดตาม ประเมินผล และจัดเตรียมทรัพยากร

ซึ่งขั้นตอนนี้เป็นการจัดประชุมเพื่อกำหนดเป้าหมายและออกแบบกิจกรรม ตลอดจนวางแผนการทดลองจัดกิจกรรมและจัดเตรียมทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการตามแผน โดยแบ่งออกเป็น การประชุมออกเป็น 3 ครั้ง ดังนี้

1. การพัฒนาแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ เพื่อใช้เป็นกรอบในการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาศักยภาพสำหรับอาสาสมัคร โดยการนัดประชุมเชิงปฏิบัติการ รวม 3 ครั้ง โดยมีขั้นตอนการพัฒนาแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัคร ดังนี้

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

1) ระบุประเด็นศักยภาพที่ต้องการประเมิน โดยทบทวนจากผลการวิเคราะห์ความต้องการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่ได้มาจากการสัมภาษณ์จากผลการวิจัยในระยะที่ 1

2) พัฒนาแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ โดยการทำความเข้าใจกับประเด็นศักยภาพที่ต้องการประเมินในแต่ละประเด็น

3) ทดลองใช้และปรับปรุงแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

4) ประเมินศักยภาพตนเอง เพื่อให้อาสาสมัครได้ทบทวนศักยภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของตนเอง ได้เห็นจุดแข็งจุดอ่อนของตนเองและเพื่อนในทีม ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นว่าใครจะช่วยเหลือเราในการพัฒนาศักยภาพในด้านใดได้บ้าง

ผลการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ 3 ครั้ง ทำให้ได้แบบประเมินศักยภาพตนเอง พร้อมทั้งผลการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งผลการประเมินศักยภาพตนเองแสดงให้เห็นว่า อาสาสมัครแต่ละคนมีระดับการประเมินศักยภาพตนเองในแต่ละประเด็นที่แตกต่างกันไป นั้นหมายความว่า อาสาสมัครแต่ละคนมีความถนัดและมีจุดแข็งจุดอ่อนที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นผลมาจากระยะเวลาการทำงานและประสบการณ์ทำงานที่ต่างกัน ซึ่งความแตกต่างของศักยภาพเช่นนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนให้เกิดขึ้นได้ เพราะอาสาสมัครที่ประเมินตนเองอยู่ในระดับสูง คือ ระดับ 5 หรือ ระดับ 4 ย่อมแสดงว่าเขามีความถนัดและมีประสบการณ์ในพัฒนาศักยภาพของตนเองในด้านนั้นเพียงพอที่จะถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ให้แก่เพื่อนอาสาสมัครคนอื่นที่ประเมินตนเองอยู่ในระดับต่ำกว่าให้สามารถพัฒนาศักยภาพตนเองในประเด็นนั้นๆ ได้ หรือแม้แต่อสาสมัครที่ประเมินตนเองอยู่ในระดับเดียวกันก็ยังสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนอาสาสมัครที่อยู่ในระดับเดียวกันได้ด้วย

2. การสรุปและวางแผนการทดลองจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

ในขั้นตอนนี้ อาสาสมัครได้ช่วยกันระดมความคิดเห็นเพื่อเสนอแนวทางและรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งกิจกรรมที่อาสาสมัครเสนอ ประกอบไปด้วย 1) การระดมคำถามที่พบเจอบ่อยในการปฏิบัติงานเพื่อช่วยกันหาคำตอบ 2) การแลกเปลี่ยนปัญหาและความท้าทายที่ตัวเองต้องเผชิญในการทำงานเพื่อขอคำแนะนำจากประสบการณ์ของเพื่อน และ 3) การจับคู่กันเพื่อเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติจริงในพื้นที่ จากนั้นผู้วิจัยจึงนำข้อเสนอจากอาสาสมัครผู้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาโปรแกรมนี้มาแผนกิจกรรมศึกษาอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์เพื่อนำเสนอให้

อาสาสมัครได้พิจารณาร่วมกัน ซึ่งอาสาสมัครเห็นชอบกับแผนกิจกรรมที่ผู้วิจัยนำเสนอ จึงได้ตกลงดำเนินการจัดกิจกรรมพร้อมทั้งระบุทรัพยากรที่จำเป็นต่างๆ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนดำเนินการจัดกิจกรรมในขั้นตอนถัดไปพร้อมกัน ซึ่งแผนกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น มีรายละเอียด ดังนี้

องค์ประกอบของแผนกิจกรรม

1. วัตถุประสงค์ คือ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่

3. เนื้อหาของกิจกรรม เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครทั้ง 4 ด้าน คือ บุคลิกภาพและการจัดการตนเอง ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ

4. กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นกระบวนการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ที่เน้นการให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมกระบวนการ นำสิ่งที่ตนได้ปฏิบัติจริงมาแลกเปลี่ยนและแบ่งปันให้แก่เพื่อนในทีมได้เรียนรู้และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานของตนเองได้ โดยแบ่งออกเป็น 4 กิจกรรม ดังนี้

4.1) กิจกรรมเตรียมความพร้อม เป็นการทบทวนทำความเข้าใจถึงหลักการของแนวคิดเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน อธิบายถึงบทบาทของผู้เข้าร่วมกระบวนการ และทำข้อตกลงสำหรับการเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้ยังเป็นการทบทวนศักยภาพของตนเองในด้านที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อน เพื่อพิจารณาว่าบทบาทของเราในการเรียนรู้เรื่องนั้นๆ ควรจะเป็นอย่างไร

4.2) กิจกรรมคำถามที่ต้องการคำตอบ เป็นกิจกรรมที่เน้นการทบทวนองค์ความรู้ในหัวข้อที่อาสาสมัครพิจารณาจากผลการประเมินตนเองควบคู่ไปกับความจำเป็นต่อการปฏิบัติงาน จากนั้นจึงเลือกกำหนดหัวข้อที่ต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันผ่านการระดมประเด็นคำถามและความเชื่อต่างๆ ซึ่งมักพบจากการทำงานที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ต้องการแลกเปลี่ยน จากนั้นก็จะช่วยกันแลกเปลี่ยนประเด็นคำตอบและชี้แจงข้อมูลความเชื่อที่ผิดๆ

4.3) กิจกรรมแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่เน้นการแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์จากสิ่งที่อาสาสมัครได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติงานที่ผ่านมาของตนเองและถ่ายทอดเทคนิคและประสบการณ์เหล่านี้ให้แก่เพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน ผ่านประเด็นปัญหาและเรื่องเล่าสถานการณ์ที่อาสาสมัครที่ต้องการคำแนะนำจากเพื่อนนำมาเล่าและขอให้เพื่อนช่วยให้ข้อเสนอแนะ

4.4) กิจกรรมคู่มือเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นกิจกรรมที่อาสาสมัครเลือกจับคู่กับเพื่อนในทีม โดยพิจารณาตามประเด็นการพัฒนาศักยภาพที่ตนเองต้องการพัฒนา ประกอบกับผลการพัฒนาศักยภาพตนเองของอาสาสมัครแต่ละคน เพื่อมองหว่าเพื่อนคนใดเหมาะที่จะเป็นคู่มือในการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของตนเองในประเด็นที่ต้องการได้

5. แหล่งความรู้และสื่อการเรียนรู้สำหรับโปรแกรมนี้ คือ แหล่งความรู้ที่เป็นตัวบุคคล ซึ่งก็คือ อาสาสมัครผู้มีประสบการณ์ ซึ่งจะสามารถแบ่งปันทั้งเทคนิคการจัดการตนเอง ความรู้ ทักษะ และ ทัศนคติหรือความคิดความเชื่อที่ยึดถือเป็นหลักในการทำงานให้แก่เพื่อนอาสาสมัครด้วยกันได้ ซึ่งใน การถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกันแบบเพื่อนช่วยเพื่อนนี้ อาสาสมัครจะเลือกออกแบบวิธีการใน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกันเอง โดยอาจมีการเลือกใช้สื่ออื่นๆ ประกอบการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามความเหมาะสมและความถนัดของแต่ละคน

6. การประเมินผล เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ในกิจกรรมซึ่งอาศัยการสะท้อนคิดของ อาสาสมัครที่เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อประเมินสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้และศักยภาพที่ตนเองได้รับการพัฒนา และสะท้อนถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรม รวมถึงการ สะท้อนความคิดเห็นต่อบทบาทของเพื่อนอาสาสมัครผู้เข้าร่วมกระบวนการ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ร่วม สังเกตเพื่อติดตามและประเมินผลในระหว่างการจัดกิจกรรมและเมื่อสิ้นสุดกิจกรรมด้วย

เมื่อได้รายละเอียดของชุดกิจกรรมและแผนการดำเนินกิจกรรมในแต่ละกิจกรรมเรียบร้อยแล้ว ในขั้นตอนถัดไปจึงเป็นการทดลองจัดกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานที่กำหนดไว้ เพื่อสังเกตผล ที่เกิดขึ้นของแต่ละกิจกรรม

1. ผลการทดลองจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพ อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

1.1 กิจกรรมเตรียมความพร้อม

อาสาสมัครมีความผ่อนคลายมากขึ้น บรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นไปด้วยความ สนุกสนาน อาสาสมัครมีความกระตือรือร้นในการตอบคำถาม และมีส่วนร่วมกับกิจกรรม มีการรับฟัง ข้อคิดเห็นของเพื่อนและช่วยอธิบายในสิ่งที่เพื่อนไม่เข้าใจ อาสาสมัครมีความเข้าใจหลักการของการ เรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนมากขึ้น

นอกจากนี้อาสาสมัครยังได้ร่วมกันทบทวนผลการประเมินศักยภาพของตนอีกครั้ง ซึ่งมี อาสาสมัครที่รู้สึกลังเลและต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงผลการประเมินศักยภาพของตนเอง เนื่องจากเริ่ม รู้สึกไม่มั่นใจว่าที่ตนเองประเมินไปก่อนหน้านี้เป็นการประเมินที่ตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ แต่ อาสาสมัครขอเก็บผลการประเมินไว้เช่นเดิมก่อน โดยจะขอทดลองฝึกการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ในกิจกรรมแรกให้ผ่านไปแล้วจึงจะขอกลับมาทบทวนผลการประเมินตนเองอีกครั้ง

1.2 กิจกรรมคำถามที่ต้องการคำตอบ

อาสาสมัครได้ทบทวนคำถามที่มักพบเจอจากการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะคำถามจากเพื่อนผู้ใช้ สารเสพติดที่ตนดูแลอยู่ในพื้นที่ ซึ่งคำถามส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลความรู้และ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเอชไอวีและโรคที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเอชไอวี ไม่ว่าจะเป็น ไวรัสตับอักเสบบี วัณ

โรค โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด ในประเด็นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเอชไอวี/เอดส์ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรมนี้ คือ การที่อาสาสมัครได้ช่วยกันจัดแบ่งหมวดหมู่ของคำถามที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับศักยภาพด้านข้อมูลความรู้ในหัวข้อใด จากนั้นจึงให้อาสาสมัครผู้ที่มีคะแนนการประเมินศักยภาพตนเองสูงที่สุด คือ ระดับ 5 และ ระดับ 4 ในหัวข้อนั้นๆ เป็นผู้ให้ข้อมูลและตอบคำถามที่เพื่อนๆ ในทีมช่วยกันระดมออกมา ผู้ที่ตอบคำถามจะเป็นผู้รับบทบาทของ “ผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์” และเพื่อนคนอื่นๆ ในทีมจะรับบทบาทเป็น “ผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์” โดย ผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ จะทำหน้าที่ถ่ายทอดและแบ่งปันข้อมูลความรู้ที่ตนเองมีให้แก่เพื่อนในทีมได้ร่วมเรียนรู้ ซึ่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนในลักษณะนี้ นอกจากจะทำให้ “ผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์” ได้พัฒนาศักยภาพตนเองจากการได้รับความรู้จากเพื่อนผู้แบ่งปันประสบการณ์แล้ว ขณะเดียวกัน “ผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์” ก็ได้พัฒนาตนเองด้านความรู้เช่นกัน เนื่องจากได้การทบทวนข้อมูลความรู้ที่ตัวเองมีอยู่ นอกจากนี้ยังได้ฝึกการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งเป็นศักยภาพด้านทักษะ ในส่วนของการพูดและการสื่อสาร รวมถึงการเป็นผู้นำกระบวนการเรียนรู้ (วิทยากร) ได้ด้วย และการได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เพื่อนในทีมย่อมสร้างให้เกิด ความน่าเชื่อถือ และช่วยเสริมสร้างทัศนคติเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองอีกด้วย ขณะที่ในส่วนของเพื่อนผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ซึ่งนอกจากจะได้ความรู้โดยตรงแล้วยังได้ฝึกทักษะของการเป็นผู้ฟังที่ดี รวมไปถึงการเสริมสร้างให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานในด้านของการเห็นคุณค่าในตนเองและเชื่อว่าตนเองสามารถพัฒนาได้ เนื่องจากการได้เห็นเพื่อนอาสาสมัครของตนเองสามารถเป็นผู้ตอบคำถามและให้ข้อมูลได้อย่างชัดเจน ทำให้อาสาสมัครที่เหลือในทีมมีความกระตือรือร้นและเชื่อมั่นว่าเพื่อนสามารถพัฒนาได้เราเองก็สามารถพัฒนาได้เช่นกัน แต่อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนนี้ คือ การเคารพและยอมรับในความสามารถที่แท้จริงของตัวเองและของเพื่อนด้วย

1.3 กิจกรรมแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์

ในกิจกรรมนี้ บรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นไปในลักษณะของ”การมีควารู้สึกร่วม” เพราะส่วนใหญ่ปัญหาหลักของผู้ใช้สารเสพติดก็จะเป็นเรื่องการจัดการใช้เสพติดของตนเอง ซึ่งอาสาสมัครทุกคนล้วนเคยผ่านประสบการณ์ความยากลำบากเหล่านั้นมาแล้วทั้งสิ้น เพียงแต่ว่าแต่ละคนมีเทคนิคหรือประสบการณ์อะไรที่ช่วยให้ตัวเองสามารถข้ามผ่านความท้าทายเหล่านั้นมาได้ กระบวนการในกิจกรรมนี้เพื่อนๆ ในทีมจะช่วยกันเสนอประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเอง จากนั้นจึงให้เพื่อนอาสาสมัครที่มีคะแนนการประเมินตนเองในเรื่องนั้นๆ อยู่ในระดับสูงที่สุด คือ ระดับ 5 หรือ ระดับ 4 เป็นผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันเทคนิคของตนเองให้ก่อน จากนั้นจึงจะเปิดโอกาสให้เพื่อนอาสาสมัครที่เหลือในทีม สามารถร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนเองให้เพื่อนฟังได้ด้วย ไม่ทำให้ผู้ที่มีปัญหารู้สึกว่าถูกตำหนิ แต่กลับได้รับคำแนะนำที่มีประโยชน์และได้รับ

กำลังใจจากเพื่อนในทีม เป็นการช่วยกระชับความสัมพันธ์ในทีมให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นด้วย เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และยินดีที่จะช่วยเหลือสนับสนุนให้เพื่อนสามารถข้ามผ่านประสบการณ์ความยากลำบากเหล่านั้นไปได้

1.4 กิจกรรมคู่หูเพื่อนช่วยเพื่อน

ผลการประเมินตนเองสะท้อนให้เห็นว่าเพื่อนอาสาสมัครด้วยกันสามารถที่จะทำหน้าที่ “เพื่อนผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์” ที่ช่วยถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และเทคนิคการปฏิบัติงานต่างๆ ผ่านการจับคู่กันเพื่อเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนด้วยการลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริง ซึ่งมีขั้นตอนเริ่มต้นจาก อาสาสมัครทบทวนผลการประเมินศักยภาพของตนเองและเพื่อนในทีม จากนั้นเลือกจับคู่กันตามประเด็นที่ต้องการพัฒนาตนเองและอยากจะเรียนรู้จากเพื่อน เพื่อฝึกการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนผ่านการลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริง เมื่อได้คู่ของตัวเองเรียบร้อยแล้ว จึงเริ่มหารือกันเพื่อกำหนดรูปแบบการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนผ่านการลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริง พร้อมทั้งวางแผนการลงพื้นที่ปฏิบัติงาน โดยกำหนดบทบาทของแต่ละคนว่าใครจะทำหน้าที่อะไรบ้าง ใครจะเป็นผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันเทคนิคและประสบการณ์ของตนในการพัฒนาทักษะการปฏิบัติงาน ด้านนั้นๆ และใครจะเป็นผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์จากเพื่อน โดยระบุร่วมกันว่าจะถ่ายทอดอย่างไร จะเรียนรู้ผ่านการสังเกตหรือฝึกปฏิบัติอย่างไร และแต่ละคนกำหนดหัวข้อที่ตนเองจะต้องสังเกตและประเมินเพื่อนสำหรับการจับคู่เรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนนี้ด้วย ว่าทำบทบาทของตัวเองได้ครบถ้วนเหมาะสมหรือไม่ และมีข้อเสนอแนะอย่างไรต่อกระบวนการเรียนรู้ และเมื่อจบการลงพื้นที่ในแต่ละครั้ง อาสาสมัครควรมีการสะท้อนความคิดเห็นต่อบทบาทหน้าที่ของเพื่อนคู่หูว่ามีบทบาทเป็นอย่างไร และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนผ่านการลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริงอย่างไร และช่วยกันทบทวนและประเมินสิ่งที่ได้เรียนรู้จากเพื่อนผ่านการลงพื้นที่ปฏิบัติงานร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวความคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไข ปัญหาเอชไอวี/เอดส์

ข้อเสนอต่อการปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรมให้ดียิ่งขึ้น

1. ควรขยายเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม เพื่อให้สามารถติดตามผลการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาศักยภาพได้ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรม คู่หูเพื่อนช่วยเพื่อน และเน้นการจับคู่กันลงพื้นที่ของอาสาสมัคร โดยจะต้องมีการสรุปบทเรียนและสะท้อนคิดร่วมกันในทีมบ่อยๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาารูปแบบการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่มีความหลากหลายมากขึ้น

2. ควรให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบดูแลอาสาสมัคร โดยเฉพาะ เข้ามามีส่วนร่วมในโปรแกรม เช่น เข้ามาร่วมสังเกตการณ์ เพราะจะได้เห็นภาพรวมของ

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

กระบวนการทั้งหมด เนื่องจากหากต้องการนำโปรแกรมนี้ไปพัฒนาต่อยอดการปฏิบัติงานต่อไป ผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดกระบวนการนี้ขึ้นก็จะต้องเป็นเจ้าของที่ผู้ดูแลอาสาสมัครเป็นผู้ดำเนินการ เนื่องจากมีความคุ้นเคยและใกล้ชิดชิดกันอาสาสมัครอยู่แล้ว การติดตามประเมินผลและหนุนเสริมจะได้สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง

3. ควรมีการทบทวนแบบประเมินศักยภาพตนเองอีกครั้ง เพื่อปรับปรุงให้มีความชัดเจนและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็ไม่ควรให้มีการปรับแก้จากผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการมากเกินไป เพราะจะทำให้สิ่งที่ถูกพัฒนาขึ้นมาจากผู้ปฏิบัติงานจริงเลือนหายไป และสุดท้ายก็จะได้แบบประเมินที่กำหนดมาจากผู้ทรงคุณวุฒิไม่ต่างไปจากเครื่องมือประเมินอื่นๆ ที่ผ่านมา

4. ควรมีการพัฒนาเครื่องมือในการวัดผลเพิ่มเติมเพื่อใช้ร่วมกับการประเมินความก้าวหน้าในการพัฒนาศักยภาพด้วยการสะท้อนความคิดเห็นและสะท้อนคิดร่วมกัน อาจจะช่วยให้การประเมินผลมีความชัดเจนมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เห็นผลสัมฤทธิ์หรือการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนมากขึ้นว่าอาสาสมัครผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความก้าวหน้าและมีการพัฒนาอย่างไร แต่ก็ไม่ควรละเลยการสะท้อนคิดของแต่ละบุคคลร่วมกับการรับฟังข้อคิดเห็นจากเพื่อนร่วมเรียนรู้ตามแนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนแบบที่ทำอยู่ในโปรแกรมนี้เนื่องจากเป็นวิธีการที่ได้ทบทวนตัวเองที่ดีมาก

3. ผลการสังเคราะห์และสรุปโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ มีองค์ประกอบของโปรแกรม ดังนี้

1) ความเชื่อพื้นฐานของโปรแกรม

โปรแกรมนี้เป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งเป็นทั้งกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเจ้าของปัญหาและผู้ปฏิบัติงานที่ช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่นำมาใช้นี้เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้อาสาสมัครแต่ละคนซึ่งมีศักยภาพในตัวเองและมีจุดแข็งจุดอ่อนที่แตกต่างกัน สามารถดึงเอาศักยภาพของตนเองที่แตกต่างกันนี้มาถ่ายทอดให้แก่เพื่อนอาสาสมัครด้วยกันเพื่อช่วยให้ตนเองและเพื่อนอาสาสมัครด้วยกันสามารถพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นและช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) แนวคิดสำคัญที่นำมาใช้ในโปรแกรม

แนวทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นในส่วนของ การกำหนดองค์ประกอบต่างๆ ในการจัดการเรียนรู้ ให้มีความเหมาะสมได้ตามความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์และแก้ไขปัญหาของผู้เรียนได้ และช่วย

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด ตัดสินใจ และเรียนรู้ด้วยตนเอง พัฒนาตนเอง แก้ไขปัญหาต่างๆ ของตนเอง และช่วยให้ผู้เรียนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยยึด หลักการสำคัญของแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ระหว่างเพื่อนซึ่งมีภูมิหลังหรือบริบทแวดล้อมที่ใกล้เคียงกัน เป็นกระบวนการที่เพื่อนนำเอาประสบการณ์และองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวเองมาถ่ายทอดและแบ่งปันให้กับเพื่อน โดยมีได้กำหนดตายตัวว่าใครเป็นผู้สอนและใครเป็นผู้เรียน แต่เป็นกระบวนการที่เพื่อนจะถ่ายทอด แบ่งปัน และเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองโดยอาศัยกลุ่มเพื่อนเป็นผู้สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ร่วมกับ หลักการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ 7 ประการ (Knowles, 1978) ได้แก่ 1) การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 2) การกำหนดโครงสร้างทางกายภาพให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ 3) การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง 4) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ของตนเอง 5) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง 6) การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และ 7) การประเมินความก้าวหน้าและผล การเรียนรู้ด้วยตนเอง

3) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม

- 1) เพื่อให้อาสาสมัครได้ทบทวนและยอมรับในศักยภาพที่แท้จริงทั้งของตนเองและเพื่อนอาสาสมัครในทีมเดียวกัน
- 2) เพื่อให้อาสาสมัครสามารถนำศักยภาพที่แตกต่างกันมาใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพซึ่งกันและกัน ทั้งศักยภาพด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ที่จะช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันเอชไอวี/เอดส์
- 3) เพื่อให้อาสาสมัครสามารถออกแบบและวางแผนการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้
- 4) เพื่อให้อาสาสมัครได้รับการเสริมสร้างศักยภาพที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานทั้งด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ
- 5) เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในทีมอาสาสมัครและเจ้าหน้าที่ภาคสนาม

4) บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในโปรแกรม

ประกอบด้วย อาสาสมัครซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์และผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ ซึ่งใครจะมีบทบาทใดนั้นขึ้นอยู่กับศักยภาพ ความสามารถ และความถนัดของอาสาสมัครแต่ละคน โดยสามารถสลับสับเปลี่ยนบทบาทกันได้ตามหัวข้อของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนในแต่ละหัวข้อ นอกจากนี้ยังมีบทบาทของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบดูแลอาสาสมัครซึ่งจะทำหน้าที่เป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้และผู้ติดตามประเมินผล โดยแต่ละคนจะมีบทบาทดังนี้

4.1 บทบาทของอาสาสมัครผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์

- 1) เป็นผู้ที่มีความสามารถ และมีความถนัดในเรื่องนั้นๆ บนพื้นฐานของการมีประสบการณ์และการผ่านการปฏิบัติจริงมาแล้ว
- 2) มีข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำ โดยการให้ข้อมูลใดๆ แก่เพื่อนจะต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและประสบการณ์จริงเป็นสำคัญ หากเรื่องใดที่ไม่แน่ใจหรือไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนก็จะต้องยอมรับว่ายังไม่มีความรู้หรือยังไม่สามารถให้ข้อมูลได้ โดยไม่ให้ข้อมูลที่ตนไม่แน่ใจ เพราะจะทำให้เพื่อนผู้ร่วมเรียนรู้เกิดความสับสนและได้รับข้อมูลที่ผิดพลาดไปได้
- 3) สามารถถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองในเรื่องนั้นๆ ให้กับเพื่อนอาสาสมัครคนอื่นๆ ในทีมได้ ตามหัวข้อที่ตนเองมีความถนัดและมีประสบการณ์มากกว่าเพื่อน

4.2 บทบาทของอาสาสมัครผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์

- 1) เป็นผู้ที่มีความต้องการที่จะเรียนรู้จากเพื่อนอาสาสมัครที่มีประสบการณ์หรือมีองค์ความรู้มากกว่าตนในเรื่องนั้นๆ
- 2) เชื่อมั่นและยอมรับในศักยภาพของเพื่อนผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์
- 3) มีความตั้งใจจริงที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง
- 4) มีความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้
- 5) ตั้งคำถามในลักษณะที่สร้างสรรค์ ไม่ตั้งคำถามหรือขอความช่วยเหลือในลักษณะของการทำทนายหรือลอบกู้มิเพื่อน
- 6) เคารพและให้เกียรติเพื่อนผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์
- 7) หากมีข้อสงสัยหรือไม่มั่นใจว่าข้อมูลของผู้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์เชื่อถือได้หรือไม่ ก็สามารถตั้งคำถามเพื่อตรวจสอบความเข้าใจและความถูกต้องได้
- 8) หากตนเองมีข้อมูลที่มากกว่าเพื่อนก็สามารถแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองกับเพื่อนได้เช่นเดียวกัน แต่ต้องไม่ลืมว่าการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งหมดต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและประสบการณ์จริงเท่านั้น

4.3 บทบาทของเจ้าหน้าที่ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ (Facilitator) และติดตามประเมินผล

- 1) ทำหน้าที่เป็นผู้สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันแบบเพื่อนช่วยเพื่อนของอาสาสมัคร
- 2) เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นในทุกขั้นตอน ผ่านการตั้งคำถามเชิงบวกเพื่อกระตุ้นการแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็น ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมได้ถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ของตนเอง
- 3) ย้ำกับผู้เข้าร่วมโปรแกรมเสมอว่าความคิดเห็นและประสบการณ์ของทุกคนมีคุณค่า ไม่มีถูกไม่มีผิด และทุกประสบการณ์ล้วนเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น
- 4) เคารพความคิดเห็นและการตัดสินใจของผู้เข้าร่วมโปรแกรม

5) กระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมเห็นว่าทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้ ถ้าเพื่อนสามารถทำได้ เราก็สามารถทำได้เช่นกัน อยู่ที่ความตั้งใจและการหมั่นฝึกฝนและเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

6) ทำหน้าที่เป็นผู้ติดตามประเมินผล โดยสังเกตการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงของอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรมที่เกิดขึ้นตลอดทุกขั้นตอนของโปรแกรม ตลอดจนสังเกตผลของการใช้โปรแกรมในภาพรวมด้วยว่าโปรแกรมมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของอาสาสมัครหรือไม่ ซึ่งผู้ติดตามประเมินผลต้องเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดและสามารถติดตามการปฏิบัติงานจริงของอาสาสมัครในพื้นที่ได้อย่างใกล้ชิด จึงจะสามารถสังเกตการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นตลอดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นตอนต่างๆ ของโปรแกรมได้อย่างชัดเจน

5) เนื้อหาสาระของโปรแกรม

เนื้อหาสาระที่สำคัญสำหรับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่สำคัญ คือ เนื้อหาสาระเกี่ยวกับศักยภาพที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ที่จะทำให้อาสาสมัครมีศักยภาพเพียงพอที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเนื้อหาสาระที่จะใช้ในโปรแกรมนี้ต้องถูกกำหนดขึ้นโดยอาสาสมัครเอง เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นสำหรับการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครอย่างแท้จริง โดยสามารถแบ่งเนื้อหาสาระเกี่ยวกับศักยภาพที่จำเป็นในด้านต่างๆ ของอาสาสมัครได้ ดังนี้

5.1 ด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง ประกอบด้วย การจัดการตนเองด้านการใช้สารเสพติดเพื่อไม่ให้เกิดการปฏิบัติงาน การมีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ การมีวินัยและความรับผิดชอบ ต่องานที่ได้รับมอบหมาย การมีความซื่อสัตย์และมีคุณธรรมในการปฏิบัติงาน

5.2 ด้านความรู้ ประกอบไปด้วย องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเอชไอวี/เอดส์ และประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ไวรัสตับอักเสบบี วัณโรค โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ที่ต้องครอบคลุมถึงความสำคัญของโรค ช่องทางการติดต่อ การวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ แนวทางการรักษา องค์ความรู้เกี่ยวกับการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดที่ครอบคลุมถึงแนวทางและทางเลือกในการบำบัดรักษาด้วย นอกจากนี้ยังรวมไปถึงความรู้เรื่องสิทธิและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ใช้สารเสพติด โดยเฉพาะสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการรักษา รวมไปถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายยาเสพติด และแนวทางการจัดการและดูแลผู้ใช้สารเสพติดที่เปลี่ยนแปลงไป

5.3 ด้านทักษะ ประกอบด้วย ทักษะการเข้าถึงเพื่อนเพื่อสร้างความไว้วางใจและสนใจให้ผู้ใช้สารเสพติดที่อยู่ในความดูแลของตนเข้ามาใช้บริการด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องเอชไอวี/เอดส์ เช่น การตรวจเลือดด้วยความสมัครใจ (VCCT) การรับการรักษาด้วยยาต้านไวรัสฯ เป็นต้น ทักษะการสื่อสาร

และการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้ข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเอชไอวี/เอดส์ ตลอดจนทักษะการเขียน และการจัดการงานเอกสารสำหรับบันทึกข้อมูลการให้บริการของอาสาสมัครแก่ผู้รับบริการซึ่งเป็นผู้ใช้ สารเสพติดที่อยู่ในความดูแลของอาสาสมัคร

5.4 ด้านทัศนคติ ประกอบด้วย การเห็นคุณค่าในตนเองและเชื่อว่าตนเองสามารถพัฒนาได้ ถึงแม้ว่าตนเองจะยังคงเป็นผู้ใช้สารเสพติดแต่ก็มีความสามารถซึ่งหากได้รับการพัฒนาก็จะสามารถมีส่วนช่วยในการปฏิบัติงานส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ซึ่งเป็นปัญหาของตนเองได้ และการเชื่อในคุณค่าความเป็นคนที่เท่าเทียมกันไม่เลือกปฏิบัติโดยให้การปฏิบัติต่อทุกคน ทั้งที่ติดเชื่อและไม่ติดเชื่อเอชไอวีอย่างเท่าเทียมกัน หรือแม้แต่ผู้ใช้สารเสพติดต่างชนิดและต่างวิธีกัน ก็ต้องไม่แบ่งแยกและไม่เลือกปฏิบัติ แต่การปฏิบัติงานและให้บริการแก่เพื่อนสมาชิกต้องเป็นไปตาม หลักการประเมินความต้องการและการประเมินความเสี่ยงของเพื่อนสมาชิกที่มีความจำเป็นและควร ได้รับบริการใดบ้าง รวมไปถึงการเคารพและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นโดยเฉพาะการรักษาข้อมูลของ เพื่อนสมาชิกเป็นความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลโดยไม่ได้รับความยินยอมจากเพื่อนสมาชิกไม่ว่าจะโดย ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม

6) กิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน ประกอบด้วย

6.1 การสร้างบรรยากาศความไว้วางใจซึ่งกันและกันภายในทีม เพื่อเตรียมความพร้อม สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน โดยอาจเริ่มต้นจากการทบทวนแรงจูงใจและความ ภาคภูมิใจในการมาทำงานเป็นอาสาสมัครของแต่ละคน

6.2 การทำความเข้าใจกับหลักการของการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนและกำหนดกติกา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน พร้อมทั้งอธิบายถึงบทบาทของผู้เข้าร่วมโปรแกรมว่าแต่ละคนสามารถ เป็นได้ทั้ง ผู้ถ่ายทอดแบ่งปันประสบการณ์และผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ ขึ้นอยู่กับความถนัดและ ศักยภาพของแต่ละคนในแต่ละหัวข้อของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

6.3 การทบทวนและประเมินศักยภาพที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร เพื่อให้ อาสาสมัครได้รู้จักและยอมรับในศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง และยอมรับว่าแต่ละคนมีจุดแข็ง จุดอ่อนที่แตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างนี้เป็นโอกาสในการที่จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพซึ่งกันและกันได้

6.4 การออกแบบและวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง ในโปรแกรมนี้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ จะทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเสริมและอำนวยความสะดวก ตลอดจนตั้งคำถามเชิงบวกเพื่อกระตุ้นความคิด และเปิดโอกาสให้อาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรมได้ออกแบบและวางแผนวิธีการที่ใช้ในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนของตนเอง ตลอดจนออกแบบแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และการพัฒนาศักยภาพของตนเองด้วย

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

6.5 การแลกเปลี่ยนเทคนิคและประสบการณ์ในการจัดการจัดการตนเอง เป็นกิจกรรมที่เน้นการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่อาสาสมัครแต่ละคนเคยข้ามผ่านความท้าทายในการจัดการตนเองด้านต่างๆ มาแล้ว และนำที่ตนเองได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของตัวเองมาถ่ายทอดและแบ่งปันให้แก่เพื่อนอาสาสมัครที่กำลังประสบปัญหาการจัดการตนเองในเรื่องนั้นๆ ให้สามารถนำคำแนะนำและเทคนิคต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการตนเองได้

6.6 การช่วยกันทบทวนความรู้ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องที่จะช่วยให้อาสาสมัครสามารถปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องเป็นข้อมูลความรู้ที่ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ สามารถนำไปใช้ได้จริงในการปฏิบัติงาน ตอบสนองสิ่งที่กลุ่มเป้าหมายต้องการและจำเป็นต้องใช้ในการดูแลตนเองให้ปลอดภัย ประกอบด้วย องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเอชไอวี/เอดส์ และประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ไวรัสตับอักเสบบี วัณโรค โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด สิทธิและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ใช้สารเสพติด

6.7 การช่วยกันฝึกทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานผ่านการลงมือปฏิบัติจริงร่วมกัน โดยการเปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้จับคู่หรือจับกลุ่มกันเพื่อลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริงร่วมกัน โดยออกแบบและวางแผนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนของคู่หรือกลุ่มของตนเองผ่านการลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริง ซึ่งนับว่าเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญมากในโปรแกรมนี้ เนื่องจากการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด คือ การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง ซึ่งนอกจากจะได้พัฒนาทักษะการปฏิบัติงานโดยตรงแล้ว อาสาสมัครยังจะได้เรียนรู้และพัฒนาศักยภาพด้านอื่นๆ ผ่านการปฏิบัติงานร่วมกับอาสาสมัครที่ลงพื้นที่ร่วมกันอีกด้วย

6.8 การสรุปทบทวนและสะท้อนคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้และพัฒนา เป็นขั้นตอนสำคัญที่เปิดโอกาสให้อาสาสมัครที่เข้าร่วมโปรแกรมได้ทบทวนและสะท้อนคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้และพัฒนาทั้งในระหว่างการทำกิจกรรมต่างๆ ในโปรแกรม นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้สะท้อนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ให้ข้อเสนอแนะซึ่งกันและกัน ตลอดจนเสนอแนะข้อคิดเห็นที่มีต่อโปรแกรมเพื่อปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรมที่สามารถตอบสนองความต้องการของอาสาสมัครได้ดียิ่งขึ้นด้วย

7) แหล่งความรู้และสื่อการเรียนรู้

7.1 แหล่งความรู้ที่สำคัญ คือ อาสาสมัครผู้ที่มีประสบการณ์ ซึ่งจะสามารถถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์ของตนให้แก่เพื่อนอาสาสมัครด้วยกันเพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานให้แก่กัน

3438750056

CT :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

7.2 สื่อการเรียนรู้ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อเอกสารที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลความรู้ในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ เช่น เอกสาร แผ่นพับ แผ่นพลิก ใบงาน และ อุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน เช่น อุปกรณ์ป้องกันที่นำไปให้บริการแก่เพื่อนสมาชิกที่ตนดูแล

8) การประเมินผล

การประเมินผล เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้อาสาสมัครมีศักยภาพในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ โดยแบ่งออกเป็น

8.1 การประเมินตนเองของอาสาสมัคร โดยอาจใช้แบบประเมินตนเองที่อาสาสมัครช่วยกันพัฒนาขึ้นร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อทบทวนตัวเอง

8.2 การประเมินโดยเพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน โดยการใช้การสะท้อนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นการเปิดโอกาสให้เพื่อนผู้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้มาด้วยกันตลอดทั้งโปรแกรมได้ช่วยสะท้อนสิ่งที่พวกเขาสังเกตเห็นเพื่อช่วยยืนยันสิ่งที่อาสาสมัครได้ประเมินตนเองว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่

8.3 การประเมินโดยหัวหน้างานและผู้รับบริการของอาสาสมัคร เป็นการสอบถามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลอาสาสมัครและกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้รับบริการจากอาสาสมัครเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับอาสาสมัครในด้านต่างๆ ได้แก่ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน คุณภาพการให้บริการ บุคลิกภาพ ความสามารถในการจัดการตนเอง องค์กรความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน

9) สภาพแวดล้อม

สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมที่จะสร้างบรรยากาศของความไว้วางใจและเอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ ต้องเป็นสภาพแวดล้อมที่อยู่ในพื้นที่ปฏิบัติงานจริง อาสาสมัครสามารถเดินทางมาเข้าร่วมกิจกรรมได้สะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการจัดกิจกรรม มีห้องประชุมที่มีพื้นที่และมีอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการจัดประชุมเพียงพอสำหรับอาสาสมัคร ต้องมีพื้นที่ปฏิบัติงานจริงที่สามารถเป็นสนามฝึกปฏิบัติให้แก่อาสาสมัครที่เข้าร่วมโปรแกรมได้ลงพื้นที่เพื่อนำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมโปรแกรมไปฝึกปฏิบัติงานจริงได้ด้วย

10) ข้อควรคำนึงในการนำโปรแกรมไปใช้

การนำโปรแกรมไปใช้มีข้อควรคำนึงที่ผู้นำโปรแกรมไปใช้ควรต้องให้ความสำคัญและระมัดระวัง ประกอบด้วย

10.1 ผู้ที่จะนำโปรแกรมไปใช้ ต้องยึดหลักความเชื่อพื้นฐานที่เชื่อว่าอาสาสมัครทุกคนมีศักยภาพ และแต่ละคนมีศักยภาพและความถนัดที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพซึ่งกันและกันได้ นอกจากนี้จะต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัครเพื่อ

จะสามารถติดตามประเมินผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับอาสาสมัครได้อย่างใกล้ชิด โดยจะต้องวางตัวเป็นกลาง และเคารพทุกความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโปรแกรม

10.2 สภาพแวดล้อม หัวใจสำคัญของการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน คือ ความไว้วางใจ และการยอมรับซึ่งกันและกัน ดังนั้น การนำโปรแกรมไปใช้จะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันของอาสาสมัครในทีม ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้ ต้องสร้างความเข้าใจและทำข้อตกลงร่วมกับอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรมตั้งแต่นั้นว่า โปรแกรมนี้เป็นโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัคร การแสดงความคิดเห็นและประสบการณ์ที่นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในโปรแกรมจะไม่มีผลต่อการพิจารณาประเมินผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครแต่ละคน แต่จะเป็นไปเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองเท่านั้น เพราะการที่ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ดูแลอาสาสมัคร อาจส่งผลให้อาสาสมัครไม่กล้าที่จะนำสถานการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในการปฏิบัติงานมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโปรแกรม ซึ่งจะทำให้ข้อมูลที่นำมาใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันนั้นไม่เป็นข้อมูลที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง จึงเป็นสิ่งที่ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องระมัดระวังและให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

10.3 เงื่อนไขการนำโปรแกรมไปใช้ โปรแกรมนี้เหมาะสำหรับการนำไปใช้ในทีมผู้ปฏิบัติงานภาคสนามซึ่งมีอาสาสมัครผู้มีประสบการณ์ใช้สารเสพติดเป็นผู้ปฏิบัติงานค้นหา เข้าถึง และชักชวนเพื่อนผู้ใช้สารเสพติดของพวกเขาเข้าสู่ระบบบริการด้านสุขภาพต่างๆ ตามความจำเป็นของแต่ละคน ซึ่งโปรแกรมนี้เป็นชุดของแผนงานและกิจกรรมที่ต้องดำเนินการเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องและใช้ระยะเวลา การนำโปรแกรมไปใช้จึงต้องกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานตามโปรแกรมให้มีความต่อเนื่องและใช้ระยะเวลาสำหรับการดำเนินโปรแกรมเพื่อให้สามารถติดตามผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน

10.4 การทำความเข้าใจกับธรรมชาติของผู้ใช้สารเสพติด เนื่องจากโปรแกรมนี้เป็นโปรแกรมสำหรับการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติด ซึ่งอาสาสมัครส่วนใหญ่ยังคงใช้สารเสพติดและอยู่ระหว่างการบำบัดด้วยสารทดแทนซึ่งต้องไปรับที่โรงพยาบาลเป็นประจำทุกวัน ดังนั้นช่วงเวลาในการจัดกิจกรรม โดยเฉพาะในช่วงเช้า จะต้องเผื่อเวลาสำหรับให้อาสาสมัครไปรับยาให้เรียบร้อยเสียก่อนจึงจะเริ่มกระบวนการได้ นอกจากนี้ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องหมั่นสังเกตอาการของอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรม เมื่อเห็นผู้เข้าร่วมมีอาการง่วงซึม ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากฤทธิ์ของสารเสพติดที่ใช้และสารทดแทนเมทาโดนที่อาจทำให้มีอาการง่วงซึมได้ ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้จะต้องจัดสรรเวลาให้มีช่วงพักสำหรับอาสาสมัครผู้เข้าร่วมได้ออกไปผ่อนคลายนอกห้องเป็นระยะ อาสาสมัครส่วนใหญ่จะใช้เวลาพักเพื่อดื่มกาแฟและสูบบุหรี่เพื่อจะช่วยให้ตัวเองกลับมาสดชื่นและพร้อมสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้

ส่วนที่ 3 การจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

ข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

1. แนวทางการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

1.1 การนำโปรแกรมไปปฏิบัติต้องเริ่มต้นการปรับทัศนคติและความคิดของผู้บทบาทต่อการนำโปรแกรมไปใช้ ไม่ว่าจะเป็น อาสาสมัครผู้เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของโปรแกรม เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบนำโปรแกรมไปใช้กับอาสาสมัคร และเจ้าหน้าที่ในระดับผู้บริหารหรือฝ่ายพัฒนาศักยภาพขององค์กร ให้เข้าใจและเห็นด้วยกับความเชื่อพื้นฐานของโปรแกรม

1.2 การนำเสนอแนวคิดและรายละเอียดของโปรแกรมให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ได้เข้าใจถึงรายละเอียดและที่มาที่ไปของโปรแกรมเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากเจ้าหน้าที่เหล่านี้จะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการนำโปรแกรมไปปฏิบัติและมีบทบาทเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนเป็นผู้มีบทบาทในการติดตามและประเมินผลการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับอาสาสมัครตลอดการดำเนินงานตามโปรแกรม

1.3 การค้นหาความต้องการพัฒนาศักยภาพที่แท้จริงของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของอาสาสมัคร โดยจะต้องมีการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของอาสาสมัครให้ชัดเจนว่าอาสาสมัครมีหน้าที่ความรับผิดชอบอะไรบ้าง และมีความคาดหวังต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครอย่างไรบ้าง จากนั้นจึงนำมากำหนดศักยภาพที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ โดยต้องให้อาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดสิ่งเหล่านี้ด้วย จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มากำหนดเป็นกรอบเนื้อหาสาระสำหรับโปรแกรมการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

1.4 ทำความเข้าใจร่วมกันถึงบทบาทของอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรม ซึ่งจะเป็นทั้งผู้ถ่ายทอดแบ่งปันประสบการณ์และผู้รับถ่ายทอดประสบการณ์ตามแต่ความถนัดและศักยภาพของอาสาสมัครแต่ละคน เนื่องจากอาสาสมัครจะต้องเป็นผู้ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมสะท้อนผลที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโปรแกรมในทุกขั้นตอน จึงจำเป็นที่จะทำความเข้าใจและทำข้อตกลงร่วมกันถึงบทบาทการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครในการเข้าร่วมโปรแกรมนี้อย่างละเอียดและชัดเจน

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

1.5 สํารวจความคาดหวังของอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรมเพื่อระบุเป้าหมายของการนำโปรแกรมไปปฏิบัติร่วมกัน

1.6 ให้อาสาสมัครเป็นผู้ออกแบบและวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนของตนเอง ทดลองดำเนินกิจกรรมตามแผน และกำหนดแนวทางการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง

1.7 กำหนดแนวทางและบทบาทของเจ้าหน้าที่ในการติดตามและประเมินผลการทำงานกิจกรรมตามโปรแกรม และจัดให้มีการสรุปผลที่เกิดขึ้นจากการนำโปรแกรมไปปฏิบัติร่วมกับอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรม เพื่อจะได้นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาปรับปรุงการดำเนินงานในขั้นต่อไปเป็นระยะ รวมถึงการจัดให้มีการถอดบทเรียนร่วมกันเมื่อสิ้นสุดโปรแกรมด้วย

1.8 การขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น ควรจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามพื้นที่เพื่อเปิดโอกาสให้อาสาสมัครที่เข้าร่วมการวิจัยได้เล่าถึงประสบการณ์ที่ตนเองได้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยและพัฒนาโปรแกรมนี้ขึ้น เพื่อแบ่งปันประสบการณ์ ตลอดจนวิธีการและขั้นตอนการดำเนินงาน และข้อควรระวังต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางให้พื้นที่อื่นที่สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้อาสาสมัครจากพื้นที่วิจัยได้ช่วยเป็นที่เลี้ยงให้แก่ออาสาสมัครในพื้นที่อื่นในระหว่างการนำโปรแกรมไปขยายผลด้วย ซึ่งจะช่วยเพิ่มคุณค่าและช่วยกระตุ้นให้อาสาสมัครมีส่วนร่วมในการพัฒนาโปรแกรมนี้รู้สึกภาคภูมิใจและเป็นแรงบันดาลใจให้อาสาสมัครในพื้นที่อื่นได้พัฒนาตนเองต่อไปด้วย

2. กลไกสนับสนุนให้เกิดการดำเนินงานตามแนวทางที่กำหนด สามารถแบ่งออกเป็นข้อเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 3 ส่วน ดังนี้

2.1 ข้อเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับผู้บริหารองค์กรและฝ่ายพัฒนาศักยภาพองค์กร

ผู้บริหารองค์กรที่มีความสนใจในโปรแกรมนี้นี้ ต้องมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบในฝ่ายพัฒนาศักยภาพขององค์กรนำโปรแกรมไปศึกษาและพิจารณากำหนดแนวทางการปฏิบัติและขยายผลที่ชัดเจน ซึ่งฝ่ายพัฒนาศักยภาพขององค์กร ควรต้องศึกษารายละเอียดของโปรแกรมก่อนที่จะนำไปใช้เพื่อกำหนดและวางแผนการนำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม มีการกำหนดบทบาทหน้าที่และผู้รับผิดชอบในการที่จะนำโปรแกรมไปปฏิบัติและขยายผลให้ชัดเจน จากนั้นเสนอแผนต่อผู้บริหารองค์กรได้รับทราบ พร้อมกันนั้นต้องมีการจัดทำแผนการดำเนินงานเพื่อทำความเข้าใจและชี้แจงรายละเอียดแก่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่และอาสาสมัครซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของโปรแกรมนี้นี้ได้รับทราบ โดยพัฒนาเป็นคู่มือประกอบเพื่อให้รายละเอียดที่จำเป็นเกี่ยวกับองค์ประกอบต่างๆ ของโปรแกรม ทั้งในส่วนของความเชื่อและแนวคิดพื้นฐานที่ใช้ในโปรแกรม และรายละเอียดขั้นตอนของกิจกรรมต่างๆ ในโปรแกรม รวมถึงข้อควรคำนึงต่างๆ ในการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ เพื่อให้ฝ่ายปฏิบัติการที่จะต้องเป็นผู้นำ

โปรแกรมไปปฏิบัติเข้าใจถึงหลักการและที่มาที่ไปของแนวคิดและวิธีการ รวมถึงรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนด้วย นอกจากนี้ควรมีการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของอาสาสมัครให้มีความชัดเจน เพื่อเป็นเป้าหมายในการกำหนดแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครให้พัฒนาไปสู่มาตรฐานที่กำหนดไว้ได้

2.2 ข้อเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ ต้องทำความเข้าใจบทบาทของตนเองในฐานะของผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจะต้องระมัดระวังในเรื่องอุปสรรคของการเป็นเจ้านายลูกน้องกับอาสาสมัคร ซึ่งอาจส่งผลให้การจัดกิจกรรม โดยเฉพาะการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครมีความคาดเคลื่อนได้ เนื่องจากอาสาสมัครอาจไม่กล้าประเมินตนเองตามความเป็นจริง เพราะเกรงว่าเจ้าหน้าที่จะมองว่าตนด้อยศักยภาพกว่าอาสาสมัครคนอื่น ทำให้เกิดการประเมินตนเองที่สูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริงซึ่งจะส่งผลให้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนอื่นมีความคาดเคลื่อนได้

2.3 ข้อเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในหน่วยงานระดับนโยบาย

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในหน่วยงานระดับนโยบาย เช่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดในแต่ละพื้นที่ หรือสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ตลอดจนหน่วยงานส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการต่างๆ ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและเพิ่มเติมองค์ความรู้ที่จำเป็นให้แก่ผู้ปฏิบัติงานโดยเฉพาะอาสาสมัคร นอกจากนี้ยังสามารถสนับสนุนด้านการยกระดับให้อาสาสมัครเหล่านี้เป็นบุคลากรที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานของรัฐในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในระดับประเทศ ซึ่งจะช่วยสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่อาสาสมัครในการที่จะพัฒนาตนเองและยกระดับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครให้มีมาตรฐานที่ดีขึ้นต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ตอนที่ 1 อภิปรายผลการวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

ข้อค้นพบจากการศึกษาบริบทและวิเคราะห์ความต้องการเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ พบว่า เหตุผลสำคัญที่ต้องชักชวนผู้ใช้สารเสพติดมาทำงานเป็นอาสาสมัคร เนื่องจาก ความไว้วางใจ เป็นหัวใจสำคัญในการทำงานกับผู้ใช้สารเสพติด ดังนั้นการมีอาสาสมัครซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติดเช่นเดียวกันกลุ่มเป้าหมาย จึงช่วยให้สามารถเข้าถึงผู้ใช้สารเสพติดได้ สอดคล้องข้อมูลของ เครือข่ายกฎหมายด้านเอชไอวี/เอดส์แห่ง

แคนาดา (2552) ได้กล่าวไว้ว่า การลงพื้นที่โดยอาสาสมัครที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดเช่นเดียวกับกลุ่มเป้าหมายนั้น มีประสิทธิผลดีกว่าการลงพื้นที่โดยนักสังคมสงเคราะห์หรือผู้ประกอบการวิชาชีพทางสุขภาพอื่นๆ และสามารถให้ความรู้แก่ผู้ใช้สารเสพติดได้ดีกว่าด้วย เนื่องจากผู้ใช้สารเสพติดมีแนวโน้มที่จะยอมรับฟังเพื่อนผู้เคยผ่านประสบการณ์ชีวิตเช่นเดียวกับตนมาก่อน ซึ่งความสำคัญของการมีผู้ใช้สารเสพติดมาทำงานเป็นอาสาสมัคร สะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนจากผลความก้าวหน้าและความสำเร็จของการดำเนินโครงการต่างๆ ในการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดที่ผ่านมา ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้ใช้สารเสพติดเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ อาจแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ ผลต่อการช่วยส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งหากขาดการมีส่วนร่วมของผู้ใช้สารเสพติดที่เข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครแล้ว ย่อมไม่สามารถค้นหา เข้าถึง และทำงานกับผู้ใช้สารเสพติดได้ นอกจากนี้การทำงานกับอาสาสมัครซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติด ยังช่วยให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ในการทำงานกับผู้ใช้สารเสพติดผ่านการเรียนรู้จากตัวอาสาสมัครซึ่งเป็นทั้งกลุ่มเป้าหมายและคนทำงานในเวลาเดียวกัน โครงการต่างๆ ที่มีผู้ใช้สารเสพติดมาทำงานเป็นอาสาสมัคร ต่างได้เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางในการที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้ใช้สารเสพติดและให้การช่วยเหลือดูแลผู้ใช้สารเสพติด ทั้งการดูแลด้านสุขภาพและการสนับสนุนให้พวกเขาสามารถทำงานและดูแลตัวเองได้ และผลที่เกิดขึ้นกับตัวผู้ใช้สารเสพติดที่มาทำงานเป็นอาสาสมัคร กล่าวคือ นอกจากที่ผู้ใช้สารเสพติดซึ่งมาทำงานเป็นอาสาสมัครจะช่วยให้การป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์มีความก้าวหน้าแล้ว การทำงานเป็นอาสาสมัครยังสร้างความภาคภูมิใจและช่วยให้พวกเขาเกิดความตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง เชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ที่สามารถพัฒนาได้ ช่วยสร้างความนับถือตัวเอง ช่วยกอบกู้ตัวตนของพวกเขาให้กลับมาเป็นที่ยอมรับทั้งของตนเองและของคนในสังคมอีกครั้ง และช่วยให้พวกเขามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ที่ Balian & White (2010) กล่าวไว้ว่า เหตุผลสำคัญของการว่าจ้างผู้ใช้สารเสพติดให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานเป็นเจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครในโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้สารเสพติดคือ ทำให้เราสามารถเข้าถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับความต้องการและแนวปฏิบัติของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดได้โดยตรง อีกทั้งการว่าจ้างผู้ใช้สารเสพติดในการทำงานเพื่อสังคมแบบมีค่าตอบแทนเป็นการเสริมพลังที่จะส่งผลโดยตรงต่อการยกระดับการนับถือและเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งบุคคลที่ได้รับการเสริมพลังมักมีแนวโน้มที่จะแสวงหาทางเลือกที่ปลอดภัยรวมถึงการรักษาสุขภาพและปกป้องสิทธิของตน

แม้ว่าการดำเนินงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดจะประสบความสำเร็จจากการชักชวนให้ผู้ใช้สารเสพติดมาทำงานเป็นอาสาสมัครแล้ว แต่อาสาสมัครซึ่งยังคงมีสถานะเป็นผู้ใช้สารเสพติดเหล่านี้ ก็ยังคงต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการทำงานมากมาย ไม่ว่าจะเป็น ข้อจำกัดด้านกฎหมาย ที่แม้ว่าจะพยายามลดทอนความเป็นอาชญากรรมของผู้

3438750056

CT :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ใช้สารเสพติดลดลง แต่ผู้ใช้สารเสพติดก็ยังคงมีความผิดทางกฎหมาย และยังคงต้องถูกจับกุมอยู่ดี รวมไปถึงข้อจำกัดในการปฏิบัติงานและความกดดันจากการทำงาน ด้วยยังคงสถานะของความเป็นผู้ใช้สารเสพติดอยู่ไม่ต่างจากกลุ่มเป้าหมาย อาสาสมัครเหล่านี้จึงมีแรงกดดันมากกว่าผู้ใช้สารเสพติดทั่วไปหลายเท่า รวมไปถึงข้อจำกัดด้านการพัฒนาศักยภาพที่ยังขาดความต่อเนื่องและไม่สามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครได้ สอดคล้องกับสิ่งที่ ดวงตา ปาวา และเยาวลักษณ์ จิตะโคตร์ (2554) และ Balian & White (2010) ได้กล่าวถึงความท้าทายที่ผู้ปฏิบัติงานซึ่งเป็นผู้ใช้สารเสพติดต้องเผชิญ

จะเห็นได้ว่า ปัญหาจากการพัฒนาศักยภาพที่ไม่เพียงพอและไม่สามารถตอบสนองความต้องการในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครได้นั้น ส่งผลต่ออาสาสมัครอย่างมาก ซึ่งหากอาสาสมัครได้รับการพัฒนาศักยภาพที่เหมาะสมก็จะช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย และยังส่งผลต่อความเชื่อมั่นในตนเองของอาสาสมัครและการยอมรับจากคนรอบข้างอีกด้วย ดังที่ สมาน รั้งสิโยภักษ์ (2541) และเกรียงไกร เจียมบุญศรี (2544) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาบุคลากร เป็นกระบวนการที่จะส่งเสริมและปรับเปลี่ยนให้ผู้ปฏิบัติงาน มีความรู้ความสามารถ มีความเข้าใจ มีทักษะในการทำงาน และมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพด้วย

ตอนที่ 2 อภิปรายผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

การนำเอาแนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมาใช้การวิจัยครั้งนี้ เป็นไปตามหลักการและแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มุ่งให้ความสำคัญและให้โอกาสกับกลุ่มเป้าหมายที่มักจะถูกกลืนหายไปจากสังคม ผู้ใช้สารเสพติด เป็นอีกกลุ่มเป้าหมายที่มักจะถูกสังคมรังเกียจและมักจะไม่ได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเอง จึงเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่มีความเหมาะสมกับแนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ข้อค้นพบจากการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ พบว่า เป็นการพัฒนาโปรแกรมที่มุ่งค้นหาและตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการนำประสบการณ์จริงของผู้เรียนมาเป็นทรัพยากรที่สำคัญสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อไปสู่การพัฒนาตนเองและการจัดการกับปัญหาของตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับ หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่ สุมาลี สังข์ศรี (2546) กล่าวว่า หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ต้องอาศัยวิธีการที่ ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจ และความแตกต่างของผู้เรียน โดยให้ความสำคัญกับ

ประสบการณ์ของผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมาย และสอดคล้องกับ ประสงค์ วิทย์เกียรติ และคณะ (2547) กล่าวไว้ว่า หลักการศึกษาอกระบบโรงเรียนต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ความสำคัญกับผู้เรียนตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร การวางแผนการเรียนการสอน การร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินการเรียนการสอน

โปรแกรมการที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ ให้ความสำคัญกับการออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับอาสาสมัครแต่ละบุคคล เนื่องจากเล็งเห็นว่า อาสาสมัครแต่ละคนมีความถนัดและมีจุดแข็งจุดอ่อนที่แตกต่างกัน แต่การพัฒนาศักยภาพที่ต้องการทั้งหมดก็เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากองค์กรได้นั่นเอง เช่นเดียวกับที่ Smith (2014) กล่าวถึง การศึกษาอกระบบโรงเรียนและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่า เป็นสองสาขาที่มีจุดร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ กล่าวคือ เป็นการพัฒนาที่เริ่มจากตัวบุคคลก่อน และเมื่อบุคคลได้รับการพัฒนา ก็จะส่งผลต่อเนื่องไปยังองค์กร และเนื้อหาสาระของการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้รายบุคคลนั้น จะต้องสัมพันธ์กับองค์กร จากนั้นจึงพัฒนาไปสู่กิจกรรมการเรียนรู้ของทีมภายใต้จุดมุ่งหมายเดียวกัน คือการพัฒนาองค์กร นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนในโปรแกรมนี้ ซึ่งเริ่มต้นจากการตระหนักรู้ศักยภาพและความต้องการที่แท้จริงของตนเองก่อน ผ่านการประเมินศักยภาพของตนเองด้วยแบบประเมินศักยภาพที่พัฒนาขึ้นจากตัวอาสาสมัครเองแล้ว จากนั้นจึงนำไปกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้และรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับตัวเองต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ หลักการสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ 7 ประการ ซึ่ง Knowles (1978) กล่าวไว้ว่า ประกอบด้วย 1) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 2) การกำหนดโครงสร้างทางกายภาพให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ 3) การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง 4) การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของตนเอง 5) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง 6) การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และ 7) การประเมินความก้าวหน้าและผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นสำหรับการวิจัยครั้งนี้มุ่งให้เกิดการนำทักษะความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ที่สั่งสมอยู่ในตัวอาสาสมัครแต่ละคน ให้มีโอกาสได้ถ่ายทอดส่งต่อไปสู่เพื่อนอาสาสมัครด้วยกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่ความสามารถในการที่จะแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดได้ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดโปรแกรมเชิงพัฒนา ของ Boyle (1981) ที่กล่าวว่า ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของโปรแกรมเชิงพัฒนา คือ การใช้ความรู้เป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา ซึ่งการถ่ายโอนความรู้ ทั้งองค์ความรู้ และทักษะความชำนาญ และทัศนคติ โดยอาศัยการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เป็นวิธีหลักก็เพื่อให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายของการจัดโปรแกรมนั่นเอง

นอกจากนี้การใช้กระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนมาเป็นหลักการสำคัญในการออกแบบกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโปรแกรมนี้ ซึ่งรูปแบบกิจกรรมจะเน้นไปที่การนำ

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ประสบการณ์จากการปฏิบัติงานจริงมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับ Mark F. and Kemly C. (2004) ที่กล่าวว่า เพื่อนช่วยเพื่อน คือ การนำกลุ่มคนมาร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ที่ตรงกับปัญหา โครงการ หรือกิจกรรมที่ต้องการจะทำ โดยเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กันในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ตามหัวข้อที่ต้องการ และ Collison & Parcell (2004) ที่กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นการสร้างให้เกิดกลไกการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของผู้อื่น ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมอุดมการณ์หรือร่วมวิชาชีพ ซึ่งความหมายของ เพื่อนช่วยเพื่อน จะเกี่ยวข้องกับ การประชุมหรือการปฏิบัติการร่วมกัน ซึ่งการมีเพื่อนผู้ช่วยในลักษณะนี้จึงเป็นการหาผู้ช่วยมาให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในโครงการที่กำลังจะทำหรือกำลังเผชิญปัญหาอยู่ เช่นเดียวกับ Shealagh (2005) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นการเรียนรู้จากกัลยาณมิตรที่อาจเป็นเพื่อนร่วมงานในหน่วยงานเดียวกันหรือคนละหน่วยงานก็ได้เพื่อช่วยกันตรวจสอบและร่วมแลกเปลี่ยนวิธีการทำงานที่จะส่งเสริมให้มีทักษะในการเรียนรู้เป็นทีม ซึ่งการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนในโปรแกรมนี้ยังรวมไปถึงการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติงานจริง เช่นเดียวกับที่ Sivasliam T. (1973) กล่าวไว้ว่า วิธีการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นวิธีการสอนที่สืบทอดเจตนารมณ์ของปรัชญาการศึกษาที่ว่าด้วย Learning by Doing นั่นเอง

ตอนที่ 3 อภิปรายผลการจัดทำข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

ในการจัดทำข้อเสนอแนะการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ พบว่า ข้อจำกัดที่สำคัญประการหนึ่งของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นในงานวิจัยครั้งนี้ คือ ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน โดยเฉพาะกิจกรรมคู่มือเพื่อนช่วยเพื่อนมีระยะเวลานานนัก ด้วยองค์ประกอบหลายประการที่ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมได้เป็นระยะเวลายาวนาน จึงเป็นข้อเสนอแนะที่สำคัญประการหนึ่งของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น ก็คือ การขยายระยะเวลาของการทำกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อจะได้ติดตามการเปลี่ยนแปลงจะผลการเรียนรู้ที่เกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างละเอียดมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของ คาโอริไซโตะ และคณะ (2552) ที่ทำการศึกษากิจกรรมปฏิบัติหน้าที่ของแกนนำเพื่อนช่วยเพื่อนเกี่ยวกับ การป้องกันเอชไอวี/เอดส์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการศึกษาก็

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

พบว่า ควรจัดสรรเวลาในการทำกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนให้มากขึ้นเพื่อประสิทธิภาพที่จะเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ผู้วิจัยพบว่า โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นต้องให้ความสำคัญและคำนึงถึงความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก โดยต้องเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นเจ้าของปัญหาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโปรแกรมสำหรับเสริมสร้างศักยภาพของพวกเขาเอง เนื่องจากพวกเขาคือผู้รู้และเข้าใจสถานการณ์ปัญหาและความต้องการพัฒนาศักยภาพของตัวเองดีที่สุด ขณะเดียวกันก็ต้องมีกระบวนการและเครื่องมือที่จะช่วยให้พวกเขามองเห็นเป้าหมายที่ทำทลายความสามารถของพวกเขาที่จะพัฒนาตนเองไปให้ถึงให้ได้ โดยจะต้องตระหนักและยอมรับสภาพที่แท้จริงของตนเองในปัจจุบันเสียก่อนจึงจะสามารถกำหนดเป้าหมายการพัฒนาตนเองได้ ผู้วิจัยจึงได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยออกมาเป็นแผนภาพ ดังนี้

3438750056

ภาพที่ 5 แผนภาพแสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

3438750056
 CT :Thesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อองค์กรที่ดูแลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไข ปัญหาเอชไอวี/เอดส์

สำหรับองค์กรหรือหน่วยงานที่ทำงานกับอาสาสมัครซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์การใช้สารเสพติด สามารถนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ไปปรับใช้ได้ โดยเสนอให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับผู้บริหารองค์กรมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบในฝ่ายพัฒนาศักยภาพขององค์กรรับไปศึกษาและพิจารณาความเหมาะสมของการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์และกำหนดแนวทางการปฏิบัติและการขยายผลต่อ โดยจะต้องมีการกำหนดผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน มีการกำหนดและวางแผนการนำไปใช้ อย่างเป็นรูปธรรม ต้องทำความเข้าใจและชี้แจงรายละเอียดแก่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่และอาสาสมัครซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของโปรแกรมนี้นี้ให้เห็นถึงประโยชน์ต่อการพัฒนาตัวของเขาเองไปพร้อมกับส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไข ปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งผู้ที่นำไปใช้ ควรที่จะต้องทำความเข้าใจถึงหลักการและที่มาที่ไปของแนวคิดและวิธีการ รวมถึงรายละเอียดของแต่ละกิจกรรมด้วย

สำหรับองค์กรหรือหน่วยงานที่ทำงานด้านการป้องกันแก้ไข ปัญหาเอชไอวี/เอดส์กับกลุ่มประชากรอื่นที่ไม่ใช่ผู้ใช้สารเสพติด ก็สามารถนำโปรแกรมนี้ไปประยุกต์ใช้ได้เช่นกัน โดยจะต้องเริ่มต้นตั้งแต่การระบุประเด็นของศักยภาพที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานให้ได้เสียก่อน แล้วจึงนำประเด็นเหล่านั้นมากำหนดเป็นแบบประเมินศักยภาพตัวเอง ก็จะได้เป็นแบบประเมินศักยภาพตนเองสำหรับอาสาสมัครผู้ปฏิบัติงานในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายที่องค์กรรับผิดชอบดูแลอยู่

1.2 ข้อเสนอแนะต่อองค์กรหรือหน่วยงานที่มีการปฏิบัติงานในรูปแบบของอาสาสมัคร

สำหรับองค์กรหรือหน่วยงานที่มีการปฏิบัติงานในรูปแบบของอาสาสมัคร สามารถนำเอาผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้เช่นกัน ทั้งในส่วนของหลักการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน การประเมินศักยภาพตนเอง ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ โดยจะต้องเริ่มต้นจากการค้นหาศักยภาพที่จำเป็นซึ่งเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของตนก่อน แล้วจึงนำประเด็นที่ได้มากำหนดเป็นแบบประเมินศักยภาพตนเอง และนำไปใช้ในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไข ปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครที่เน้นการให้ความสำคัญกับประสบการณ์และองค์ความรู้ที่อยู่ในตัวอาสาสมัครแต่ละคน และนำมาเป็นทรัพยากรสำคัญในการถ่ายทอดและแบ่งปันให้แก่เพื่อนอาสาสมัครด้วยกันเพื่อให้เกิด

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

การพัฒนาศักยภาพทั้งผู้แบ่งปันประสบการณ์และผู้ร่วมเรียนรู้ จึงอาจทำการศึกษาเพิ่มเติมในส่วนของแนวคิดการเรียนรู้ในรูปแบบอื่นๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ได้อย่างเหมาะสม

2.2 การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิจัยในพื้นที่ที่เฉพาะเจาะจงเพียงพื้นที่เดียว ดังนั้นการศึกษาวิจัยในอนาคตอาจมีการเก็บข้อมูลพื้นฐานในส่วนของบริบทการปฏิบัติงานและความต้องการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครโดยใช้รูปแบบของการสำรวจเชิงปริมาณเข้ามาช่วยให้ได้ข้อมูลในภาพรวมมากยิ่งขึ้น แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการออกแบบโปรแกรมการศึกษาหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่อไป

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / recv : 06082562 14:14:00 / seq : 12

บรรณานุกรม

- Balian, R., & White, C. (2010). *Harm Reduction at Work : A Guide for Organizations Employing People Who Use Drugs*. New York: Open Society Foundations.
- Boone, E.J. (1985). *Developing Programs in Adult Education*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Boyle, P.G. (1981). *Planning Better Program*. USA: McGraw-Hill,.
- Caffarella, R. (1994). *Planning programs for adult learners: A practical guide for educators, trainers and staff developers*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Cartagena, R.G., Veugeler, P.J., W.Kipp, Magigav, K., & Laing, L.M. (2006). Effectiveness of and HIV/AIDS prevention program for secondary school students in Mongolia. *Journal of Adolescent Health, 39*(2006).
- Collison, C., & Parcell, G. (2004). *Learning to fly : Practical knowledge management from some of the world's leading learning organizations*. Capstone: Chichester.
- Coombs, Philip, H., Ahmed, & Mangoor. (1971). *Attacking rural poverty : how nonformal education can help*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- European Commission. (2008). *Quality in Non-formal Education and Training in the Field of European Youth Work*.
- Faul, M., & Camacho, K. (2004). *Knowledge Sharing Toolkit: An Evolving Collection of Practical Knowledge Sharing Techniques*.
<https://usaidlearninglab.org/library/knowledge-sharing-toolkit-evolving-collection-practical-knowledge-sharing-techniques-0>
- Heron, J. (1999). *The Complete Facilitator's Handbook*. London: Kogan Page Limited.

3438750056

CD IThesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

- Klemp, G.O. (1980). *The Assessment of Occupational Competence*. Washington, DC: Report to the National Institute of Education.
- Knowles, M. (1980). *The modern practice of adult education : From pedagogy to andragogy*. Englewood Cliffs, N.J: Cambridge Adult Education.
- McClelland, D.C. (1973). Testing for competence rather than intelligence. *American Psychologist*, 28, 1-14.
- McLean, R. (2008). AIESEC Peer Coaching Guide. Career Innovation. Retrieved from <http://www.netbiog.com/Downloads/PeerCoachingGuide.pdf>
- Paolitto, P. D. (1976). The Effect of Cross-Age Tutoring on Adolescence: An Inquiry into Theoretical Assumptions. *Review of Educational Research*, 6(2), 215-287.
- Parry, Scott B. (1997). Evaluating the Impact of Training. *Alexandria, VA: American Society for Training and Development*.
- Robbins, P. (1991). *How to plan and implement a peer coaching program*. Alexandria, Va: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Ross Kirkham. (2008). Student Peer Assisted Mentoring (SPAM): A Conceptual Framework. Retrieved from http://www.ejbest.org/upload/Kirkham,_Ross.pdf
- Shealagh, P., Melanie, F., & Suzanne, B. (2005). *Making Connection That Work*. Ontario: Environment Canada.
- Sheffield, J. R., & Diejomaoh, V. P. (1972). *Non-formal education in African development*. New York: African-American Institute.
- Shermon, Ganesh. (2004). *Competency Based HRM*. New Delhi: Tata McGraw-Hill Publishing Company Limited.

Sivasilam, T. (1973). A new structure for peer tutoring. *Education Technology*, 13, 10-13.

Smith, D. H. (2014). A proposed framework for integrating adult education and human resource development in six minutes. *New Horizons in Adulth Education & Human Resource Development*, 26(2), 1-4.

Spencer, L.M., & Spencer, S.M. (1993). *Competence at Work: Models for Superior Performance*. New York.

Strain, P.S., & Powell, T.H. (1982). Using peer helpers to remediate social withdrawal. *Pointers*, 27, 43-47.

Tyler, R. W. (1986). *Evaluation Acting Program*: Bostom Allin and Bacon.

UNESCO. (1997). *International Standard Classification of Education ISCED 1997*. Paris: UNESCO.

Waldo, A. (2015). Peer Coaching. Teaching and Learning Department “Serving, Learning, Achieving, Together”. Retrieved from <http://hssd-tlc.weebly.com/peer-coaching.html>

Watkins, K. E., & Marsick, V. J. (2013). Adult education & human resource development: Overlapping and disparate fields. *New Horizons in Adulth Education & Human Resource Development*, 26(1), 42-54.

WHO. (2003). *Training Guide for HIV Prevention Outreach to Injecting Drug Users: Workshop Manual*. Switzerland: World Health Organization.

เกรียงไกร เจียมบุญศรี และ จักร อินทจักร. (2544). คู่มือการบริหารทรัพยากรบุคคล. กรุงเทพฯ: บั๊คแบงก์.

เครือข่ายกฎหมายด้านเอชไอวี/เอดส์แห่งแคนาดา. (2552). การใช้ยาเสพติดและเอชไอวี/เอดส์ในประเทศไทย : เอกสารชุดเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประเด็นกฎหมายและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดและเอชไอวี/เอดส์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิลีไว – สเตราส์.

เตือนใจ ดวงแก้ว. (2553). การพัฒนาศักยภาพในการทำงานของข้าราชการกลุ่มงานมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์. (ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยขอนแก่น,

เสนาะ ตีเยาว์. (2543). หลักการบริหาร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551. Retrieved from http://www.moe.go.th/moe/nipa/ed_law/p.r.g.edu31.pdf

กุลชน ธนาพงศธร. (2542). การวางแผนบุคลากร การกำหนดตำแหน่งงาน การสรรหา และการเลือกสรร. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.

คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์. (2556). ยุทธศาสตร์แห่งชาติว่าด้วยการยุติปัญหาเอดส์ พ.ศ.2562-2573. นนทบุรี: เอ็นซี คอนเซ็ปต์.

คาโอริ ไชโตะ และคณะ. (2552). การปฏิบัติหน้าที่ของแกนนำเพื่อนช่วยเพื่อนเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวี/เอดส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร. วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา, 7(3).

จรวยพร ธรณินทร์. (2550). เอกสารการประชุมผู้บริหาร กศน. ทั่วประเทศ : ทิศทาง กศน. ปี 2551 เรื่องแนวโน้มการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยยุคใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

จุฑามณี ตระกูลมุกดา. (2544). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์.

ฉัตรวรรษ องคสิงห์. (2550). “อาสาสมัครสาธารณสุข ศักยภาพและบทบาทในบริบทสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป.”. รายงานวิจัย สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

ณรงศ์วิทย์ แสนทอง. (2547). มารู้อัจฉริยภาพ Competency กันเถอะ. กรุงเทพฯ: เอส อาร์ เซ็นเตอร์.

ณัฐลักษณ์ ศรีมีชัย. (2547). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการเรียนวิชาชีวหลักสู่ตวรรษที่ 21 ของ นักศึกษาผู้ใหญ่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต), การศึกษานอกระบบโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดวงตา ปาวา และ เขียวลักษณ์ จิตตะโคตร. (2554). แรงจูงใจในการทำงานของอาสาสมัครในโครงการ แคมป์เปี่ยน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพีเอสไอ ประเทศไทย.

ธัญพร ชื่นกลิ่น และ วัชรรา เล่าเรียนดี. (2555). การพัฒนารูปแบบการโค้ชเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของอาจารย์พยาบาลที่ส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 4, 112-129.

นวลตา อาภาศัพพะกุล. (2550). แนวคิดในการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด: ตอนที่ 1. สงขลา นครินทร์เวชสาร, 25(1).

นาพระพิรินทร์ เบ็ญจวงศ์. (2551). Peer Group คืออะไร. Retrieved from <http://ntc-bloginfo.blogspot.com/2008/08/peer-group.html>

บุญชริกา ผลไพร. (2553). การดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาเอดส์ในชุมชนโดยแกนนำเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต), สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประชา ตันเสนีย์. (2553). หลักการพัฒนารัพยากรมนุษย์. Retrieved from <http://www.drpracha.com/index.php?topic=1014>

ปถุณ วิศวรรม และคณะ. (2552). ชุดแนวทางการดำเนินงานป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีและลดอันตรายในกลุ่มผู้ใช้ยาชนิดฉีดสำหรับบุคลากรสุขภาพ : แนวทางเข้าที่ริชโปรแกรม. กรุงเทพฯ: สำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค.

- ปานศักดิ์ ชินพมราช. (2550). แนวคิดอาสาศาสตร์สาธารณสุข. Retrieved from <http://www.openbase.in.th/files/>
- ปิยะ ศักดิ์เจริญ. (2557). การศึกษานอกระบบและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์: บริบทที่แตกต่างสู่เป้าหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิต. วารสารครุศาสตร์, 42(5), 155-170.
- ปิยากร หวังมหาพร. (2556). พัฒนาการเชิงนโยบายอาสาศาสตร์ไทย: จากความมั่นคงสู่การพัฒนาสังคม. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยศรีปทุม, 43(5), 16-17.
- พนัส หันนาคินทร์. (2542). การบริหารงานบุคลากรในโรงเรียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.
- วรรัตน์ อภินันท์กุล. (2551). แนวทางการพัฒนาดำเนินการยกย่องครูภูมิปัญญาไทยในการจัดการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม ในท้องถิ่นอย่างครบวงจร. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- วริยา เอี่ยมวิบูลย์. (2540). ศักยภาพในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล. (ปริญญามหาบัณฑิต), สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์,
- วิจารณ์ พานิช. (2551). การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 4 ed.). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- วิชุกร กุหลาบศรี. (2541). การปรับตัวขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานภาคใต้ในการท่องเที่ยว 2541-2542. (ปริญญามหาบัณฑิต), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,
- ศิริรัตน์ ขาดิไชยแดง และศิริวรรณ วณิชวัฒน์วรชัย. (2557). การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคลของครูผู้สอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 6(1).
- ศิวินิต อรรถวุฒิกุล. (2551). การพัฒนากระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้อย่างร่วมมือ ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อสร้างพฤติกรรมการสร้างความรู้ ของนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา. (ครุศาสตร์ดุขบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

ศุภรัตน์ รัตนมุขย์. (2551). ระบบการบริหารจัดการงานอาสาสมัคร. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนา
พลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม).

สมประสงค์ วิทย์เกียรติ และคณะ. (2545). รายงานการวิจัย เรื่อง แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนในการจัดการศึกษา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สมาน รังสิโยภุชฎ์. (2541). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล (พิมพ์ครั้งที่ 19 ed.).
กรุงเทพฯ: สวัสดิการสำนักงาน ก.พ.

สรริสา ตระกูลวงษ์. (2540). ศักยภาพและกลไกการปรับตัวขององค์กรสาธารณประโยชน์เพื่อพัฒนาเด็ก
และเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร. (ปริญญามหาบัณฑิต), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2548). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2557). รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการ
เพื่อมอบนโยบายและชี้แจงแนวทางการดำเนินงานลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติด
ปีงบประมาณ 2557. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.

สำนักงานพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส. (2557). คำสั่งศูนย์อำนวยการ
พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดที่ 1/2557 เรื่องแนวทางการดำเนินงานลดอันตรายจากการใช้ยา
เสพติด (*Harm Reduction*) ในกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดด้วยวิธีการฉีด. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาการ
ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส.

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. (2550). รายงานการประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อ
พัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง (สิ่งพิมพ์รัฐบาล). กรุงเทพฯ: สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน.

สุนันทา เสถียรมาส. (2554). แหล่งองค์ความรู้สำหรับ SMEs. Retrieved from
<http://www.sme.go.th/Lists/EditorInput/DispF.aspx?List=15dca7fb-bf2e-464e-97e5-440321040570&ID=1553>

สุมาลี สังข์ศรี. (2545). การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตตามแนวพระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.

- สุมาลี สังข์ศรี. (2546). การจัดการศึกษานอกระบบโดยวิธีการศึกษาทางไกลเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุรพล ธรรมร่มดี และคณะ. (2556). ระบบเพื่อนร่วมโค้ช (PEER COACHING) : แนวทางพัฒนาครูผู้ใฝ่เรียนรู้. ภาพนิ่งประกอบการประชุมปฏิบัติการ Peer Coaching โครงการวิจัยการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่21 ของนักเรียนในจังหวัดลำปางด้วยกระบวนการพัฒนาครูแบบหนุนนำต่อเนื่อง
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2555). จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ: วี.พรีนท์ (1991).
- หน่วยงานความร่วมมือด้านนโยบายยาเสพติดระหว่างประเทศ. (2556). เอกสารสรุปการปราบปรามยาเสพติดและการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพีเอสไอ (ประเทศไทย).
- องอาจ แก่นทอง. (2551). การให้คำปรึกษาฉันเพื่อน (Peer Counseling). Retrieved from <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=232176>
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2542). การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนกรุงเทพ. กรุงเทพฯ: สาขาวิชา การศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์. (2548). *Competency Dictionary* (พิมพ์ครั้งที่ 2 ed.). กรุงเทพฯ: เอช อาร์ เซ็นเตอร์
- อุกฤษณ์ กาญจนเกตุ. (2543). การใช้ Competency ในการบริหารงานบุคคล. วารสารบริหารคน, 21(ตุลาคม – ธันวาคม), 11-18.
- อุดม เขยกิจวงศ์. (2551). การส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- อุ้นตา นพคุณ. (2546). กรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมอย่างมีส่วนร่วมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

ภาคผนวก

3438750056

CU Theses 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

1. รศ.ดร.สันติ ศรีสวนแดง หัวหน้าภาควิชาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน
คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
2. ผศ.ดร.มาลี สบายยิ่ง อาจารย์ประจำภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
3. ผศ.นพ.ดร.อภิวัฒน์ อร่ามรัตน์ ผู้อำนวยการศูนย์วิชาการสารเสพติด
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
4. ผศ.ดร.แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง อาจารย์ประจำภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร
5. ดร.นิรันดร์ สาโรวาท อดีตผู้อำนวยการส่วนยุทธศาสตร์และอำนาจการ
สถาบันพัฒนาบุคลากรด้านการป้องกันและปราบปราม
ยาเสพติด สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
แห่งชาติ (ปปส.)

3438750056

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และวิพากษ์ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1. ดร.ปาน กิมปี ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน
2. ดร.มิ่งขวัญ คงเจริญ อาจารย์ประจำ ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปริญญาเอก การศึกษานอกระบบโรงเรียน
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. รศ. ดร. อภิชาติ ใจอารีย์ อาจารย์ประจำ ภาควิชาการพัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษยและชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
4. ดร.ชนินทร สุขเจริญ ปริญญาเอก การศึกษานอกระบบโรงเรียน
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. ดร.นิรันดร์ สาโรวาท ปริญญาเอก การศึกษานอกระบบโรงเรียน
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อดีตผู้อำนวยการส่วนยุทธศาสตร์และอำนวยการ
สถาบันพัฒนาบุคลากรด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ (ปปส.)
6. ดร.สีบสกุล สอนใจ ปริญญาเอก การศึกษานอกระบบโรงเรียน
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้อำนวยการส่วนยุทธศาสตร์และอำนวยการ
สถาบันพัฒนาบุคลากรด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ (ปปส.)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรพัฒนาเอกชนที่ดำเนินโครงการป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด

1. คุณจุฑารัตน์ วงศ์สุวรรณ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายคุณภาพโครงการ มูลนิธิริชไทย
2. คุณลัดดา นิเงาะ ผู้จัดการฝ่ายพัฒนาศักยภาพและรณรงค์ มูลนิธิไอโซน

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3438750056

CU Theslis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

เครื่องมือที่ 1 แบบสัมภาษณ์กลุ่มผู้บุกเบิกการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์โดย
อาศัยการปฏิบัติงานของอาสาสมัครที่เป็นผู้ใช้ยาเสพติดในประเทศไทยเกี่ยวกับความเป็นมาของ
อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความเป็นมา ความสำคัญ และความเชื่อพื้นฐานในการริเริ่มการทำงาน
ป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์โดยอาศัยการปฏิบัติงานของอาสาสมัครที่เป็นผู้ใช้สารเสพติดใน
ประเทศไทย

บันทึก วันที่..... เวลา..... สถานที่.....
ผู้สัมภาษณ์/บันทึก (ชื่อ/นามสกุล).....

รหัสผู้ให้ข้อมูล.....
สังกัด (องค์กร/หน่วยงาน).....

ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. ประวัติความเป็นมาและแนวทางการริเริ่มให้ผู้ใช้สารเสพติดมาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการ
ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์
.....
2. ความเชื่อพื้นฐานของการให้ผู้ใช้สารเสพติดเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงาน
ป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์
.....
3. ความสำคัญของการให้ผู้ใช้สารเสพติดเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกัน
แก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์
.....
4. ผลของการให้ผู้ใช้ยาเสพติดเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหา
เอชไอวี/เอดส์เป็นอย่างไร
.....
5. การคัดเลือกอาสาสมัครเข้ามาทำงานมีกระบวนการและเกณฑ์การคัดเลือกอย่างไร
.....

เครื่องมือที่ 2 แบบสัมภาษณ์อาสาสมัครเกี่ยวกับบริบทการปฏิบัติงานและความต้องการพัฒนา ศักยภาพที่จำเป็นของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติงานในปัจจุบันและบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์
2. เพื่อวิเคราะห์ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพที่จำเป็นของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

บันทึก วันที่..... เวลา..... สถานที่.....
ผู้สัมภาษณ์/บันทึก (ชื่อ/นามสกุล).....

รหัสผู้ให้ข้อมูล.....

เพศ..... อายุ..... ระดับการศึกษา..... ประสบการณ์ทำงานเป็นอาสาสมัคร..... เดือน/ปี

ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

สภาพการปฏิบัติงานในปัจจุบันและบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัคร

1. อะไรเป็นแรงจูงใจให้เข้ามาสมัครทำงานเป็นอาสาสมัคร
.....
2. เข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครได้อย่างไร ต้องผ่านขั้นตอนอะไรบ้าง
.....
3. บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์มีอะไรบ้าง
.....
4. ลักษณะงานที่ทำในแต่ละวันเป็นอย่างไร ทำอะไรบ้าง
.....
5. ในการทำงานต้องติดต่อประสานงานหรือเกี่ยวข้องกับใคร/อย่างไรบ้าง
.....
6. การทำงานในปัจจุบันต้องเผชิญกับสถานการณ์อะไรบ้าง มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง
.....

ความต้องการการพัฒนาศักยภาพที่จำเป็นของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหา
เอชไอวี/เอดส์

1. อาสาสมัครในพื้นที่ (ในอุดมคติ) ที่ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ควรมีคุณสมบัติอย่างไร
.....
2. คิดว่าปัจจุบันตนเองมีคุณสมบัติของการเป็นอาสาสมัครในพื้นที่ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไข
ปัญหาเอชไอวี/เอดส์ครบถ้วนหรือไม่/อย่างไร
.....
3. คิดว่ามีตนเองควรได้รับการพัฒนาศักยภาพในด้านใด/อย่างไรบ้างเพื่อที่จะทำให้ตนเองมี
คุณสมบัติของการเป็นอาสาสมัครในพื้นที่
.....
4. ที่ผ่านมามีได้รับการพัฒนาศักยภาพอะไร/อย่างไรบ้าง
.....
5. การพัฒนาศักยภาพที่ผ่านมามีปัญหาหรือมีข้อจำกัดอย่างไรและมีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
ให้สามารถตอบสนองความต้องการพัฒนาคุณภาพที่จำเป็นของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงาน
ป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์อย่างไร
.....

เครื่องมือที่ 3 แบบบันทึกการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลและผู้ปฏิบัติงานร่วมกับอาสาสมัครในพื้นที่ (รายบุคคล) เกี่ยวกับการปฏิบัติงานและการพัฒนาศักยภาพที่จำเป็นของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติงานในปัจจุบันและบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์
2. เพื่อวิเคราะห์ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพที่จำเป็นของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

บันทึก วันที่..... เวลา..... สถานที่.....
 ผู้สัมภาษณ์/บันทึก (ชื่อ/นามสกุล).....
 รหัสผู้ให้ข้อมูล.....
 สังกัด (องค์กร/หน่วยงาน).....

ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

สภาพการปฏิบัติงานในปัจจุบันและบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัคร

1. การคัดเลือกอาสาสมัครพิจารณาจากองค์ประกอบอะไรบ้าง และมีเกณฑ์การคัดเลือกอย่างไร

2. บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์มีอะไรบ้าง

3. ลักษณะงานของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์เป็นอย่างไร ต้องทำอะไรและต้องเกี่ยวข้องกับใครบ้าง

4. มีการติดตามและประเมินผลการทำงานของอาสาสมัครอย่างไร (มีกระบวนการอย่างไรและมีการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้าหรือไม่) และมีการหนุนเสริมการทำงานของอาสาสมัครอย่างไร

5. ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของอาสาสมัครที่ต้องเผชิญในปัจจุบันมีอะไรบ้าง

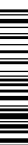

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ความต้องการการพัฒนาศักยภาพที่จำเป็นของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

1. อาสาสมัครในฝัน (ในอุดมคติ) ที่ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ควรมีคุณสมบัติอย่างไร
.....
2. คิดว่าอาสาสมัครที่ปฏิบัติงานอยู่ในปัจจุบันมีคุณสมบัติของการเป็นอาสาสมัครในฝันที่ส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ครบถ้วนหรือไม่/อย่างไร
.....
3. คิดว่าอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ควรได้รับการพัฒนาศักยภาพในด้านใด/อย่างไรบ้างเพื่อที่จะทำให้มีคุณสมบัติของการเป็นอาสาสมัครในฝันได้
.....
4. การพัฒนาศักยภาพที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีอะไรบ้างและมีการดำเนินการอย่างไร
.....
5. การพัฒนาศักยภาพที่ผ่านมามีปัญหาหรือมีข้อจำกัดอย่างไรและมีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงให้สามารถตอบสนองความต้องการพัฒนาศักยภาพที่จำเป็นของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์อย่างไร
.....

เครื่องมือที่ 4 แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบ
โรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริม
การทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

วันที่..... เวลา..... สถานที่.....

รหัสผู้เข้าร่วมการประชุม

1.	2.
3.	4.
5.	6.
7.	8.
9.	10.

ข้อสรุปที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ

กิจกรรม	ประเด็นการประชุม	ข้อสรุปที่ได้จากการประชุม
1. ประชุมชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับ จุดมุ่งหมายและบทบาท ของการเข้าร่วมโปรแกรม	- จุดมุ่งหมายของโปรแกรม - บทบาทของการเข้าร่วมโปรแกรม - ระดมความคิด - กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ร่วมกัน	
2. การประเมินศักยภาพ ตนเองเพื่อระบุความ ต้องการพัฒนาศักยภาพ	- ทบทวนศักยภาพที่จำเป็นสำหรับ อาสาสมัคร - กำหนดประเด็นศักยภาพที่จำเป็น สำหรับการประเมินศักยภาพตนเอง ของอาสาสมัคร	

กิจกรรม	ประเด็นการประชุม	ข้อสรุปที่ได้จากการประชุม
	<ul style="list-style-type: none"> - กำหนดและระบุความแตกต่างของระดับการประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัครในแต่ละระดับ - พัฒนาแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัคร - การทดลองใช้และปรับปรุงแบบประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัคร - การประเมินศักยภาพตนเองของอาสาสมัคร 	
3. การประชุมสรุปและวางแผนการทดลองจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในโปรแกรม	<ul style="list-style-type: none"> - จัดทำรายละเอียดของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดในโปรแกรม - ระบุทรัพยากรที่จำเป็น - จัดทำแผนการทดลองจัดกิจกรรม 	

3438750056

เครื่องมือที่ 5 แบบสังเกตการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบ
โรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริม
การทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

วันที่..... เวลา..... สถานที่.....

รหัสผู้เข้าร่วมการประชุม

1.	2.
3.	4.
5.	6.
7.	8.
9.	10.

ประเด็นการสังเกตการประชุมเชิงปฏิบัติการ

1. บรรยากาศการประชุม

1.1 สถานที่และสภาพแวดล้อมในการประชุม.....
.....
.....

1.2 บรรยากาศระหว่างการประชุม.....
.....
.....

2. การเรียนรู้ของอาสาสมัครผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน

2.1 ความสามารถในการกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ร่วมกัน.....
.....
.....

2.2 ความสามารถในการถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์.....
.....
.....

2.3 ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้จากเพื่อนผู้แบ่งปันประสบการณ์.....
.....
.....

2.4 การรับฟัง ยอมรับความคิดเห็น และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน.....

.....

.....

2.5 ความเข้าใจและสามารถเสนอแนวทางในการนำบทเรียนที่ได้รับไปประยุกต์ใช้.....

.....

.....

3. องค์ประกอบของกระบวนการพัฒนาโปรแกรม

3.1 วัตถุประสงค์/เป้าหมาย.....

.....

.....

3.2 เนื้อหา.....

.....

.....

3.3 กระบวนการ/กิจกรรม.....

.....

.....

3.4 สื่อที่ใช้.....

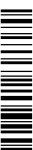
.....

.....

3.5 ระยะเวลา.....

.....

.....

เครื่องมือที่ 6 แบบบันทึกการสรุปทบทวนหลังทำกิจกรรม (After Action Review : AAR)

กิจกรรม..... AAR ครั้งที่.....

วันที่..... เวลา..... สถานที่.....

รหัสผู้เข้าร่วมการสรุปทบทวนหลังกิจกรรม

1.	2.
3.	4.
5.	6.
7.	8.
9.	10.

ประเด็นคำถามสำหรับการสรุปทบทวนหลังทำกิจกรรม

1. เป้าหมายของการพัฒนาโปรแกรม (สิ่งที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนาโปรแกรม)

.....

2. ผลของการพัฒนาโปรแกรม (สิ่งที่เกิดขึ้นจริงในกระบวนการพัฒนาโปรแกรม)

.....

3. สิ่งที่ทำให้ผลที่เกิดขึ้นจริงเหมือนหรือแตกต่างจากเป้าหมายหรือสิ่งที่คาดหวังไว้

- 3.1 สิ่งที่เป็นไปด้วยดี/ทำได้ดี (ข้อดี)

.....

- 3.2 สิ่งที่ติดขัดไม่ราบรื่น/ทำได้ไม่ดี (ข้อเสีย/ข้อจำกัด/ปัญหาอุปสรรค)

.....

4. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาโปรแกรม

.....
.....

5. ข้อเสนอแนะที่จะช่วยให้กระบวนการพัฒนาโปรแกรมดำเนินไปได้ดีขึ้นในครั้งต่อไป

.....
.....

3438750056

CU Thesjis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

เครื่องมือที่ 7 แบบบันทึกภาคสนาม เพื่อสังเกตการทดลองใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบ
โรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริม
การทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

วันที่..... เวลา..... สถานที่.....

รหัสผู้เข้าร่วมโปรแกรม

1.	2.
3.	4.
5.	6.
7.	8.
9.	10.

ประเด็นการสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นกับอาสาสมัครในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม

1. การเรียนรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนของอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรม
 - 1.1 ความสามารถในการถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์การทำงาน.....
 - 1.2 ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้จากเพื่อนผู้แบ่งปันประสบการณ์.....
 - 1.3 การรับฟังและยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน.....
 - 1.4 ความสามารถในการสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน.....
2. การเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโปรแกรม
 - 2.1 บุคลิกภาพของอาสาสมัคร.....
 - 2.2 องค์กรความรู้ของอาสาสมัคร (เอชไอวี/เอดส์และโรคที่เกี่ยวข้อง, การลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด, สิทธิที่เกี่ยวข้อง).....
 - 2.3 ทักษะและความสามารถของอาสาสมัคร.....
 - 2.4 ทศนคติและกำลังใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร.....
3. ความเหมาะสมขององค์ประกอบด้านต่างๆ ของโปรแกรม
 - 3.1 วัตถุประสงค์/เป้าหมาย.....
 - 3.2 เนื้อหา.....
 - 3.3 กระบวนการ/กิจกรรม.....
 - 3.4 สื่อที่ใช้.....
 - 3.5 ระยะเวลา.....

ประเด็นข้อคิดเห็นและเสียงสะท้อนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร

1. ข้อคิดเห็นและเสียงสะท้อนจากเจ้าหน้าที่ ซึ่งหมายถึง เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลและปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัครในพื้นที่

1.1 ความเปลี่ยนแปลงที่สังเกตได้ในตัวของอาสาสมัคร.....

1.2 ศักยภาพของอาสาสมัครที่รู้สึกว่ามีการพัฒนาขึ้น.....

- ศักยภาพด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง
- ศักยภาพด้านความรู้
- ศักยภาพด้านทักษะความสามารถ
- ศักยภาพด้านทัศนคติ

2. ข้อคิดเห็นและเสียงสะท้อนจากผู้รับบริการ ซึ่งหมายถึง ผู้ใช้สารเสพติดที่เป็นสมาชิกในแวดวงของอาสาสมัครในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับบริการต่างๆ จากอาสาสมัคร

2.1 ความเปลี่ยนแปลงที่สังเกตได้ในตัวของอาสาสมัคร.....

2.2 ศักยภาพของอาสาสมัครที่รู้สึกว่ามีการพัฒนาขึ้น.....

- ศักยภาพด้านบุคลิกภาพและการจัดการตนเอง
- ศักยภาพด้านความรู้
- ศักยภาพด้านทักษะความสามารถ
- ศักยภาพด้านทัศนคติ

3438750056

เครื่องมือที่ 8 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม เพื่อติดตามและประเมินผลการใช้โปรแกรมการศึกษา
นอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพ
อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

วันที่..... เวลา..... สถานที่.....

รหัสผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

1.	2.
3.	4.
5.	6.
7.	8.
9.	10.

ประเด็นการสนทนากลุ่ม

ประเด็นสนทนา	ข้อมูลที่ได้	ผู้ให้ข้อมูล
1. ข้อดีข้อเสียของโปรแกรม		
2. ปัญหาและอุปสรรคของการ จัดโปรแกรม		
3. ข้อจำกัดของโปรแกรม		
4. ความคิดเห็นต่อโปรแกรมใน ภาพรวม		
5. ข้อเสนอแนะสำหรับการ พัฒนาโปรแกรมให้มีความ เหมาะสมยิ่งขึ้น		

เครื่องมือที่ 9 แบบบันทึกการถอดบทเรียน (ภาพรวมเมื่อสิ้นสุดโปรแกรม) การพัฒนาโปรแกรม
 การศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพ
 อาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

วันที่..... เวลา..... สถานที่.....

รหัสผู้เข้าร่วมการถอดบทเรียน

1.	2.
3.	4.
5.	6.
7.	8.
9.	10.

ประเด็นคำถามสำหรับการถอดบทเรียน

- สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมโปรแกรมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ

- ศักยภาพที่ได้รับการเสริมสร้างจากการเข้าร่วมโปรแกรม (บุคลิกภาพ / ความรู้ / ทักษะ /
 ทัศนคติ)

- คุณสมบัติของการเป็นอาสาสมัครเพื่อนช่วยเพื่อนที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบเพื่อน
 ช่วยเพื่อนตามโปรแกรม

4. ปัจจัยแห่งความสำเร็จและประโยชน์ของโปรแกรมต่อการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง

.....

.....

.....

5. ข้อเสนอแนะที่จะช่วยพัฒนาโปรแกรมให้ดีขึ้น (ปัญหาอุปสรรค / สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข)

.....

.....

.....

3438750056

CU Thesjis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

เครื่องมือที่ 10 แบบบันทึกเวทีวิพากษ์เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการขยายผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายสู่พื้นที่อื่น

วันที่..... เวลา..... สถานที่.....

ผู้เข้าร่วมเวทีวิพากษ์

1.	2.
3.	4.
5.	6.
7.	8.
9.	10.

ประเด็นคำถามสำหรับการวิพากษ์

1. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาโปรแกรม

.....

.....

.....

2. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

.....

.....

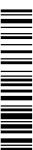
.....

3. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่นำมาใช้ในการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

.....

.....

.....

4. ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางในการนำกระบวนการพัฒนาโปรแกรมและโปรแกรมที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้ประโยชน์

.....
.....
.....

5. ข้อเสนอแนะสำหรับกลไกการขับเคลื่อนสู่การนำไปปฏิบัติจริงและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

.....
.....
.....

3438750056

ภาคผนวก ค

ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3438750056

CU Theslis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ 1

แบบสัมภาษณ์กลุ่มผู้บุกเบิกการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

โดยอาศัยการปฏิบัติงานของอาสาสมัครที่เป็นผู้ใช้ยาเสพติดในประเทศไทย

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ ใช้สัมภาษณ์ผู้บุกเบิกการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์โดยอาศัยการปฏิบัติงานของอาสาสมัครที่เป็นผู้ใช้ยาเสพติดในประเทศไทยเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ความสำคัญ และความเชื่อพื้นฐานในการริเริ่มการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์โดยอาศัยการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร ขอให้ท่านพิจารณาข้อความถามว่ามีความตรงเชิงเนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านพิจารณาซึ่งมีเกณฑ์พิจารณาดังนี้

+1	หมายถึง	ข้อความมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
-1	หมายถึง	ข้อความไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตารางพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา

วัตถุประสงค์	ข้อความถาม	ค่าความคิดเห็น					ดัชนีความสอดคล้อง	ข้อเสนอแนะ
		1	2	3	4	5		
ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์	ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	1	1	-1	1	1	0.6	ไม่น่าจะบันทึกชื่อเพื่อรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล
	ตำแหน่ง	1	1	0	1	1	0.8	อาจไม่จำเป็น
	สังกัด (หน่วยงาน/องค์กร)	1	1	1	1	1	1	
	วัน เวลา สถานที่ สัมภาษณ์	1	1	1	1	1	1	
เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ความสำคัญ และความเชื่อพื้นฐานในการริเริ่มการทำงานป้องกัน	1. ประวัติความเป็นมาและแนวทางการริเริ่มให้ผู้ใช้ยาเสพติดมาทำงานเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์	1	1	1	1	1	1	

วัตถุประสงค์	ข้อความถาม	ค่าความคิดเห็น					ดัชนีความ สอดคล้อง	ข้อเสนอแนะ
		1	2	3	4	5		
แก้ไขปัญหา เอชไอวี/เอดส์ โดยอาศัยการ ปฏิบัติงานของ อาสาสมัครที่ เป็นผู้เชี่ยวชาญ เสฟติดใน ประเทศไทย	2. แนวคิดและความ เชื่อพื้นฐานของการให้ ผู้เชี่ยวชาญเสฟติดเข้ามา ทำงานเป็นอาสาสมัคร ส่งเสริมการทำงาน ป้องกันแก้ไขปัญหา เอชไอวี/เอดส์	1	1	1	1	1	1	
	3. ความสำคัญของ การให้ผู้เชี่ยวชาญเสฟติด เข้ามาทำงานเป็น อาสาสมัครส่งเสริม การทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหา เอชไอวี/เอดส์	1	1	1	1	1	1	
	4. ผลของการให้ผู้เชี่ยวชาญ เสฟติดเข้ามา ทำงานเป็นอาสาสมัคร ส่งเสริมการทำงาน ป้องกันแก้ไขปัญหา เอชไอวี/เอดส์เป็น อย่างไร	1	1	1	1	1	1	
	5. การคัดเลือก อาสาสมัครเข้ามา ทำงานมีกระบวนการ และเกณฑ์การ คัดเลือกอย่างไร	1	1	1	1	1	1	

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ 2

แบบสัมภาษณ์อาสาสมัครเกี่ยวกับบริบทการปฏิบัติงานและความต้องการพัฒนาศักยภาพที่จำเป็น
ของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ ใช้สัมภาษณ์อาสาสมัครเกี่ยวกับบริบทการปฏิบัติงานและความ
ต้องการพัฒนาศักยภาพที่จำเป็นของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์
ขอให้ท่านพิจารณาข้อคำถามว่ามีความตรงเชิงเนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยทำ
เครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านพิจารณาซึ่งมีเกณฑ์พิจารณาดังนี้

+1	หมายถึง	ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
-1	หมายถึง	ข้อคำถามไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตารางพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา

วัตถุประสงค์	ข้อคำถาม	ค่าความคิดเห็น					ดัชนีความ สอดคล้อง	ข้อเสนอแนะ
		1	2	3	4	5		
ข้อมูลของผู้ให้ สัมภาษณ์	ชื่อผู้ให้ สัมภาษณ์	1	1	-1	1	1	0.6	ไม่น่าจะ บันทึกชื่อ เพื่อรักษา ความลับของ ผู้ให้ข้อมูล
	เพศ	1	1	1	1	1	1	
	อายุ	1	1	1	1	1	1	
	ระดับการศึกษา	1	1	1	1	1	1	
	ประสบการณ์ ทำงาน เป็นอาสาสมัคร (ระยะเวลาที่ปี)	1	1	1	1	1	1	
	วัน เวลา สถานที่ สัมภาษณ์	1	1	1	1	1	1	
1. เพื่อศึกษา สภาพการ	1. อะไรเป็น แรงจูงใจให้เข้า	1	1	1	1	1	1	

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / recv : 06082562 14:14:00 / seq : 12

วัตถุประสงค์	ข้อความถาม	ค่าความคิดเห็น					ดัชนีความ สอดคล้อง	ข้อเสนอแนะ
		1	2	3	4	5		
ปฏิบัติงานใน ปัจจุบันและ บทบาทหน้าที่ ของ อาสาสมัคร ส่งเสริมการ ทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหา เอชไอวี/เอดส์	อาสาสมัครทำงาน เป็นอาสาสมัคร							
	2. เข้ามาทำงาน เป็นอาสาสมัคร ได้อย่างไร ต้องผ่าน ขั้นตอน อะไรบ้าง	1	1	1	1	1	1	
	3. บทบาท หน้าที่ของ อาสาสมัคร ส่งเสริมการ ทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหาเอช ไอวี/เอดส์ มีอะไรบ้าง	1	1	1	1	1	1	
	4. ลักษณะงาน ที่ทำในแต่ละวัน เป็นอย่างไร ทำ อะไรบ้าง	1	1	1	1	1	1	
	5. ในการ ทำงานต้อง ติดต่อ ประสานงาน หรือเกี่ยวข้องกับ ใคร/อย่างไร บ้าง	1	1	1	1	1	1	
	6. การทำงาน ในปัจจุบันต้อง เผชิญกับ สถานการณ์ อะไรบ้าง มีปัญหาและ	1	1	1	1	1	1	

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

วัตถุประสงค์	ข้อความถาม	ค่าความคิดเห็น					ดัชนีความ สอดคล้อง	ข้อเสนอแนะ
		1	2	3	4	5		
	อุปสรรค อะไรบ้าง							
2. เพื่อ วิเคราะห์ความ ต้องการ เกี่ยวกับการ พัฒนา ศักยภาพที่ จำเป็นของ อาสาสมัคร ส่งเสริมการ ทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหา เอชไอวี/เอดส์	1. อาสาสมัคร ในฝัน (ในอุดมคติ) ที่ ส่งเสริมการ ทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหาเอช ไอวี/เอดส์ควรมี คุณสมบัติ อย่างไร	1	1	1	1	1	1	
	2. คิดว่า ปัจจุบันตนเองมี คุณสมบัติของ การเป็น อาสาสมัครใน ฝันที่ส่งเสริม การทำงาน ป้องกันแก้ไข ปัญหา เอชไอวี/เอดส์ ครบถ้วน หรือไม่/อย่างไร	1	1	1	1	1	1	
	3. คิดว่าตนเอง ควรได้รับการ พัฒนาศักยภาพ ในด้านใด/ อย่างไรบ้าง เพื่อที่จะทำให้ ตนเองมี คุณสมบัติของ การเป็น	1	1	1	1	1	1	

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

วัตถุประสงค์	ข้อความ	ค่าความคิดเห็น					ดัชนีความ สอดคล้อง	ข้อเสนอแนะ
		1	2	3	4	5		
	อาสาสมัครใน ฝันได้							
	4. ที่ผ่านมา ได้รับการพัฒนา ศักยภาพอะไร/ อย่างไรบ้าง	1	1	1	1	1	1	
	5. การพัฒนา ศักยภาพที่ผ่าน มามีปัญหาหรือ มีข้อจำกัด อย่างไรและมี ข้อเสนอแนะ เพื่อการ ปรับปรุงให้ สามารถ ตอบสนองความ ต้องการพัฒนา ศักยภาพที่ จำเป็นของ อาสาสมัคร ส่งเสริมการ ทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหาเอช ไอวี/เอดส์ อย่างไร	1	1	1	1	1	1	

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ 3

แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลและปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัครเกี่ยวกับการปฏิบัติงานและการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ ใช้สัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานที่ทำหน้าที่ดูแลและปฏิบัติงานใกล้ชิดกับอาสาสมัครเกี่ยวกับการปฏิบัติงานและการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ขอให้ท่านพิจารณาข้อความว่ามีความตรงเชิงเนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านพิจารณาซึ่งมีเกณฑ์พิจารณาดังนี้

+1	หมายถึง	ข้อความมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าข้อความมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
-1	หมายถึง	ข้อความไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตารางพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา

วัตถุประสงค์	ข้อความ	ค่าความคิดเห็น					ดัชนีความสอดคล้อง	ข้อเสนอแนะ
		1	2	3	4	5		
ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์	ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	1	1	-1	1	1	0.6	ไม่น่าจะบันทึกชื่อเพื่อรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล
	ตำแหน่ง	1	1	0	1	1	0.8	อาจไม่จำเป็น
	สังกัด (หน่วยงาน/ องค์กร)	1	1	1	1	1	1	
	วัน เวลา สถานที่ สัมภาษณ์	1	1	1	1	1	1	
1. เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติงานในปัจจุบันและบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัคร	1. การคัดเลือกอาสาสมัครพิจารณาจากองค์ประกอบอะไรบ้าง และมีเกณฑ์การคัดเลือกอย่างไร	1	1	1	1	1	1	

วัตถุประสงค์	ข้อความถาม	ค่าความคิดเห็น					ดัชนีความ สอดคล้อง	ข้อเสนอแนะ
		1	2	3	4	5		
ส่งเสริมการ ทำงาน ป้องกันแก้ไข ปัญหา เอชไอวี/ เอดส์	2. บทบาท หน้าที่ของ อาสาสมัคร ส่งเสริมการ ทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหาเอช ไอวี/เอดส์ มีอะไรบ้าง	1	1	1	1	1	1	
	3. ลักษณะงาน ของอาสาสมัคร ส่งเสริมการ ทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหาเอช ไอวี/เอดส์เป็น อย่างไร ต้องทำ อะไรและต้อง เกี่ยวข้องกับใคร บ้าง	1	1	1	1	1	1	
	4. มีการติดตาม และประเมินผล การทำงานของ อาสาสมัคร อย่างไร	1	1	1	1	1	1	
	5. ปัญหาและ อุปสรรคในการ ทำงานของ อาสาสมัครที่ ต้องเผชิญใน ปัจจุบันมี อะไรบ้าง	1	1	1	1	1	1	
	2. เพื่อ วิเคราะห์	1. อาสาสมัครใน ฝัน	1	1	1	1	1	1

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

วัตถุประสงค์	ข้อความ	ค่าความคิดเห็น					ดัชนีความ สอดคล้อง	ข้อเสนอแนะ
		1	2	3	4	5		
ความต้องการ เกี่ยวกับการ พัฒนา ศักยภาพที่ จำเป็นของ อาสาสมัคร	(ในอุดมคติ) ที่ ส่งเสริมการ ทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหาเอช ไอวี/เอดส์ควรมี คุณสมบัติ อย่างไร							
ส่งเสริมการ ทำงาน ป้องกันแก้ไข ปัญหา เอชไอวี/ เอดส์	2. คิดว่า อาสาสมัครที่ ปฏิบัติงานอยู่ใน ปัจจุบันมี คุณสมบัติของ การเป็น อาสาสมัครในฝัน ที่ส่งเสริมการ ทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหา เอชไอวี/เอดส์ ครบถ้วนหรือไม่/ อย่างไร	1	1	1	1	1	1	
	3. คิดว่า อาสาสมัคร ส่งเสริมการ ทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหา เอชไอวี/เอดส์ ควรได้รับการ พัฒนาศักยภาพ ในด้านใด/ อย่างไรบ้าง เพื่อที่จะให้มี คุณสมบัติของ การเป็น	1	1	1	1	1	1	

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

วัตถุประสงค์	ข้อความถาม	ค่าความคิดเห็น					ดัชนีความ สอดคล้อง	ข้อเสนอแนะ
		1	2	3	4	5		
	อาสาสมัครในฝัน ได้							
	4. การพัฒนา ศักยภาพที่ใช้อยู่ ในปัจจุบันมี อะไรบ้างและมี การดำเนินการ อย่างไร	1	1	1	1	1	1	
	5. การพัฒนา ศักยภาพที่ผ่าน มามีปัญหาหรือมี ข้อจำกัดอย่างไร และมี ข้อเสนอแนะเพื่อ การปรับปรุงให้ สามารถ ตอบสนองความ ต้องการพัฒนา ศักยภาพที่ จำเป็นของ อาสาสมัคร ส่งเสริมการ ทำงานป้องกัน แก้ไขปัญหาเอช ไอวี/เอดส์ อย่างไร	1	1	1	1	1	1	

3438750056

CT :Thesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ 4

แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย “การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์” ของ นางสาวลาวัลย์ เวชอภิกุล นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรฉัตร สุปัญญา เป็นที่อาจารย์ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพสำหรับอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และ 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น ซึ่งแบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ฉบับนี้ ใช้บันทึกข้อสรุปที่ได้จากแต่ละกิจกรรมในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ขอให้ท่านพิจารณาข้อความว่ามีความตรงเชิงเนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านพิจารณาซึ่งมีเกณฑ์พิจารณาดังนี้

+1	หมายถึง	กระบวนการมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่ากระบวนการมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
-1	หมายถึง	กระบวนการไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ตารางพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	กระบวนการ	ค่าความ คิดเห็น (เฉลี่ย)	ข้อเสนอแนะ
	วัน เวลา สถานที่ จัดประชุม			
	รหัสผู้เข้าร่วมการประชุม			
1. เพื่อชี้แจง ทำความเข้าใจ เกี่ยวกับ จุดมุ่งหมาย และบทบาท ในการเข้าร่วม โปรแกรม	1. กิจกรรม ชี้แจง รายละเอียด และ วัตถุประสงค์ ของโปรแกรม	1.1 แนะนำตัว	1	
		1.2 แนะนำโครงการพร้อม ทั้งชี้แจงรายละเอียดและ วัตถุประสงค์ของโปรแกรม	1	
		1.3 ทำความเข้าใจร่วมกัน ถึงบทบาทและการมีส่วน ร่วมของอาสาสมัครในการ เข้าร่วมโปรแกรม	1	
		1.4 ชักถามและเสนอความ คิดเห็น	1	
	2. กิจกรรม ระดมความ คาดหวัง	อาสาสมัครผู้เข้าร่วม โปรแกรมร่วมกันระดมความ คาดหวังของตนที่มีต่อการ เข้าร่วมโปรแกรมนี้	1	
	3. กิจกรรม กำหนด วัตถุประสงค์ การเรียนรู้ ร่วมกัน	อาสาสมัครผู้เข้าร่วม โปรแกรมช่วยกันกำหนด วัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ ต้องการร่วมกัน	1	
2. เพื่อ ออกแบบ โปรแกรม พร้อมทั้ง วางแผน กิจกรรมและ กำหนด รูปแบบการ ประเมินผล การเรียนรู้	1. กิจกรรม คำถามที่ ต้องการคำตอบ	1.1 ผู้วิจัยสรุปข้อมูล เกี่ยวกับบริบทการ ปฏิบัติงานและความ ต้องการเสริมสร้างศักยภาพ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ (วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ ที่1) ให้อาสาสมัครผู้เข้าร่วม ได้ทบทวนและให้ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	1	

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	กระบวนการ	ค่าความคิดเห็น (เฉลี่ย)	ข้อเสนอแนะ
		1.2 อาสาสมัครร่วมกัน แลกเปลี่ยนประเด็นคำถามที่อาสาสมัครมักพบเจอระหว่างการปฏิบัติงานเพื่อรวบรวมประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานและความต้องการสนับสนุนและส่งเสริมศักยภาพแก่อาสาสมัคร	1	
	2. กิจกรรมการประเมินตนเอง	2.1 ผู้วิจัยและอาสาสมัครผู้เข้าร่วมช่วยกันพัฒนาแบบประเมินตนเองเกี่ยวกับศักยภาพที่จำเป็นสำหรับการเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ซึ่งได้มาจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากอาสาสมัครผู้เข้าร่วม โดยให้อาสาสมัครเป็นผู้กำหนดขอบเขตและความแตกต่างของศักยภาพในแต่ละระดับ (แบ่งการประเมินเป็น 5 ระดับ) และรายละเอียดของศักยภาพที่จำเป็นในแต่ละประเด็นด้วยตนเอง	1	ควรนำศักยภาพที่จำเป็นตามหลักวิชาการมาพิจารณาร่วมด้วย และเมื่อสิ้นสุดการทดลองใช้โปรแกรม ควรให้อาสาสมัครทำการประเมินตนเองรายบุคคลอีกครั้งเพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการกับครั้งก่อนเริ่มเข้าโปรแกรมเพื่อแสดงถึงประสิทธิภาพของโปรแกรมด้วย
		2.2 ผู้วิจัยให้อาสาสมัครผู้เข้าร่วมทำการประเมินตนเองโดยใช้แบบประเมินตนเองที่ได้ร่วมกันพัฒนาขึ้น	1	

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	กระบวนการ	ค่าความคิดเห็น (เฉลี่ย)	ข้อเสนอแนะ
		<p>เพื่อจะได้ทราบว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอาสาสมัครมีศักยภาพอยู่ในระดับใด</p> <ul style="list-style-type: none"> - อาสาสมัครแต่ละคนประเมินตนเองรายบุคคลก่อน - อาสาสมัครนำผลการประเมินตนเองรายบุคคลมาร่วมแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในทีมเพื่อร่วมกันประเมินตนเองในระดับทีม - อาสาสมัครร่วมกันกำหนดระดับที่จะเป็นเป้าหมายสำหรับการพัฒนาตนเองในแต่ละประเด็น 		
	3. กิจกรรม ออกแบบ โปรแกรม	3.1 อาสาสมัครผู้เข้าร่วม แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ แบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่ สอดคล้องกับความต้องการ ของอาสาสมัครผู้เข้าร่วม โปรแกรม โดยนำผลที่ได้ จากการประเมินตนเองและ การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาตนเองของ อาสาสมัครที่ได้จากกิจกรรม ก่อนหน้านี้นำมาใช้พิจารณา ประกอบด้วย	1	
		3.2 อาสาสมัครผู้เข้าร่วม แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ รูปแบบการติดตาม ประเมินผลสำหรับโปรแกรม	1	

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	กระบวนการ	ค่าความคิดเห็น (เฉลี่ย)	ข้อเสนอแนะ
		<p>การศึกษานอกระบบ โรงเรียนโดยใช้แนวทางการ เรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ อาสาสมัครส่งเสริมการ ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหา เอชไอวี/เอดส์ที่สอดคล้อง กับความต้องการของ อาสาสมัครผู้เข้าร่วม โปรแกรม</p>		
	4. กิจกรรม นำเสนอร่าง โปรแกรม	<p>ผู้วิจัยสรุปบทวนและ นำเสนอร่างโปรแกรม การศึกษานอกระบบ โรงเรียนโดยใช้แนวทางการ เรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ อาสาสมัครส่งเสริมการ ทำงานป้องกันแก้ไขปัญหา เอชไอวี/เอดส์ที่ได้จาก ขั้นตอนก่อนหน้านี้ให้ อาสาสมัครผู้เข้าร่วมได้ ซักถามและแสดงความ คิดเห็นร่วมกันเพื่อปรับปรุง แก้ไขอีกครั้ง</p>	1	หากจัดในวันเดียวกัน อาจจะไม่เพียงพอ
3. เพื่อระบุ และจัดเตรียม ทรัพยากรที่ จำเป็นสำหรับ การ ดำเนินงาน ตามโปรแกรม พร้อมทั้งวาง	1. กิจกรรมระบุ ทรัพยากรที่ จำเป็นและ วางแผน จัดเตรียม ทรัพยากร	<p>ผู้วิจัยและอาสาสมัคร ผู้เข้าร่วมช่วยกันระบุ ทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ใน กิจกรรมต่างๆ ตาม โปรแกรมที่พัฒนาขึ้น พร้อม ทั้งวางแผนเพื่อจัดเตรียม ทรัพยากรร่วมกัน ทั้งในส่วน ของแผนการประสานงาน</p>	1	

3438750056

CD IThesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	กระบวนการ	ค่าความ คิดเห็น (เฉลี่ย)	ข้อเสนอแนะ
แผนการ ทดลองใช้ โปรแกรม		และการจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ซึ่ง ประกอบด้วย 1) ทรัพยากร บุคคลที่จำเป็น (ผู้รับผิดชอบ ในส่วนต่างๆ) 2) วัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็น และ 3) งบประมาณ		
	2. กิจกรรม วางแผนการ ทดลองใช้ โปรแกรม	ผู้วิจัยและอาสาสมัคร ผู้เข้าร่วมช่วยกันวาง แผนการทดลองใช้โปรแกรม ที่ได้พัฒนาขึ้นและวาง แผนการติดตามและ ประเมินผลการทดลองใช้ โปรแกรมร่วมกัน	1	

3438750056

ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

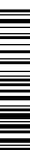
เครื่องมือที่ 5

แบบสังเกตการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้
แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงาน
ป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

แบบสังเกตการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย “การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์” ของ นางสาวลาวัลย์ เวชอภิกุล นิสิตปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรฉัตร สุบัญญัติ เป็นที่อาจารย์ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม โดยมี วัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพสำหรับอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และ 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น ซึ่งแบบสังเกตการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

แบบสังเกตการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ฉบับนี้ ใช้บันทึกสิ่งที่สังเกตได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ในภาพรวม ทั้งบรรยากาศการประชุมและสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้าร่วม รวมถึงความเหมาะสมขององค์ประกอบต่างๆ ในกระบวนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ ขอให้ท่านพิจารณาข้อความที่มีความตรงเชิงเนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านพิจารณาซึ่งมีเกณฑ์พิจารณาดังนี้

+1	หมายถึง	สิ่งที่สังเกตมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าสิ่งที่สังเกตมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
-1	หมายถึง	สิ่งที่สังเกตไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ตารางพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา

วัตถุประสงค์	ประเด็นการสังเกต	สิ่งที่สังเกต	ค่าความคิดเห็น (เฉลี่ย)	ข้อเสนอแนะ
	วัน เวลา สถานที่ สัมภาษณ์			
	รหัสผู้เข้าร่วมการประชุม			
เพื่อสังเกตบรรยากาศของการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ในภาพรวม และสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้าร่วม รวมถึงความเหมาะสมขององค์ประกอบต่างๆ ในกระบวนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์	1. บรรยากาศการประชุม	1.1 สถานที่และสภาพแวดล้อมในการประชุม เช่น การจัดสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก และสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ร่วมกัน	1	
		1.2 บรรยากาศระหว่างการประชุม เช่น การพูดคุย ความขัดแย้ง การมีส่วนร่วม	1	
	2. การเรียนรู้ของอาสาสมัครผ่านแนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน	2.1 พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ร่วมกัน	1	
		2.2 พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์	1	
		2.3 ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้จากเพื่อนผู้แบ่งปันประสบการณ์	1	
		2.4 การรับฟังและยอมรับความคิดเห็น และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	1	มีองค์ประกอบที่ต้องสังเกต 2 ส่วน ควรแยกข้อกันจะชัดเจนขึ้น

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

วัตถุประสงค์	ประเด็นการสังเกต	สิ่งที่สังเกต	ค่าความ คิดเห็น (เฉลี่ย)	ข้อเสนอแนะ
		2.5 พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเข้าใจและความสามารถในการเสนอแนวทางในการนำบทเรียนที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้	1	มีองค์ประกอบที่ต้องสังเกต 2 ส่วน ควรแยกข้อกันจะชัดเจนขึ้น
	3. องค์ประกอบของกระบวนการพัฒนาโปรแกรม	3.1 วัตถุประสงค์/เป้าหมาย	1	
		3.2 เนื้อหา	1	
		3.3 กระบวนการ/กิจกรรม	1	ควรเพิ่มผู้รับผิดชอบด้วย
		3.4 สื่อที่ใช้	1	
		3.5 ระยะเวลาที่ใช้	1	

3438750056

ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ 6

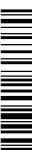
แบบบันทึกการสรุปบทวนหลังทำกิจกรรม (After Action Review : AAR)

หลังเสร็จการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

แบบบันทึกการสรุปบทวนหลังทำกิจกรรม (After Action Review : AAR) ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย “การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์” ของ นางสาวลาวัลย์ เวชอภิกุล นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษา นิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษา นิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรฉัตร สุบัญญัติ เป็นที่อาจารย์ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม โดยมี วัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพสำหรับอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และ 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น ซึ่งแบบบันทึกการสรุปบทวนหลังทำกิจกรรม (After Action Review : AAR) ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

แบบบันทึกการสรุปบทวนหลังทำกิจกรรม (After Action Review : AAR) ฉบับนี้ ใช้บันทึกข้อสรุปบทวนร่วมกันเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมที่มีต่อกระบวนการพัฒนาโปรแกรมและกิจกรรมในแต่ละช่วงของกระบวนการพัฒนาโปรแกรมฯ ขอให้ท่านพิจารณาข้อความว่ามีความตรงเชิงเนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านพิจารณาซึ่งมีเกณฑ์พิจารณาดังนี้

+1	หมายถึง	ข้อความมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าข้อความมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
-1	หมายถึง	ข้อความไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ตารางพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา

วัตถุประสงค์	ประเด็นคำถาม สรุปทบทวนหลังทำกิจกรรม	ค่าความ คิดเห็น (เฉลี่ย)	ข้อเสนอแนะ
	วัน เวลา สถานที่ สัมภาษณ์		
	ชื่อการประชุม/ครั้งที่		
	รหัสผู้เข้าร่วม		
เพื่อสรุปทบทวนร่วมกัน เกี่ยวกับความคิดเห็น ของผู้เข้าร่วมที่มีต่อ กระบวนการพัฒนา โปรแกรมและกิจกรรม ในแต่ละช่วงของ กระบวนการพัฒนา โปรแกรม	1. เป้าหมายของการพัฒนา โปรแกรม (สิ่งที่คาดหวังว่าจะ เกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนา โปรแกรม)	1	
	2. ผลของการพัฒนา โปรแกรม (สิ่งที่เกิดขึ้นจริงใน กระบวนการ พัฒนาโปรแกรม)	1	
	3. สิ่งที่ทำให้ผลที่เกิดขึ้นจริง เหมือนหรือแตกต่างจาก เป้าหมายหรือสิ่งที่คาดหวังไว้	1	
	3.1 สิ่งที่เป็นไปด้วยดี/ทำ ได้ดี (ข้อดี)	1	
	3.2 สิ่งที่ติดขัดไม่ราบรื่น/ ทำได้ไม่ดี (ข้อเสีย/ข้อจำกัด/ ปัญหาอุปสรรค)	1	
	4. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้า ร่วมกระบวนการพัฒนา โปรแกรม	1	
	5. ข้อเสนอแนะที่จะช่วยให้ กระบวนการพัฒนาโปรแกรม ดำเนินไปได้ดีขึ้นในครั้งต่อไป	1	

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ 7

แบบบันทึกภาคสนาม

ระหว่างการทดลองใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

แบบบันทึกภาคสนามระหว่างการทดลองใช้โปรแกรมฯ ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย “การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์” ของ นางสาวลาวัลย์ เวชอภิกุล นิสิตปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระฉัตร สุปัญญา เป็นที่อาจารย์ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร. อาชัญญา รัตนอุบล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม โดยมี วัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพสำหรับอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และ 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น ซึ่งแบบบันทึกภาคสนามเพื่อสังเกตการทดลองใช้โปรแกรมฯ ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับ วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

แบบบันทึกภาคสนามเพื่อสังเกตการทดลองใช้โปรแกรมฯ ฉบับนี้ ใช้สังเกตและประเมินความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการทดลองใช้โปรแกรมที่ได้พัฒนาขึ้นร่วมกัน ขอให้ท่านพิจารณาข้อความที่มีความตรงเชิงเนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านพิจารณาซึ่งมีเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

+1	หมายถึง	สิ่งที่สังเกตมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าสิ่งที่สังเกตมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
-1	หมายถึง	สิ่งที่สังเกตไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ตารางพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา

วัตถุประสงค์	ประเด็นการสังเกต	สิ่งที่สังเกต	ค่าความ คิดเห็น (เฉลี่ย)	ข้อเสนอแนะ
	วัน เวลา สถานที่ สัมภาษณ์			
	รหัสผู้เข้าร่วมการประชุม			
เพื่อสังเกตและ ประเมินความ เปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่ เกิดขึ้นระหว่างการใช้โปรแกรม การศึกษานอกระบบ โรงเรียนโดยใช้ แนวคิดการเรียนรู้ แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อเสริมสร้าง ศักยภาพอาสาสมัคร ส่งเสริมการทำงาน ป้องกันแก้ไขปัญหา เอชไอวี/เอดส์	1. การเรียนรู้ผ่าน กระบวนการเรียนรู้ แบบเพื่อนช่วย เพื่อนของ อาสาสมัคร ผู้เข้าร่วมโปรแกรม	1.1 พฤติกรรมที่แสดงออก ถึงความสามารถในการ ถ่ายทอดและแบ่งปัน ประสบการณ์การทำงาน	1	
		1.2 ความกระตือรือร้นใน การเรียนรู้จากเพื่อนผู้ แบ่งปันประสบการณ์	1	
		1.3 การรับฟังและยอมรับ ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน	1	
		1.4 พฤติกรรมที่แสดงออก ถึงความสามารถในการ สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการ เรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน	1	
	2. การเสริมสร้าง ศักยภาพของ อาสาสมัคร ผู้เข้าร่วมโปรแกรม	2.1 การเปลี่ยนแปลง บุคลิกภาพของอาสาสมัคร	0.8	ควรระบุเพิ่มเติมว่า จะสังเกตอะไรบ้าง ให้ชัดเจนมากขึ้น
		2.2 องค์ความรู้ของ อาสาสมัคร เช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับ เอชไอ วี/เอดส์และโรคที่เกี่ยวข้อง การลดอันตรายจากการใช้ สารเสพติด และสิทธิที่ เกี่ยวข้องกับผู้ใช้สาร เสพติด เป็นต้น	0.8	อาจใช้การสังเกต จากการถามตอบ ว่าสามารถตอบ และให้ข้อมูล ความรู้ได้หรือไม่

วัตถุประสงค์	ประเด็นการสังเกต	สิ่งที่สังเกต	ค่าความ คิดเห็น (เฉลี่ย)	ข้อเสนอแนะ
		2.3 ทักษะและ ความสามารถของ อาสาสมัคร	1	ควรเพิ่มการ สอบถามความ คิดเห็นจากหัวหน้า งานและ ผู้รับบริการของ อาสาสมัครเพื่อรับ ฟังเสียงสะท้อนถึง ความเปลี่ยนแปลง ของอาสาสมัครใน ด้านต่างๆ ด้วย
		2.4 ทักษะและกำลังใจใน การปฏิบัติงานของ อาสาสมัคร	1	
	3. ความเหมาะสม ขององค์ประกอบ ด้านต่างๆ ของ โปรแกรม	3.1 วัตถุประสงค์/ เป้าหมาย	1	
		3.2 เนื้อหา	1	
		3.3 กระบวนการ/กิจกรรม	1	
		3.4 สื่อที่ใช้	1	
		3.5 ระยะเวลาที่ใช้	1	

3438750056

ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ 8

แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

การติดตามและประเมินผลการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเพื่อติดตามและประเมินผลการใช้โปรแกรมฯ ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย “การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์” ของ นางสาวลาวัลย์ เวชอภิกุล นิสิตปริญญาโทชั้นบริหาร สาขาวิชาการศึกษา นอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรฉัตร สุบัญญัติ เป็นที่อาจารย์ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม โดยมี วัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพสำหรับอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และ 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น ซึ่งแบบบันทึกการสนทนากลุ่มเพื่อติดตามและประเมินผลการใช้โปรแกรมฯ ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเพื่อติดตามและประเมินผลการใช้โปรแกรมฯ ฉบับนี้ ใช้บันทึกข้อสรุปที่ได้จากการสนทนากลุ่มเพื่อติดตามและประเมินผลการใช้โปรแกรมฯ ขอให้ท่านพิจารณาข้อความว่ามีความตรงเชิงเนื้อหา สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านพิจารณาซึ่งมีเกณฑ์พิจารณาดังนี้

+1	หมายถึง	ประเด็นสนทนามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าประเด็นสนทนามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
-1	หมายถึง	ประเด็นสนทนาไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

3438750056

CU Thesais 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ตารางพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา

วัตถุประสงค์	ประเด็น การสนทนากลุ่ม	ค่าความ คิดเห็น (เฉลี่ย)	ข้อเสนอแนะ
	วัน เวลา สถานที่ สัมภาษณ์		
	รหัสผู้เข้าร่วม		
เพื่อติดตามและ ประเมินผลการใช้ โปรแกรมการศึกษา นอกระบบโรงเรียนโดย ใช้แนวคิดการเรียนรู้ แบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อเสริมสร้าง ศักยภาพอาสาสมัคร ส่งเสริมการทำงาน ป้องกันแก้ไขปัญหาเอช ไอวี/เอดส์	1. ข้อดีข้อเสียของโปรแกรม	1	
	2. ปัญหาและอุปสรรคของ การจัดโปรแกรม	1	
	3. ข้อจำกัดของโปรแกรม	1	
	4. ความคิดเห็นต่อโปรแกรม ในภาพรวม	1	
	5. ข้อเสนอแนะสำหรับการ พัฒนาโปรแกรมให้มีความ เหมาะสมยิ่งขึ้น	1	

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ 9

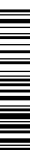
แบบบันทึกการถอดบทเรียน (เมื่อสิ้นสุดโปรแกรมฯ)

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน
เพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์

แบบบันทึกการถอดบทเรียน (เมื่อสิ้นสุดโปรแกรมฯ) ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย “การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์” ของ นางสาวลาวัลย์ เวชอภิกุล นิสิตปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระฉัตร สุปัญญา เป็นที่อาจารย์ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร. อาชัญญา รัตนอุบล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม โดยมี วัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพสำหรับอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และ 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น ซึ่งแบบบันทึกการถอดบทเรียน (เมื่อสิ้นสุดโปรแกรมฯ) ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

แบบบันทึกการถอดบทเรียน (เมื่อสิ้นสุดโปรแกรมฯ) ฉบับนี้ ใช้บันทึกข้อสรุปที่ได้จากการถอดบทเรียนเพื่อประเมินภาพรวมของโปรแกรมฯ เมื่อสิ้นสุดโปรแกรม ขอให้ท่านพิจารณาข้อความว่ามีความตรงเชิงเนื้อหา สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านพิจารณาซึ่งมีเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

+1	หมายถึง	ประเด็นถอดบทเรียนมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าประเด็นถอดบทเรียนสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
-1	หมายถึง	ประเด็นถอดบทเรียนไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ตารางพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา

วัตถุประสงค์	ประเด็น การถอดบทเรียน	ค่าความ คิดเห็น (เฉลี่ย)	ข้อเสนอแนะ
	วัน เวลา สถานที่ สัมภาษณ์		
	รหัสผู้เข้าร่วม		
เพื่อประเมินภาพรวม (เมื่อสิ้นสุดโปรแกรม) ของโปรแกรม	1. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วม โปรแกรมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่ง ของกระบวนการ	1	
การศึกษา นอกระบบโรงเรียน โดยใช้แนวคิดการ เรียนรู้แบบเพื่อนช่วย เพื่อนเพื่อเสริมสร้าง	2. ศักยภาพที่ได้รับการเสริมสร้าง จากการเข้าร่วมโปรแกรม (บุคลิกภาพ / ความรู้ / ทักษะ / ทัศนคติ)	1	
ศักยภาพอาสาสมัคร ส่งเสริมการทำงาน ป้องกันแก้ไขปัญหา เอชไอวี/เอดส์	3. คุณสมบัติของการเป็น อาสาสมัครเพื่อนช่วยเพื่อนที่ช่วย ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบ เพื่อนช่วยเพื่อนตามโปรแกรม	1	
	4. ปัจจัยแห่งความสำเร็จและ ประโยชน์ของโปรแกรมต่อการ นำไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง	1	
	5. ข้อเสนอแนะที่จะช่วยพัฒนา โปรแกรมให้ดีขึ้น (ปัญหาอุปสรรค / สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข)	1	

3438750056

CD :Thesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ 10

แบบบันทึกเวทีวิพากษ์

เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการขยายผลโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิด
การเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไข
ปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายสู่พื้นที่อื่น

แบบบันทึกเวทีวิพากษ์ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการขยายผลโปรแกรมฯ ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย
“การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้าง
ศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์” ของ นางสาวลวลักษณ์ เวชอภิกุล นิสิต
ปริญญาโทชั้นปีที่ ๓ สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาดูแลชีวิต คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรฉัตร สุปัญญา เป็นที่อาจารย์ปรึกษาหลัก และรอง
ศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม โดยมี วัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อ
วิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานและความต้องการเสริมสร้างศักยภาพสำหรับอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกัน
แก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อน
ช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ และ 3) เพื่อจัดทำ
ข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อ
เสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายผลไปสู่
พื้นที่อื่น ซึ่งแบบบันทึกเวทีวิพากษ์เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการขยายผลโปรแกรมฯ ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการ
เก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

แบบบันทึกเวทีวิพากษ์ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการขยายผลโปรแกรมฯ ฉบับนี้ ใช้บันทึกข้อสรุปที่ได้จาก
เวทีวิพากษ์ฯ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมฯ ที่ได้พัฒนาขึ้นไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น ขอให้
ท่านพิจารณาข้อคำถามว่ามีความตรงเชิงเนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่
ท่านพิจารณาซึ่งมีเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

+1	หมายถึง	ประเด็นวิพากษ์มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าประเด็นวิพากษ์มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
-1	หมายถึง	ประเด็นวิพากษ์ไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ตารางพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา

วัตถุประสงค์	ประเด็นวิพากษ์	ค่าความคิดเห็น (เฉลี่ย)	ข้อเสนอแนะ
	วัน เวลา สถานที่ สัมภาษณ์		
	รหัสผู้เข้าร่วม		
เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์ไปสู่การปฏิบัติและขยายผลสู่พื้นที่อื่น	1. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาโปรแกรม	1	
	2. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์	1	
	3. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่นำมาใช้ในการเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครส่งเสริมการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาเอชไอวี/เอดส์	1	
	4. ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางในการนำกระบวนการพัฒนาโปรแกรมและโปรแกรมที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้ประโยชน์	1	
	5. ข้อเสนอแนะสำหรับกลไกการขับเคลื่อนสู่การนำไปปฏิบัติจริงและขยายผลสู่พื้นที่อื่น	1	

ภาคผนวก ง
ประมวลภาพการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

3438750056

CU Theslis 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ประมวลภาพการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

3438750056

CD iThesis 5684229227 dissertation / rev: 06082562 14:14:00 / seq: 12

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ลาวัลย์ เวชอภิกุล
วัน เดือน ปี เกิด	7 มิถุนายน 2522
สถานที่เกิด	จังหวัดเชียงใหม่
วุฒิการศึกษา	ปริญญาโท บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปริญญาตรี เศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

3438750056

CD Thes1s 5684229227 dissertation / recv: 06082562 14:14:00 / seq: 12